

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

4^a = 3784

248

M 32a

~~50-2~~

~~126. An^o 1/3011~~

FLL
9168

5-20

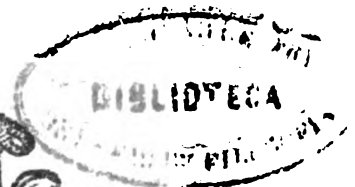

DE VITA
IN TERRIS
BEATA

LIBRI TRES. 9168

*Quibus præsentis felicitatis
cum futura conciliandæ
modus ostenditur.*

AVCTORE ANNIBALE
MARCHETTO MACERATENSI,
E SOCIETATE IESV.

B. 241910

Maceratæ, Typis Michaelis Archangeli Siluestri. 1696.

DD. SUPERIORVM PERMISSV.

EMINENTISSIMO PRINCIPI
OPITIO PALLAUCINO
ANNIBAL MARCHETTUS.

SALVTEM.

Ogitanti mihi, Eminentissime Princeps, quid causæ sit, quod cum nihil impensius mortales universi studeant, quam ut beatam in terris vitam agant, neminem tamen ferè audias, qui non se miserum clamet; incidit Democriti mortalium studia perpetuè ridentis recordatio, qui, ut auctor Hippocrates est, id præ ceteris ridere videbatur, quòd eorum plerique, ut vitam producerent, se se laboribus contererent, perimerentque. Haud absimili stultitia eos omnes laborare crediderim, qui vitam beatam de medijs quærent iniquitatibus, de pestilentibus,

Ep. ad
damag.

* 2

bus,

bus, scilicèt, ac mortiferis potionibus, vnde ipsa animi vita, nedum beata perimitur. Hunc errorem tam perniciosum, ex hominum mentibus eximere propositum mihi est, Princeps Eminentissime, at quia tam latè fusus apparet, vt altiores egisse radices prodat, quàm vt meis viribus eradicare me posse confidam; te, tuæque auctoritatis robur in auxilium aduocare statui: Quippe eorum, quæ dicturus sum, testis mihi aderis locupletissimus. Ego verba proferam, tu te ipso firmabis exemplo. Ego dicam, nonnisi insignes pietate viros fore in præsentivita felices: tu eximiam pietatem tuam, perpetua cum hilaritate coniunctam, qua te ipse, qua ceteros beas, ostendes. Ego denique longo orationis circuitu suadere conabor: tu solà tui præsentia, atque etiam recordatione persuadebis: erisque propterea fortissimum mei operis argumentum. Quare nulli potiùs libellum hunc dicari decuit, quàm tibi, qui ei pa-

sroci,

trocinium contra oblocutores, vt nihil agas, impendes: ipsa tui nominis nuncupatio operi præfixa eius veritatem tuebitur. Quod si quis admirabilem istam tui animi tranquillitatem non pietati adscribendam putet, sed opibus, sed honoribus, sed purpuræ magnis in christianam rempublicam meritis accersitæ, aut collectæ, apud omnes gratiæ, aut per antiquæ generis nobilitati, aut ingenio omni doctrinæ genere exculpto, aut eximiæ in rebus agendis dexteritati, comitati, benignitati, aut denique reliquis naturæ, seu fortunæ muneribus, quibus tam cumulatè donatus es, vt singulis, nedum vniuersis, tuæ fastigium prosperitatis adscribi queat: non enim potes non perpetuò gaudere, cum tam vberem gaudij materiam tecum ipse perpetuò geras: ego tamen contra reponam, te ab istis omnibus in sublime quidem, sed vt abs te proculcatis euectum: nec magis illis tuæ mentis sublimitatem te debere, quàm suã basi quodlibet simulacrum.

Non

Non faciunt ista felicitatem, sed in edito locant, ostentantque, æquè miseriam, si qua esset, ostentatura. Vni illam pietati debes, quæ te docuit ista calcare, vt te supernis propiùs admoueres, & beatam Cœlitum conditionem, quatenus mortalibus licet, indueres. Hæc nempe pietas Deum O. M. vt suæ prouidentia argumentum daret, ad te supra ceteros decorandum impulit, quò mortales reliquos terrenæ felicitatis illicio ad æternam sibi christianæ virtutis studio comparandam alliceret. Quam igitur à Deo felicitatem etiam in nostrum emolumentum accepisti, nobis, vti debes, restitues, si pietatem tuam, felicitatis fontem, exemplo, consilio, pijsque ad Superos interpositis precibus in nos deriuaueris. Vale, teque tuis, quin et iam Ecclesiæ vniuersæ meritis maiora pollicentibus incolumem serua.

THYR.

THYRSVS GONZALEZ

Præpositus Generalis Societatis Iesu :

Cum librum, cui titulus (De Vita in Terris Beata) à P. Hannibale Marchetto Societatis nostræ sacerdote conscriptum, aliquot eiusdem Societatis Theologi recognoverint ; & in lucem edi posse probauerint, facultatem facimus, ut typis mandetur, si ijs ad quos spectat ita videbitur. Cuius rei gratia has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Roma 3. Iunii 1694.

THYRSVS GONZALEZ

Si videbitur Illustriss. & Reuerendiss. D. D. FABRITIO PAULVITIO Episcopo Macerat. & Tolent.

Imprimatur .

Issu Illustrissimi, ac Reuerendissimi D. D. FABRITII PAULVICII Episcopi Macerata, & Tolentini perlegi opus De Vita in Terris Beata ab admodum R. P. Hannibale Marchetto societatis Iesu editum, quod, uedum orthodoxæ fidei, bonisque moribus consonum, uerumetiam salutaribus monitis ad ritè beatèque uiuendum undique refertum reperi : Datum Macerata octauo Kalendas, Decembris 1694. Iulius Casar Rossi Congregationis Missionis.

FR. Cyprianus Minuti Sacra Theologia Magister Inquisit. Generalis Anconæ

Imprimatur .

Volumen, cui titulus, De Vita in Terris Beata Auctore admodum Reuerendo Padre Annibale Marchetto Inclita Societatis Iesu ; de mandato Reuerendissimi Patris Fratris Cipriani Minuti Inquisitoris Anconæ, semel præ Officio, iterum præ documento attentè reuolui, & cuncta, Fidei, sacris Canonibus, summorum Pontificum decretis, ac bonis moribus consona, immo tam bene

bene disposita, perpolitè stylo descripta, solidis rationibus, Theologicis doctrinis, sacra scriptura verbis, ac sanctorum Patrum sententijs exornata, firmataque inueni, ut potius ad Panegyrim, quam ad censuram sollicitè; & sanè mirum est quanta elegantiâ, parique pietate argumentum cateroqui difficile undequaque probatum relinquit; Non enim diuitijs, fama, Potentia, Voluptatibus, acquisita sapientia, nec denique terrenarum rerum cumulo, quod hominum deliramentum, sed Deo per cupiditatum mortificationem, & solidarum virtutum exercitium, quod Catholicum est, adberere, bonum, beatumque definit; Et licet Tyronem in spirituali militia instruendum suscipiat, mira dexteritate Veteranos milites, Ducefque perfectos obarmat, omni armatura fortium, diuinarum præcipue rerum legitima contemplatione, quâ animos exilarat ad percurrendam viam optatissima Hierusalem, quâ edificatur ut Ciuitas auo sempiterno permanfura; haud igitur in tenebris permaneat, sed lucem adeat, eam caligantibus ad peruidendum, quid fit, quod Beatam Vitam etiam in terris efficiat, allaturum.

Sic sentio in nostro Conuentu S. Peregrini Anconæ 1. Octobris 1694.

Fr. Simon d S. Ioseph Carmelitar. Discalceator. Prior, & S. Officij Consulor, ac Reuisor.

Imprimatur.

F*R. Bernardus Maria Lemos Clm S. Theologia Lector, Examinator Synodalis ac Sancti Officij Macerata Vicarius Ordinis Predicatorum.*

DE VITA

IN TERRIS BEATA

PROEPIUM.

Ad Adolescentes vitæ iucundæ
Studiosos.

Rauissima, & præter vulgi opi-
nionem, fidemque, Aristotelis
sententia est, Historiam non eò
a Poesi distare, quòd hæc fabu-
lam, illa veritatem sequatur:
quin potiùs, quòd longè plus
veritati studeat Poesis, quàm

In art.
poet. c. 7.

Plus ver-
ritati stu-
det Poe-
sis, quàm
historiæ

Historia. Hæc enim quid fuerit semel factum exe-
quitur, illa quid fieri consueuerit; ipsam consuetu-

A

di-

dinem ad rei vnius gestæ modum , fabulæ opificio , componens . Plurima in vnum cogit , plurimisque vnius nomen imponit : Fortes omnes , ac generosos viros , exempli gratiâ , Herculis nomine compellat , cui eos affingit labores , quibus pares per fortissimos quosque in viâ virtutis subeuntur . Hoc solùm mentitur , quòd vnam rem gestam eloqui videtur , plures eloquitur : nempe plura largitur , quàm iacet , augetque beneficia extenuando , eorum gratiam condonans . Docet Historia , quæ bella , quo Marte gesserit Alexander ; quantum laborum exhausserit Cæsar ; quo ausu e suis ruinis ad summam potentiam erepserit Marius , quosque Barbaros , quæque ferarum gentium monstra iidem perdomuerint . Hos autem , ceterosque fortissimos viros vnâ Herculis fabulâ Poetæ significant , quo nimirum paria ad fabulæ cantum accurrentibus persuadeant . Quorsum hæc ? inquires ; eò nimirum , vt fabulæ mox enarrandæ , sub tam seueri scilicet argumenti initium , inuidiam a vulgi imperitiâ imminuentem auertam : Pueros alloquimur seuerioribus insuetos : fabulis amicæ fores fuerant prætentandæ , vt ijs personata intraret veritas : & fortè fabellæ pudor admissæ aures veritati , etiam relecto vultu succedenti , detineret apertas . Illam igitur his præmonitus accipe .

Beneficia occulta donant debitum referendi .

Hercules in biuio .

Puero Herculi de viuendi ratione , ac viâ in posterum ineundâ seriò deliberanti astitisse fertur per vi .

visum Virtus cum Voluptate coniuncta. Ambæ ore, cultuque muliebri ad alienos sibi oculos demerendos exornatæ. Illa tamen cum fœmineâ venustate virilem quendam videbatur decorem maritasse. Hæc tota fœmina erat, tota ad illecebras, ac blandimenta composita. Vtraque puerum ad se insequendam, singulæ suam ostentantes viam, hortabantur. Dextera nempe aperiebatur Virtutis via, ardua quidem illa, perangusta, spinis horrida, salebris impedita. Contra verò sinistra Voluptatis via in facilem quandam, & omnino æquabilem explicata planitiem, spatiosa plurimùm decurrebat: tota præterea adeo floribus, odoramentis, omnifque generis lenocinijs instructa, vt pacata omnia, prospera, iucunda, denique non viam, sed sedem voluptatis polliceretur. Impar tamen utriusque exitus patebat: namque illa ad Cælum vsque porrigebatur; hæc in tartareæ voraginis oram tandem dehiscens cupido viatori, magnoque impetu procurrenti subducebat sese, subsidebatque præcipitanti. Ad hæc Virtutis semita nullius quasi pede trita, ac ferè cognita nulli, herbis, fruticibusque desueta virescebat: Ampla autem Voluptatis via summâ frequentiam celebrabatur. Cuius diuersitatis id erat in causâ, quòd itineris utriusque aditus ingredientium oculis expositus, apertusque erat; exitus verò a conspectu longè remotus, quòd pertineret, dissimulabat. Inuitabatur Alcides ad

Voluptatis premendam viam præeuntis multitudinis exemplo, quæ auctoritate suâ puero imperito ad deliberandum quodammodo suffragium præripiebat, & magnum erroris (si quis incidisset) pollicebatur patrocinium. E contrario ad arduum Virtutis callem subeundum cœlestis domicilij præmio validissimè trahebatur. Hæc itur, clamabat Voluptas: Hæc eundem Cœlo natis, reponebat Virtus. His auditis generosus Puer Voluptatis inuitamenta despiciens; Pecudum est, inquit, ire quâ itur, hominum quâ eundem: arreptâque clauâ, grande futurâ consilium, in Cœlum, vnde astris redimitus conspicitur, tandem euasit.

*Afabu-
latio.* Hæc fabula, generose Puer, te etiam cum reliquis tuæ indolis æqualibus, modò non abnuas, in Herculem cogit (liceat mihi per hanc inanem auram, quam captas, te paulatim, dum meliùs sapias, ad veram gloriam adducere). Tua illa imago est, si velis: te quoque referet, si te ad illam finxeris, & quasi ad speculum composueris. Hactenus gerulâ Naturâ vsus es; quòd te illa tulit, secutus: nunc ab eâ in biuio Virtutis, ac Voluptatis deponeris tuo relicto arbitrio, tibi ipsi demandatus. Vtramque viam quàm longissimè potes ad vsque exitum prospice: oculis, antequam vestigio, decurre: Duces etiam explora, earumque sectatores, quos non ad calculos, sed ad trutinam reuocabis, faciliè intellecturus, vnum Virtutis alumnum his cunctis leuiculis

lis Voluptarijs prægrauare . Cumque omnia circumspexeris , omnia consulueris , puta in te , ita fabulæ partes , distribuendas , eiusque sententiam accommodandam , vt si te Voluptatis illecebris captari permittas , puer vltimam vsque ad ætatem , senio frustra reclamante , permanear : Sin autem te Virtuti ducendum tradideris , in astringerem Herculem , seu veriùs Herculis contemptorem irrisoremque , Beatos inter Ciues astra cum suis fabulis proculcantes , euadas .

Hæres ne adhuc meditabundus , ac respicis , dubius , vtri te potiùs committas ? Quamuis enim fortasse Virtus probetur magis , Voluptas tamen vehementiùs trahit ; proinde videtur tibi Natura illam suadere , ad hanc impellere , impulsionemque ipsam fortiorem Naturæ suasionem interpretaris . Quis enim dubitet , inquires , quin impetus in Voluptatem a Naturâ sit , dum in primâ ætate , nullis præterquàm Naturæ opinionibus imbutâ , vehementissimus sit ? In pueris enim nullâ arte fucatis Natura cum maximè prodit , & veluti electro inclusa pellucet . Illi autem in Voluptatem tori procumbunt : quidquid agunt , quidquid omittunt , aut meditantur , e nutu Voluptatis est . Num igitur hominis naturam exuam , vt hominem Virtute perficiam ? An cum Naturâ ipsâ pugnabo , cui repugnare , si qua Tullio fides , est Gigantum more bellare cum Dijs ? An potiùs vberioris Voluptatis spe

Metus
puerilis
amittē-
dz ob
virtutē
volup-
tatis-

Cic. de
Sen.

spe in futurum a Virtute promissę instantem de-
feram Voluptatem, hoc est, Canem agam Æsopi-
cum, qui quam escam dentibus teneo, dimittam,
vt eius imagini captandę inhiem? Non hoc cer-
tè, Adolescens, auctore me, vnquam efficies:
imò diligentius, sed tamen cautiùs circumspiciùs-
que voluptatem persequeris. Nolo te ab eius in-
quirendę itinere, sed ab errore reuocare: non in
diuersum a tuâ te cupiditate seducam; sed cupidi-
tatem ipsam prauâ seductam opinione reducam.

Pf. 33. *Inquire pacem, & persequere eam:* inquire vitam,
15. cui te Natura peperit, beatissimam. Hęreditas
Ad ve- ram soli- damque volupta- tem ad- hortatio.

Pf. 99. *seruite Domino in letitia. Cantate & exultate, & psalli-
1. & 97. te. Letetur cor quarentium Dominum. Letamini in Do-
6 & 104. mino, & exultate Iusti, & gloriamini omnes recti corde.
3. & 31.*

11. *Denique gaudete in Domino semper, iterum dico gau-
Ad Phi- lipp. 4. 4. dete.* Quę verba, aliaque eiusmodi quampluri-
ma, non vtique Beatas in Cœlo mentes, sed nos
adhuc inter huius terrę offensiones, casusque cir-

Pietas nec au- fert nec differt vo- luptatē.
lo. Volo eam tibi in hęc vitã contingere, & qui-
dem vel morte inuitã, ac repugnante, immorta-
lem: imò, cum defecisse videbitur, tunc maximè
perficiendam. Non escam dimittes, vt imaginem

per-

persequaris : sed hanc despicias , ac præteribis , vt illam , quam Pietate ministrâ perceperis , mordicûs retineas . Inferiora enim hæc Bona Supernorum imagines sunt a labentium rerum profluente repercussæ , non contra , cœlestia sunt terrenorum imagines : Illa si mente , ac voto retinuerimus , istis etiam , dum fluxa traicimus , oculis perfruemur .

Quærite primùm regnum Dei , & iustitiam eius ; & hæc omnia adiicientur vobis ; inquit , hortaturque idem Matt. 6.
33.

ipse , ad quem ista spectat adijcere , vtique si dare nollet , non hortaturus . Hoc tibi approbare in animo est (quisquis voluptatem tam perditè sequeris , & ætatis florem , & quidquid in te indolis est , in illam demersum ruis) , vt potiori , atque in æternum mansuræ te voluptati referues . Noli te præeuntis ad inania turbæ fidei committere , memor , sublimium duntaxat esse ad sublimia niti , ac pertinere , humilis verò turbæ humilia , atque abiecta captare . Contine ab illâ mentis aciem paulisper , dum eam meliori lumine instructam tutiùs in insanientium choros immittas : dum agnita insania , ac furor in fugam vertat , non ad consortium inuitet . Hoc lumen libellus hic e Cœlo mutuatum promittit , præstabitque , si quod conatur , persuaserit ; Quidquid veræ , solidæque iucunditatis in præfenti vitâ mortalibus affulgeat , id non nisi per viam æternæ felicitatis , quasi auri ramenta prope fodinas , occurrere . Binas in partes totum hoc opus

Totius
operis
propo-
situm .

se-

secabitur: prima docebit, nihil iucunditatis in
 Vitio, nisi pollicitationem inesse; altera, solam
 Virtutem prestare quidquid Nequitia pollicetur.
 Duabus tamen hisce partibus mediam interfere-
 mus, quæ modum tradat frenos cupiditatibus inji-
 ciendi, ne vitio ut solent, sed virtuti, ut debent,

Eiusdem
 partitio

famulentur. Quare in tres omnino libros
 omne opus digessisse placuit, e quibus
 eam viuendi regulam dabimus,
 ad quam quisquis mores suos
 exæquauerit, quam bo-
 nam tantum se
 facturum vitam putauerat, bea-
 tam quoque se fecisse
 intelliget.

LIBER PRIMVS

CAPVT PRIMVM.

Confutantur veterum Philo-
sophorum de bonorum fine,
sive de hominis felicitate
sententiæ.

Nillâ vnquam in quæstione acriùs Quæstio
de vlti-
mo fine
inter Phi-
losophos
aceratima inter veteres Philosophos dimi-
catum, præter eam, quâ de bono-
rû, malorumque finibus agita-
bant. Finem bonorum dice-
bant, Bonum illud præstantissi-
mum, cui cetera bona obtinen-

do seruirent, nulloque magis, quàm huius seruitutis
titulo nobilitarentur. Quemadmodum & finem
malorum Malum illud teterrimum nominabant, in
quod cetera mala vltimò impellerent, non ob
aliud magis metuenda, nisi quòd extremum illud
comminarentur. Hęc autem quæstio, & præsertim
quâ spectat bonorum finem, vniuersæ de moribus
Philosophiæ caput erat, atque vt a capite, ac vultu
maximè homines dignoscuntur; ita ab alio, atque

A dixer-
so fine
diuersæ
sectæ.

B

alio

alio bonorum statuto sine Philosophorum inter se familiæ olim secernebantur. Quis enim diuersus is finis esset, fieri non poterat, vt in reliquis Philosophiæ partibus, in quibus de officijs ad illum conducentibus agitur, conueniret: ad eum ferè modum, quo, inter quos de sede, ad quam itur, discrepat, de vniuersâ viâ discrepare, necesse est. Porro hanc Boni præstantissimi sedem, cui nostra felicitas infidet, veterum Philosophorum nulli inuenire licuit: inde mirum non est, eos de virtutibus ad eam ducentibus, ac de abducentibus vitijs tam absurdè philosophatos, vt sæpe vitijs virtutis nomen induerent, virtutes vitiorum nomine dehonestarent. Quare non immeritò Aristoteles locum hunc in Philosophiâ præ ceteris difficillimum censuit: quod vt doctis firmauerit argumentis, suâ tamen Viri doctissimi inscitia luculentiùs comprobauit: putauit enim, beatam hominis vitam iisdem cum corporeâ vitâ limitibus coerceri. Idem Philosophorum plerique sensere, suoque errore memoratam difficultatem pariter confirmarunt. Cui enim inuenire fiducia sit, quod sagacissimos quosque humani generis præceptores sefellit? Eorum omnium errores describere longum est, & confutare operosum, nec par futurum operæ pretium, vt quorum potissimos aperuit, eoque satis confutauit dies. Nonnullostamen vel Auctorum famâ, vel sectantium numero celebriores præterire non libet, vt ex im-

men-

Vnde ita
multi de
virtuti-
bus, ac
vitijs er-
siores.

mensis sapientissimorum hominum erroribus ediscamus ; altiorem esse nostræ felicitatis sedem , quam vt ad eam contuendam humana possit assurgere sapientia .

Tres in Classes partiri possumus quotquot de vitâ beatâ censuere. Primi qui minùs ceteris a rectâ viâ , quanquam longissimè , aberrarunt , ij recensendi , quibus placuit , in animo , eiusque bonis , corporis ministerio paratis , humanâ felicitatem locare ; optimo quidem loco , sed minùs tuto , vtpotè mortis , ac morborum omnium irruptioni obnoxio . Horum fuere præcipui Zeno , Anaxagoras , Aristoteles , Zeno in Virtute , atque Honestate locauit , Anaxagoras in Scientiâ , ac præsertim Contemplatione Vniuersi , Aristoteles aliùs ceteris , & propiùs veritatem in Contemplatione Diuinitatis . Altera Classis eorum est , quos corporea voluptas hebetauit , ac transuersos egit , eoque deduxit , vt in eo ceno finem bonorum omnium situm esse statuerint . Huius tam lutulenti erroris vulgus Epicurum insimulat , & fortè solo Epicureorum vitio , qui a Parente suo degeneres ad sui nominis infamiam ipsum Parentem attraxere ; licèt ab eo honestiorem iucunditatem sectari , sepe corporeæ voluptatis impendio quærendam , docti fuerint : Epicurum enim integro libro Laentius vindicat , erroremque suo se auctori restituere censet , Aristippo : cuius fortasse nomen non parum ab infamiâ defendit famæ indignatio tam

Tres præcipue de ultimo fine sèctentur .
Prima in bonis animi locauit ,

Secunda in bonis corporis .

Lib. 10. de Vit. Philof.

Tertiam
in bonis
exercitiis.

turpe caput publicare dedignantis . Tertiam denique Classem obtinet , qui stultissimè omnium censuerunt, hominis felicitatem in ijs , quæ extra hominem sunt , nempe in diuitijs , famâ , honoribus , positam esse . Hos citat suppresso nomine Aristoteles , vt quos indignos censuerit , qui suâ etiam confutatione nobilitarentur .

l. 1. eth.
c. 5.

Hâc triplici viâ a beatâ vitâ aberrarunt, quotquot eam sine ductore sunt persecuti . Iam ductor adest idem ipse , qui nostræ felicitatis est Auctor . Errare non licet , nisi volenti , quando ille , qui bonorum finis est , ad bonorum finem , nempe ad se ipsum , manuducit , seu trahit : Proinde idem prorsus est , vnâ cum eo beatam vitam inquirere , atque inuenire .

1o: 8. 12.

Ego sum, inquit, lux mundi: cuius nimirum lucis id proprium est, & vt sese prodat, & vt viam ad se pertinentem illustret. Quid enim post Christi exortum

Nostris
paruulis
veteribus
Sapientibus
doctiores.
Pl. 18.
3.

Pl. 118.
100. &
29.

viâ ad nostram felicitatem illustrius ? Quod septem illi Sapientes, & quotquot alij Generis humani Doctores ignorarunt, iam nostri Paruuli, quibus *Testimoniū Domini fidele sapientiam præstat*, tam bene norunt, vt eorum cuilibet illud verè vsurpare liceat; *Super se- nes, ac super omnes docētes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est.* Nemo vnus ex illis, modò Christianâ imbutus sit cathechesi, tam rudis est, qui se natum in nihilum, siue vt in nihilum redigatur existimet . Quisque se discernere nouit a brutis , quisque se animo prædicum immortalis , atque ad beatissimam
apud

apud Superos vitam destinatum intelligit: quod tamen cum veterum nonnulli negarent, alij dubium haberent, ne dubiæ vel certæ iacturæ beatam vitam exponerent, cum in errorem conuenere; Non aliam homini expectandam felicitatem, quàm quæ in hâc vitâ mortali posset contingere. Quàm autem id absurdè dicatur, pronum est eruditis diuinâ sapientiâ auribus iudicare. Quid enim absurdius, quàm sub mortis arbitrio, ac veluti in eius oris hiatus beatæ vitæ securitatem collocare? Tremet ouicula Leoni tradita, licet ab eo fortè saturo ad lusum accipiatur: Linguam vel blandientem, sed blandiendo prægustantem, non secus, ac vicinos atque excitatos dentes, exhorret: nec differri tunc sibi mortem putat, sed inchoari, ac trahi, libentiùs moritura, si citiùs. Ouiculâ stupidior mihi eris, quisquis inter mortis rictus, pro arbitrio claudendos, fore te beatum putes. Vix enim tutò vitam dixeris, quam vbi dicere instituas, iam mors momordit, demisitque partem illam, cui nomen Vitæ imponere destinaueras. Non est, non est, si bene rem inspexeris, huic nomini locus: Quidquid enim præterijt, iam morti accessit; quidquid expectatur, etiam sub mortis arbitrato est: negare poterit, si libuerit, & fortè negabit: quod verò instat, tam angustum est vt Vitæ nomen non capiat, nisi expirantis. Cum igitur vix illi sine mendacio vitam inscribas, quâ fide vitam etiam beatam ob iucunda quædam data mi-

Veteres
Philosophi in vita mortali finem vltimum statuerunt.

Vitæ beatitas.

miserijs alimenta nuncupaueris? Terra ista mortis viuarium est, vnde iam hunc, iam illum promi ad deuorandum quotidie cernimus: quàm igitur nostrę erimus conditionis obliti mortales, si de ijs, quę nos morti sustentant, beatam nobis vitam promittimus!

Eiusdem
grumoc.

Adde morbos, quibus nulla conditio, nulla ætas excipitur, quin ea tunc plurimis, maximisque vrgetur, cum ad senectutem deuenerit, cuius a prosperitate beatę vitę nomen expectandum esse contendit Aristoteles: quo nempe tempore, & paucissima commoda, & fortè nullus eorum gustus existit, ipso gustandi sensu vetustate detricto. Quis autem tot inter morbos, totidemque tortorum manus beatam sibi vitam promittat? At veteres Philosophi cunctis suę sapientię alumnis promifere, palàm illud iactantes, etiam in candente Phalaridis Tauro sapientem exclamaturum; O quàm beatam vitam duco! Dixerint quidquid ineptiarum voluerint veteres Philosophi, qui ærumnarum, & mœroris pleni, quàm vana docerent, sese ipsos testes proferebant: Ego vocem illam, si verè in eo Tauro contingeret, naturâ non arte in mugitum exiisse contenderem, vt quę sine Perilli ingenio, absque eo quòd per Tauri fauces euolueretur, talis meis auribus accideret, tanquam digna boue philosophante sententia. Quisque suo doctus experimento videt, magno quidem spiritu ampullas istas inflari, sed paruo etiam impelli,

li, ac diffringi. Vnius gingiuæ dolor tantâ sæpe acerbitate mentem sollicitat, vt omnis aduocanda fortitudo sit ad eam in suâ sede retinendam. Quid si etiam ceteri corporis dolores accedant? quid si longè acerbiores animi cruciatus? nunquid beatæ vitæ locum facient? an potiùs ne miseræ quidem relinquunt? Non semper, inquires, dolor adest: at semper adest eius vicarius timor ipso dolore ad fugandam securitatem fortior, ac terribior. Cæsarem memorant præ ipsâ morte mortis timorem formidâsse, atque illud dixisse; Infidias vndique imminentes satius esse subire semel, quàm cauere semper. Dolori enim modus ex damno est, & pro suo modo mœrorem animo taxat: at timor imminentium malorum pro eorum numero infinitus est. Vndique enim nos mala circumstant, eaque grauissima, ac sæuam mortem interminantia: etiam si singula metu prægustata modicum quid mœroris importent; vniuersa tantum exaggerant, vt animum obruant, conficiantque. Inde multo plures videas licet mœrore ex impendentium malorum expectatione, quàm ex instantium dolore confectos.

Tollenda igitur de medio mors est, eiusque metus beatæ vitæ securitati infestus: & si minus tolli dolores queant, frangendi, ac mitigandi sunt, vt expectati minùs nos sollicitos habeant, & minùs mœstos metu præsumpti. Franguntur autem plurimum, vbi, morte sublatâ, hanc ampliùs minitari

non

Timoris
vis, quâ
doloris
maior.

non poterunt: quis enim edentuli canis latratu turbetur? Quin si ea, quæ dolorem afferunt, ad futura gaudia promerenda assumantur, etiam in præsentium gaudiorum materiam transibunt: Siquidem ex ijs Diuinæ caritatis, ac spei dulcedo, tanquam mel e tormentis exprimitur, vti suo loco manifestum fiet. Illud interim diligenter curandum, vt nihil nostri pereat, nihilque pendeat: nullum momentum aut præteritum mors occupet, aut venturum intercludat. Vindicemus a mortis metu tempus, quod instat, & quodammodo ex elisis eius faucibus reuocemus. Sternatur illa, & in aridam redigatur caluariam: tutum enim tunc erit, eius mandibulæ nostros fauos, nostra mella committere.

Iud. 14.
14.

De comedente exhibitibus, & de forti egredietur dulcedo. Verùm quis tantum sibi arrogabit, vt cum hoc immani Leone, qui totum confecit genus humanum, manus conferere audeat? Num fortissimus aliquis Samson, qui manu suâ propositum ab se enigma dissoluerat; fuso scilicet Leone, cuius ore post aliquot dies fauum mellis gustauit? At Leo ille non mors, sed sola erat mortis imago: facile illi fuit mortis imaginem lacerasse, sed æquè facile morti fuit, suam imaginem, lacerato Samfone, vindicasse. Quis igitur huic monstro occurret, mortalium robustissimis formidabili? Vt non alius, ille certè, cuius piæta erat Samson imago, de quo impletum sibi gratulatur

Ec-

Ecclesia oraculum illud, *ero mors tua, o mors*; verè enim *mortem nostram moriendo*, hoc est dando illi vitam, *destruxit*, fecitque ex interitu, vitæ non percuntis exordium. Id autem quemadmodum contingat, suus non deerit dicendi locus. Nunc illud tantummodò maneat, mortalem hanc, semperque moribundam vitam perfectè beatam esse non posse, quin ne imperfectè quidem, nisi altiore Christi sapientiâ mortis arbitrio eximatur. A primo illo errore, qui plenam in hoc æuo felicitatem iactabat, pluribus confutando abstinemus, ne pluribus in sui confutationem indigere existimetur: cum præsertim suâ iaceat infirmitate, nullosque iam habeat sectatores, nisi fortè, qui cum sectando traducat. De altero aliter sentiendum: non enim desunt, qui suspicentur, sin minùs plenam, quantam tamen hæc vita recipit, felicitatem inde manare posse, unde veterum sapientia sibi plenissimam pollicebatur: & hæc suspicio, vt leuissima sit, satis est tamen ad leuissimos homines post se a verâ felicitatis viâ in errorem abducendos. Quare tam perniciosæ suspicioni tergendæ sequentia aliquot capita impendemus, vt ab errore in veram terrenæ felicitatis viam, quæ eadem ad æternam, perducatur, Deo bene iuuante, reuocemus.

Vilitas
sectato-
rum se-
ctam in-
fermat,

CAPVT SECVNDVM .

Nullam in diuitijs esse posse,
ne imperfectam quidem,
felicitem.

Imbecilliora aggredimur , vt præ-
dâ paulatim , atque animo au-
cti duriora tentemus . Manus cû
Vulgo conferimus , qui in bea-
tos refert quoscunque diuitijs,
famâ , potentiâ , voluptatibus
diffluere conspicatur . Is de-

uictus a nobis stabit , vbi contra eos gerenda
res erit , qui felicitatem in virtute , vel sapientiâ , ni-
mis alto pusillæ plebeculæ loco , reposuere . Ac
primùm quidem adeo vulgi opinione inoleuit ,
Diuites beatos esse , vt a primis etiam Latinorum
temporibus *Beatus* idem valeret , ac *Diuus* , &
vtrouis vocabulo ad Opulentos exprimendos vte-
rentur . Alium loquendi modum Christiana Reli-
gio obtinuit , cuius documento iam non diuites ,
sed pauperes Beatos nuncupamus . At quibus
Christianâ documenta adhuc hærent in labris ,
nec sese penetrarunt in mentem , nondum ex to-
to

*Diuus ac
beatus ve-
teribus i-
dem.*

*Nobis ve-
rò beati
pauperes.*

to vetustæ opinionis suspicio deleta est. Quanti ad cetera comparanda valet pecunia, tantidem valet ad venditandam seipsam, atque ad antiquam sui æstimationem roborandam. Nec illam qui a vulgari Trapezitarum trutinâ ad philosophicam reuocauit, minoris habuit: nam Aristoteles (vt nonnulli fidelius, quàm elegantius interpretantur) esse eam, dixit, *æquiualeuter omnia*, eò quòd ad omnia comparanda valeat. Quare mirum non est, eius vnius, tanquam rerum omnium possessione, homines sese beatos existimare. Quidni enim beatum se putet qui omni sublata indigentia habeat vnde ipse sibi sufficiat, & exutus inopiæ difficultatibus eò manus porrigere possit, quò vota? Nihil enim pecuniæ præclusum, nihil imperuium, inaccessum nihil: rimas omnes eius fulgor ingreditur, scrutatur maria, montes perfodit, naturæ, artisque claustra perrumpit, & quidquid ex ijs libet eruere, quanquam armis, ac ferro contumax, ad auri tinnitum sponte prodit. Siue enim libeat voluptatibus indulgere, siue gerere honores, eosque voluptuosæ, ac turpi vitæ velamentum prætexere; siue amicos, etiam summos, parare, vel in summos euehere; siue denique aliud quidpiam cupidæ voluntati concedere; modò supra vota non sit, nec supra pecuniæ, cui ex græco prouerbio subduntur omnia, vim ac potentiam erit. Quid autem beatius, quàm cuncta

Pecunia
æquiualeuter
omnia.

sibi spectare ad voluntatem fluentia?

Confutatur
peccunia
laudes.

Spinæ sūt
Christo
reſte
diuitiæ.
Luc. 8.
54

Ter. 13.

O stultissimi mortalium, quicumque oculis vestris de mentis habitu, illis imperuio, creditis! Quin potiùs Christo abdita omnia penetranti fidem adiungitis? Nonne ipse (cui tam pugnat a veritate discedere, quàm ab se, qui Veritas ipsa est) palàm pronunciauit, spinas esse diuitias? Si id Ethnicus aliquis Doctor Christianos docuisset, aut Ethnicos Christianus, num maiori contemptu excipi poterat, quàm nunc Christiani a Christo docti passim excipimus? Quotusquisque nostrum hoc tempore diuitijs vel possidendis non immineat, vel possessis non incubet, vel non rumpatur amissis? *A minore resque ad maiorem omnes auaritia student*, inquit, non suorum temporum historicus, sed nostrorum vates Ieremias. Num hoc est Christo, Diuitias spinas prædicanti, fidem adiungere? an potiùs re ipsâ, scilicet contumaciùs, quàm verbo, negare? & vel finem bonorum diuitias credere, vel, quod minùs ferendum est, non credendo, bonorum fini, atque æternæ felicitati præferre?

At Christus impropriè ibi loqui voluit, ac rem per metaphoram, excitandæ attentioni accommodatam, efferre: Quid proinde? Nunquid idcirco cum aliquo veritatis detrimento? nunquid non ad illustrandam veritatem, quæ sæpe sub obscuro nomine iaceret ignobilis, inuenta metaphoram est?

Metaphora
illa illustrat,
non detrahit
veritatem.

▲

A spinis mutuatus est vocem, quam diuitijs a vulgo earum cultore congruè impositam non inuenit. Alieno nomine rem euocauit, sed veriùs responsuram, quàm suo. Opes, diuitiæ, copiæ, & cetera iucundè sonantia nomina pecuniæ imposita, vulgi imposturæ sunt, ac mendacia, & quidem tam bellè composita, vt eos etiam qui composuere decipiant, vt planè *mentita sit iniquitas sibi*. Spinarum nomen Diuinâ Sapientiâ inditum pecuniam, eiusque asperum ingenium denudat, & qualis ea sit, non qualem se se venditat, prodit. Volo te de illa non ab inope aliquo, eam procul adorare solito, testimonium capere; sed ab experto diuite, qui opes suas semper præ manibus habeat, vndique verset, ac proinde bene cognitâ causâ sententiam ferre possit. Ab illo diluta intelliges, quæcunque antea magnificè dicta de opibus audisti.

EX PL
26. 12.

Contemplare primùm Diuitem quempiam ex ijs, quorum gratiam vulgus studiosiùs captat, simul e publico, vbi Beati prædicationem cultumque accepit, domum redux suum se in cubiculum abdidit. Vide, vt positâ oris hilaritate, ac risu, quo hætenus scenæ seruierat, suum sibi vultum paulatim recipiat: vt frontem contrahat, aciem defigat, crebra ex imo pectore agat suspiria, & postquam diu cogitabundus siluit, tandem in querelas erumpat. Puta, te cum e paruâ rimâ ita secum

Diuitiũ
experi-
mento,
quã ap-
tè spi-
narum
nomen
opibus
cõgru-
at, de-
claratur.

EX.

expostulantem audire; & certò crede, sin minùs
 verba, sententiam te tamen ipsam, quæ cunctis
 diuitibus communis est, affecuturum. En quid tibi
 tandem opes tantâ omnium inuidiâ cumulatae con-
 tulere; stultis nimirum vt imponas, & per sum-
 mos labores eorum supercilia suspendas, nempe
 vt miser sis, quò beatus dicaris. Putasti, te per
 opes inopiam depulsurum; iam pro vnâ, ac sim-
 plici inopiâ multiplicem subiisti. Inops enim opi-
 bus indigeres; iam & opum custodibus indiges,
 iam famulis, curribus, equis, veste pretiosâ, epu-
 lis vndique ad spectaculum conquisitis, amplâ
 domo, amplissimis prædijs, honoribus, titulis,
 obsequijs, quorum vnum quodcunque desit (quan-
 do autem aliquid non desit?), inope quolibet mi-
 serior es, addito illius miserijs, qui illum non tan-
 git, pudore, ac verecundiâ. Si tantæ indigentiae
 satisfacere, tuisque opibus frui nolis, ne perdas,
 illarum vsum fructumque continuò perdidisti, sol-
 licitus custos sterilis proprietatis. Miserum te iam
 vocare incipient (eo nanque nomine vulgò Aua-
 ros significant), & commiseratione etiam indi-
 gnum, quò improbo tantæ rei custodiendæ labore
 consumeris, & laboris mercede te ipse fraudas:
 tuis ipsius opibus indiges, quas tibi ipse negas.
 Si verò frui libeat; effundere cogaris, nec nisi
 per transitum, dimittendo, frui; nec antea te bea-
 tum dicent, quàm vbi effusione peractâ desieris
 esse

Ficta di-
 uitis ver-
 ba veros-
 eius sen-
 sus decla-
 rantia.

Diuiti-
 inopia
 maior,
 quàm
 paupe-
 rum.

Horundè
 miseria,
 arque
 agustia.

esse quod diceris. Quòd si, ne desinas, paucis de-
 deris; paucos amicos, eosque emptitios, & quam-
 plurimos hostes, beneficiâ exclusos, parasti.
 Ab his autem, si nihil aliud, hoc certè imminer,
 vt, salutatione palàm negatâ, omni voluptate
 reliquorum obsequia vacua excipias. Nec reme-
 dium puta, quod subita fortasse ira suggessit, si-
 carium immittere: Hydran enim secabis, & pro
 vno amputato capite plura consurgent: Filij, co-
 gnati, affines ad sui sanguinis vltionem accur-
 rent: quin & amici, & ciues, quem sibi quisque
 percussorem timebunt, vt publicam pestem com-
 munibus odijs infectabuntur. Sin autem, vt bene
 de quamplurimis sine tuo incommodo merearis,
 ad censum augendum in largitiones exuberantem,
 animum adieceris; incommoda ipsa, non cen-
 sum augebis: nam vel id per te ipsum præstare
 cogitas, hoc est prædia tuis oculis inuisere, præ-
 sens adesse, vbi sementis facienda, vbi purgandæ,
 vel metendæ segetes, vbi noualia præparanda,
 putandæ, occandæ, adminiculandæ vites, aut
 vindemia colligenda, aut exprimendum oleum,
 aut alia id generis infinita in rusticæ, aut vrbane
 rei incrementum præstanda, iam magnum domi-
 nium magna tibi fiet, atque intolerabilis præcu-
 ratio. Sin autem id ponderis in ministrorum cer-
 uices deponere, eorumque curæ indormire libeat,
 propterea quòd videas, tanto te oneri ferendo

Emulum
interime-
re, reme-
diû malo
deterius.

Dignû sua
per se pro-
curatû in-
commoda.

Per mini-
stros pe-
ricula.

non

non esse; præda vndique diripientibus famulis, & colonis euades: summi, infimique seruorum pro se quisque furabitur, quantum tutò se posse sperabit: plurimùm autem cunctos sperare iubet mutui conuentio silentij, & concors in dominum conspiratio. Porrò dolendum quidem est, tua tunc maximè periclitari, cum in custodum venerint manus: at hoc longè magis, quod vita ipsa quot stipatores in sui armat tutelam, tot cogitur extimescere percussores. Quin etiam Natos ipsos, quos cadenti senectuti fulcimenta paraueras, præ ceteris tibi suspectos sera faciet hæreditas, præsertim cum nequaquam exempla desint, quibus ad eam veneno, viâ occultâ & compendariâ, adeundam animentur. I nunc & epulas in auro exhibitas iucundè vora, fortè cum illis interitum voraturus. Solare senectutem liberorum conspectu, quos tuum certò expectare funus intelligis, inscius, an interea impatientes adornent. Vnde igitur tibi aliquid solatij quærendum? quid in tantis angustijs effugij, quid consilij capies? Alterutrum tibi superesse video; aut voluntariâ paupertate diuitias ex animo dimittendas, aut voluntariâ morte animum e diuitijs.

Stipatores timèdi vt percussores.

Filij ipsi præ ceteris suspecti.

Vnū diuitiū solatium, vel opes dimittente, vel vitam.

Hæc Diues de suis opibus, solâ naturæ luce perfusus, refert: nihil enim ex eo audisti, quod Verbi Diuini lucernam oleat: quid quæso de illis eâ admotâ censeret? quid eo audito, *Facilius est,*

Came-

CAPUT SECVNDVM.

Camelum per foramen acus transire, quàm Diuites intrare in Regnum Cælorum. Profectò hæc verba, utcumque explicando mitigaret, magnum terrorem incuterent cogitanti, ea rudibus discipulis a Christo sine explicatione proposita, vt quàm rigidè sonarent, tam rigidè acciperentur. Ita autem ab illis accepta fuisse, satis ex eâ illorum interrogatione manifestatur; *Quis igitur poterit saluus fieri?* An fortè eam interrogationem ignorantiam putas, ac despicias? Ego verò contra vel ipsam Christi discipulorum ignorantiam, tanquam Ecclesiæ doctrinam, venerabundus excipio, præsertim cum illam tam bene in plerosque nostri sæculi diuitum conuenire perspicio. An non vides, ab eorum quamplurimis de tam largo patrimonio a Numinis Benignitate concessio sæpe obolum pauperibus eius nomine repetentibus denegari? Quin etiam non eos modò precariâ stipe, verùm etiam debitâ mercede sæpissimè vacuos dimitti? Quid de ijs putem, qui Superum templis sibi vnà cum censu commendata suo luxui vestigalia fecere, & vbi suas sordes non auro, aut argento exceptas famuli negligentia conspexerint, eum ad pœnas continuò vocant; Christi Sanguinem quotidie cupro ministrari æquis oculis ferunt, satis eius dignitati factum rati vili quolibet æramento? Quid de ijs, qui leuissimis offensis grauissimas respondent, exacto etiam e viuis, qui prior salutare

Matt. 19. 24.
Grauissimè
æternæ la-
lucis in opi-
bus pericu-
lum.

Diuitum
vitia quam
detestanda.

Vide scelus
horredum,
vsu tamen
familiarè.

D

ne-

neglexerat? Quid denique, si quidquid decoris e Superum manibus accepere, totum in eorum dedecus vertant? An non de illis prudenter interrogatum censeam, *Quis igitur poterit saluus fieri?* Neque huic quæstioni responderi aliud posse intelligo, nisi eum saluum futurum, qui traditas diuitias non vt suas, sed vt *fidelis dispensator* ad Domini arbitrium custodiat. Is enim diues re verâ nō est, sed custos diuitiarum: & si secus a vulgo dicatur, audit potiùs cū risu, quàm sentiat, se esse diuitem, bene conscius, ex ijs opibus ad se pertinere nihil, præter sollicitudinem.

Luc. 12. 42.
Via, qua diuites Christi sententiam euadant.

Pronuncia nunc de diuitijs quicunque hæc audis, vtra de illis sententia, vulgine verior, an Christi. Satis, puto, persuasum habes, spinas esse diuitias, non tenues illas quidem, quæ hebetantur, ac franguntur in cute, sed fortioris cuiusdam generis, quæ ad viuum, quæ ad animum vsque descendunt: proinde non nisi per summam insaniam, beatam vitam in diuitijs, hoc est in dumeto, locari, vbi vix locum vitæ reperiās. Nec territus corruptæ opibus Philosophiæ iudicio a sententiâ discedes: quin propiùs quàm Philosophos, accessisse dices ad veritatem Poetas, qui Ditem, aut Plutona (nomina ab opibus deriuata) diuitiarum eundem, ac miseriarum Deum fabulati sunt: siquidem Christianam hanc veritatem adumbrarunt, quam tibi velim altissimè insculptam; Vnde diuitias, inde miserias deriuari.

Pluto 2.
diuitiarum; unde Ditis, quæ si dicitur,

CA.

CAPVT TERTIVM.

Huius vitæ felicitatem in Potentia non esse: vbi potissimum de Principum virorum sollicitudine, & contemptu.

Er suatum tibi satis puto, quisquis præsentis æui felicitatem sectaris, eam in diuitijs locum habere non posse: multumque ex ijs parasse, non finem esse miseriarum, sed mutationem, vt præclare docuit, & quidem meliùs

Multas diuitias parasse, nõ finis miseriarum, sed mutatio.

quàm didicit, Seneca, qui plenus opibus auaras in se Neronis concitauit manus. At fortè dubitas, num saltem Potentia possit, quidquid opibus negatum est. Hæc enim & pecuniæ plurimùm obtinet, & quidquid pecuniæ ad felicitatem deest, paruo negotio videtur posse supplere. Tria quippe sunt, ob quæ pecunia ad comparandam felicitatem non pertingit: sollicitudo a prædonibus, contemptus ab æmulis, metus ob omnibus. At is, qui rerum potitur, populum habet seruorum, in quos dispertitæ

Quænam sint, ob quæ Diuites a felicitate deficiunt.

Describitur
Potentium
apparētis fe-
licitas.

sollicitudinis onera in honores , ac beneficia transeunt : nec despectui patet , qui omnibus supernè imminet : nec denique ad eum percussoris metus aspirat , quem altiùs fortuna tulit , quàm vt subiectorum telis appeti possit ; quemque pro lorica integri exercitus ambiunt , muniuntque . Itaque si Potentia diuiti accedat , huic negotij nihil erit , vt sese in antiquum Beati nomen , ac possessionem restituat . An non Beatum iure optimo dixeris , qui Numinis vices in terris gerat , qui solo risu , ac benignâ oris conuersione ceteros beat ? quem vitæ , necisque arbitrum , ac fortunæ datorem populi adorent , ac plerique magis , quàm ipsum Numen , imò ipsius Numinis contemptu propitiare studeant ? Quanto enim credere par est eum gaudio potiri , quem Regia purpura tegit auro gemmisque distincta ; cui ostrum calcatur , argentum conspuitur , atque in vilissima quæque ministeria descendit : cuius amplitudinem ædes in Urbis modum laxatæ metiuntur , altitudinem , ac præstantiam ad Cælum vsque porrectæ , Diuinitatem denique in Templi formam ornata ? Illum si prodire contingat , præmissa seruatorum series nunquam defutura venturum obnunciat , circumfusi nobilium puerorum greges coronant , homines , noui generis iumenta , in humeros tollunt , & supra homines euehant : accurrunt vniuersi , viâ cedunt , salutant , collaudant , festis acclamationibus pro-
se-

sequuntur. Illi denique, quâcunque oculos circumferat, cuncta suam, cuius contemplatione beetur, reuerberant maiestatem. Quid hoc rerum statu optabilius? quid hâc vitâ beatius?

Quantum a vero absis, ac semper magis, magisque abfuturus aberres, docendus hîc mihi es, optime Adolescens. Experto Seni, suisque erroribus edocto crede, inscius, an a tuâ senectute id beneficij tutò expectare possis: fortè ad te illa non veniet: fortè vsque adeo in errore progressum, ac lassarum inueniet, vt vires, ac vita viâ retexendæ non suppetant. Accipe igitur quodcunque me mei errores, non sine offensionum, & lapsuum frequenti castigatione docuere; ac lucro appone, quod in alieno tergo tua exarentur documenta. Itaque mecum antequam te periculosa viâ committas, eius dispendia computa, atque in hunc modum ratiocinare.

Predicta species quâ inanis ostenditur.

Potentia, in quâ locatam felicitatem imperiti putant, paucissimis mortalium contingat necesse est; nempe singulis in quolibet regno: quæ enim regiam non æquat, alieno seruit arbitrio, eo proculcata magis, quo maior, & maiores umbras in suspiciosum Regis caput immittit. Quare si felicitas in eo fastigio locetur, vbi non nisi vni locus, isque iam occupatus sit, minima ceteris eò perueniendi fiducia reliqua erit, & maximus inde mœror, vitæ cuiusque, ne dum beatæ, exitialis.

Potentia paucis contingit, felicitas parere omnibus debet.

lis.

lis. Non tam autem iniquè nobiscum egisse, imò etiam secum, rerum opifex Deus censendus est, vt quam ipse omnibus tranquillæ vitæ cupiditatem iniecit, ac frequenti hortatu concitauit, ferè nemini explendam concesserit: nos enim promissis, sese fidelitate fraudasset. Quin potiùs rationi consentaneum est, vt si quis tranquillitatem non assequatur, is vnus aliquis sit, qui sibi sponte id negotij sumpsit, vt publicæ tranquillitati seruiret: nempe populi Princeps, cui onus incumbit, vt omnium quietem suâ excubatione custodiat. Ipse vtique præstare debet quod olim docuisse fertur Pelopidas, ac præstitisse Epaminondas. Ille scilicet, cum in bellum discessurus ab vxore, vt se diligenter seruaret, rogaretur; alij, inquit, istuc vt faciant, monendi sunt: Princeps, non vt se, sed vt suos seruet, hortandus. Alter verò Thebanis ciuibus suis conuiuia, ac lætitiâ die quodam festo agitantibus, mœnia ciuitatis sollicitus obibat, quo ceteri possent vino securiùs indulgere, itaque suâ vnus curâ omnium securitatem elaborabat. Altiùs autem vt hæc descendant, recale memoriâ, quæ de diuitiarum aculeis antea memorauimus. Cum enim Diuina Sapiencia illas vniuersè spinas nuncupauerit, in quencunque illæ inciderint, sui aculei meminere, non aliter inter priuatos, ac principes viros discernere assuetæ, nisi quòd istos, vt molliores,

Trāquillitatem minimè omniū Princeps assequitur.

Pelopidis præclarum dictum.

Et Epaminondæ factū.

Aculei diuitiarū & plures, & acriùs in Princeps, quâ in priuatos faciunt.

liores, facilius intrent, & pro opum multitudine plures; illos sæpe inoffensos, vt iam offensionum cicatricibus obduratos, transeant. Hoc plane Potentia præstat, vt spinas exaggeret, & sensum ad illas emolliat. Potentes aduersus alios, erga se, veluti aduersus pares, impotentes sunt: nihil se cogere queunt, nihil non indulgere. Quare cum nunquam obdurentur aduersis, quibus ceteroqui cuncta vndique rigent, semper in ea, tanquam nudi in vepres, incurrunt: itaque non carent diuitiarum aculeis, sed pluribus, & acrius quàm ceteri, feriuntur. Id vt plànius fiat, eamus per singulos antea memoratos, sollicitudinem nimirum, contemptum, ac metum. His enim tam plenas Regum aulas contemplabimur, vt vbi tranquillitati locus esse possit, minimè appareat.

Parentes cū alijs secum impotentes sunt.

Et quidem, quod ad sollicitudinem attinet, nulla hominum conditio Regibus sollicitior: tria potissimùm sunt, quæ illos sollicitos habent, opum nimirum, iustitiæ, ac publicæ securitatis custodia. Primùm nemo opibus custodiendis, atque augendis attentior, quàm qui suam Regis dignitatem illis creditam nouit. Procubuit Princeps, vbi nerui diuitiarum defluxere: illico in prædam finitimorum veniet, vbi præsidarius miles solito stipendio fraudatus e re suâ putet, Dominum commutare: nec hostem expectabit extrinsecùs, sed eius ipse vices implebit, necabitque a quo deuorantur.

Tria, quæ Principes habent sollicitos.

1. Opum custodia.

randum sese fami traditum viderit . Porro cum Rex opes suas , quas inuidiosè possidet , per se ipse custodire non valeat , alijs custodiendas , inuidis nempe ipsis , tradere cogitur , qui quidem vt beneficij loco administrationem accipiunt , ita pariter vt beneficio vtuntur : se , suosque inde sustentant , luce palàm custodes , noctu prædones , nullà nisi Principis conscientia a prædando detentis suam enim facilè placant ; quippe non furari putant , sed recipere , quidquid ipsi in ærarium Principis vectigalium nomine contulere . Quà etiam de causâ pauci admodum religione tenentur (tamen si deberent) quo minùs suis Principem vectigalibus fraudent , iniquum rati , eius luxuriam suâ parsimoniâ , ac sæpe etiam summis angustijs sustentare . Nec enim cuique obuium est , quod cetero qui verissimum , corporis nutrimenta , utcunque a solo capite gustentur , in omnium membrorum vitam transire , & quo tempore hæc ori cibum negauerint , eodem sibi nutrimentum , ac vitam adimere . Subtilitates eiusmodi vel crassa , ac dura ingenia non admittunt , vel delicata vt pungentes ac molestas tractare refugiunt . Quare Principi totidem propemodum cauendi fures , quot habet populos vectigales .

2. Cura iustitiz.

Deinde iustitiæ cura longè magis , quàm opum Regem sollicitat . Si enim illam rectè administratam velit , primò nosse optimè debet quos iudicijs exer-

exercendis præficiat, eosque ceteris anteferre, qui ob humani iuris prudentiam, ob Diuini metum præ alijs omnibus idonei videbuntur: mox perpetuè excubare, atque identidem disquirere, vtrum omnes in officio sint, atque æquâ lance pauperi, atque opulento ius reddant: an potiùs causas ad compendium extrahant, iustitiam metu prodant, pretio vendant, amicitia, propinquitati, muneribus condonent: postremò populos per se ipse frequenter audire, quo lecti Iudices notitiam Principis reformident, & cuncta in eius conspectu sese acturos intelligant.

Denique vt Regnum vniuersum ab externis, ac domesticis hostibus securum præstet, infinità illi propemodum attentione opus est, præsertim vbi rumoris aliquid increpuerit; ne quis locus præsidio vacuus ingressuro hosti impunitatem promittat: ne quod oppidum arce, munimentis, comœatu careat: ne milites, atque in ijs virtus, ac peritia desideretur: ne militibus arma, ne strenui ac prudentes Duces, ne pecunia, ne præmia, ne supplicia desint: omnia vt parata, atque in promptu sint, omnia frequenti peritissimorum consilio per quàm diligenter excussa. Si quid enim incuriã ommissum fuerit, si quid minùs cautè prouisum, totius regni corruptio in regium caput suppuratura timenda est. Quo fit, vt si Reges suum munus impigrè obire velint, ac de eius pondere non alienis

E

ocu-

3. Publicæ
securitatis
cura,

oculis, sed suis humeris credere, haud aliud in vniuersâ generis humani republicâ grauius arbitrari sint.

Principum
a Superioribus
contemptio.

Et ab inferioribus
proscindit.

Longè plura
privato,
quàm Principi
licent.

Quod autem ad contemptum attinet; habet suos æmulos Princeps, non quidem inter subiectos populos, quorum supra æmulationem est; sed inter Dynastas pari, aut superiori dignitatis gradu eminentes, a quibus etiam tristiùs contemnatur, quàm si fortè a feruorum aliquo contemneretur: quippe aduersus hunc, vel dissimulatio dolorem minueret, rectâ irrisuris plagâ; vel fiducia vindictæ illum leniret, dum intrita vulnere, quæ momordit, bestiola remedium afferret. At si contingat, vt a Potentiore aliquo commordeatur; nec lenimen ullum, nec remedium, nisi fortè ipso vulnere acerbius, sperandum est. Non enim dissimulare licet vocem e superiore loco clamantis, et famæ linguam adhibentis Regis: nec spes vlla pœnas repetendi solatio est, vbi metus dandi maiores pectus exagitat. Adijce, quod Regem nemo quidem e gente, cui præest, palàm contemnit; nemo tamen ferè est, qui non in occulto proscindat: Principem enim suum mordere, sui que palato iucundissimè sapit: nec ferè vlla priuata mensa est, quæ hoc regio ferculo careat. Quod si is cupiat maiestatem suam ne priuatis quidem sermonibus violari; multa illi infra humilis plebeculæ sortem incommoda subeunda. Vt enim omnia Principi licere dicantur, longè pauciora, quàm

quàm privato licent, nisi stultè sibi, perinde ac Deo, cuius voluntas Honestas, licere putet, quodlibet. Viro enim privato & prodire in publicum, & secedere, & mutare vestem, eamque ad noua exempla componere, stare, sedere, dormire, fabulari, agere quæ animus ferat, non expectato Senatus, Populique responso, licet. At Principi sua semper agenda Persona est, semper in scenâ, ac theatro ad concionem meditatò dicendum. Et vestis, & vultus, & vox, & gressus, & cibus, & quidquid aliud ad vitæ actionem pertinet, e ritualium libris petendum: omnia ad historiæ materiã accõmodanda: nec immutari quidquam siæ publico sensu, atque offensione fas est. Tam priuatim agere, quàm privato illi esse non licet; id etiam quod intraparietes intimis suis secretò commisit, illi tanquam secretò commissum, in suæ apud Principem gratiæ argumentum, cunctis auribus insusurrant: itaque res arcano tramite in forum deducitur. Quotidie audiendi quamplurimi, ijque pauperes, debiles, senes, rustici, quorum nemo non aliquid triste Principi ingerit: sua quisque vulnera illi aperit, ac tacitè tanquam dormitanti capiti exprobrat. Ad ea tamen pronas exhibere aures, identidem subridere, securum ac beatum agere, adorationes ne perdat, cogitur, tanto miserior, quanto minus suas euomere miseras potest. Dimissâ turbâ negotia in libellis relicta sæpe ad multam noctem re-

Audiendi labor.

cognoscenda, ac disponenda sunt. Non raro in ijs videndum, contraria ab æmulis peti, quorum vtrumlibet fiat, desertæ partis querelam expectes. Sæpe tam multa, tam dira scelera, & populis, & ministris ab se delectis, hoc est deligentis iudicio, obiectari intelliget, vt alterutrum illi agendum sit; vel omnia vt sanguine ac cædibus fædet, vel turpiùs fædata sceleribus contempletur: proinde aut Bellæ nomen tot facinora vindicando ob ingenium crudele, aut non vindicando ob stolidum, promerebitur.

Vndique à-
gustiz:

Postremò ea, quæ de sollicitudine, & contemptu diximus, cuncta etiam in metum cadunt: terrent enim ventura, quæ præsentia torquent. At tam multa de metu dicenda occurrunt, atque etiam tam graua, vt pausa aliqua Lectori iam saturo danda sit, ne potiora plenus fastidiat.

CAPVT QVARTVM.
De Principum periculis,
ac metu.

Lùs ad icùs pateat oportet ille, qui latiùs patet: sic prorsus vt immania corpora ferientibus telis etiam temerè vibratis occurrant. Principis corpus regnum est, cui ipse caput imponitur: quidquid Regno nocetur, regio corpori vulnus est, regio capiti condolendum. Sunt tamen & sua capiti pericula, quæ ipsum præterea petant: hostes enim habet Princeps, non nisi suâ morte placabiles, quicumque eius vitam suis obstare incrementis vident. Horum agmen sæpe natus, & hæres ducit, hoc magis timendus, quo adhereret magis, & minùs cauere fas est. Eum spes hæreditatis armat in Patrem, eumque sequuntur quotquot ex amicis, domesticis, notis in victoriæ partem se venturos confidunt. Alios regiâ potentiâ depressos oppressosque odia, seu propria, seu gentilitia in Regem euocant. Alios conscientia facinorum, & pœnarum metus, præsertim quibus

Omnium
vulnera
Principi
condole-
nda.

bus nullam pateat , nisi manufactum effugium , in ultimum nefas impellit. Quamplurimos in imo iacentes , quos omnis mutatio subrigit , meliorum fiducia ad arma sollicitat. Ergo si ad hæc genera singulos reuocaueris , paucos excipies , quibus in Principis eadem arma non pruriant (loquimur hîc de Principe a Christianâ Pietate alieno , vti mox declarabimus). Nec fides illi esse in amicis potest , quos vt suæ fortunæ nouit amicos , ita vt suos cauere cogitur riuales . Nec præterea in regij corporis stipatoribus , qui odia habent venalia , addicere parati plus offerenti . Neq̃ denique in ipso illo sui lateris telo , quo sæpe magis , quàm alieno terretur , vt quod identidem ad manus ministrantium venit , & factum suggerit in omnem posteritatem vnâ cum auctoris nomine iturum . Quid plura ? sibi ipse non fidit : robur ac potentiam suam eodem , quo subiecti , metu perhorrescit , ne scilicet præueniant , quos terret , & necem inferant illaturo . Accidit illi , quod belluis ferocioribus , quibus nullæ , quod mirum est , timidiore : noctu enim prodeunt , luce latent , sola semper incolunt loca , ad omnem strepitum oculos , atque ora conuertunt , exurgunt , fugam arripiunt ; quippe naturâ didicere magistrâ , nil illi a ceteris tutum esse posse , a quo nil ceteris tutum esset . Adde , quòd verum Principis robur populus est , contra quem non nisi vt priuatus potest : hic si rebellet , robore ille peribit suo . Adde ,

Omnium
arma in
Principem
pruriunt .

Suum ipsius
telum , fe-
que timere
cogitur .

Princeps ,
quo ferro-
cior , et ti-
midior .

Principis
robur po-
pulus .

de , quodd mille venenum propinandi modos cau-
ta malignitas reperit, in quos nec robur valet, nec
gemmarum valere amuleta, tam multi veneno su-
blati Principes docent. Itaque non quia populis Caret se-
curitate
qui tribuit.
tribuat securitatem, eâ ille abundare credendus
est: de suâ enim ille tribuit, & ideo caret, quodd
tribuit: siquidem haud securos in priuato lare tam
multos, nisi summa sollicitudo ex altâ veluti spe-
culâ omnia prouidentis Principis præstat: nec ti-
morem omnibus adimit, nisi qui omnium sibi ti-
morem assumit.

Verùm vt locus hic etiam debilibus pateat inge-
nijs, quorum scilicet acies quolibet fortunæ fulgo-
re perstringitur, proferre libet in medium summæ
Potentiæ infelicissimos exitus, eosque tam frequen- Infelices
Potentium
exitus.
tes, vt si cui illos declinare licuit, certè metum
non licuit, qui malorum fatelles, eorum vices ad
fugandam felicitatem gerit. Prodeant igitur veluti
ex insidijs Potentium pericula, & immensâ eorum
editâ strage, doceant imperitos, altissima rerum
humanarum cacumina non sedem esse felicitatis,
sed exitium. Non per omnes historias eundum, vt
exempla quærantur, ne vaga conquisitio in argu-
mentum cedat inopiæ: vnum enim Romanum Im-
perium tam multa dabit, vt tantæ multitudini, vel
in arctum coactæ, locus non sit futurus. Ac primùm
ipse ille Cæsar, qui nomen suum e matris parrici- Cæsar 23.
vulneribus
confusus.
dio natum, Patriæ parricidio nobilitatum in cete-

ros Romanorum Imperatores transmisit ; vbi per Orbis Terrarum ruinam in Romani Imperij culmen euasit, dignas furiosæ superbiz pœnas dedit: nam qui humano sanguine suam ambitionem impleuerat, ac dilatauerat, tribus ac viginti vulneribus confossus , quidquid cruoris ad id temporis hauserat,

Augustus ,
ac Tiberius
veneno sub-
blati .

Caligula
30. vulne-
ribus con-
fectus .

Claudius ,
& Agrippi-
na veneno
intercepti .

Nero sibi-
manus at-
tulit .
Galba ab
Othone in-
terfectus ,
Otho a se
ipso .

Vitellium
sui milites
fœda mor-
te affece-
runt .

secta hirudo dimisit . Augustum , ac Tiberium nonnulli auctores sunt , veneno, illum ab vxore, hunc a Caio Caligula , oblato interiisse . Caligulam Romanæ , seu potiùs Humanæ Reipublicæ pestem , aliqui ex eius intimis , quibus cum illo simulata amicitia fuerat , vera cum reliquo hominum genere, triginta vulneribus affectum publicæ hostiam saluti mactarunt . Claudium Agrippina veneno sustulit , Agrippinam Nero filius , Neronem mortali-um scelestissimû par carnifex Nero ipse peremit: qui ceterâ iniquissimus, hoc vno iustitiam coluit . Galbæ , Othonis , Vitellij Imperia singula ad annum non peruenere , nec ad biennium collata . Primo necem Otho æmulus intulit: qui pariter ab æmulo Vitellio victus accersitâ sibi morte vitam tristioris fati crudelitati præripuit . Vitellium verò milites sui religatis post terga manibus , laqueo ceruicibus impacto , ac mento subiectâ cuspide resupinato , præterea nodo reductâ in verticem comâ , ne vultum a cæno , ac stercore demissione , aut capillo protegeret , inter plebis insultantis , atque incendiarium, patinarium, spurcissimum hominum
excla-

exclamantis voces in forum feminudum traxerunt: inde quàm minutissimis ictibus concisum, atque excarnificatum per gemonias primùm demisere; deinde vnco adacto per frequentissimas Urbis vias ad Tiberim vsque raptatum præcipitem in profluentem dedere. Nouem istos perpetuâ serie potentissimos Principes primum Romani Imperij post oppressam libertatem sæculum testes dedit, quàm infirmum securitatis præsidium Potentia vel maxima sit. Tam multi deinceps, tam paucis interiectis, extitere huiusce rei ex eodem Romano Imperio testes, vt eorum casibus perstringendis vix iusta volumina sufficiant. Nonnullos duntaxat proferemus, quos memoria altiùs impressos, vt præ ceteris memorabiles, suggesserit; omiſſis, qui vulgari nece, ferro aut veneno allatâ, obiere. Antequam tamen eos recenseam, quorum cædes aliqua insignis sæuitia nobilitauit, illud animaduersum volo; inter Septimium Seuerum, qui Antonini filij gladium clamantis populi beneficio declinavit, & Claudium Gothicum, quem matura ante bienium mors cruentæ iam paratæ subduxit, sex & viginti interiacent Cæsares, omnes violentâ morte perempti: deinde Gothico interposito alij septendecim, tribus demptis, vsque ad Magnum Constantinum; mox alij, atque alij tam multi cruento fato obiere, vt ijs vltra persequendis, atque enumerandis fatigata nos patientia destituerit.

Sex & viginti Cæsares serie non interrupta morte sublati. Deinde alij 17. tribus demptis.

F

Iam

Iam ad institutum redeamus .

Ælij Pertinacis caput tota Vrbe circumfertur .

**Clodius Albinus canibus vorandus abijci-
tur .**

**Heliogabalus in latrina necatus in Tiberim deijci-
tur .**

Maximini, item & filij crudele factum .

Gordianus laqueo sibi fauces claudit .

Valeriano Sapor pro scamoo vitur .

Florianus sibi venas aperit .

Ælio Pertinaci a suis militibus obruncato caput oblongæ hastæ præfixum totâ Vrbe festis, tanquam prædam sibi gratantium, Vocibus perlatum est. Clodium Albinum solâ crapulâ, ac saginâ nobilem Septimius Collega interemptum diu inhumatum, vsque dum putresceret, reliquit: mox canibus deuorandum tanquam suæ iam saturæ reliquias crudelitatis, abiecit. Heliogabalum, quem quadrupedum spurcissimum Alexander Seuerus in Senatu pronunciauit, Prætoriani in latrinâ, inquam sese metu abdiderat, vulneribus confecere, ac per fœdissima loca raptatum, graui saxo ad col- lum appenso, in Tiberim deicere . Maximino vnâ cum filio ad Aquileiam a suo exercitu interemptis, corpora inhumata canibus, ac volucribus perpetuè relicta: capita Romam delata, atque hastæ imposita diu humanæ felicitatis documentum sterere, ac deinde in fluuium pariter demersa sunt. Gordianus Pater, auditâ suarum copiarum strage, ac filij Gordiani morte, metu, ne in hostis manus veniret, ipse sibi necem laqueo consciuit. Valerianus a Sapore comprehensus octo reliquos vitæ annos in vinculis habitus est, sic tamen, vt quæcunque pergeret Sapor, Regem secutus, equum ascendenti, vel descendenti humeros prope octogenarios pro scamno supponeret. Florianus sexagesimo sui Imperij

rij

rij die metu Probi, quem exercitus Cæsarem salu-
tauerat, sectis sibi venis vitam dimisit. Idem, sed
laqueo Bonofus præstitit, vbi in eiusdem Probi
manus se venturum vidit. Achilles ab æmulo
Diocletiano victus leonibus in cibum traditus est.
Galerius Maximianus, cum illi, putrefactis intus
vitalibus, ex auribus, ore, ac naribus, non secus
atque e foetidâ cloacâ vermes ebullirent, & præ
intolerabili foetore intolerabilem sine eo Tyran-
num Medici omnes destituerent; doloris acerbita-
te victus impatienti animo pectus aperuit. Maxen-
tij pariter Tyranni caput a ceruice reuulsum iussu
Constantini per totam Italiam in eius solatium, tan-
quam ex apro, aut lupo vastatore perempto,
circunlatum est. Magnetius, ac Decentius fra-
tres peiorum metu sibi manus attulerunt, alter fer-
ro incumbens, alter fasciâ sibi fauces elidens. Iu-
lianus Apostata e Cælo percussus interiit. Quo
mortis genere etiam Anastasius cognomento Dico-
rus vitam amisit: sed ille ferro, hic igne diuini-
tus in scelorum vltionem immisso percussus. Va-
lens ab hostili exercitu faucius, cum in rusticam,
ac stramineam casam sese recepisset, ibi viuis ab
hostibus vnâ cum tecto crematus periit. Valen-
tinianus huius nominis alter a suis eunuchis operâ
Arbogastis strangulatus occubuit. Zeno Isauricus
ab ebrietate, vel, vt alijs placet, ab intestinorum
doloribus animo ac sensu defectus, viuis ab infe-

Bonofus la-
queo sibi
necem in-
fert.
Achilles
leonib⁹ tra-
ditur.

Galerius
Maximian⁹
vermib⁹ pe-
ne cõfectus
sibi pectus
aperuit.

Maxentio
caput am-
putatur, &
circũfertur.

Magnetius
ferro incũ-
bit, Decen-
tius fascia
se præfo-
cat.
Iulianus &
Anastasius e
Cælo per-
cussi cadũt.

Valens cõ-
buritur.

Valentini-
anus strãgu-
latur.

Zeno viuis
cumulatur.

stâ vxore Ariadne tumulatus est: nec illi intra sepulcrum reuixisse profuit, nisi vt se tam crudeliter peremptum sentiret. **Mauritius**, cum natos a Phocâ sui exercitus Duce coram se contrucidatos vidisset, in quibus etiam infantem, cui lac e vulneribus, innocentiz testis, prodijt, ipse vnâ cum illis obruncatus cecidit. Carnifex verò Phocas pro mercede Mauritij fortunam adiit vtramque: eius enim Imperio potitus ab Heraclio, post manus, pedes, ac virilia in fœdæ libidinis vltionem amputata interemptus est. **Martina Augusta** vnâ cum **Heraclione** filio duodenni a populo ob crudelitatem Imperio spoliata, & post abscissas Pueri, ceteroqui formoso, nares, ac fœminæ linguam, in exilium acta. **Iustinianus iunior** in suis ædibus a **Leontio** captus, auribus, naribusque præcisus in **Chersonæ** urbem relegatus est. **Leontius** verò post assumptum Imperium eandem abscissæ naris contumeliam a **Tiberio Absimaro**, eius in Imperium successore, tulit; deinde in vinculis habitus; donec illum **Iustinianus** ab exilio magno cum exercitu redux in mortem produxit: nam capto etiam **Tiberio**, Imperioque recuperato, sedens pro tribunali **Iustinianus** vtrumque Cæsarem vtroque pede superbus, tametsi denafatus, calcavit; deinde **Carnifici** publicè percutiendos tradidit. Idem **Iustinianus Philippico** successori pœnas dedit, & **Philippicus Ruso**, qui comprehensum fame, ac siti

Mauritius cum liberis trucidatur.

Phocas de re interemptus.

Martine Augustæ lingua, & Heraclioni filio nares abscissæ.

Iustiniano aures, naresque præcisæ. Leontio idè supplicium vnâ cum morte irrogatur.

Iustinianus, & Philippicus successoribus pœnas dant.

in

in custodiâ necavit . Leo Isauricus Iconomachus iam ætate , ac sceleribus tartareo igni proximè admotus , eo veluti in opportunam materiam præuolante occupatus , identidem se ardere conclamans , expirauit . Cōstantinus Copronimus , dignus illius Leonis , hoc est regiæ bestię filius , postquam cognomenti omen turpissimis moribus impleuit , fœdâ leprâ coopertus , sibi post ceteros omnes intolerabilis , occubuit . Constantinus alter huius nominis quintus , cum Nicephorum patrum apud plebem gratiosum , & Imperio a coniuratis destinatum linguâ , atque oculis priuasset , ac matrem Irenem Regni consortem in exilium egisset ab hâc populi fauore adiutâ . Imperio pulsus , ac pariter exoculatus , mœrori traditus interijt . Vnâ autem cum illo perijt apud Græcos Romanum Imperium ; & quidem sui capitis instar a Græcâ Ecclesia Parente exoculatum , hoc est veræ Religionis lumine orbatum , atque ad Latinos in Magnum Carolum Gallorum Regem a Romano Pontifice translatum est . Fuere tamen permulti , qui post Constantinum Romani Imperij tyrannidem Bizantij retinuerunt , quorum infelices exitus persequi piget , cum ex supra memoratis satis argumenti ad eos æstimandos habeatur . Iam Lectorem gladiatorijs hisce ludis , quos ambitio commisit , fatigatum , iam nobilium corporum cruore , ac lanienâ saturum credimus : nullum enim atrocitatis genus , quod Au-

Leo Isauricus occulto igne succensus expirat .

Copronimus leprâ coopertus occubuit .

Constantinus V. exoculatus interijt .

Imperium a Græcis ad Latinos translatum .

gulta corpora non exercuerit, omiffum vidimus. Vnum tamen, aut alterum, in quos præcipuo exemplo factum est, omittere non libet, vt id etiam intelligas, summæ dementiæ esse, velle Potentiam tyrannide, quæ Potentiæ tabes, ac morbosa infirmitas est, roborare.

Tyrānis Potentiam, vt eius tabes, infirmat.

Nicephoro, qui primus translato Imperio tyrannidem, pulsâ in exilium Irene, occupauit, a Crunno Bulgarorum Rege in acie victo caput primò amputatum est: deinde hastæ superpositum Barbarorum ludibrium pependit: postremo sectus ex eo caluariæ vertex, atque argenteis laminis ad labra circumductis in poculi morem conformatus Regi, atque aulæ Proceribus in conuiujs sollemnibus vinum ac barbaram iucunditatem ministra-

Nicephori cranium in poculū vertitur.

uit. Andronicus, alterum tyrannicæ Potentiæ exemplum, cum incredibilem factitiam in Alexium pupillum Imperij hæredem, quem demersit, atque in alterum Alexium illius tutorem, quem excæcauit, mox in Latinos, postremò in Græcos exercuisset, tandem data crudelitatis documenta ab edoctâ plebe in se ipse, quasi a discipulis lanista, recepit. Nam captus ab Isacio successore (cui etiam deinde ab Alexio fratre oculi eruci sunt, supplicio Græcorum Principum vsu iam nobili) plebis ludibrio traditus est. Hæc autem nullo contumeliæ genere eum non exercuit. Vbi enim e carcere duabus grauis catenis, ac ferreis

Andronici facta ludificatio, ac fœdissimè mortis exemplum.

VII-

vincus compedibus in forum prodijt, confestim vniuersi opifices, e suis quique officinis, sutores, pistores, fabri, coriarij, omnis denique generis plebecula pariter prodire: atque illi confestim insultare cœperunt, appellare alij Canem, impingere alapas alij, pulsare per summum contemptum nates, capillos, ac barbam vellere, dentes excutere, pueri etiam, ac mulieres, quo imbecilliore ic̄tu, hoc grauiore illius sensu, percutere. Inde præcisâ dexterâ, & altero oculorum effosso, altero haud minùs crudeliter ad inspectanda probra relicto, abrasâ quoque caluariâ, ridiculo, & scabioso Camelo impositus est, perque forum conuicijs, ac sibilis obstrepentibus circumductus. Tunc autem nonnulli fustibus, ceteri faxis, cœnoque, ac stercore eum appetere, totum præterea, sed præsertim vultum, fœdare. Fuere etiam qui verubus latera fodicarunt. Scortum quoddam impudens ollam feruenti aquâ plenam e culinâ defumptam in eius faciem effudit. Postremò Camelo depositum, pedibus fune suspensis, versoque in terram capite, inter duas columnas medium alligarunt: quo tempore direptâ illi tunicâ, ac penitus denudato impudentissimi homines fœdum in modum illuserunt. Duo exitere, qui utrâque manu connixi pugiones suos, mucronis periculum facturi, in eius nates adegerunt: tertius verò quidam longum ensẽ per fauces vsque ad intrinsecam,

stina, horrendo spectaculo, traiecit. Itaque diu cruciatus tandem vitâ decessit, & canis in morem subter fornicem insepultus iacuit.

E Romanorū Principū infelicitate ad reliquos argumentū.

Hæc est illa Cæsarum laudata, votis omnibus expetita, toto terrarum sanguine comparata felicitas. Ex hâc autem discere licet, quantum prosperitatis in reliquos minoris potentia Reges, eosque barbaros affluat. Exempla e potentissimis Orbis terrarum Dominis desumpsimus, atque etiam inter populos versantibus, quibus mores suo cælo persimiles maximè mites, ac temperati. Quales exitus sortiri, quali expectatione terreri eos Reges putamus, quibus minor in sui tutelam potentia, maior in sui odium barbaries? Quæ igitur dementia, quis furor, quæ furijs omnibus concitata rabies, tanto ardore in tanta pericula conniti? easque sedes tam avidè ambire, quas videas cunctorum antea insidentium cruore pollutas, ac veluti pellibus conuestitas? stupor est, ibi felicitatem somniare, vbi tantæ sedet infelicitatis expectatio.

Stultū est, ibi felicitatem credere, vbi tam aduersa timeatur.

Felicitatē non sola mors, sed etiam eius expectatio fugat.

At non omnes Reges morte tam tristi obeunt. Certè nostrâ, aut Patrum memoriâ paucissimi admodum Christiani nominis Principes spiritum per vulnera effudere. Primùm non omnes tam infelicitè obeunt; at omnes timent: felicitatem verò non sola mors, sed mortis etiam expectatio fugat. Deinde quòd non cruentâ morte Christianorum Principum excefferint multi, in Christianam pietatem

tem referendum est, quæ vel pios Reges, ne violentur, protegit; vel pios populos, ne impijs Regibus manus iniiciant, coercet. Atque id est, quod contendimus; Pietatem, non Potentiam ad huius vitæ felicitatem conducere. Denique etiamsi multis cruentam mortem euasisse licuit, non continuò etiam tristem declinasse dixeris: nisi fortè tristem non putes, quæ ab ipsâ tristitiâ, seu mœrore pro-
 venerit. Tam multos autem, e summis etiam Christianis Principibus, animi ægritudine oppressos interijisse constat vt illud in animum induxerim meum; quotquot Reges non sua, sed aliena probitas ferro aut veneno subduxit, vel solo mœrore, vel alijs morbis ab eo sollicitatis, ante senectutem perijisse; vix quenquam nisi pietate insignem in vltimam ætatem peruenisse. Est autem rationi magis consentaneum vt principes, quàm priuati hoc mortis genere occumbant: priuatam enim vitam, vtcunque ærumnis oppressam, multùm solatur nota rerum humanarum mutabilitas, quæ illam spe meliorum lactatam sustentat, ac fortunæ benigniori reseruat. At quibus omnia in manu sunt, & nihil in vitâ sperandum superest, cum ceteroqui grauiissimis premantur ærumnis, facilè in mœrorem, lutumque, nullâ spe subleuante, merguntur.

Nec vulgaris pietas, quæ fortè vulgarem hominem securum præstet, Principi tot iaculis impetito satis firmû contra terrores munimentum est: imò illos, altiùs vt descendant, iuuat. Ingerit enim

G

Prin-

Tristis mors etiam incruenta, dum a tristitiâ procedat.

Mœrore cõfessi Principes, quam priuati sepius obijcunt.

Mediocris pietas non aufert, sed auget Principis mœrorem.

Principi eius officium, ingerit officij negligentiam, ingerit sempiternas pœnas a supremo Iudice negligentia statutas. Audi grauissimas Diuinæ Potentiæ obiurgationes, & minas; deinde cogita, num qualisqualis pietas, eorum præsertim, qui *fidem Dei in iniustitiâ continent*, hoc est pios sensus impijs factis coercent, terrores minuat, an augeat.

*Audite Reges, & intelligite. Discite Iudices finium terre. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est a Domino potestas vobis, &c: cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè, & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum his, qui præsumunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: Potentes autem potenter tormenta patientur. Vide, quàm insipienter, quisquis rerum potiris, places tibi in turbis nationum, a quibus habes nihil, nisi vt iudicium durissimum subeas, vt fortiùs torquearis: & id effice per quàm diligenter, ne vnquam verba ista memoriâ dilabantur. Vtere diuinis comminationibus tanquã amico ad eas euitandas clamore. Recurrat sæpe nouissimus ille dies, quo coram Supremo Regum Domino, ac Iudice, *potentissimi quondam Reges nudo latere palpitant*. Si enim priuato cuilibet de vno se tantum rationem daturò decretorium æternæ felicitatis, vel miseræ iudicium maximè terribile, ac formidandum erit, quanto magis cui commissa fuerit infinita*

Rom. 1. 18.

Sap. 6.

Obserua
hæc verba
qui Potentiâ
affectas.

finita populorum multitudo, quorum scelera Princeps ubi permisit, commisit, de suo daturus poenas, quas non exegit? illi enim præstanda sunt adulteria, furta, homicidia, sacrilegia, ac cetera id genus crimina, quæ ipso non coercente pullularunt: quid si etiam exemplo suo illa incitauerit, ac veluti benigno Solis aspectu illustrata calefecerit, & calefacta prouexerit?

Commissit Princeps aliena scelera, si potens impedit, permittit.

En igitur, ut ad propositum reuertamur, quò tandem sua Principem altitudo perducit; ut nimirum ad omnem terræ motum leuissimè omnium contremiscat; ut primus in Cœli iras, ac fulmina incurrat; ut (quod præ ceteris grauissimum est) e tantâ vitæ sublimitate, atque honoris altitudine sine pari casu exire non possit. Summotis enim scalarum gradibus, per quos paulatim ascenderrat, descendere illi nisi per vnicum ac præcipitem saltum non licet. Quo circa eò mihi tandem eius

Infelix humanæ Potestatis circulus.

omnis Potentia reuoluta apparet, unde primùm discesserat; nimirum ad summâ impotentiam, imbecillitatem, rerum omnium metum, ac suspicionem; quorum alteroventura mala, obuiam procedendo, ante tempus excipiat; alterâ vel fictis, nec vnquam venturis malis verissimè torqueatur.

CAPVT QVINTVM.

Nullam solidæ quietis, ac felicitatis partem in Regum, ac Dynastarum aulis reperiri.

Despit, qui partē felicitatis in seruitio infelicitatis Domini sperat.

Atis ex Superioribus liquet, quàm nihil ad huius æui felicitatem Potentia possit: inde autem æquè fit manifestum, quàm multùm desipiant, qui ad Potentium aulas accedunt, ut ab ijs partem eius felicitatis accipiant, quâ ipsi Potentes ex toto carent. Attamen quia ad aulæ vestibulum tanta nihilominus cœcorum multitudo fortunam mendicantium cernitur; debitæ pietatis officio me defuturum putauerim, nisi accommodatâ manu miseros ab errore deductos studeam in viam rectam restituere.

Ades igitur quicumque Regum aulas diu, no-
ctu-

Atque hæcenus suspirasti putans, te beatum fore, si coram Principe astare, si cum illo amicè versari, ac familiariter posses; tametsi ipsum utique sibi amicissimum, secumque perpetuò versantem miserrimum esse iam intellexeris. Puto, me tibi non ingratum fore, si priùs de regiâ vrbe, deque aulæ ingenio (eius tamen, unde exulet pietas, de quâ solâ ad operis instituti, propositum hîc agimus) paucis te moneam, ne tyro veteranorum ludus ad aulam accedas. Ergo principem regni urbem tandiu expetitam votorum compos iam tenes, prosperæ scilicet fortunæ sedem, honoris, opum, ac voluptatis fontem, beatè viuentium, si famę credis, domicilium: fidem tamen quæso paulisper sustine, bone Adolescens, ne leuis corde citò credulus audias. Etenim hoc primum nosse te decet, plùs mortem in regiâ istâ regnare, quàm Reges: his enim ius est duntaxat in subiectas gentes, morti etiam in illos. De gentibus vero subiectis, quemadmodum nusquam tantam mortalium, ita nec morientium tantam copiam vsquam inuenies. Quotidie plures totâ vrbe elatos intelliges, & alios quidem in suo lectulo a morte oppressos, traditos alios alienâ manu iugulandos. In tantâ enim arma gestantium turbâ, & litigantium, & competitorum æmulatione vix fieri potest,

vt perpetuæ rixę non excitentur solâ rixantium morte componendæ. Iniustas autem cædes iustis publicâ auctoritate per carnificem cumulatâ non rarò spectabis. Sæpè etiam erunt, qui & carnifici, & iudici munus præripiant, laqueo seipsi de conscientię sententiâ suffocantes. Erunt & qui inextricabiles vitæ nodos ferro præscindant, vel qui de magnâ fortunâ ab æmulo pulsî in puteum sese; aut per abrupta demittant. Atque vt hæc vbique contingant, hîc certè crebriùs, vbi præter causas vbique communes infinita ambitiosorum multitudo honorum magnitudine accensa, paucitate frustrata sæpiùs in mortem desperantium perûgium præceptis ruit. Quare vniuersam hanc ciuitatem, quam beatè viuentium domicilium credideras, quoddam esse regnantis mortis viuarium, vnde iam hic, iam ille ad deuorandum promitur, experimento comperies.

Ædium maguari pompa nihil famulis, nisi curâ affert.

His autem de regiâ Vrbe animo perspectis, in ipsas ædes antequam subeas, mentis oculos, an intus tuta fiat omnia, exploraturos præmitte: ne vitam tuam ignoto vado, ac periculis credas inexploratis. Aspicias hîc ad sensum luxuriantium delicias cuncta composita: amplas cœnationes, longissimas, ac nitidissimas e maculoso marmore porticus

cus, regios in cubiculis thoros, vasa aurea, argenteaque, signa, tabulas, mensas citro, atque ebore elaboratas, & quidquid denique alibi pretiosum ob raritatem admirationem habuit, hic vile ob multitudinem, & quasi in ordinem redactum admirationem cederet potentiae redigentis. Ea autem ubi mente lustraueris, cogita, eorum nihil ad te, postquam seruire coeperis, pertinere, nisi curam, ne tua culpa quidquam labefiat, aut corrumpatur; certus multos ex aula, nonnullos e vita quoque dimissos ob id vnum, quod vitrum fregerint, vel fellae, aut mantili labem asperferint. Ex tam multis autem, quae vides, cubiculis, illud tibi obuenturum puta, quod Domino tuo nullos usus, ne stabuli quidem, praestabit. Semper enim equorum prior, ac potior, quam tui cura erit in aula. Si tu aegrotaueris, alienum a dignitate putabit, te Princeps inuisere: at si equus decumbat, statim deuolabit in stabulum, & curas omnes in eius salutem, & ipsam famulorum valetudinem impendet: illos enim post diurnos labores tota nocte lucubrare ad bellae curam iubebit. Quin sedulo etiam cauendum tibi erit, ne cum domestico catulo litem vnquam instituas: si enim ille querulus ad Dominum prouocabit; causa sine dubio cades: illi humanitas, tibi debita; tibi baculus, illi debitus, adiudicabitur: osculis ille, & complexu in sinum excipietur; tu foras fuste, & clamoribus abigeris, vt canis. Proinde si Principis beneuolen-

Equorum
potior, quã
aulicorum
Principi cura.

Maior catuli, quam serui ratio.

Principis
beneuolē-
tiam aucu-
pāri equo-
rum, & ca.
cū induen-
di mores.

Iuu. sat. 3.

Nec tuta,
semper ca-
via est.

Iaus maxi-
mè placet,
cui minime
debetur.

lentiam tibi cupis adiungere; eam tunc fortè ob-
tinebis, cum equinos, caninosque mores indueris.
Ferendum silentio erit, equorum ritu, quidquid
fuerit impositum, & catuli instar domino vel cæ-
denti blandiendum. Omnia illius cum plausu, &
gratulatione excipienda erunt: lingenda prope di-
xerim canis instar purgamenta oris. Ita suos face-
re solitos, non sine stomacho affirmabat Mauri-
tius Saxonum Dux, qui se non semel laudatum
ab ijs audierat, *si bene ructasset*, quin etiam si na-
turæ sordes cumulatè exegisset. Quare nec tuta,
vt vides, ad Principis beneuolentiam via adula-
tio est, præsertim si is ingenio acer adulationem
a verâ laude discernere queat: apud hunc, qui
catulos imitatur, inter catulos recensetur, quos
importunè blandientes calce etiam, si opus fue-
rit, summouebit. Fama est, Constantinum Ma-
gnum, Regiæ domus mures, ac tineas, appellare
solicum Adulatores, vt qui omnia clanculum suo
ore vitarent: item Vladislaum Poloniæ Regem
adulatori colaphum inflixisse eâ subiectâ roganti-
bus responsione; *Par pari refero*. Par scilicet co-
lapho dedecus Viro principi ratus adulationem,
vt quæ puerile eius ingenium, talibus caprandum,
significaret. Illi solùm laudibus delectantur, qui-
bus minimè debentur, gratæ nimirum quibus gra-
tuitæ: & quidem tam effusas eorum nonnulli exi-
gunt, vt sæpe patientiùs ferant hostem impuden-
ter conuiciantem, quàm famulum parcè, ac ve-
recun-

recundè laudantem. Putant enim, modicam a famulo laudém materiæ inopiam declarare: proinde magis esse probrosam, quàm immodicam ab hoste contumeliam, quæ suo quodammodo sese impetu frangit, ac perdit, nullâ fide apud auditores inuentâ. Sunt & qui laudem amant, tametsi apertissimè falsam, vt quæ verum illud, quo superbiunt, vim, ac potentiam significet. *Laus vera*, inquit, vt olim apud Senecam Atreus, *humili sæpe contingit viro: non nisi potenti falsa*: ipsamque sordidam adulandi abiectionem pro obsequio sumunt, exiguntque, ac danda denique est, si quid ab ijs auferre desideras.

Sen. in Thyas.
Act. 2. sc. 1.

Vide quid egerit, quid tulerit Aristippus, vt Dionysium Tyrannum captaret. Is cum Regem pro amico aliquando interpellaret, nec ab eo post multa in fauorem amici dicta audiretur (pudebat enim Tyrannum, tanquam probrosæ infirmitatis, vel rationibus cedere) eius pedibus aduolutus precibus tentare cœpit, quem consilio, & ratione ab se nequaquam expugnari posse animaduertent. Id verò factum arguenti cuidam, vt Philosopho indignum; Non mihi, dixit, id crimini dandum, sed monstrosæ hominis peruersitati, qui aures habet in pedibus: mihi loquendum fuerat, vbi me noveram auscultandum. Idem & conspui ab eodem Tyranno æquo animo tulit: amicis verò indignantibus, Piscatores, inquit, vt Gobium capiant, se patiuntur aspergi; non ego patiar, vt Cetum? De-

Aristippi deiectione in obsequium Dionysij.

Laert. in eius vit.

H

nique

Quanti
Aulico Prī-
cipis bene-
uolētia cō-
flet.

Sen. l. 2. de
ira c. 33.

De conf.
Phil. met. 1

Aulicorum
munera in-
iurijs gra-
uiora.

Sen. 4.

Rorūde dif-
ficillima vi-
pēdi ratio.

nique vt probè teneas, quanti stet Principis gra-
tia comparare volentibus, illa eius tibi vox oc-
currat, qui cum in cultu Regum, Senecâ teste,
confenuisset, rogatus, quo pacto, rem rarissimam
in aulâ, senectutem consecutus esset; *Iniurias*, in-
quit, *accipiendo*, & *gratias agendo*. Eâdem quoque
tibi viâ reptandum erit, vt ad Domini gratiam
euadas, canosque in aulâ, nec malis properatos
inducas. Sæpe enim, vt eleganter Boetius, *Venit
properata malis inopina senectus, & dolor atatem iussit
inesse suam*.

Præter iniurias tamen, grauiora fortè, saltem
ob diurnitatem, ac defatigationem, tuum tibi
munus (ita Latinis dicitur iniunctum quodlibet
officium, scitiùs Italis Onus) citra iniuriam impo-
net: præsertim si nobili loco natus inter aulæ Pri-
mores admitti cupis. Illud enim in animo tuo
statuendum; antequam vlla tibi momenti alicuius
administratio committatur, maximam vitæ partem,
& fortè, vt quamplurimis accidit, omnem, se-
dendo, expectando, nihil agendo, ante Domini
cubiculum traducendam. Quod vitæ genus homi-
ni non prorsus inepto stolidoque tam molestum
est, vt Poeta, verisimilium apprimè studiosus, il-
lud inter præcipuas Tartari pœnas recensere non
dubitauerit: *sedet*, inquit, *aternùmque sedebit infelix
Thefeus*. Ad hæc comedendum tibi erit, non cum
valida atque integra fames cibum exegerit, sed
cum languida recusauerit: & loco sui condimenti,
quod

quod iucundissimum esse solet, amarissimam bilem diu frustrata parauerit. Dormiendum, non cum tibi, sed cum Domino tuo somnus ingruerit, & a te fortasse ob impatientiam recesserit. Post illum cubitum ibis, ante illum exurges, ut ei experrecto subuculam (quod magnum tibi decus erit), aut thoracem, aut caligas, aut calceos ministrare possis in tempore. Denique eo loco tu apud Principem eris, quo apud te famulus tuus, hoc dempto, quod tu ingenuum ac liberum caput seruituti subijcies, ille seruale. Seruies tu quoque infimo, ubi res postulauerit, ministerio: mercedem accipies, plerunque tamen tam parcam, ut nec decenti Dominum pallio (in quod tota eadem Domino restituenda erit, eiusque honoribus impendenda) suffectura sit: interdum nullam, & mercedis loco spes computabitur. Denique, quod præ reliquis durissimum erit, quotidie ad hoc paratus esse debes, ut domum tuam ab aulâ dimissus repetas, habeasque seruitutis fructum, parum decoram ipsius dimissionis notam Principis indignatione in reliquum ætatis iniustam.

Merces exigua, totaq; domino restituenta.

At tanti est, Potentis gratiam demeruisse, ut sudem, ut augeam, ut damna quælibet, ac pericula subeam: nec defuturas mihi artes spero, quibus me Principi necessarium, reliquis famulis perutilem ostendam; itaque pronum mihi sit, obiecta pericula deuitare. Illum tam multis officijs, meritis, muneribus mihi obstringam, ut parem mihi gra-

Aulæ artes parum felices.

tiam referre non possit, nisi referat summam: aut saltem, ita me in eius arcana penitus insinuabo, vt eorum conscientia, ne me offendat, terrorem iniiciam: istis verò meam fortunam, promissa communicatione, optabilem faciam; & quâ munusculis, quâ mendacijs, tumidos eorum inuidiæ fluctus vel componam, vel eludam. Primùm non modò gratiam a Potentibus, verùm & Potentiam ipsam assequi, tanti non esse, fatis in superioribus demonstrauimus. Deinde fac, te quotidiano obsequio, atque assiduis laboribus Dominum tuum demeruisse, ab eoque gratiam vnâ cum censu magno, atque in vulgus auctoritate comparasse, quid aliud, nisi per minora in maximum, extremumque periculum deuenisti? illud nempe, vnde præcipites excidere Amanus, Seianus, Ablauius, Rufinus, Eutropius, alijque propemodum innumeri, qui vbi se diademata inuenturos arbitrabantur, ibi laqueos, & exitium inuenere. Quàm multorum vertici insistes, tam multis eris intolerabilis, toridemque hostes habebis, contra quos collatis odijs, consilijsque decertantes tibi depugnandum erit. Tua omnia dicta, factaque obseruabunt: praua mordebunt: ambigua in deterius trahent: vtraque fabricandis ex falso calumnijs adminicula assument: tuo semper imminebunt exitio, nec vnquam abs te virgendo absistent, dum solo æquatum conspexerint. Tu enim per aliorum ruinas in fastigium istud deuenisti, alij per tuas ascendere conabuntur:

Periculosa
Potentium
gratia.

Aulicorum
inuidia.

tur : & quo maior eris , eo altioris ascensus de tuæ fortunæ fragmentis spem illis facies : atque hæc est aulæ quotidiana exercitatio ; bellum intestinum cum domesticis gerere , tam foedum , quàm cæcum , totumque per insidias , & cuniculos occultatum . Quare nullam ibi amicitiam inuenies , nisi in speciem , quæ , pessimum inimicitiae genus , caput blandè demulcet , vt consopitum abscindat .

Quod verò attinet ad artificia , quibus tibi Principem simul , & conseruos obstringere meditaris , valde a proposito aberras ; quæ enim captando Principi vincula paras , eadem tibi laqueos nectis imprudens . Primùm caue , ne nimium se tibi Princeps obstrictum putet : nihil enim summæ libertati intolerantius , quàm astringi , ac premi : ijs te oculis semper aspiciet , quibus debitor exactorem : & ne pauperis notam incurrat , occultas simulabit offensas , ob quas te ex aulâ dimittet , iactabitque , solâ impunitate , ac vitâ dimissâ satis abundè tua esse beneficia compensata .

Deinde magis etiam timendum tibi erit , ne ob arcanorum conscientiam timeat te Princeps . Haud enim te animo offensum dimittet , sed exanimatum , tecumque arcana tibi cõmissa sepeliet . Et si tua in eum merita notiora sint , quàm vt dissimulari possint ; ne palàm Ingratus audiat , parato in tempus veneno negotium transiget : deinde mortuo largiter exoluet , quos viuenti debuit honores ; illud fortè Caracallæ Cæsaris in Getam fratrem ab se inter-

Aulicarum
artium vani-
tas, & cõ-
trarij ex-
tus.

Timenda
Principum
debita.

Et magis
credita ar-
cana.

interfectum, & consecratum vsurpans; sit *Diuus*, modo non sit *uiuus*. Conseruos verò tuos valde arduum erit munusculis delinire, qui sibi abs te raptum putant quidquid de communi fortunâ plus possides; & si muneribus mendacia misceas, munera ipsa inter mendacia numerabunt, tanquam amorem sui præferentia, tui occultantia. Fieri enim haud potest, qui sæpe mentitur, eum aliquando non deprehendi: semel autem deprehensus, semper erit de mendacio suspectus, & fortè verissimè mendax etiam cum verum dicet, quia dicet, vt sibi fidem colligat mox mentituro. Quare se magis, quàm alios fallunt, qui dolo, ac fraudibus rationes suas procurandas committunt: siquidem amissâ fide societas omnis dirimitur, sine quâ nulla nostra machinamenta, alienis humeris ferenda procedunt. Nunquâ exitus bonos vulpina inter homines sortitur astutia, belluis ceteroqui deludendis sufficiens: sed sola prudentia successu gaudet. Hæc tamen cum sine pietate eius magistrâ, ac duce non sit, rarè inuenitur in aulâ, a quâ *exeat* necesse est, si prouerbio credimus, *qui vult esse pius*.

Mendacij ve-
lamentū in-
felix.

Sola Dei
seruitus ma-
ximè hone-
sta, vtilis, ac
iucunda.

Hæc omnia reputa antequam te aulæ commit-
tas; & vide, an rectam viam inieris, quâ ad fe-
licitatem peruenias: an potiùs alia quærenda tibi
aula sit, vbi Rex ille Regum dominetur, qui ser-
uos omnes in filios adoptat, & seruitutis pretium
cœlestis Regni consortium statuit, cum eâ præsen-
tis gaudij accessione, quâ par est eum gaudere,
qui

qui tanti Regis e seruo filius ad superni Regni coronam se nouerit educari. Quod tamen cum tibi firmiter persuaseris, illud ad extremum monendus es, non deesse hodie pios quosdam Dynastas, qui Pietatem secum, quin & in se regnare voluerunt. Huiusmodi si Deus dederit ut aulam inuenias, non quam hætenus descripsimus, sed Diuinam ipsam, quam magnoperè suademus, inuenisse te puta.

CAPVT SEXTVM.

Felicitatem huius vitæ gloriæ humanâ, ac nominis celebritate minimè constare.

Vemadmodum futuræ vitæ sempiterna gloria, sempiterna felicitas erit; ita fortè sibi quis persuaserit, huius vitæ mortalis gloriam huius esse vitæ mortalis felicitatem. Id maximè confirmare videtur Principum Virorum

irrequieta semper gloriæ, bonæque opinionis in vulgus parandæ sollicitudo. Huc enim cunctis potentia viribus, huc opibus, huc belli, pacif-

Gloriæ cupiditas quâ mortalibus cunctis cõmunis, ac vehemens.

pacisque artibus Reges omnes incumbunt. Quousque nomen suum saxi omnibus posteritati seruandum nequaquam commiserint; nullum e Regno se cepisse fructum existimant, seque veluti futuris seculis emortuos desiderant. Quale igitur decus, cui comparando sua Regna, seque ipsos vniuersi Reges impendunt? Qualis iucunditas, sine quâ regia fortuna, cunctis voluptatibus affluens, mœret, ac luget? Accedit totius humani generis planè effrænata gloriæ cupiditas, cuius stimulis incitati complures in mortem eo sese vultu præcipites agunt, qui ad immortalitatem migraturis congrueret: tam læti rogam insiliunt, quàm qui animo, ac spe transfiliendi, de fortitudine gratulationes accipruri. Denique tanta cunctos sui nominis publicandi tenet ambitio, vt ne illi quidem eam excussisse videantur, quorum de contemnendâ gloriâ extant volumina. Iis enim, vt Tullius in suæ ambitionis patrocinium notauit, sua nomina inscribere: tanto scilicet plus ceteris laudis ambitiosi, quanto eiusmodi scribendi genere eam ab ambitionis notâ purgatam maluerunt.

Or. pro
Arch.poc.

Cur aucto-
ris nomen
in scriptis
vbi de cō-
temnendâ
gloriâ agi-
turo

Hoc mihi, antequam vltra progrediar, diluendum crimen est: ne ipse quoque, cuius nomen huic libello præfigitur, in suspicionem veniam, eodem conatu me gloriam captare velle, quo infector, videlicet venator, non hostis. Primum is mihi testis est, qui arcanis omnibus consilijs interest, me suppresso nomine, quos scripsi libros, edere

edere voluisse : at per eos nequaquã licuisse , quibus edendorum librorũ cognitio incumbit . Hi enim sanctissima Tridentinæ Synodi decreta secuti nulli quosuis libras de rebus sacris sine nomine auctoris imprimendi potestatem esse volunt : hoc scilicet sapientij consilio , vt si quid prauæ doctrinæ in publicum prodierit , is qui protulit , statim conueniri queat , cogique , vt vel datis rationibus destruat obiecta , vel datis pœnis errores , ne in publicam perniciem serpent . Itaque non auctor , sed reus tutandi operis citor , pœnas , si quid de meo apposui , non laudes , si quid de alieno rectè dixi , relaturus . *Quid enim habes* , inquit largitor omnium Deus , *quod non accepisti ? Si autem accepisti , quid gloriaris , quasi non acceperis ?* Impudentissimæ frontis est , tanquam suum in eo cœtu recitare carmen , vbi auctor inter auditores confideat . Huic me crimini minimè eximerim , si Deo inspectante , qui Boni omnis est auctor , libellos istos tanquam meos spargi , ac recitari voluerim . Certò enim mihi constat , alias meas partes in ijs scribendis non fuisse , nisi librarij dictata excipientis , & sæpe malè audita deprauantis . Si quid in ijs erratum , si quid ignoranter dictum , hoc tantummodo meum esse noui , cœtera Deum habent auctorè . De reliquis verò Scriptoribus , quorum libri de gloriæ contemptu circumferuntur , si Christiani sint , simili aliquã de causã in eam mentem impulsos credere iuuat , vt sua nomina libris inscriberent . Fortè qui ijs præerant , intelligen-

1. ad Cor.
4. 7.

tes, vtiliora fore documenta, si eorū nomen præferrent, quorum vitæ sanctitas vtilia fuisse demonstraret; ad illud præfigendum subiectos sibi Scriptores adegerint. Fortè his vitâ functis additum in librorum commendationem, & pretium fuerit. Certè non desunt, quorum nomina adhuc sub Anonymorum pronomine delitescunt. De ethnicis verò non habeo, quod ethnico Scriptori Tullio, se suosque probè noscenti opponam. Illis enim vana præsentis gloriæ imago, futuræ, ac veræ, quam desperabant, locum obtinuit: quippe ad eam omnia referebant, & quidquid ab ijs honestè factum legimus, ex humanæ gloriæ cupiditate manavit: quin etiam non aliud illis erat honestè factum, nisi quod publici honoris auctoramentum honestaret. Quare credibile est, vias omnes maximè occultas, & sæpe ceteroqui turpes tentasse, quibus ad gloriam euaderent: nec turpem vllam, aut ingloriam habuisse viam, quam ipsa gloria terminaret.

Iam redeamus ad institutum. Quantâ Cœlum magnitudine Terram, tantâ Cœlestis Gloria terrenam exuperat. Punctum est Terra, inquit Seneca, si cum Cœlo conferatur. *Laus impiorum breuis, & gaudium hypocritæ ad instar puncti*; inquit Diuini Numinis Spiritus, cui hypocrita est, Impius quilibet laudibus cohonestatus. Vides hîc vt Humanæ Diuina concinat Sapiencia: nam si Terra vniuersa punctum est, vtique cuncta eius ornamenta, laudes,

L. 1. sat.
quæli. c. 1.

Job. 20. 1.

des, & gaudia puncto maiora esse non possunt.

An dubitas Senecæ fidem adiungere, quòd vi- Terra pun-
cti auctori-
tate, & ra-
tione sig-
tur
deas illum tã sollicitè suas concinnare sententias, vt ijs adornandis leue ducat terrarum orbis impendium, illum extenuans, vt ad suos vsus coarctet? At idem antea fenserat Aristoteles, idem veterum Philosophorum plerique; qui ceteroqui terram Communis Matris nomine venerabantur. Saltem non dubitabis, nisi tuos etiam tibi oculos credas imponere, quin vnumquodque ex ijs sideribus, quæ aciem fugiunt, & vix diu fatigatam admittunt, instar puncti, cum vniuersà Cœli amplitudine collatum, obtineat. At certissimis Astronomorum instrumentis constat, minimum ex illis, quæ sextæ magnitudinis dicunt, amplius decies, & octies terreni orbis modum excedere. Si igitur minimum sidus ad Cœli amplitudinem punctum est, Terra tot partibus eo sidere minor ne Puncti quidem vocabulum æquabit.

Clau. in
sph. 10: &
Sacr. bofe

Quantulam porrò terrestris huius puncti, seu atomi partem fama nostri nominis occupabit? Certè Alexander Macedo, cuius rumore tot vrbiũ ruina, ac pereuntium gentium clamores fecerunt, innumeros Asiæ, Africæ, atque Americæ populos tam ignotus latet, quàm nos potentissimi quique eorundem populorum Reges. Igitur si Alexandro, cui nihil intentatum relictum ad sui nominis gloriam propagandam, minimè licuit angustum hoc Terræ spatium suo rumore complere; quid reliquis,

Puncti huius
minimam
partem eu-
iusq; magni
nominis fa-
ma occupa-
pat.

Ad tempus
etiam satis
breue por-
tigitur.

Ex Posseu.
in exord. ad
Bibliot.

Pli. hist. nat.
l. 36. c. 12.

Ægyptiacas
Pyramides
quinato cō-
struxerunt,
quod olim igno-
ratur.

privatis præsertim hominibus, sperare licebit, qui Regum instar vectigalem, feruamque famam non habent? Præterea quandiu, putas, fulgebit hæc tam minuta, punctoque minor gloriæ scintilla? Profectò triginta illi Reges, qui post Ninum huius nominis alterum amplissimo Assyriorum Regno potiti sunt, ne nomen quidem suum ad hæc vsque tempora, quin etiam nec ad vetustissimorum, quorum nunc scripta legimus, Historicorum ætatem protulere. Historiam Plato, labentium rerum fluxum ut sisteret, adinuentam dixit: at elegantius, quam veriùs, nam ipse rerum fluxus sua secum abducit historiarum repagula. Auctor est Plinius, Ægyptios quosdam Dynastas tam immanes, planèque insanas corpori suo, magisque nomini post mortem tuendo extruxisse Pyramidum moles, ut vix fides illis futura esset vlla, nisi eam complurium, & nobilium Scriptorum præstaret auctoritas. Trecenta sexaginta hominum millia illarum vnam fabricasse tradit; in quorum cibum factos tam ingentes sumptus, ut in solas capras, alium, ac raphanos mille octingenta talenta fuerint erogata. Octo solum iugera basis obtinuit, cuius latera singula, inter quaternos angulos pariter oblonga octingentos octoginta tres pedes excurrebant. Hæc autem, atque alia eiusmodi, ubi de Pyramidum reliquis exposuit, inter omnes Historicos (enumerat autem duodecim, quorum tamen monumenta nulla nunc extant) minimè constare ait, a quibus fuerint.

runt fabricatæ, iustissimo casu, dicens, obliteratis tanta vanitatis auctoribus. Providentiâ tamen, si nosset, dicere debuerat, non Casu, cuius non est res tam providè administrare, vt rectiùs providentia non posset. Fuit quidem qui ad hæc vsque tempora, nomen suum infinito adhibito conatu porrexit: quid autem? num & cum antiquo splendore, ac laudibus proferre licuit? an potius eius famæ accidit, sicut glandibus tormentorum; quas cum fulgore dimissas fumus tantummodo comitatur, & quæ fama venerat, fumo obscurata, infamia peruenit? Profectò Alexandri nomen grandis eo vivente strepitus pari cum splendore in omnes partes dimisit: ad nostras autem aures planè, vt æneus globus, cum fulgore discessit, cum horrore peruenit. Laudant indocti, exornant in scholis pueri, atque ad illorum vsum ludimagistri; at sapientissimus quisque tanquam humani generis pestem auersatur, ac damnat, vt qui immanissimæ superbix suæ infinito innocentium populorum sanguine litandum duxerit.

Alexandri
indocti lau-
dant, docti
reprehendunt.

Ex ipsis verò imperitorum laudibus satis apparet, quâ nullius sit ponderis aura popularis, quàm leues sint quos illa attollit, apud quos inter grauissima computatur. Quid enim leuius, quàm bonam inter eos opinionem quærere, quibus optima semper de pessimis, pessima de optimis fuit? Quid præterea bonæ opinionis esse queat in tam stultis capitibus, quorum sententijs sanctissimos quosque viros in cru-

Leuis aura
popularis,
leuiores,
quos attol-
lit.

-cem

cem actos, turpissimas quasque belluas in regios thronos euectas constat? Huiusmodi ego homines meæ felicitatis arbitros constituam? Ita ut mœrere debeam, si de me malè senserint, gaudere & gloriari, si bene? Ego verò ne nuce quidem vitiosa, ut aiunt, tantum vanitatis emendum duxerim: nec virtutis, aut excellentiæ argumento dandum, sed stultitiæ, excipi a stultis cum plausu, atque eorum gratantium coronâ circumdari. Præclarè Phocion ille Atheniensis, cui cum ad concionem dicenti subitò populus acclamasset, conuersus ad astantem rogauit, num fortè aliquid delirasset, aut verbum quodpiam imprudenti excidisset, dignum, cui populus insipiens tantâ acclamatione adhinniret? Præclarè, inquam, delirantis turbæ fauorem in dicentis deliria traxit: quippe optimè norat, neminem nisi genio ac moribus suis gratulari; nec probare quidquam in ceteris, nisi si quid de suo in illis agnoscat.

Phocion populi plausu sui erroris argumentum credidit.

Sfort. Pall.
I. 2. de Bo.
no. c. 16.

Memini me a quod nobilem Scriptorem hoc insuper ad firmanda, quæ diximus, bellè factum inuenire. Italo cuidam erat in Galliam per Alpes aliquando iter: fortè fortunâ contigit, ut in oppidum quoddam montibus arctè circumseptum, ac prope sepultum diuertisset: vbi Cœlum tres ferè non amplius vlnas patens lucem non nisi malignam, ad suas incolis miseras obiectandas ministrabat. Inde autem halitus crassiores eorum omnium gutturi enormis, ac visu fœdi tumoris accessione fecerant.

Ade-

Aderant in viâ, quâ viatori transitus erat, lusitan-
 tes pueri, qui simul eum consueto ibi gutture, Monstrofi
 ob assuetu-
 dinem tan-
 quam mâ-
 cos irridet,
 qui suis de-
 formati-
 bus carent.
 carentem inspexere, lusu relicto mirabundi, veluti
 ad monstrum accurrere, pro se quisque propiùs
 accedere, ac circumfundi: mox ridere inter se, ac
 ioca alter alterius in aurem insusurrare: nouissimè
 abeuntem illum vocibus palàm sibilisque sublatis
 a tergo procaciter insultare. Quâ petulantia, &
 contumelijs vbi se peti viator animaduertit; mi-
 raturus est, se a tam ridiculâ homuncionum colluie
 irrideri: cumque iam fronte ad iram contractâ
 eos toruè, ac minaciter intueretur, vultum tan-
 dem explicare, atque iracundiam omnem in risum
 effundere compulsus est. Audijs enim matres, ad
 puerorum voces excitas, natos sollicitè euocantes,
 monentesque serid, ne alienis calamitatibus pro-
 caces, Deoque ingrati insultarent: quin potiùs
 Superis gratias agerent, quòd se præ ærumnoso
 illo, ac môstroso viatore omnibus membris abso-
 lutos nasci concesso. Ita planè res est: Assue-
 tudo, ac familiaritas nostra nobis vitia conciliat,
 quæque diu in nobis probauimus, probare in alijs
 didicimus, reprehensuri tanquam mancos, qui no-
 stris deformitatibus careant.

Hæc famæ popularis conditio est: nonnisi indo-
 cta, rûdis, plebeia esse potest, quæ rerum æstima-
 tionem ab indoctæ plebis sensu desumit. Lon-
 gè præstat ab hac reprehendi, quàm commendari:
 nam cum inter Sapientes constet, suis eam ma-
 ledi-

Reprehendi a vulgo prestat, quã commedari.

Ut crucem cõtractu, ita cõtumelias Xp̃us honoravit; contra honores suo vsu pessimimi hominum infamarunt.

ledictis solitam, virtutem accipere; virtutem, eius maledicta, non vitium, nisi maledicentis, significant: quemadmodum & laudes ad turpissima quæque commedanda dicatæ, iam ex vsu, & perpetuã obseruatione turpitudinem indicant: ac proinde inquinat sordidæ huius famæ lingua, quos lambit. Malo, me ab eã palàm mendaci improbum vnã cum Christo humanæ salutis auctore, quàm Diuum cum Tiberio, cum Nerone, cum Caligula, ceterisque generis humani propudijs, nuncupari. Christi membra crucem tangendo ex infami supplicio eximie nobilitatis insigne fecerunt; quidni eadem suo contactu reprehensiones, irrisiones, contumelias honorauerint? Atque e contrario quidni teterrimi hominum, quos gessere honores, laudesque, ac denique vniuersam gloriam humanam suo vsu profanauerint, ac planè infamarint? Mihi certè fama in pessimos mortalium adufandos prostituta eo loco est, quo vilissimi scorti acclamatio, & plausus. Ab hoc enim laudari tam pudori est, quam olim suo fuit amasio meretricula quædam, quæ illi inter Romanæ Curie Purpuratos cooptato festis ignibus in sua domo, totaque viciniã gratulata est. At multum interest, inquires, inter meretricium plausum, & famæ, quæ generis humani vox est, prædicationem. Mihi crede, quin potiùs Deo per Ioannem loquenti; non plùs distat, quàm a meretrice magnã, *quæ corrupit* Apoc. 19.2. *terram in prostitutione suã, distet ignobilis meretricula.*

culâ. Meretrix magna; Augustino interprete, gens hominum vniuersa est, quæ olim, legitimo Sponso suo vero Deo relicto, Dijs adulteris, seu Diabolo in ijs latenti se vitiandam prostituit, ac deinde vitiosis opinionibus posteritatem omnem corripit: quid igitur indecorâ, ac probrosâ eius acclamatione delecter, atque elatus, ac resupinus, incedam? Quis sanus eâ humanam constare felicitatem, quæ summum honorum est, pronunciet? Nunquid aliud ab eiusmodi plebeijs rumoribus assequi possum, quàm quod passim iactetur, me stultæ plebeculæ non displicere? Non melior sum, quia dicor; nec Sapiëntia mihi, nec pulchritudo, nec robur accedit ex alienâ vel opinione vel voce. Vbi me amplissimis verbis exornatum audiui, non aliud didici, nisi me habere amicos vel deceptos vel deceptores, qui laudando, quæ mihi deesse testis oculatus video, inopiam meam mihi in memoriam reuocant, &, vt id non agant, obiectant. Domum redeo idem, qui veneram, cum meis morbis, angoribus, ærumnis, dempto tamen grato illo auræ popularis susurro, qui meos ictus, ac vibices afflabat: quanquam & iste idem laudis susurrus tã leuiter cutim præteruolat, vt ne culicem quidem ex eâ difflare valeat: fac enim me leuissimo quolibet animi morsu perstringi; nulla vnquã dolorem meum mitigabit gratulatio.

Nemo melior, quia dicitur.

Denique nihil ambizioso infelicius, qui ex alienâ semper sententiâ pallidus pendet, totidemque

E

mor-

Ambitiosi
omniū iudi-
cio, ac do-
minio, & si-
ne mercede
se subdant.

mortalium veretur vt iudices, quot obuios ha-
bet. Seruire omnibus cogitur, qui suæ famulatur
dignitati, cui tuendæ nonnisi publici fauoris con-
fensio par est, perdendæ privati cuiusuis iniuriæ:
& , quod miserrimum est, tam operosæ seruitutis
mercedem nec vnquam petere potest, vt quæ pe-
tentibus negari soleat, ac tribui recusantibus; &
si vltro detur, nunquam ita obtinere valet, vt sui
iuris efficiat: non enim alienæ mentis bona de no-
bis opinio, quæ ambitiosæ laboris est merces, vn-
quam in nostrum transire potest arbitrium.

Eccl. 1. 15.

At plerique mortalium vel impendio vitæ fa-
mam conquirunt. Quid proinde? etiam æternæ
vitæ pretio a nonnullis paratur: num propterea
æternæ vitæ præferendam dixeris? An dubium
tibi est de Diuini illius Oraculi veritate: *Stulto-
rum infinitus est numerus?* sin autem dubium non
est; dubitas forsitan, quin ad infinitum numerum
implendum, quâcunque hyperbolem illam inter-
pretatione castiges, requirantur mortalium ple-
rique? Quod si tandem huiusmodi homines, qui
vitâ famam redimendam censent, inter sapientes
collocandos contendis; crede hoc illis saltem vt
sapientibus, quod sanum neminem latet; Fa-
mam, quæ huius vitæ iacturâ comparatur, esse
non posse huius vitæ felicitatem.

Vitæ feli-
citas parari
nequit vitæ
iacturâ.

CAPVT SEPTIMVM

Corporis voluptate nequaquam hominis in hac vita felicitatem contineri.

Vderet sanè, inter homines hanc instituere quæstionem; An vbi pecudum, ibi & hominum felicitas sit; nisi totum sibi pudorem aliud nostri generis dedecus longè turpius vindicaret: nimirum tam multos e nostro hominum genere voluptatibus abductos passim inueniri, qui pecorum partes, non disputando, quasi de re dubiâ, sed viuendo tueantur. Nullum vitæ institutum præ Epicureo frequentiores habuit cultores. Ante Epicuri exortum iam toto terrarum orbe Epicurei sine pallio debacchabantur, qui, vbi ille prodijt, & voluptatem prædicare cœpit, libentissimè nomen ei suû dederunt e Bacchantiû Albo inter Philosophos transcribendum; gratiam illi maximam habuerunt, quòd suas voluptates pallio tegeter philosophico, eoque probrum illis detraheret, vnde plurimû dilueretur. Sic fecerunt suo Lutheri Lutheriani, Calvinistæ Calui-

Epicurei à-
te Epicurû.

Gaudet,
his flagi-
tibus Philo-
sophi, atque
Evangelium
inscribi.

no, Zuingliani Zuinglio, ceterique suis Ducibus-
nostri temporis Epicurei: qui gratissimi illis fuere,
quod furta, rapinas, incestus, adulteria, quæque
alia vocari antea flagitia ægrè tulerant, *Evangelium*
restitutum nuncupauerint: quo nec vocabulo con-
tentus Michael Molinos commestationibus suis,
suorumque sectatorum, & ebrietatibus, & cubili-
bus, & impudicijs *Altissima* etiam *contemplationis*,
ac *Theresiana* *Quietis* titulum nuper inscripsit. Ita-
que mortalium nequissimi Christi Seruatoris ima-
ginem Epicuro velamen obtendunt; minùs offen-
suri, si impudentiùs peccarent: saltem non co-
gerent epicureis libidinibus Christum lenocinari.
Nihil autem his in cathedrâ pestilentia sedentibus
magistris æquè tantam auditorum frequentiam
conciuit, ac promissa discipulis, non in futurâ, sed
in hac vitâ, & vbicumque voluerint, repræsentan-
da felicitas. Igitur vt seductos populos reuoce-
mus, opus est, suum illis errorem ob oculos po-
nere; ac monere, in corporis voluptate æquè sta-
tutum esse pecoribus bonorum omnium finem, at-
que hominibus malorum omnium initium: vltimum
nempe gradum ad quem bruta possunt ascendere,
primum per quem homines in bruta descendunt.
Quod tamen cum hac exceptione intelligendum
oensemus; nisi temperantia voluptatē ad mûnus il-
li a naturâ præscriptum coerceat: nimirum ad vitæ
necessaria condienda, nobisque secus fastidituris
commendanda. Optima enim sunt condimenta, si

Voluptas
pecoribus
bonorum fi-
nis, homini-
bus malorum
initium.

Nisi eam
temperantia in
officio cū-
sineat.

si

cibum concilient; pessima, si præsent: videlicet prodest faeciarum, vbi cœnam inspergat; interficit, vbi vniuersam efficiat. Ita sanè voluptas, si seruiat nostræ infirmitatis remedijs mitigandis, utilis, & probabilis est; si suo iare, nullisque legibus astricta veniat, venenum affert post acerbos dolores interfecturum.

Igitur, vt huius rei altiùs, & a suo fonte, vbi liquet, veritas educatur, hoc primùm statuendum est; Nihil homini acerbius contingere posse, quàm vt ex homine in pecudem transeat, suis, vtcunque voluptatibus affluentem. Vtique si oculis nostris huiusmodi metamorphosis obijceretur, lachrymas non teneremus; quando vix pudore cohibente tenuimus, cum apud Poetas audiuius, & credidimus fabulosas. Quid? num Diuinis oculis minus fidei, quàm nostris, eorumque testimonio vis minor erit ad nos commouendos, quàm fabulis Poetarum? At certè in Sacris Litteris passim occurrunt Dei testimonia, quibus homines ventri, ac libidini datos, Canes, Porcos, Equos, Mulos, Lupos Dominus appellat. Vtique hæc ad similitudinem, non ad veritatem dicuntur: at similitudo cum mutis animalibus, non veritas, quæ in hominem cadere nequaquam potest, illius summa turpitudine est; vbi præsertim tanta similitudo sit, vt alienos oculos fallat, idemque intuentibus vocabulum suggerat, quod visis belluis occurrit. Quid enim imaginem Diuinitatis sortito turpius,

Matt. 7. 6.
& 19. 26.
2. Pet. 2. 22.
Tob. 6. 17.
Pl. 31. 9.
Matt. 7. 19.
& 10. 16.

ac miserius euenire queat, quàm quòd vsque adeo ad belluarum speciem accedat, vt non modò a lusciosis hominibus, verùm a summâ Dei Sapientiâ inter belluas computetur?

Voluptati-
bus deditus
belluis mi-
serior.

Adde, quòd si rem penitus inspexeris, homo voluptatibus efferatus belluis miserior est, quòd in voluptate persequendâ plùs omnibus fatigatur, ac furit, minus omnibus obtinet. Nihil illo ferocius, vbi ingenium, quo cunctas edomuit feras, ad suam ferociam acuendam adhibuit. Nihil non tentat, nihil non audet ad conspectam voluptatem erecta cupiditas: Per Sanctissima quæque proculcata, si in arduo sit, molitur ascensum; per abrupta omnia, si in imo, sese præcipitem vsque ad Inferos dabit. Mali ipsi Dæmones non tam peruersos in omnem Diuinæ Legis contemptum agunt, quos obsident, quàm homo agitur voluptatis obsessus cupiditate. Illi siquidem ad Christi nomen expauescunt, & contremiscunt; hic verò non modò nomen non pauet, sed ipsum Christi Sacrosanctû Corpus sæpe pedibus terit, in fimum abscondit, canibus vorandum obijcit, quo voluptatem a Diabolo, eo pretio promissam, obtineat. Itaque quem Christi Domini contemptum per se Diabolus non audet; si ferocissimis istis voluptarijs committat, voto potitur. O deterrimas, o plus quàm Diabolicæ malitiæ voluptates, quæ hominem Diabolo deteriorem efficiunt!

Dæmonia-
cis, ipso-
que dæmo-
ne pcior.

Vbi autem infelix voluptatis mercator eâ po-
tiatur

tiatur, haud amplius ex illà capere potest, quàm Humanæ voluptatis præferinà paritas. angusta corporis capacitas ferat, quæ cū pro immensæ cupiditatis biatu minima sit, quantum ab eo voluptatis excludit, tantundem illum offendit. Minus certè ille potest recipere, quàm boues, quàm equi, quàm asini, quibus gula productior, ac venter laxior voluptati temporis ac loci fines extendit: quin minus, quàm canes, corpore ceteroqui breuiores; imò etiam, quàm vermes, quàm culices, quorum voluptas nec supplicij saltem metu frigescit, nec pudore contrahitur, nec pœnitentiã regeritur, rependiturque: quæ omnia humanæ voluptati contingunt, quam semper metus aliquis præcedit, comitatur pudor, subsequitur pœnitentia. Quæ igitur ista hominis felicitas, quam obtinenti vel acerbissima quæque sentienda, vel humanitas, ne sentiantur, exuenda, & cum ferarum stupore commutanda?

Voluptuosi minus habent voluptatis, quàm vermes, & culices.

Vt verò indicata mala in apertum proferantur, Mala, quæ a voluptate procedunt. perpende primò quid supplicij metuendum veniat corporis voluptatem sectanti? Duo sunt genera suppliciorum, quibus voluptuosi afficiuntur: alterum, quo se ipse punit, qui ob voluptatem delinquit; atque hoc est ipsum peccatum, primum idem & peracerbum sui supplicium, vt quod ab amicâ voluptate in carnificem versa progreditur: alterum, quo peccantem punit vindex cunctorum scelerum Deus. Illud statim inferitur, hoc denunciatur: quod tamen cum grauissimum sit, ac sempiternum, plus
tor.

torquet denūciatum, quàm illatum alterum. Quod autem ad prius illud suppliciorum genus attinet tanta suis amasijs mala importat voluptas, vt meritò Archita ille Tarentinus laudetur a Tullio, quòd affirmauerit, Nullam hominibus pestem capitaliorem a naturâ datam, quàm corporis voluptatem; malam scilicet, seu malis artibus conquisitam. Ex hac enim primùm corpori, vbi fedet, adfunt cuncta ferè morborum genera, cruditates, grauedines, colicæ, febres, hydropes, diarrhœæ: ventris præterea, & vesicæ, & capitis, & omnis generis dolores, apoplexiæ, epilepsiæ, paralyfes, cetera denique malorum turba in medicorum nomenclaturam necdum relata. Mortes quoque, ad quas mortiferi illi morbi perducūt, eandem vtique cum illis originem habent: tam multæ autem illæ sunt, vt de solâ voluptate, quæ per gulam illabatur, in prouerbio sit; *Plures occisos fuisse gulâ, quàm gladio*. Quos verò gladius a gulâ intactos excepit, plerunque nonnisi aliâ voluptate mandante periere. Hæc enim Helena illa est, quæ, vt olim Troas cum Græcis, ita deinceps populos ferè vnīuersos inter se, & cum finitimis commisit. Paucos etiam videre est, priuato qui sub ferro cadant, quod voluptatis libido non ministrauerit. Iam quis animi morbos eodem veneno partos enumeret? Inde enim immensæ sollicitudines, timores, angores, vitæ, opum, dignitatis profusiones: inde adita sine dolectu pericula,

Cic. Cat.
mai.

Inde cuncta
ferè mor-
borum; &
plurima
mortiū ge-
nera.

Inde pleri-
que animo-
rū morbi.

cula , cæci impetus in obstantia voluptatibus facti , nullâ Superum , nullâ parentum , aut patriæ , aut reipublicæ , aut denique orbis terrarum habitâ ratione : inde contempta omnis Religio , Fas , Pietas , Fides , & quidquid denique vitiorum mens ad voluptatis capturam aduocat , cuncta ex istâ peste progrediuntur . Atque hæc quidem omnia magnum sui timorem præmittunt ; verùm tanto maiorem ea , quæ a Deo ob quæsitam scelere voluptatem impendent , quanto sempiterna mala ijs , quæ ultra vitam non exeunt , grauiora sunt . Illa enim , præterquam quòd cuncta peritura mala comprehendunt , hoc insuper adiiciunt , vt peritura non sint , eaque re illorum offensas in infinitum augent , exasperantque . Hinc habes quàm potiori iure ad exhibitam voluptatem vsurpare tibi fas sit Demosthenicum illud ; *Tanti non emo pœnitere* , quando omnium huius æui malorum patientiâ æternùm pœnitere coemendum sit .

Timores a voluptate progressi .

Demosthenis ad Laidem meretricis respõsû .

His igitur timoribus ventura voluptas amatoribus suis suum venenum prægustandum exhibet , totum datura cum venerit . Vbi verò iam adest , ultra mala commemorata , quæ comminatur , secumque veluti prolem in vtero gestat , funditque cum maturuerint , tanto pudore , (qui de vulnere honesti cordis cruor est) possidentis ora suffundit , vt cum eâ in publicum prodire non audeat : sed fornices , præsepia , latibula , denique sedes , & cubilia ferarum , pro susceptis illarum moribus ,

Pudor ex voluptate .

L

quæ-

quæritet: & si contingat cum voluptate deprehē-
 di, verecundia ipsa honestum eius turpitudini
 velamentum opponit: restituit enim pulchritudi-
 nem, qui de turpitudine erubuit. Nec ad auerten-
 dum pudorem satis est Christianæ Religionis lu-
 men extinxisse: modò sua homini natura constet,
 se belluâ circumuestitum intueri, seque cum belluis
 errare earum pascua quærentem, sibi denique inde
 voluptates, vnde corporis sordes affluere, vtique
 illum pudebit. Puduit nanque ethnicos homines,
 vtcunque conatos fœdas voluptates, Dijs affigen-
 do, dedicare: sic prorsus, vt non aliter Aristo-
 teles Alexandrum discipulum se a libidinis fœdi-
 tate continere posse censuerit, quàm hunc pudor-
 em comminando: *Quæ enim, inquit, tibi gloria
 erit, si cum porcis communicaueris?* Nec Christiani
 hominis, sed ethnici vox illa est, quæ voluptuo-
 sos, *Epicuri de grege porcos*, appellat. *O filij homi-
 num* (non possum quin Dauidicis verbis exclamē)
*vsquequo graui corde? ut quid diligitis vanitatem,
 & queritis mendacium?* Quanta ista vecordia est,
 quasi Superum conuiuia suafori Diabolo credere,
 quæ vel Ethnicis ipsis Christiano sensu carentibus
 porcorum volutabra suboluere? Hinc ab ijs salu-
 bris composita ad nostram vel eruditionem, vel
 exprobrationem fabella, Vlyssis socios in canes,
 fues, apros a Circe oblato poculo commutatos.
 Poculum illud fœda voluptas fuit, quæ cum men-
 tem inuasit, vsque adeo abripit, sibi que deuin-
 cit,

In ep. ad
 Alex.

Horat.

Pf. 4. 3.

Voluptatis
 poculū, vt
 olim Cir-
 cæū, in bel-
 luas vertit.

cit, vt aliud nihil præter se cogitare permittat : quare ad cetera stolidum animal, ac planè pecudem, nullis officijs, quæ mentem desiderent, aptam relinquit. Etenim si temperantia Platone auctore voluptatibus coercendis prudentiam feruat : vnde *σωφροσύνην* apud Græcos dictam existimauit, quasi *σώζουσα τὴν φρόνησιν* : contra intemperantia voluptatibus nutriendis prudentiam, atque vnâ cum illâ hominem, prudens animal, perdet. Quòd si contra obniteris, vnde quæso hominem te esse agnoscam, quisquis cœno voluptatis prudentiam demersisti? An ex eo, quòd hominis imaginem, adhuc retines? At etiam pictura, etiam simulacrum hominis eam retinet : An quòd præterea viuus? At simius quoque viuam hominis imaginem refert : An fortè quòd præ belluis loqueris? At nouimus asinam, nouimus & bouem aliquando locutam : quis neget in te prodigium renouari, hoc dempto, quòd non bos, aut asina, sed porcus loquatur? Profectò si loqueretur, non secus ac tu, spurcissimis verbis par declararet ingenium. Igitur hominis nihil habes, nisi, qui te præ belluis reprehendat, animum immortalem, cui hæc vitia sunt, non sicut illis ingenium, & natura a Conditore tributa. Non incitè dictum videtur de sue, inquit Tullius, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Tibi animus ipse computruit : sal quoque infatuum est : totus proinde caro suilla factus es, eaque

Nullum in Voluptuoso hominis figuam.

Num. 22, 28. & Liu.

Lib. 5. de fin.

insulsa, & sine sale putrescens, vbi te corruptrici voluptati tradidisti.

Pœnitentiæ
morsus vo-
luptatē se-
quentes,

Denique abeuntis terga voluptatis pœnitentia premit, quæ animum delicijs mollem acerbis morfibus lancinat. Ea enim vermis ille est, quæ e voluptatis putredine ortum nunquam interiturum, semperque impij præcordia apud Inferos depasturum Christus aliquando interminatus est. Binos siquidem tortores infernos impijs imminere pronunciauit: vermem videlicet, atque ignem:

Marc. 9. 48. *Vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguitur.* Impius iam vermi traditus inferni supplicij dimidium habet, atque in eo pignus residui. Inde enim hic vermis maximè furit, quodd sempiternum ignem pro momentaneâ, & iam dilapsâ iucunditate perpetuò denunciât. Hæ furia illæ, quibus sceleratos corripere, ac tædis ardentibus vri Veteres affirmabant, veros conscientiaæ stimulos, verisimili causâ significantes. Quis enim non furijs agitatam Caligulam dixerit, qui, vt Suetonius est auctor, in somnijs incitatus plusquam tribus horis nocturnis, iisque non nisi tetræ rerum imaginibus perturbatus, quiescere haud poterat? Inde noctis plerunque vigiliæ, & cubationis peræsus nunc thoro residens, nunc per longissimas porticus vagus expectare, atque identidem inuocare lucem consueuerat: quæ tamen adueniens horrorem illi duplicabat, suis, quæ horreret, scelerum vestigijs, quaquaversum expositis. Quis non
iisdem

Voluptuosi
Reges furijs
agitati.
Suet. in
Calig.

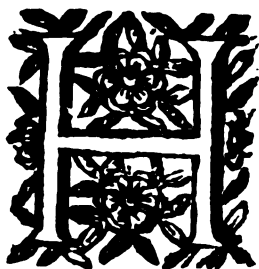
iisdem sollicitatum furiarum tædis Neronem crediderit, quem pariter sæpiùs noctu suorum scelerum pauor ad pœnas conscientiaẽ dandas citabat? In omnem sese strati partem versans, iam pronus, iam supinus, iam in alios, atque alios habitus componens, nusquam inuenire quietem poterat: quare mentis inops, vt Tacitus refert, lucem opperiebatur, tanquam exitium allaturam. Theodicum Italiae Regem (Reges exempla proferimus, vt pateat, conscientiaẽ stimulis ne a regia quidem fortunã remedium adesse) Symmacho integerrimo viro sublato, in eum mœrorem sceleris conscientiaẽ mersum produnt, vt, cum cœnanti prægrandis piscis caput aperto ore, atque exertis dentibus esset appositum, perinde ac si caput Symmachi vindictam comminantis intueretur, illico totus inhorruerit: mox furibundum a cœnã aufugisse, atque aliunde aliò diu cursum, quasi tortorem, quem se ipse ferebat, euasurum; donec tandem lecto receptus paulo post metu ac mœrore exanimatus interierit. Huc demum exeunt partæ sceleribus voluptates, quæ, vtcunque beluis eas naturæ ductu, ac sine noxã quærentibus beatam pro suo modo vitam efficiant, hominem æquè malum, ac miserum reddunt; & quo magis alienæ admouent felicitati, hoc magis abalienant a suã.

Annal.
l. 14.

CA.

CAPVT OCTAVVM.

Nullum in litteris a pietate
seiunctis vitæ solatium
collocandum .

Sapientia
corporis
voluptate
iucundior .

Atenus cum imperito vulgo rem
gessimus, cuius quo maior mul-
tudo, eo vis ad resistendum
imbecillior, vt quæ vulgarius,
ac vilius esse, quod petit, ar-
gumento sit. Iam cum paucis
conferenda manus, quos tamē
fama, bello potens, vltra numerum confirmat:
nimirum cum ijs, qui in humanā sapientiā, vel
virtute locatam huius vitæ felicitatem censuerunt.
Atque vt a sapientiā, quæ prima occurrit, & fa-
cem virtuti præfert, exordium ducamus, illud ma-
ximè nobis eius vim ad beatam vitam commen-
dare videtur, quòd sapientia longè iucundior sit
corporis voluptate, nec vlla eius incommoda pa-
tiatur; non timorem, non pudorem, non pœni-
tentiam; cum per se optima, atque honestissima
sit; nec in suo comitatu habeat nisi virtutes, ho-
nestę menti æquè amicas, ac periucundas. Quòd
verò ipsa sapientia sit corporeā voluptate iucun-
dior,

dior, cum ratio, tum exempla demonstrant. Ratio quidem; quia præstantissimum animi bonum est, proinde carissimum, summoque amore dilectum: quia verò gaudium boni præsentis amor est, non potest animus non summo cum gaudio complecti, quod summo cum amore quæsiuit: & si qua in inquirendo difficultas fuit, ac lassitudo, ipsa pretiū auget & gaudium fatigata inquisitio. Exempla verò duo tibi ob oculos pone, Pithagoram, & Archimedes, duo scilicet humanæ sapientiæ Lumina ad rem hanc illustrandam, siue ad eiusdem sapientiæ decus ac nitorem prodendum maximè apposita. Ille inuentà post diurnam contemplationem laterum trianguli orthogoni ratione (quæ infinitis Matheseos problematis lumen est) Musis præ gaudio Hecatombem immolauit: quasi nouum sibi Regnum insigni aliquâ victoriâ comparasset: id enim eo Sacrificij genere apud Veteres significabatur. Archimedes verò deprehenso inter lauandum aureæ coronæ furto, argenti que subdito ab Artifice pondere; tantâ lætitiâ gestijt, vt nudus e balneo egressus domum currenit, identidem *ιυπηρα*, *ιυπηρα* ingeminans; non sic certè de auro, vt de auri furto comperto triumphaturus. Dic iam quæso: Audisti ne ynquam helluonem aliquem dapibus distentum, vel vnâ capellam Superis in gratiarum actionem immolasse, vel publicas vias præ gaudio obijisse exclamantem, *Υορανι*, *Υορανι*? an potiùs plerisque,

Est apud
Eucl. prop.
47 l. 1. elem.
εκατόμβη
ceterum boi
immolatio.

Hoc est, in
ueni, ioue
di.

Nemo sibi
tranſactum
corporis vo-
luptatē gra-
tulatur, imò
odit, ac lu-
get.

ſque, quòd nimium vorauerint, tristes, ac tan-
diu sub ventris onere gementes, dum illud po-
nant, atque in pristinam vacuitatem, quã mens-
se de stercore emerſiſſe gratuletur, restituantur?
Cui igitur dubium eſſe queat, an animus magis suã
ſapientiã gaudeat, an ſui corporis voluptate? Quan-
uis tamen id verum, ac perſpicuum ſit; minimè poſſe
ſolã ſapientiã huius vitæ felicitatem conſtare, plura
nobis, eaque clariffima documenta ſignificant.

Si Felicitas
ſapientiã cõ-
ſtaret, ple-
rique mor-
taliũ per-
petuò mœ-
reſcent.

Primum e naturæ parentis benignitate deſumas
licet: Nam ſi a ſapientiã huius æui felicitas ha-
beretur, pleroſque mortalium perpetuo mœrori,
ac miſeriæ natura parens, perinde vt nouerca,
damnaret. Excipe enim à Litteratorum ſorte ru-
ſticos omnes colendis agris addictos; excipe
opifices, variã labentem vitam indiſtriã ſuſten-
tantes; excipe milites, qui ſuã quietè Remp.
donant; deme quoscuque rei vel publicæ vel
priuatæ adminiſtrandæ munus exercet: deme
etiam e vacuis hominibus, quorum ingenijs ad ar-
duum ſapientiæ cliuum ſuperandum ſat firmitatis,
ac virium non ſuppetit: quibus & pueros adde,
& mulieres, & cæcos, & ægrotoſ, & mendicos,
& ſi quos alioſ natura libris, ac litteris interdi-
xit; tum reliquos computa, & paucos omnino in-
uenies, quibus ad ſapientiam, neque his, niſi
poſt multos ætatis annos; aspirare contingat. Mi-
nimè autem conſentaneum eſt credere, Deum
O. M. cunctos mortales; & naturæ ſtimulis, &
addi-

additis e Cœlo vocibus toties ad vitæ hilaritatem, & gaudium inuitasse, nec tamen nisi paucissimis potestatem fecisse inuitamenta sectandi. Hoc planè illusisse foret: non secus, ac si quem iter carpere iuberet, vbi illum vinculis inexplicabilibus præpedisset.

Alterum documentum ex humanæ litteraturæ imbecillitate desumendum: quæ tanta est, vt cum ad sapientiæ culmen se euasisse putet, adhuc densissimis ignorantiaë nebulis se obuolutam inspiciat. Consule peritissimos mortalium Aristoteles, Platones, Pythagoras, Trismegistos: vide, quò tandem tanta viroꝝ excellentia pertineat; ac breui animaduertes, quantâ sub nocte lateat ea, quæ ceteris lusciosis clarissima dies nuncupatur. Simul illud miraberis, orbis terrarum magistros tam portentosa inscitiâ laborare, vt neque quid intra se peragatur, non seculi atque externi, ac peregrini, nouerint. Infinita enim propemodû sunt corporis nostri opificia, quæ diu, noctuque nobis inscijs intra nos peraguntur: quamplurima pariter, eademque abditissima nostri animi munera, quæ mentis oculos latent, tamen sub ipsis exerceantur. Quis igitur rerum externarum, ac remotissimarum peritiam iactare audeat, quem latent, quæ domi suæ, quæ intra se, quæ in oculis suis factitantur? Adde, quod sapientissimi cuiusque animus, dū tenebricosâ sui corporis custodia continetur tã stupidus est, vt nec se ipse de facie nouerit,

Humane
sapientiæ
imbecilli-
tas &
ignorantia.

M

& h,

Scultè rerũ
diuinarum
scientiã ia-
tat, qui
nec se ipse
de facie
no uir.

& si, Deo speculum aliquod opponente, cerne-
ret, incredibilem de se, veluti de re nouissimã,
nunquam antea visã, imò ne leui quidem suspicio-
ne apprehensã admirationem caperet. Quam igi-
tur fidem mereatur, cum de Superis disputat, de
Numinis naturã, mente, consilio, sapientiã, pro-
uidentia, a quibus mente assequendis tantum absit
oportet, quantum a rebus infinitè distantibus pro-
spiciendis, qui nec se valeat intueri?

Quisque
nostrũ ve-
rè infinitã
premitur i-
gnorantiã.

Hinc autem æquam humanæ sapientiæ æstima-
tionem habere licet: si enim illam conferas cum
Diuinã, infinitè ab eã distantem inuenies. Quid
est autem infinitè a Diuinã Sapientiã distare, nisi
infinita ignorare Diuinæ Sapientiæ comperta?
Quid porrò infinitarum rerum ignorantiam nisi in-
finitam ignorantiam dixeris? Hinc pariter liquidò
disces, nihil auxiliij fore ad ignorantiam hanc pro-
pulsandam in inuentis hætenus disciplinis: nam
profectò plus illæ te docere nequeunt; quam a
suis inuentoribus, atque auctoribus didicere: qui
tamen, post illas benè perceptas, ac litteris con-
signatas, adhuc se sub infinitã laborantes igno-
rantiã & norunt, & ingemiscunt.

Qui plũs
litteris stu-
dēt, minũs
sciendi sui
extinguũt.

Mirabar plurimũ antequam litteris operam
darem, & sæpe mecum ipse tacitus quærebam;
Quid ita, qui maximè litterarum studio vacarent,
minimè omnium discendi sitim extinguerent? At
sumptis deinde in manus libris, ac diu, noctuque
per annos plurimos versatis, deprehendi, quam
plurima

plurima in ijs ad quæstionem vocari, quampau-
 cissima ad veritatis lucem educi, sic vt de eius pos-
 sessione non turbet, aut saltem licet intendat op-
 posita viri alicuius eximij auctoritas: proinde qui
 litteris discèdi studio operam nauent, eorum simi-
 les esse, qui sitis extinguendæ cupiditate aquam
 marinam potent: quo enim plus potant, plus si-
 tiunt; vt qui sitim ipsam quodammodo, falsam
 potando, bibant: ita planè res habet, sitim bi-
 bunt, qui ex humanis disciplinis plura incerta ac
 dubia intelligunt, domumque referunt, quàm quæ
 secum, vt sibi explicarentur, attulerant. Inde lit-
 teratos videas semper in ferendâ sententiâ tardio-
 res, quàm imperitos, quos in quâque re facile
 pronunciare plerunque cernimus, vtpote dubita-
 re sub artium disciplinâ nec dum edoctos. Plato
 ille, quem Diuinum ad hæc vsque tempora etiam
 Christiani nuncupamus, nemo dubitat, quin ho-
 nestissimum inter sapientiæ proceres locum obti-
 neat: is tamen suâ omni doctrinâ eò demum per-
 uenit, vt Academicam scholam primus aperuerit:
 cui scilicet vna hæc certa sententia fuit; Nihil in
 rebus humanis certum haberi. Ei autem scholæ
 Socrates Platonis magister, omnium Sapientissi-
 mus Apollinis oraculo iudicatus, fundamentum
 iecerat, qui id vnum se scire frequenter iactabat,
 Quodd sciret nihil: fastigium verò Pyrrho Scepti-
 corum Parens imposuit cui placuit, ne id quidem
 sciri, quodd sciretur nihil; verùm omnia æquè

Plato Aca-
 demic de
 omnib⁹ du-
 bitantis au-
 ctor.

incerta nutare, atque in vtranque partem disputationem admittere. Ad id autem explanandum satis appositè pharmaci exemplo utebatur, cuius est, non modò noxios e corpore humores, verùm vnâ cum illis etiam se ipsum deijcere: ita aiebat; academicæ sententiæ esse, non solùm rerû ceterarum, verùm etiam sui ipsius notitiã certam e mente depellere. Nec vana prorsus causã eos in hanc sententiã impulit: nam cum humanã scientiã sensuum testimonio maximè niti, sensus verò falli, ac falsã referre cernerent, vti cum Solem palmarem, Lunam cunctis sideribus maiorem, sidera tardissimè incedere, littora legentibus in aduersã partem aufugere, atque id generis alia mentiuntur; statuerunt, æquè humanæ sapientiæ fidem, ac sensuum, vnde oritur, fluctuare: nec falsi crimen ex eo dilui; quòd rarò sensus fallantur, & sæpiùs verum enunciant: nam ita ad scientiã, vti ad prudentiã spectare aiunt; testimonio semel mendacij comperto nunquam fidem committere.

Causã academicę dubitationis est sensu incerta & des.

Academicã opinio in multis fallitur.

Hæc opinio veritatem nimiam diffentiam amplificatione corrumpit. Grandi quidem laboramus incertiã, non eã tamen, vt non complura teneamus, quibus timendum non sit Academicum illud; *Quid si falleris?* Etenim si *Me esse*, verbi causã, dicam; vtique dubitare de falsitate non possum: nam si fallor, sum; dum is, qui non sit, falli non possit: ac per hoc sum si fallor, quia ego sum, qui fallor;

lor; vt acutè contra Academicos disputat Augu-
stinus. Eàdem securitate gaudent principia illa,
quæ ad agendum, vel differendum necessaria.
Græci Axiomata, nostri Dignitates vocant: eas
enim violentibus virgarum pœna vnâ cum infan-
niæ notâ, Aristotele iudice, subeunda. Scilicet ijs
negatis nulla differendi, nulla rerum agendarum
ratio constabit. Nec earum notitiam sensuum in-
dustriâ, sed naturæ parentis munere, tanquam ne-
cessarium vitæ instrumentum, obtinuimus. Non
est autem audiendus Clitomachus ille, quem vo-
luisse Tullius refert, satis ad vitæ actionem, ac
mentis sanitatem esse, si verisimilis de illis ad sit
notitia. Stultè enim id dicitur: quippe fieri non
potest, vt simile veri aliquid ijs appareat, quibus
verum nunquam innotuit: quo pacto nequis ima-
ginem Pythagoræ similem pronuciare, cui nun-
quam Pythagoras cognitus fit: si igitur verum
nullum nobis cognitum vnquam fuit, nec vti que
quid veri simile sit, dignoscere valebimus.
Quamobrem quin multa nobis clarissimè pa-
teant, dubium esse non potest: at si hæc cum
infinite rebus, quæ latent, conferantur, tam-
pauca videbuntur, vt Academicos dicentes, Nul-
la esse, commune illud prouerbum, quod est
quasi commune humani generis suffragium, leui-
tatis absoluat: nimirum; *Parum pro nihilo reputa-
tur.*

Tantum scientiæ Diuinæ nobis Præsentis.

ii di-

l. 11. de ci-
uit. Dei. c.
26.
Axiomata
certissima
sunt, nec
eorû sermi-
tas a sensu
suspende-

Cic. in Tu-
cull.

Veni simile
agnosci non
potest ab
eo, qui ve-
rum non
vit.

indidit, quantum vitæ administrandæ necesse fuit: quemadmodum ceteris animantibus totum id luminis contulit, quod suæ cuique vitæ tuendæ opportunum videbatur. Quia verò hominem præ illis eo ingenio donauit, quo etiam posset superuacanea cognoscere, vnde sæpe non cresceret, sed turpiter, ac periculose inflaretur; tã debili, & quassatâ memoriâ instruxit, vt ingesta faciliè diffluent; sic profus, vt in vltimâ ætate (cuius accessu semper magis, magisque in rimas memoria fatiscit) cuncta ferè, quæ ingenium parauerat, transmiserit, & in puerilem imperitiam remeauerit. Quæ summa Cœlestis Patris clementia fuit, vt per eam imperitiam iterum ad puerilem infirmitatem, ac modestiam regrederemur, iterumque paternam indulgentiam, quâ maximè tunc ob malè actam ætatem indigebamus, reciperemus. Quare, vt tanta non sit hominum inscitia, quantam Academici calumniatur, re verâ tamen tam pauca cerò cognoscimus, partim rerum sublimitate sensibus inaccessâ, ac fallaci eorundem sensuum testimonio, partim infidâ memoriæ custodiâ, vt stultissimum sit de tantâ inopiâ superbire, ac se tanquam beatum efferre.

Nec ad beatam æui præsentis vitam interest, plus an minus didiceris, nisi hoc fortè, quòd eo inferior futurus sis, quo amplius humanæ sapientiæ paraueris. Illud enim præ indoctis sapientes habent, vt sua eos ignorantia non fugiat, quemad-

Memoriæ
imbecillitas
Diuinæ Cle-
mentis do-
nans.

Docti præ
indoctis id
habent, vt
sua eos

admodum fugit indoctos, quos proinde minimè offendit. Equidem vt ingenuè fatear, quid mihi hac viâ felicitatem olim sectanti accidit, hoc fide bonâ affirmare possim, quòd cum complures studiorum classes voluptatis gratiâ perlustrauerim, tam multas, tamque implexas quæstionum ambages ex ijs omnibus didici, vt eòdem inscitiz, vnde digressus fueram, tandem reuolutus viderer. Exilieram mirum in modum, vbi exacto puerilium litterarum curriculo Philosophiæ limen attingere datum fuerat. Putabam, me veluti ad Sibyllæ adyta peruenisse, vnde certa de rebus omnibus eederentur oracula: at tam ambiguè responsis auditis, tam obscuris pariter, atque infirmis rationibus, tâta in vtranque partem sententiarum varietate, breui animaduerti, publicas me ignorantiz tenebras reliquisse, ac manu tractabiles in hoc antro Sibyllino reperisse. Enimuero versabar antea in summâ rerum omnium ignorantia, & ne vlla ignorantia deesset, hanc ipsam ignorantiam ignorabam: nunc verò variâ, ac multiplici scientiâ degustatâ aliud nihil affecutus videor, nisi vt ignorantiz meæ ignorantiam deposuerim, vt sciens ignorem: hoc est, vt tenebras meas, quas antea non noram, tractare iam liceat. Latebat antea Cubi, exempli gratiâ, duplicandi, seu Anguli trifariam partiendi, vel Circuli quadrandi ratio; at quòd lateret, latebat: iam pergat quidem latere; sed quòd lateat, patet. Hoc autem quid aliud esse

esse dicam; nisi meam quòd ignorantiam d' idice-
rim, quòd quæ a tergo miseria erat, iam ob-
oculos obuersetur.

Adde h'c etiam, quòd quidquid ambigui e studio
litterarum mortales adipiscimur, in dies dilabi me-
morizæ incontinentiâ sentimus. Licet enim ante se-
nectutem extremâ meminerint senes, quæ pueri di-
dicere, vt quæ per omnē ætatem crebris sermonibus
repetita aliis menti tenent excusa; tamen vbi vl-
timum instat ætatis, noua pariter ac vetera Diui-
næ Prouidentiz beneficio, quæ illos voluit vnâ mor-
tis cogitatione occupatos, defluxere. Festiua id
comprobat Falsoli nostri iam senis, atque in ma-
gnam rerum obliuionem redacti cum scriptis ab-
se editis collocutio: Is enim cum librum Theolo-
gicarum disputationum, quas olim discipulis tra-
diderat, ac deinde vulgarat, in manus, atque ocu-
los referret, exclamasse in hunc modum aliquan-
do dicitur; O quanto, Fili mi, Parente tuo sa-
pientior es! Probè tenes, quæ ipse tibi commisi,
ac fideliter reddis iam sua caligantibus oculis non
agnoscenti. Gratias ago, quòd hoc amplius me
doces, a me minimè edoctus; Stultum esse, spem
iucundæ senectutis in eâ sapientiâ ponere, quæ
ad senectutem vsque non peruenit.

Denique terrenæ felicitatis spem haudquaquam
litteris commendandam, ab ipsâ sapientium ma-
gistrâ experienciâ discimus: eâ siquidem docente
constat, miseram litteratis omnibus vitam fuisse,
quibus

Hieronymi
Falsoli se-
nis festiua
de sua obli-
uione ter-
mo-

quibus a pietatis cultu, a rerum supernarum expectatione solatium non adfuit. Extat volumen integrum Ioanne Pierio Valeriano auctore compositum, cui titulus, *De Litteratorum infelicitate*: ubi omni antiquitate relictam magnam affert recentium exemplorum vim: eoque statim ostendit, tantam esse infelicitum Litteratorum copiam, ut qui primi retrospectanti occurrerunt, parem iusto volumini materiam suffecerint. Vnum aut alterum in specimen ceterorum e superiori memoria adducam. Leone Pont. Max. huius nominis Decimo floruit eius maxime aspectu illustratus Antonius Quernus, cui carminis prestantia, ornata etiam Principis gratia, Archipoetae cognomentum fecit. Is autem tamen si Leonis familiaritate vna cum Pontificia fortunam gauderet, tam acerbos tamen ventris dolores, tamque impotenter tulit, ut, postquam cum cetera remedia irrita cecidisse vidit, omni spe destitutus, adactis in ventrem forficibus, dolori ac dolenti animo exitum patefecerit. Pietas Christiana, si adfuisset, id certe passa non foret, vel quia tolerantiam caelestibus auxilijs roborasset, vel quia dolorem ad tolerantiam modum precibus redigisset: at Poesis disciplinarum ceteroque iucundissima, non modum eam impotentiam non sustulit, verum etiam, fractam atque emollitam animi fortitudine, contulit. Adde huic Torquatum cognomento Tassium, qui tantam captam Hierosolymam poemam sparsit amoenitate, ut ex pleno eructasse, nemo for-

Litteratorum
pietate ca-
rentium in-
felicitas.

Infelix Ar-
chipoetae
exitus.

Id est & Tor-
quati Tas-
sij.

tè iret inficias: eà tamen vsque adeo vacuus fuisse dicitur, vt præ nimio mœrore sæpe a mente alienatus, domi diu solus, exclusà luce sederet: eoque tandem, opprimente decesserit. Hæc demum est humanæ sapientiæ vis: nocturni fulguris, instar, tantum luminis impertit, quantum ad illustrandas, quibus, vndique cingimur, tempestates, satis est, nihilque præterea: quare auget ostentando, non solatur ærumnas; quæ si, laterent, saltem præcluso, oculorum, aditu, impressionem in animum non facerent: proinde verissimum prodit oraculum;

Eccl[esi]ast. 1.
2te

Qui addit scientiam, addit dolorem: quia nimirum addit doloris, scientiã, quæ præcipua doloris pars est.

CAPVT NONVM.

Diuinitatis, contemplatione, &
Virtutis, cultu: e sola Philo-
sophia petitis, nihil ad
huius, vitæ felici-
tatem profici.

Væcunque hætenus de humanâ sapientiã verba fecimus, eã pariter sapiëntiæ partẽ a terrenâ felicitate excludunt, quæ tota Numini, cõtemplando, vacat: paucissimis

anima

enim illa quoque, nec, nisi sera, contingit: quando scilicet corpus vetustate rimosū ac præceps sibi ad-
 miniculando totū animū aduertit, nec vnquam ad
 Numinis contemplationem vacuum dimittit. Im-
 peritissima præterea præ reliquis disciplinis est, vt
 quæ exploratoribus sensibus destituitur; qui Nu-
 men agnoscere, nisi fortè ligneum, aut marmo-
 reum nequeunt. Nec suos valere ex humanis a-
 rumis cultores eximere, proprio docet, quan-
 quam contrario verbis, exemplo Aristoteles: qui
 cum summam hominis felicitatem in philosophicā
 Numinis contemplatione locasset, tam ieiunum ta-
 men iade vacuumque voluptatis se recessisse pro-
 didit, vt eam, auctore Laertio, e cœno libidinū
 tum stolidorum vulgo quæritauerit. Nec vnusquis-
 piam e veteribus omnibus legitur, ceterarum re-
 rum administratione dimissā, in solitudinem seces-
 sisse, Deo duntaxat ad philosophicam lucernam
 contemplando vacaturus: quod vtrique Philosophi
 eo lumine præditi non omisissent, si bonorum finē
 ibi se reperturos sperarent. At quia hoc apud
 Christianæ Sapientiæ cultores frequentissimum est,
 & in tertiā huius operis parte notum fiet, præci-
 puam huius æui felicitatem in Supremi Numinis
 contemplatione, cœlesti lumine illustratā, positam
 esse; paucis hic monendos beatæ vitæ studiosos
 censeo, Aristotelem suæ mentis sagacitate veram
 quidem odorasse humanæ felicitatis materiam; sed
 cum in sede monstrandā, tum in viā, quam ipse

Laertio in
 eius vitæ
 ubi refert,
 eū suæ
 cubine m-
 molasse.

Aristotelis
 de vera fe-
 licitate ex-
 iores.

non

non pressit, procul a veritate abiisse. Et quidem quod attinet ad sedem, planè toto Cœlo aberrasse verè quis dixerit, vbi eam Cœlo exclusit, atque humi positam censuit: totà præterea viâ falsam fuisse, vbi per inexplicabiles, & exitu carentes Philosophiæ anfractus ad suam felicitatem iter instituit. Præterquam quòd quid voluptatis a Diuinâ vnquam contemplatione haurire is possit, qui Deum semper in tenebris contempletur, sine spe illum aliquando coram intuendi, atque in amicitiam bonorumque communionem veniendi? Hæc enim contemplatio non voluptate pectus, sed inuidiâ implet, ac rumpit, qualis cæco contingeret ac mendico, vbi regiam affluentiam meditaretur. Atqui hoc Aristoteles docuit, qui vbi de Diuinâ contemplatione egit, perinde ac si nocturnum, & frigidum id lumen esset, nullam de Diuini Amoris incendio mentionem habuit: tantumque a nostrâ amicitia Deum abesse voluit, quantum ab eâ, quæ amicos iogat, æqualitate. Haud enim vidit, aut mente assequi valuit, quod deinde nobis Christi Fides aperuit, Deum nostram humanitatem assumpsisse, vt nos ad suam assumeret Diuinitatem, talemque nobiscum iungeret amicitiam, qualem nunquam tam arctè homines inter se coniungere. Quo igitur magnificentius de Diuinæ Naturæ decore, atque opibus Aristoteles, eiusque discipuli sensere, eo tanquam de alienis bonis, nec in commune vnquam venturis iniucundius sensisse illos

Sola Numi-
nis cõem-
platio sine
spe & cari-
tate mole-
stiam, non
iucunditæ
affert.

illos necesse est. Contra verò si Dei Optimi Maximi Bona Evangelicæ Sapientiæ lumine collustrentur, eorumque præcipuum immensa Bonitas, appareat, quâ ille sua omnia contemplantibus, amicitia nomine communia fore promittat; æquè gaudeant, qui ea contemplantur, oportet, ac is qui hanc rerum vniuersitatem intueatur, & cuncta, quæ circumspectando videat, sua esse cognoscat: toto enim reuerà mundo donamur, quando eius Dominum amore atque amicitia, ipso sese nobis donante, complectimur. Verùm hæc de re aliàs, & fusiùs: illud solùm interim maneat; humanam sapientiam, vel cum altissimè assurgit, non secus, ac terrenos montes, eleuari, abstrahique a terrâ, vnde constant, nequaquam posse: proinde non minùs a verâ hominis felicitate vel possidendâ, vel cognoscendâ distare, atque a cœlestium orbium supremo, vbi ea felicitas sedet, suprema montium cacumina distent.

Christiana
Numinis
cōtemplatio
expromissa
bonorum
cōmunionem
iucundissima.

De Stoicis verò, quibus beatam vitam in vnum cum honestâ coire placuit, ita sentiendum censeo; illos quidem a viâ felicitatis non aberrasse, sed viæ amœnitate, hoc est virtutis specie deceptos detentosque, ultra ad felicitatem perquirendam, minimè processisse. Quare in medio ad beatam vitam itinere confedere, eius pulchritudine, tanquam adepto bonorum fine, contenti. Multa præclare de virtute dixerunt, quæ tunc demum veritate donabis, vbi Christianâ mente protuleris:

De virtute
Stoicâ, siue
morali quid
sentiendû.

cete-

Stoicorum
estata quæ
speciosa, et
viciosa.

ceterum ad Stoicorum sententiam prolata, quàm speciosa sunt, tam viciosa; corruptaque: hæresim olent, si illorum ex ore prodeant: respiscunt, vbi Christianos sensus induerint. Inter hæc illud in primis, quod huc pertinet, obseruandum; Virtutem, aiebant, se ipsâ contentam par sibi præmiũ esse nequaquam pœnitendum, etiam si cum morte coniuncta veniret; cuiusmodi esset sui capitis pro patriâ, vel pudicitia, aut aliâ quapiam honestâ causâ deuotio: fat lucratum rati eum, quem tanta virtus coronaret. Quid enim dulcius, atque optabilius, quàm aut Horatij, aut Curtij, aut Deciorum more vitam patriæ rependere, atque in eius, tanquam dulcissimæ parentis complexu, deposuisse? Strabissima tamen hæc vanitas est, si eâ mente proferatur, quæ Stoicorum erroribus imbuta animos pariter cum corporibus incertè arbitretur. Quid enim lucri esse queat, vbi sit iactura lucrantis? aut quod insaniz portentum, coronam ei polliceri, qui caput ad eam obtinendam securi amputandum supponat? At detur hoc ethnica Philosophiæ nondum Christi luce purgatæ, condoneturque aliquis oculis carenti lapsus: illud nõ exignam habet admirationem, esse adhuc inter Philosophos Christianos, qui cum eiusmodi tradant Philosophiam, totam e corpusculis concretâ, cui non satis cum animorum immortalitate conueniat, sæpe suis auditoribus virtutes morum moderatrices, tanquam summum vitæ ornamentum,

Sunt, qui inter Christianos adhuc Stoicifant.

com-

commendent. Et licet non aperte significant, eas esse bonorum finem; quia tamen alium tacitè emittunt, nec ultra huius vitæ confinia philosophando excurrunt; nonnihil suspensionis relinquunt, an solam virtutem nostræ felicitati terminum statuunt. Proinde haud ab re fuerit, nonnulla hinc afferre, quibus ouum hoc maturè frangatur, ne ex eo iterum Stoicismus, quasi (Gallo nescio quo fonte); Basiliscus, erumpat.

Istorum sententia est, Philosophiâ mortales hominum animos perspicuè demonstrari, tamen eos esse immortales. Diuino Testimonio Sacris litteris consignato credendum omnino sit. Ita quidam athomorum venator insignis, quàm bonus, vir, tam malus, Philosophus, suos docuisse auditores fertur; idque ab ipsis auditoribus ego ipse, nec sine stomacho, accepi. Quasi aliunde lumen ad demonstranda, quàm à Diuino Testimonio, desumat Philosophia? Quid enim aliud est lumen illud, quod Rationis nuncupamus, & ex Diuini Vultus percussu signatum super nos, Regius Pfalter, affirmat, nisi ipsum Diuinæ Sapientiæ Testimonium, vnde nostra omnis descendit, atque illustratur Philosophia? Quid aliud axiomata illa, seu dignitates, vnde omnis differendi, agendique ratio proficiscitur, nisi Dei sue, quam condidit, naturæ Doctoris Pronunciata? Nequaquam eent sine rationis alicuius cautione ea admitterentur, nisi Diuina documenta suo sese fulgore, & claritate pro-

Scilicet est, affirmare Philosophiâ demonstrari dicimus contrarium Diuinâ Fidei credendam.

PL 4. 2c.

Primo principia Dei nature documenta.

huc est.

barent. Mirum profecto est, tantâ has dignitates maiestate pollere, ut vi planè Diuinâ hominum sibi mētes subijciant, sic ut illis repugnare, atque assensionem abstinere nequeant, etiam si maximè velint. Quid autem id esse dixeris, nisi argumentum minimè dubium, eas superioris alicuius Numinis voces esse, quibus æquè hominum mentes conformauit Opifex Deus, atque externis vocibus aures: ut quemadmodum istæ humanas voces sentire, sic illæ Diuinis consentire cogentur? Si igitur Deo teste niritur animorum immortalitas, qui fieri potest, ut cū philosophicis rationibus pugnet, quas idè Dei Testimoniū præstat? Hoc solum duo inter testimonia interest, quòd cum Deus naturalia modo naturæ accommodato docet, seruos erudit; cum gratuita, & supra naturæ ordinem elata, amicos: fieri autem nequit, ut quod ille seruos edocuit, eosdem dedoceat in amicitiam receptos: utique enim secum ipse pugnaret, si semel mortales hominum animos significaret, iterum retractatâ, hoc est erroris damnatâ sententiâ immortales fateretur.

Quòd si adhuc dubitas, an quæ naturæ lumine commonente didicimus, in Deum tanquam in primum repercussi luminis fontem referenda sint; audi Deum ipsum id Paulo interprete declarantē: Vbi enim Paulus de naturali Numinis notitiâ omnibus promptâ, ac præsertim Philosophis, sermonem habuit, *Deus enim, inquit, illis manifestus*

Ad Rom. 1.
19.

vit:

vit: Quæris autem quo pacto? Vtique non alio,
 quàm per anticipatas illas notiones, seu Græco-
 rum *οπαρτήσεις*, quas natura nostris mentibus indi-
 dit, tanquam faces ducendæ per has tenebras vi-
 tæ pernecessarias. His autem non secus in Diui-
 ni nostri Parentis agnitionem venimus, atque agni-
 recens effusi in suarum matrum notitiam, natu-
 râ suggerente, veniât: quo scilicet, quemadmodû
 illi, ita & nos inde vitæ alimenta peteremus,
 vnde primordia duximus. Fuit autem preterea
 æquè necessarium, vt suæ quoque immortalitatis
 animus naturæ admonitu conscius esset: ne sci-
 licet spei ac metus in futurum experts in omnes
 vitiorum sordes procumberet, seseque ad Epicuri
 de grege porcos aggregaret: id nempe potissimum
 Epicureos in sua volutabra demersit: dum enim
 sese putarant animo, non secus ac bruta, mor-
 tali præditos, noluerunt ijs voluptatibus fraudari,
 quas maximas mente tam stolidâ nosse potuerât:
 quare bruta animalia fuerit, quia se esse credide-
 re, operibus ipsis sese cooperiente mendacio.
 Est autem tam alienum a Deo, hominem in lu-
 cem hanc sine necessitate ad beatam vitam com-
 meatu, atque instrumento dimittere, quàm suam
 dimittere Providentiam, quæ utique cæcutire vi-
 sa esset, si homines sine oculis ad suam agnosce-
 dam immortalitatem effinxisset. Nec satis fuerat
 qualibet nostræ immortalitatis suspicio ad nos
 presentibus voluptatibus absterendos, vt quas

Hoc est, anticipaciones,
 seu προσησεις,
 notiones, quæ
 & *Principia*
 principia dicuntur.

Opinio de
 animi mor-
 talitate
 Epicureos
 facit.

Non satis
 nobis esset
 cognoscere
 si, certum de
 nostri ani-

for-

mi immor-
talitate no-
titiā effe-
mus instru-
ti.

fortasse æterna, atque immortalia essent secutura supplicia. Sæpe enim tam validè in voluptates urgente malo Dæmone impellimur, vt nisi certus obstitat futuri supplicij metus, nullo negotio prolabamur, certâ voluptate dubij timoris debile frænum rumpente. Itaque ad Conditoris Prouidentiam pertinuit, in hos quoque casus, inditâ nobis nostræ immortalitatis, atque immortalis supplicij firmâ persuasione, nos communire.

Quod verò ad virtutes attinet, quæ nostros ad vitæ huius officia mores effingunt; posse quidem illas censeo nonnihil cultores oblectare suos, at non maiore oblectamento, quàm bonæ rei simulacrû soleat. Si enim illas a virtutibus alijs, quas Theologicas vocant, seduxeris, mera virtutum simulacra, seu potius cadauera remanent; nempe sine Fidei lumine, sine Spei motu, sine Spiritu Caritatis. Fac me fortiter pugnare pro patriâ; fac pro diruto muro me meum pectus opponere, meque vnum hostiles acies, iam per ruinarum, clisuum subeuntes, repellere: & alios quidem ferro obtruncare, resupinare, rotare alios, hunc clypeo, illum cubito, alium calce euertere, cunctos actò in girum ense, & oculis, & voce non frustra minacibus, & fortitudinis, & audaciæ miraculo deterritos prohibere: quid, rogo te, inde mihi voluptatis accedet, si totus interim sudore fluam, si vndique saucius meam cum sanguine vitam sentiam dilabi? An gaudebo e futuri ex-

Virtutes
morales si-
ne theolo-
gicis cada-
uera virtu-
tum sunt.

pe-

pectatione triumphî, pari scilicet metu compressâ, ne in triumphû vel ab hoste superstite, vel a defuncto agar, ipsâ occidendi lassitudine occisus? An ex aliquo post mortem nomine seu famâ, cuius sensum sit mihi mors ablatura? Crede mihi; nihil inde voluptatis, nisi securo spectatori potest obtingere: nec nisi stultè colligas periclitantis voluptatem e tuâ; quasi hæc ex illâ descendat. Tristissima quæque oblectamento sunt e tuto spectantibus, quibus non pariunt, sed excitant voluptatem, commonendo, vt de suâ sibi securitate gratulentur. At si pro Cœlesti Patriâ fortiter pugnem, & simul Christianâ Fide monstrante, Deum ac Superos certamini suâ causâ suscepto adesse prospiciam; si sempiternam coronam Spes ostendet; si Caritas amantissimo Numini id gratû fore promittat; pugnx me pericula longè maiori, quàm sui olim Romanos triumphî iucunditate perfundent. Illi enim quot passibus ad coronam, totidem ad exitum properabant: nostra verò pericula quo propiùs ad exitum, eo ad coronam nunquam exituram perducunt. Quid si in lectulo iaceam vlcibus coopertus, sanie ac vermibus scærens, acutissimis præterea tortus doloribus, ac spe salutis, quin & lenimenti, deiectus; nunquid si futuræ ac lætioris vitæ expectatione reficiar nullâ solâ patiëntiæ conscientia nullo donandâ præmio nulli vel probandâ arbitro recreabor? Fert patiëntia dolorem, non gaudiû parit, nisi futuræ spem

Iucundiores bonorum pugnx, quâ improborû triumphî.

felicitatis adducat : tunc autem lætitiã affert maximè cumulatã , vbi Cœlestis Regni clauẽ exhibeat, & iura conferat vitæ in omnem æternitatem degendæ apud Superos felicissimæ: tantũdem enim tunc animus a mœrore secedit, quantum in spem beatæ perennitatis erigitur.

CAPVT DECIMVM.

Salomonis ineluctabili testimonio sectantium huius vitæ felicitatem per vias hætenus improbatas error firmius reuincitur .

Eatam huius temporis vitam non in opibus, nec in potentiã, vel gloriã, aut corporis voluptate, aut sapientiã, seu virtute nostris viribus comparatã positã esse, hætenus edocuimus. Suspicionem adhuc vnã reliquam video, cuius depulsio ceterarum quoque reliquijs ex animo penitus eradendis conducet: nimirum an si hæc vniuersa in vnum hominem confluant, eum in præsentĩ vitã beatum possint efficere?

Haud

Haud dubiè enim multa sunt, quæ collatis viribus possunt quidquid segregata non poterant: quod præsertim, vbi de felicitate sermo sit, locum habet, cum hæc non possit non esse contenta bonorum omnium affluentia, quando ipsa felicitas bonorum omnium affluentia definiatur. Verùm si beatam in terris vitam ita comparatam quis dixerit, vt tam multa ad sui sustentationem desideret, protinus apparet, quàm misera ea futura sit, quæ tot tantisque adminiculis fulciri debeat, quolibet subducto ruitura. Quotocuique enim ea obueniret, & quandiu morari sic posset, si tanto rerum inconstantissimarum apparatu indigeret? Si quidem vel mortalium nulli ea vnquam omnia contigit habuisse; vel si cui contigit aliquando, suam secum hæc bona inconstantiam, & cum eâ sollicitudinem, felicitatis perturbatricem, attulerint necesse est. Præterea singula in superioribus vidimus plus ærumnarum, quàm iucunditatis afferre: itaque si cuncta suas in vnum hominem ærumnas deponant, quid illo erit infelicius, quem infelicissimum vnicus in renibus calculus, vel in vngue festuca potest efficere? Præclare in hæc re Stoici, quibus amor honesti immodicus licet, linguam ad honestatem mirificè composuit. Cuncta hæc, quæ vulgus imperitum Bona appellat, tam bono nomine minimè dignabantur: verùm *Commoda* duntaxat appellari voluerunt: ea verò, quæ vulgò Aduersà dicuntur, non Mala, sed *Incommoda*

Nequit felicitas in omni huius vitæ bonorum cumulo consisti.

Nempe ob raritatem cumuli, ob inconstantiam bonorum, ob admissionem cum malis.

Bona, vel Mala huius vitæ *commoda*, vel *incommoda*. Stoicis *Commoda*.

de nominarunt. At meâ quidê sententiâ meliùs, si etiâ diuitias, potentiam, gloriâ, atque id generis reliqua, Incommoda nuncupassent: castigatiùs certè ad Philosophiæ formulam loquerentur: hæc enim docet, cuique rei a potissimâ sui parte nomen accedere, præsertim vbi tam exigua sit pars altera, vt aciem Nomenclatoris effugiat, ne coram illo in contentionem nominis compareat. Etenim non est, cur Bona appellanda sint, quibus affluenti liceat esse non bono, imo & pessimo, ac miserrimo, quibusque carenti optimo esse, ac beatissimo liceat. Verùm quia communis nomenclatura illis Bonorum nomen, publicâ veluti fide, confirmat; & nos iam inde ab incunte ætate a parentibus, & nutricibus vn̄ cum lacte communem persuasionē hausimus, ita intimis ea hæsit præcordijs, vt humanæ vi rationis diuelli haudquaquam possit. Quare Diuinæ Prouidentię consilio comparata ratio in medicinam adhibenda est, vt suam in sedem mota mens nostra reuocetur.

Depravata ab incunte ætate rerû estimatio cælesti remedio emendanda.

Salomon Bonis hisce cunctis donatus, vt eorû esset vanitatis testis.

Hinc sapientia.

Subjce igitur animo, quisquis adhuc hæc in bonis enumeras, sapientissimum illum Salomonem quem Diuina Numinis Prouidentia, cunctis huiusmodi Bonis cumulatum voluit, quo eorum vanitatis testem proferret omni exceptione maiorem. Eâ enim primò sapientiâ donauit, vt neminem post natum hominum genus parem illi fuisse, Diuina Eloquia testetur; neminem fore præfagiant.

Ita

Ita in Sacris Litteris legimus. *Dedi tibi cor sapiens, & intelligens in tantum, vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.* Quam ob rem, *Erat nominatus, vt eadē Littere tradunt, in vniuersis gentibus per circuitum. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, & ab vniuersis Regibus terra, qui audiebant sapientiā eius.* Fuit autem & Sabæorum Regina, quæ alieno minimè contenta testimonio, coram spectādi auida, quæ fama vulgarat, ipsum adiit, tantaque eius sapientiæ illam admiratio cepit, vt spiritu prope defecta obstupuerit, steteritque diu miraculi simulacrum: vbi autem sese collegit, *Verus est, inquit sermo, quem audiui in terrā meā super sermonibus tuis, & super sapientiā tuā: & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probavi, quòd media pars mihi nunciata non fuerit: &c.* Beati viri tui, & beati serui tui, hi qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam suam. Scripsit verò Salomon quamplurima partim ad rerum naturalium noticiam, partim ad morum disciplinam pertinentia. De illis hæc verba in 3. Regum habentur; *Et disputauit super lignis a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de parte: & diseruit de iumentis, & volucris, & reptilibus, & piscibus.* Sed hæc corporum salubritati, vel curiositati comparata magnam partem perire: quanquam nonnulla eorum, quæ ad vim medicam attinent, credibile est ad nostrorum medico-

3. Reg. 3.
12.3. Reg. 4.
31. & 34.3. Reg. 10.
1.3. Reg. 10.
7.3. Reg. 4.
33.

Rerum me-
dicarū vis
e Salomo-
nis libris
habita-

digorum libros translata. Vnde enim herbarum, aut lapidum, aut rerum ceterarum aduersus morbos auxilia (paucis exceptis, quæ nobis casus, aut muta animalia suo vsu monstrarunt) nisi e Cælo tradita nosse licuisset? Nam quòd experimentis eam nobis scientiam quæsitam dicunt, veri speciem non habet: siquidem si quod aliud in experimentum, in hoc optimè caderet *Periculi* nomen, quod singulas plantas, resque alias naturales singulis morbis, non sine laborantis periculo, cæcâ temeritate adhiberet. Quare consentaneum est credere, e Salomonis sapientiâ hanc rerum naturalium ad medicinæ vsum scientiam ad Græcos primùm a Iudæis, ad quos constat sapientiæ studio nonnullos Græcorum Philosophos peregrinos, deinde ad nos a Græcis mansisse. Quæ verò ad morum modestiam, comparandam pertinent, ea ab interitu vindicauit idem, qui ad nostram salutem dictauerat Deus; habenturque in Libris Prouerbiorum, Ecclesiastæ, Sapientiæ, Ecclesiastici, atque eo, qui Cantica Canticorum inscribitur.

Eiusdē vir-
tutes mo-
rales.

Porro virtutibus omnibus, quæ mores huic vitæ fingunt, Salomonem manente sapientiâ exornatum fuisse, inde liquidò nouimus, quòd in Reip. administratione admirabili prudentiâ enituit: atque ad hoc petijt, obtinuitque sapientiam, quam & *Prudentiam multam nimis* Diuinæ Litteræ appellant. Fieri autem non potuit, vt Prudentia, præsertim eximia, quam vitia cuncta perturbant, sine excu-
ban-

3. Reg. 3. 9.
& Cap. 4.
29.

bantium virtutum cœtu, & custodiâ permanserit. Nec regere sua membra potest caput vacillans, quod sese regere non potest: nec is alijs dominari valet, quem seruum continent, quodque libet ducunt libidines. Palàm igitur est, Salomonem tandiu virtutibus, quandiu sapientiâ, ac prudentiâ floruisse.

De eius verò opibus paria sapiëntiæ mueri Diuina Litteræ tradunt. Ita enim in Libris Paralipomenon habetur. *Sapientia, & scientia data sunt tibi: diuitias autem, & substantiam, & gloriam dabo tibi; ita ut nullus in Regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui.* Cui opulentia illud in primis fidem facit, quòd Parens eius David reliquerit illi in Templi structuram centies mille auri talenta: ex argenteis verò talentis millies mille. Talantum autem ad Romanæ libræ pondus reuocatum centum viginti quinque libras appendit. Aurei verò ad argenteum ratio, quod ad valorem attinet, duodecupla Davidis tempore erat: sic, ut libra auri duodecim libras argenti valeret. Quà ratione pecunia Salomoni a Dauide in Templi vsu relicta, talentis ad Itatorum calculos, & vocabula reuocatis, fuit, teste doctissimo Villalpando, ad tria millia, ac ducentos octoginta duos milliones scutorum Romanorum, centum præterea, ac triginta quatuor millia, & quatuor supra viginti: quantam nempe pecuniæ vim totâ vix Europâ reperies. Æris verò ac ferri certum pondus

Eiusdem
opcs.

L. 2. 1. 12.

Talenti
pondus.

3, 282,
134, 024.

Vill. in E-
zech t. 2. p.
2. d. 3. 3.
c. 43. pag.
504.

P non

non fuit, lassatis, victisque numeri magnitudine rationarijs, vt ipse David fateatur. Quantum verò fuerit totius As hæreditatis a Parente Salomoni relictum, ex quâ tantum copiarum in vsus pios legatum est, minimè constat. Hæc tamen verba ex Iosepho rerum Iudaicarum consultissimo habemus. *Tantas diuitias heredi reliquit Rex David, quantas nullus alius Rex vel Hebraorum, vel aliarum Gentium.* Deinde paternæ hæreditati immeasam fecit accessionem ipsa Salomonis sapientia, cum landis opibus in suæ magnificentiæ sumptus intenta. Præcipuus fons, vnde illas hausit, Ophir perhibetur; quæcunque tandem ea regio, vel locus fuerit; siue Aurea Chersonesus, quam nunc Malacam dicimus, siue Sophala, siue Somatra, aut Peruvia, prout aliæ aliò Auctorum coniecturæ feruntur. Eò autem tertio quoque anno classem mittebat, referebatque quadringêta viginti auri talenta, & auri quidem purissimi, quod deinde *Obrizum*, corrupto fortè vocabulo ex antiquo *Ophirizum*, dictum est. Adduntur autem ad indicandos redditus annuos aliunde prouenientes in Libris Regum hæc verba. *Erat autem pondus auri, quod offerebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri: excepto eo, quod afferrebant viri, qui super vectigalia erant, & negociatores, vniuersique scruta vendentes, & omnes Reges Arabiæ, Ducesque Terra. Inter quos Arabiæ Sabææ Regina supra memorata, Dedit Regi centum viginti*

1. Paral. 22.
14.

Iud. antiq.
l. 7. c. 12.

Qui locus fuerit Ophir fusè tractat Pineda de reb. Sal. l. 4. c. 16.

Quid aurû obrizum.

3. Reg. 10.
14.

viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas. Ac de vniuersis Terræ Regibus, qui eius opulentiam muneribus cumulabant, sic rursus in Libris Paralipomenon; *Magnificatus est igitur Salomon super omnes Reges Terra præ ditijis, & gloriâ. Omnesque Reges Terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, vt audirent sapientiâ, quam dederat Deus in corde eius. Et deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea, & vestes, & arma, & aromata, & equos, & mulos, per singulos annos. Quibus ex muneribus, ceterisque annuis re-
ditibus tantam argenti vim Hierosolymis coegerat, vt illud suo pretio exuerit, ac prope in antiquam terrenæ originis ignobilitatem pari cum lapidibus conditione remiserit. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur. Fecitque vt tanta esset abundantia argenti in Hierusalem, quanta & lapidum. Ita in secundo Paralipomenon, atque in Regum tertio. Quare omnia vasa, quibus potabat Rex Salomon, erant aurea, & vniuersa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicuius pretij putabatur in diebus Salomonis.*

1. Paral. 9.
9.

2. Paral. 9.
22.

Ibid. 10.
& 3. Reg.
10. 27.

3. Reg. 10.
21.

Quantum verò auri insumptum fuerit in Templum illud seculis omnibus celeberrimum, quod a ceteris orbis terrarum miraculis omnem ad se meritò euocauit admirationē, discrepat inter Auctores; idque solùm conuenit, immensum fuisse, & humanâ propemodum fide superius: quanquam & viam ad fidem emolliuit, mordacissimi, & sua,

ne dum aliena, deterrere soliti, Cornelij Taciti testimonium, qui Templum illud *immensa opulentia* in sua historiâ nuncupavit. Inde autê aliquid conijcias licet, quòd in fundamentum lapides grandes, ijdem & pretiosi iubente Rege deiectione narrantur. *Nihil præterea erat in Templo, quod non auro tegetetur. Quin & pavementum domus textit auro intrinsecus, & extrinsecus: & quidem auro purissimo, ac laminis tam crassis, ut clavi pariter aurei, quibus illæ affigebantur, siclos singuli quinquagenos, nempe supra duas libras Romanas unciam appenderent: quis autem nisi pro crassissimis tabulis coercendis clavos adhibeat plusquàm bilibres? Vasa insuper aurea (omittimus argentea, ac cetera minoris, siue nullius tunc pretij) Templi, & Sacrorum ministerijs dicata, eodem Villalpando teste, ad sexcenta sexaginta millia fuere. Iam quid impensarum in Templi artifices, & operarios factum sit, discite ex ijs verbis, quæ habentur in libris Regum. Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum, qui onera portabant; & octoginta millia latomorum in monte; absque præpositis, qui præerant singulis operibus, numero trium millium, & trecentorum. Libenter hæc Diuinis verbis testanda committimus, nostræ auctoritati tantarum rerum fidem promittere diffisi: quis enim vera ista putet, nisi ab eo audiat, qui & vera facere potuit, & falsa dicere non potuit?*

De potentiâ & gloriâ pauca addenda supersunt:
illa

illa siquidem ex opibus, tanquam robur e sanguine conualescit, hæc ex potentiâ tanquam flos roboris surgit, cui tamen & sapientia coronidem, & quasi lauream imponit: nihil enim eo Rege gloriosius, cuius summæ potentiæ summa quoque eius moderatrix accesserit sapientia: quamobrem immensis opibus parem potentiam, summæ potentiæ, ac sapientiæ parem gloriam obtinuit. De eius potentiâ illud in Sacris Litteris speciatim habetur; *Exercuit etiam potestatem super cunctos Reges a flumine Euphrate usque ad terram Philistinorum, & usque ad terminos Egypti.* Quam potestatem suo foedere, atque amicitia mirificè cumularunt, omnes Reges Terrarum, qui, ut antea memorauimus, desiderabant videre faciem Salomonis, & deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea per singulos annos. Quid autem eo Rege validius, qui per se potentissimus, socios habeat, ac foederatos Reges orbis terrarum vniuersos? De gloria verò reuoca in mentem, quæ supra e Sacris Litteris recitauimus verba. *Magnificatus est igitur Salomon super omnes Reges Terræ præ diuitijs, & gloria.* Quod tamen etiam spectare videtur inaudita illa Regiæ Mensæ luxuries, & equorum ferè incredibilis multitudo. De Salomonis mensâ sic habent Diuinæ Litteræ. *Erat autem cibus Salomonis per dies singulos triginta cori simila, & sexaginta cori farina, decem boues pingues, & viginti boues pascuales, & centum arietes; exceptâ uenatione cernorum, caprearum,*

huiusd. potentia, quæ ex opibus, & gloria, quæ ex potentiâ oritur.

2. paral. 9.
16.

3. Reg. 4.
22.

atque bubalorum, & auium altilium. De equis verò
 1b. n. 16. sic additur; *Et habebat Salomon quadraginta millia
 præsepia equorum currilium, & duodecim millia eque-
 strium. Quæ utique ciborum, equorumque co-
 pia non tam ad illum, quàm ad eius gloriam su-
 stentandam comparata videbatur.*

Eiusd. deli-
 ciz, ac vo-
 luptates.

Quod autem ad voluptates, ac delicias atti-
 net, quibus tandem eius demersa perijt vnâ cum
 animi dotibus sapientia, hæc Salomon in Eccle-
 11. 2. 10. siaste de se ipse testatur. *Omnia, quæ desiderau-
 erunt oculi mei, non negavi eis, nec prohibui cor meum,
 quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his,
 quæ præparaueram. Quæ verò præparauerat, paulò*

3. Reg. 7.

ante insinuauit, latiùs in libris Regum descripta,
 nempe domum regiam lapidibus pretiosis ab imo
 fundamento ad fastigium constructam: cuius ma-
 gnificèntia tam multis cedrinis columnis sustine-
 batur, vt a cedrorum copiâ, quâ Libani saltum,
 seu nemus emulabatur, Domus saltus Libani nun-
 cuparetur. Eandem aureâ, ac gemmatâ supelle-
 ctili, aureo, atque eburneo throno, armamenta-
 rio aureo, aureis denique sine numero vasis in-
 struxerat. Hortos præterea, & pomaria cuncti
 generis arboribus confita, venationes, piscinas,
 cantores, cantrices, ac denique inauditum foemi-
 narum gregem e septingentis vxoribus, ac trecè-
 tis concubinis, non tam sobolis (vnicum enim
 tot foeminarum maritus filium reliquit, plures for-
 tè relicturus, nisi vitiato semine filios in parente

8 mille fo-
 minis vxo-
 rum filium reli-
 quit Salo-
 mon.

per-

perdidisset intemperantia) quàm voluptatis gratiâ, vndique ex vniuerso Regno contraxit. His insuper delicijs indulgere per otium, ac summam tranquillitatem licuit: siquidem eâ pace potitus est, quam Salomonis nomen a Parente Prophetâ inditum pollicebatur. Ita enim in Regum historiâ scribitur. *Et habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque Iuda, & Israël absque timore vlllo, vnusquisque sub vite suâ, & sub ficu suâ a Dan usque Bersabee cunctis diebus Salomonis.*

3. REG. 4. 24.
& 25.

Quorsum tamen putas prouidentissimum huius vniuersitatis Rectorem tam multa in vnum hominem congestisse, ac præsertim sapientiam, quæ de ceteris rebus vsus potissimum, fructumque decerpit? Eo vtrique, si quo alio, consilio (euentus enim eius consilia profert, cui nihil euenit inconsultum), vt orbi terrarum Ecclesiasten instrueret, qui ad vniuersam humani generis concionem, non tantum vt doctor rerum nostrarum vanitatem e superiore loco deprædicaret; verum etiam probaret vt testis; exponeret vt exemplum: tantam denique vni dedit sapientiam, vt in vno omnes doceret. Hoc sibi munus, vbi de lassatis, frustratisque cupiditatibus sapientiam recuperavit Salomon, assumpsit; vt nomen ipsum, quod suæ inscripsit orationi, declarat. *Verba, inquit, Ecclesiasta filij David Regis Hierusalem: mox verbis tam grauibus & rem concludentibus sermonem exorditur, vt in ipso statim exordio perorasse videatur,*

Salomon est
multis ca-
mulatus, vt
cunctorum
vanitatis
predicator
esset.

εκλογιστής
concionator.
Eccle. 1. 1

tur, nec pluribus indigeat, qui ea sibi firmiter per-
 suaserit. *Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: va-*
nitas vanitatum, & omnia vanitas. Deinde non
 alium esse docet manuum nostrarum fructum, quã
 inanem auram captasse, eaque turpiter intumuis-
 se. *Quid, inquit, habet amplius homo de vniuerso la-*
bore suo, quo laborat sub sole? Quæ interrogatio
 hanc tacitè ex præcedentibus suggerit responsio-
 nem; Nihil præter instantis auræ vanitatem,
 & vt postea subdit, afflictionem spiritus, hoc est,
 molestiam illam, quã nos tandiu inclusa aura di-
 stendit, quousque tandem disrumpat. Ita con-
 stat Salomoni euenisse, quem sua tam malè ha-
 buit, cruciavitque rerum humanarum opulentia,
 vt Auctores non contemnendi sint, eum assiduo
 mœrore postremos octo vitæ annos confectum &
 vitã migrasse. Vbi enim obtutum in superioris
 ætatis flagitia retorfit, viditque templa, quæ per
 summam benignissimi erga se Numinis contume-
 liam spurcissimis Dijs, ac præsertim Veneri ex-
 traxerat, tanto animi dolore oppressus est, vt vel
 inde mortem obierit; vel, si non obiit, certè illam
 vitæ tam turpi, ac detestandæ præoptauerit. Id
 ea verba significant perspicua sui doloris indicia.
Et laudavi, inquit, magis mortuos, quàm viuentes:
& feliciorẽ viroque iudicavi, qui nec dum natus
est, nec vidit mala, quæ sub sole fiunt. Idem in
 eadem concione sæpissimè conqueritur de rerum
 humanarum labore, molestiã, tædiq, infidelitate,

Salomon in
 vltâ rerũ af-
 fluentiã mœ-
 rore confec-
 tus, mori-
 tur.

Apud Pi-
 ned. lib. 8.
 de reb. Sa-
 lom. c. 3.

Asarthem
 Scriptura
 vocat, quã
 Cic. l. 3. de
 nat. deo.
 Venerẽ in-
 terpretatur.
 Eccl. 4. 2.

ac denique vanitate, quæ cuncta hæc inferiora tu-
 ment, & magnitudinem apud incautos mentiun-
 tur. Nusquam tamen adeo perspicuè sui animi
 moerorem testatus est, quàm ubi verbis illis supra
 memoratis; *Omnia quæ desiderauerunt oculi mei, non* Eccl. 2. 10.
negavi eis, nec prohibui cor meum quin omni volupta-
te fruereetur; hæc verba subiecit: Cumque me con- ib. n. 11.
uertissem ad vniuersa opera, quæ fecerant manus meæ,
et ad labores, in quibus frustra sudaueram, vidi in
omnibus vanitatem, et afflictionem animi, et nihil
permanere sub sole: ac planiùs infra; Et idcirco tæduit ibid. n. 17.
me vita mea videntem mala vniuersa esse sub sole,
et cuncta vanitatem, et afflictionem spiritus. En-
 quo nomine appellet ea, quæ imperitum vulgus
 Bona, commoda, fortunas, delicias, voluptates,
 felicitatem nominat, & suspenso supercilio mira-
 tur in Salomone: Salomon ipse rerum suarum sa-
 pientissimus, ac fidelissimus testis vniuersa nuncu-
 pat mala, & cuncta vanitatem; & afflictionem
 spiritus vsque ad extremum vitæ tædium, ac mor-
 tis cupiditatem. Quisquis igitur singulis ijs bonis
 se plenum ac beatum fore adhuc confidit, quibus
 vniuersis vacuum, ac miserum Salomonem, eo
 ipso teste cognouit; quàm certò credit Salomo-
 nem fuisse sapientem, tam certò credere debet,
 se esse stultum, vt qui & Salomoni contraria sen-
 tiat, & videat se a Salomone ipso inter stultos
 connumerari: ita enim ille suæ sapientiæ, ac do-
 ctrinæ contemptores sub initium prouerbiorum.

Neque enim
 sigula bea-
 tum effice-
 re. quæ vni-
 uersa misere-
 rum red-
 dunt.

P. 05. 1. 7. appellat: *Sapientiam inquit, atque doctrinam stulti
 despiciunt: ac deinde idem eodem in libro*
 II. 15. 5. *inculcans, stultus inquit, irridet discipli-
 nam Patris sui; Eam nimirum, de*
 Ib. 1. 9. *quâ ipse dixerat; Audi fili
 mi disciplinam Patris tui,
 mei scilicet, quæ
 vitæ potioris,
 ac beatæ patrem agnosces, ubi ad
 meæ doctrinæ formulam, cui
 elaborandæ suam mihi
 Deus accomoda-
 uit Sapientiam,
 viuere in-
 cipies.*

LIBER SECVNDVS
 DE VITA
 IN TERRIS BEATA
 CAPVT PRIMVM.

Ad Beatam vitam in terris ob-
 tinendam edomitis opus
 esse cupiditatibus.

Niuerfas a verâ felicitate aber-
 rantium vias libro superiore
 præclusimus: eosque qui in-
 præceptis ibant, suam felicitate
 in sui exitio quaesituri, inie-
 ctâ tergo manu pro viribus sus-
 tinuimus. Iam retro agendi
 sunt, atque ad erroris initium reducendi: tantum
 enim illis subeundum, quantum deuenere, ut ve-
 ri itineris, quod totum in arduo est, ad exordiū
 redeant. Et quia pronæ semper ad ima cupidita-
 tes ascensum tardant; antequam de virtute, que

Q 2 - nos

nos ad felicitatem perducatur, sermo instituat, de cupiditatibus imminuendis, atque ad virtutis usum edomandis præcepta aliqua in hoc libro præmitteremus. Nec tamen interea, Adolescens tibi verba dari, ac promissa differri existimes, quantum enim de immodicâ cupiditate detraxeris, tantundem continuò adieceris voluptati. Vis inquit Epicurus, secretâ, & compendariâ viâ locupletem facere? *Non pecunia adijciendum, sed cupiditatibus detrahendum.* Non enim qui multum pecuniarum habet diues est, sed qui satis: satis autem habet, qui amplius non cupit. Vis pariter, inquit Seneca, qui Epicuri sententiam quòcunque translata idem posse affirmat, aliquem in perpetuâ esse voluptate? *Non voluptatibus adijciendum, sed cupiditatibus detrahendum.* Tum enim demum voluptatis plenus discedes, cum plus capere cupiditati tuæ non vacabit: quare hæc immutata maior fiet sine nouâ accessione voluptas. Itaque quæcunque in præsens de frangendis cupiditatibus præcipiemus, eadem de animi tranquillitate, ac felicitate subito comparandâ præcepta erunt. Ac tu pariter quidquid ad comprimendam intestinam cupiditatum seditionem effeceris, id totum in animi tui, vbi concurritur, pugnaturque tranquillitatem cedit: quemadmodum qui Remp. administrant, eadem operâ eius felicitatem obtinent, quâ seditiosos coercent, vt, quibus sublatis, dirempta per eos societas iterum

coa-

Ex Sen. ep.
21.

Via ad perpetuam voluptatē facilis.

Ipsa cupiditatum cōpressio iucunda.

coalescit, & priuata commoda in communem publicat felicitatem. Quid autem boni cupiditates in officium redactæ animo importent, satis ostendunt damna, quæ priore libro docuimus ab ijs sine freno furentibus exoriri: Vtique saltem ea cuncta mala cohibita submouent, quæ effrænes important. Quis enim dubitet, quin plurimum iucunditatis inuenturus sit, vbi exuatur auaritiæ uepribus, careat ambitionis sollicitudine, famæ durissimum mancipatum effugiat, cœno turpis uoluptatis emergat, cunctis denique affectu mentis incommodis se ipsum incolumem educat, & reuocatis viribus sese de tortorum manibus extorqueat? Contra uerò quis benè habere animum dixerit, quem mille morbi undique circumstant, torqueant, dilanientque? Si uerò dubites, an in morbis numerandæ sint suum egressu modum cupiditates, occurret, confirmabitque dubitantem omnium Philosophorum auctoritas, quibus illæ *passiones*, seu (ut Latinorum quidam apud Tullium interpretantur) *passiones* dicuntur. Ratio autem postulat, ut non gaudere, sed pati existimentur, qui inter *passiones* versantur: equè saltem ac is, qui febri, aut podagrâ, ceterisque morbis corporis laboret: nisi, fortè putes, animum plus alienis egrotare morbis, quàm suis: plus dolere, si sui corporis articulum fregerit, aut luxauerit, quàm si mentem perdidit, aut prauis detorsit opinionibus. Eadem affectus, & affectiones, (quo

Cupiditates modum egressu animorum morbi.

mo-

modo corporis languores appellamus) præterea ægritudines, ac perturbationes, a Philosophis nuncupantur. Perturbari autem, a suis perturbationibus animum, item a suis ægritudinibus, atque affectibus languere / nemo ignorare queat, nisi cui morbus mentem ipsam ita peruaserit, ut licet cum maxime afficiatur, minime tamen sentiat, propterea quòd sensum ipsum vitiauit affectus.

Discat id a Cœlesti Magistro, qui adhuc dubius pendeat: discat & a vulgari experientia, cui inspicienda non erigenda in sublime fides est, sed potius oculi per triuia, & compita demittendi. *Non est pax impijs, dicit Dominus.* Vbi vides, consulto Prophetam suâ diffusam auctoritate Diuinam contra proteruos interposuisse ijs additis verbis, *Dicit Dominus*: Is, nimirum dicit, cuius acies in nostri pectoris intima, nobis ipsis clausa, descendit: Is cui probè nota, explorataque sunt cuncta impiorum conuiuia, saltationes, cachinni, Iulus, oblectamenta: Is est, qui dicit, *Non est pax*; siue, ut hæc verba e suo codice recitat Augustinus, *Non est gaudere impijs*. Itaque tametsi vniuersi circūstrepant impij, esse sibi pacem, gaudiūque iactantes, non magis adhibenda fides, quam si non esse Numen testentur: eodè quippe vtrunque testimonium reuoluitur, siquidem negat Numen esse, qui mentiri illud affirmet: cum tam procul à Deo, qui veritas ipsa est, mendacium abesse debeat, quàm ab ipsâ veritate. Quod si

Impijs pax
tribui ne-
quit, nisi
Deo men-
dacium tri-
buatur.

tu.

tu quoque præmissam Diuini testimonij faciem securas, impiæ mentis secretiora peruaseras; eam profectò (si modò in suâ sede repereris) minimè pacatam inuenies. Cum quo enim pacem habeat cui Dominus exercituum bellum indixerit? An cū rebus suis, cum diuitijs, cum delicijs, cum voluptatibus? quas nouit ad Domini nutum defecturas? An secum ipso, & suâ cum conscientia, quæ sæpe ceteris dilapsis bonis superstes, vna pro cunctis consolandi munus exequitur? At illa æquè Diuinæ benevolentia, atque iracundia interpres, vt Pios supernis pollicitationibus solatur, ita Improbos acerbis minis absterret; denunciaturque, pro leui voluptate non leui eos supplicio defuncturos. Num clamantem improbi, & comminantem conscientiam non sentient? at morsibus illa vitur, iisque acutissimis ad comminandum. Agit enim cum impijs Deus, vt nos cum belluis, quas flagello alloquimur, verberibusque vtimur minis ad peiora, ni pareant, denuncianda. Inde est, quòd non modò pacem, & gaudium inesse impijs negat, qui *Deus pacis, & totius consolationis* in Sanctis Litteris dicitur, a quo scilicet quidquid pacis, & consolationis hic est, profluere debet; ³ verum eos æstuantis instar oceani perpetuò iactari, ac fluctuare confirmat. *Impij autem*, inquit per Esaiam, *quasi mare feruens, quod quietescere non potest*. An non vides, vt ventus vnus, aut alter pontum vniuersum ex imis sedibus citet, nec sine eius

Ad Rom.
15. 33. 2.
ad Cor. 1.

3.

El. 57. 20.

eius reclamãtis fremitu susque deque permisceat? Quid in impiæ mentis inconstantiam cunctis vndique incumbentibus cupiditarum statibus non licebit? Quænam quies in eâ mente sedeat, in quam ius omne perturbationibus datum? Quam nempe gaudium quodcunque statim attollat, tristitia deiciat, quam prouehat ira, reuocet metus, insistent secunda, frangant aduersa, tanta denique semper inconstantia teneat, nihil ut illi nisi irrequieta perpetuò leuitas, atque agitatio constet. Desine mirari, quid ita Supremus scelerum Viadex non alias de ethnicis Philosophis sui Numinis contemptoribus pœnas sumpsit, nisi quòd

Ad Rom. 1.
21. & 24. &
26.

Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, & in passiones ignominie. Ita Apostolus, qui satis grande in hoc Æuo de noxijs supplicium sumi credit, si suis vesanis, efferatisque cupiditatibus, quasi ad bestias damnari, traderentur.

Edomitæ
cupiditates
nobis per
vtilis.

Contra verò cum belluæ istæ iugum subiere, omne nobis seruitij genus, suis viribus, nostro consilio instructæ, ultra omnem humanæ seruitutis facultatem exhibent. Cuncta per hanc peregrinationem onera nostra ad arduam virtutis viam moliuntur: & fidæ comites in nostram salutem, depugnant: neque enim impetus suos, edomitæ dimisere, sed in mitigatâ feritate conduunt, ad imperium, nutumque domini districturæ. Nihil igitur indomitæ cupiditatibus ad beatam vitam euntibus infestius, nihil edomitæ opportunius: Vtræque tamen

men, si benè vti noueris, vtilis: illæ suis mor-
 bus te ad se domandas excitabunt: istæ sui domi-
 torem vtili, atque honestâ seruitute ad vsque
 beatam vitam commodè iuxta, ac celeriter com-
 portabunt. Inde videas, Christum omnis probi-
 tatis exemplar humanis non caruisse cupiditatibus,
 sed ita illas humanitatem edocuisse, vt non nisi
 ad rationis imperiũ euocatæ præsto essent. Nun-
 quam ab illis perturbatus dicitur, tametsi cum
 opus ei foret, earum quâlibet vteretur, non qui-
 dem vt duce, verùm vt milite, qui nequaquam
 ducit, aut imperat, sed sequitur imperium, exe-
 quiturque. *Turbauit se ipsum*, inquit Ioannes, vbi
 Lazarum deslere voluit, non turbatus est. Egit
 nimirum turbidum illum motum, non passus est,
 nec lachrymas iniussas tulit, sed pro imperio ius-
 sit adesse, ijsque pium pro amico officium indixit.
 At verò qui se ab suis cupiditatibus tutbari sinūt,
 qui abripi, qui abduci quò nollent, quò non de-
 cet; hi languentes sunt, & vires suas perdidere,
 quamuis ex morbi viribus se fortes putent. Ita
 planè res habet: non tu fortis es cum supra mo-
 dum irasceris, sed fortis te ira agit infirmum, at-
 que impotentem reluctari. Tu ipse putas, ad
 summam te imbecillitatem redactum, vbi tibi vi-
 deas manum aut pedem præter imperium concita-
 ri, vt agites quidquid agis, curras dum incedere
 destinasti: quâ igitur imbecillitate languebis, vbi
 nihil tui continere possis, & omnia præter impe-

Christus
 cupiditati-
 bus nõ ca-
 ruit, sed be-
 ne domitas
 habuit.

Io: 11. 33.

Cupidita-
 tib⁹ incita-
 ti quo for-
 tiores ex
 morbi vi-
 rib⁹ appa-
 rent, eò ex
 suis debi-
 liores sūt.

R

rium

rium, & imperium ipsum præter rationem agatur in præceptis?

Iam audi magistram experientiam doctissimi eius discipuli Augustini verbis loquentem. *Iussisti*
 L. 1. cōfess. C. 12. *Domine, & sic est, ut sua sit sibi pœna inordinatus*
 Augustini de cupiditatum perturbacionibus testimonium. *animus*. Experto crede, inquit Augustinus, clamatque a suis lassus, ac redux erroribus; ne tu, quem eisdem cupidè ingressum videt, ijs te perdendum committas. Hoc illi studium, hæc vna cogitatio, & curarum summa ab ineunte ætate per triginta ferè annos fuit, suas uti aleret, & saginaret cupiditates: a quibus in diuersâ incitatis propè discerptus id vnum edidicit, stultè expectari a malis, ut benè habeas, atque a perturbationibus, ut quiescas, sed quo magis illas exaruraueris, hoc maiores futuras tuæ quietis perturbatrices. Audi iterum paternam erga se Diuinæ prouidentia curam cum gratiarum actione commemorantem, admirantemque, quòd iniquos suis quoque offendi voluit voluptatibus, quibus Numen offenderent, ne alia, quàm quæ Deo cōmunia essent, solatia quaerirent. *Nam tu*, inquit, *semper aderas* (mihî scilicet per deuia voluptates quaerenti) *miseriçorditer sciens, & amarissimis aspergens* *offensionibus omnes illicitas iucunditates meas, ut ita quaererem sine offensione iucundari*. Idemque alibi his iterum amantissimis verbis suas e cupiditatibus narrat offensiones, deque illis Numini tanquam medico a phrenitide sanus gratias agit.

Inkila-

Inhiabam, inquit, honoribus, lucris, coniugio, & tu irridebas: Patiebar in eis cupiditatibus amarissimas difficultates, Te propitio tanto magis, quanto minus sinebas mihi dulcescere, quod non eras Tu. Quantam deinde ex dimissâ carnis voluptate, voluptatem hauserit, his denuò verbis testatur. Quàm suave, inquit, mihi subito factum est, carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eijciebas enim eas a me, vera Tu, & summa suauitas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior. Quid hoc testimonio præclarior? ijs saltem, quos epicurea non dum voluptas penitus dementauit. Quòd si tu quoque vnâ cum vulgò Epicurei dogmatis gustato cortice mentem perdidisti, nucleum exime, Epicuri mentem assequere, & in eâ tuam recuperasti. Clamat Epicurus, teste Tullio, non posse quenquam iucundè viuere, nisi idem iustè, sapienter, atque honestè viuat: nec sapienter, honestè, iustè, nisi iucundè. Quæ verba cum idem Tullius in libris de finibus retulisset, suâ tum auctoritate, tum eloquentiâ mirifice commendauit, confirmauitque. Tullium autem cum audis, illud ingenium intellige, quod solum populus Romanus per imperio suo habuit, vt ait Seneca, aptum scilicet tanto regendo corpori caput. Igitur testibus tam luculentis, non popina, non fornices, non ganæ, sed tépla, sed sacrariâ, sed quæcunque virtutem, atque honestatem, eadem veram sinceramque dabunt iucunditatem. At non tem-

L. 6. conf.
c. 6.

L. 9. conf. c.
1.
Eiuscè te.
si moniti m
de pietatis
suauitate.

Teste etiâ
Epicuro so-
la cum ho-
nestate iu-
gatur dele-
ctatio.

In præf. lib.
1. cõiron.

Obiectū ex
piorum lachrymis.

Diluitur.

7. eth. c. 14.

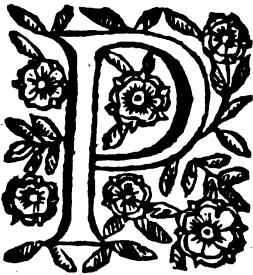
Non sēper
lachrymæ
argumenta
doloris, nec
risus gaudij.

pla, vbi sola suspiria, & gemitus, sed ganeæ popinæque cachinnos tollunt, & lusus, & cantus, & choreas agitant: arduum est autem credere, eos gaudere, qui lugent, lugere ac lachrymari, qui gaudent. Putas ne, qui ad magnos dignitatis gradus subito euecti sunt, eos in sinu suo gaudere? Quid ni putem, inquires. Vidisti illos ad nouum nuncium collachrymasse? Ego verò vidi, & vidisse æquè voluptati fuit, atque admirationi. Putas ne rursus, tristes, ac melancholicos interdum cachinnos tollere, & voluptatibus indulgere? Puto equidem, nec miror tamen, vbi ab Aristotele dictum accepi, eiusmodi homines mœrore oppressos risu, ac ceteris voluptatibus medicinam quærere atræ bili, quæ illorum viscera perpetuo morsu depascitur. Non semper igitur lachrymæ sunt indicia doloris, nec risus gaudij, sed illæ interdum superfluentis lætitiæ, hic opprimentis mœroris. Quare si Deo testanti credidisti, non esse pacem impijs, nec deesse pijs; vbi impios externam agitare lætitiã videris, dic illos eã agitatione, ne mergantur, eniti: vbi pios lugere, dic, redundantem pectoris, liquidamque lætitiã per oculos superfluere. Hæc si dixeris, mihi crede, non errabis: Deum sequeris præeuntem, eiusque infinitam sapientiam in tuæ fidei securitatem oppositam habes.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

De Philautia, siue amore sui,
omnis inquietudinis fonte,
compescendo.

Rinceps omnium cupiditatum A- Amor om-
nium cupi-
ditatū prin-
ceps
mor est, cuius ceteræ, ita nu-
tus obseruant, atque ingenium
induunt, vt commune cupidi-
tatis cognomen, quasi de pa-
rentis nomine, qui & cupido
dicitur, traxerint. Quin & apud

nonnullos, eo fortè cognomento deceptos, Amo-
ris quoque nomen, & opinionem obtinere: sic,
vt varia cupiditatum nomina Amor idem, prout
alia, atque alia munera exercet, induat: atque
adeo ira ipsa, quâ nihil amori dissimilius, nihil
aliud sit, nisi Amor in suos hostes, quasi Cupido
pharetratus, insurgens. Hæc exigui momenti con-
trouersia est, & ex illis, quas vtilius negligas, ne
tempus vtilioribus auferant, quàm desinas. Il- In eo, tan-
quã in ca-
pite, reme-
dium cete-
ris adhibe-
tur.
lud ad rem maximè pertinet; reliquis affectibus
in amore medicinam fieri: hoc persanato, reli-
quos conualescere: vel id inde fit quòd amor cū-

ctarum munera cupiditatum vnus exerceat; vel

quòd

quòd cordis instar, vbi sedem obtinet, ceteris
tanquam membris vitam, & calorem impertiat.
Itaque cohibendo, cogendoque intra suos fines
amori danda opera est ad beatam vitam nitenti-
bus, ne suo pondere aliò diuertat, aut remore-
tur

Philautia
amor sui.

Amor sui
bonus, si
tutoris ma-
lus si domi-
nus.

Quæ causa
sui extra
se perpetuò
ceruendi.

Philautia
omnes ani-
mi morbi.

Præcipuum amoris vitium Philautiam Græci
dixere, nempe amorem illum, quo se quisque
complectitur, ac fouet: qui quidem innoxius est,
quandiu munus sibi a Naturâ commissum obit,
nimirum nostri tutelam: noxius verò vbi enormi-
ter de nostro creuit, & ex tutore, vt sæpè fit, in
dominum transijt. Eò enim aliquando procedit,
vt sint, qui nihil præter se, nisi propter se, ament,
seque vnos in rebus ceteris spectent: haud absi-
miles Antipheronti illi Oretano, quem narrat in
problematis Aristoteles eo morbo laborasse, vt
se extra se perpetuò cerneret: fortè relabente in
oculos ob memoriæ infirmitatem, & incontinen-
tiam hâc vnâ sui imagine, quam vehemens phi-
lautia semper in mente excitatam gessit. Huiusmo-
di sunt omnes sui amatores: se semper in oculis fe-
runt, se in omnibus spectant, nihil cogitare, quod
ad se non referant, possunt. Id autem quid aliud
esse putem, nisi pessimæ valetudinis argumentum,
cunctorumque animi morborum signum prænun-
cium. Siquidem ex hoc Philautiæ morbo, tan-
quam e caudice cuncta nostri animi vitia, ac lan-
guores erumpunt: inde infinita gloriæ cupiditas,
immen-

immensum cogendi auri studium, insatiabilis voluptatis fames. Inde ira, iurgia, contentiones, sacrilegia, fortilegia, cædes, vltima denique malorum, pessimaque, quæ amantis, & complectentis in speciem opprimunt, suffocantque; præcipuè tamen metus, ac tristitia vitæ beatæ pestes, ex eo morbo manant. Qui enim sese diligit, alia innumera sibi diligere cogitur, sine quibus esse non potest, nisi miser. Deum duntaxat cæcus ac demens ille non diligit, imò hostem habet, in cuius potestate sunt, quæcunque vitam sustentant: quare cum ea infinitis propemodum adminiculis incumbat; hæc autem omnia præpotentis hostis in manu sint, atque etiam spontè suâsubinde labantur; de quolibet cadente mœror animum subeat, necesse est, de cunctis malè stantibus timor.

Amor suò
cuoq̃ta dili-
git præter
Deū, a quo
vno cuncta
pendent.

Fuit patrum nostrorum memoriâ insanus quidam, quem vel timor vsque adeo a mente depulerat, vel amentia timore compleuerat, ut se vitro pertenui instar ampullæ conflatum crederet: quamobrem nunquam publico sese credere ausus, ne in quæ frangeretur, incurreret, ab omni se mortalium commercio secreuerat: quin semper oclusas fenestras, foresque malebat, ne quo auræ vel tenui deijceretur afflatu. Si quando moueri, ac suos intra parietes ingredi cogeretur; tam attentè, leniterque pedes humi ponebat, quàm qui vitrei calicis pedem in solo deponeret. Accedentibus verò, manu statim intentâ, vti procul essent,

Exemplum
insani se
vitreū exi-
stimantis.

essent, denunciabat. Similiter & nimis altè loquentes tam sollicitè, enixèque vocem vti demitterent, rogabat, quàm si vltimum exitium deprecaretur: quippe inaudierat, vitrum etiam voce nimium sublatà aliquando dissiluisse. Denique corpori suo sparteum amictum, quò minùs periculose tractaretur, instar œnophori, obtexerat: Itaque stramento sub illo conditus, atque obuolutus domi perpetuò sedebat, sibi, suæque pigrity incubans, mortuus propemodum ne moreretur. Rides video, hominis insaniam, & iure quidem, meritòque, at risisti imprudens te ipse, quicumque tuum e carne corpusculum plus nimio diligis: plura tibi timenda occurrent, quàm si e tenuissimo vitro constares: tunc enim a solà vi extrinsecùs ingruente, non verò a temporis edacitate cauendum foret. At hæc nostri corporis caro temporis dentes, quos vitrum obtundit, auertitque, ita proritat, vt ab ijs diù seruari minimè possit, quocunque protexeris munimento: nullà vi extrinsecùs corrumpente, suo putrescit ingenio, mortemque tam vitare nequit, quàm suæ compagem mortalitatis. Quò igitur tanti timoris, ac sollicitudinis causa tollatur, Amor summouendus est, qui assiduè nobis nostram ingerit fragilitatem, nosque sollicitos facit plus quàm vitrei vasis custodes.

Ridendus, seu miserandus magis, qui se amat plus equè.

Quæ nos a nostri corporis amore abducât.

Vt autem id facilè præstes, perpende, quàm multa te animò tui corporis amore diuellant. Primum nihil eo ignobilius, quod terræ filium verissimè

simè dixeris, vnde tibi pudenda cum belluis co-
 gnatio, & consanguinitas existit. Vas præterea, si
 intus inspexeris, stercoris plenum, atque vndique,
 ni bene ocluseris, foetorem exhalans, inuenies.
 Denique vbi animus illud destituat, tantâ scateo
 putredine, ac pestilentia, vt nisi humo sollicitè
 mandarerur, eius breui in totam viciniam conta-
 gio manaret. Reuise illud post biduum, triduum-
 ue, quàm terræ commiseris, si iustam eius æstima-
 tionem habere desideras. Finge, animum tuum
 defuncti, ac iam defluentis cadaueris sui tumulū
 referre, idque velamentis nudatum in apertum
 proferre, atque vndique diligenter inspicere; Quid
 putas dicturum, vbi vermibus ex omni parte co-
 pertum, ac circumuestitum, vbi oculis effossis,
 femesâ facie, nudatis, ac ringentibus malis, cun-
 ctis denique artibus sanie, taboque fluentibus mi-
 rabundus inspexerit? Hæccine, inquiet, caro il-
 la est, cui consociendæ tantum in omni vitâ labo-
 rum exhaustimus? cuius oblectamentis, & præsen-
 tis æui fortunas, & futuri felicitatem insumpsimus?
 cui demerendæ diuina nobis amicitia posthabita,
 æternumque cum Deo regni consortium reiectū?
 Hanc ego labem gemmis, & purpurâ excepi? in
 thronos euexi? cunctis spectandam, adorandam-
 que circumtuli? Et fieri potuit, vt de hac ego
 belluâ, nec famulante, sed dominante superbi-
 rem, & gratulationes exciperem, libensque mi-
 hi ipsi gratularer, quod ei curandæ, pascendæ,

S

per-

perfricandæ, oblectandæ, eius denique stercorei & sumptuosæ, & peregrinis cibis elaborando curas omnes, & cogitationes impenderim? Ego, ego nempe, cui cœlestis origo naturæ vniuersæ imperium donat, cui media inter superos aaro stat sedes, ac sempiternum regnum paratur? O me stultissimum pariter, atque infelicissimum, qui meos omnes amores in hanc cloacam demersi, ac tam turpiter foedavi, quos in sempiternæ vitæ pretium poscenti, atque adedò flagitanti Deo dare poteram!

Quæ nos ad
nostri cor-
poris odij
incitant.

Eius odij
æquitas.

Hâc reuelati tui corporis contemplatione admonitus non modò perditum in eam pestem amorem corripies, ac reuocabis; verùm & odium immittes, nusquam æquiùs, nusquam vtiliùs collocandum. Et quidem vt huius odij æquitatem agnoscas, tale reputa corpus tuum, qualis si tibi seruus aliquis domesticus sit, qui te tam pertinacibus odijs persequatur, vt manus tibi afferre decreuerit, tametsi certissimè norit, se crudelissimam mortem, te sublato, non euasurum: Obuiò pectore, lætisque præcordijs ferrum excipere, haud renuat, simul tuo sanguine imbutum, fumansque conspexerit. Id ipsum corpus tibi tuum molitur, hoc nomine tibi maximè insensum, quòd vni sibi maximè amicum: non potest auersam abs te non gerere voluntatem, quàm ad se perpetuò conuersam gerit. Benè tuus hic verna, te suggerente nouit, mortem sibi imminere sempiternam, si tibi

bi illam intulerit: libens tamen, volensque in commune feretur exitium, modò suæ alicui effrenatæ libidini satisfecerit. Quid hæc stolidâ barbarie truculentius, quid tetrius, quid odio, eoque summo, dignius? Vt autem etiam odij eiusdem vtilitatem intelligas, cogita, plerasque tui animi offensiones, quibus diu, noctuque conficeris, e tui corporis beneuolentiâ proficisci. Quidquid caro doleat, indulgens, atque vxorius animus condolescit: quando autem carni dolere aliquid non contingat, cum vndique offensionibus pateat inermis, vndique offensiones intentantia circumstent? Aut æstuet corpus, aut algeat, aut esuriat, aut sitiar, aut laboreat, aut in durius aliquid, ac molestius incurrat; illico animus eius vicem veluti suam conqueritur, atque ad iniuriam propulsandam, vel vlciscendam sollicitus exurgit. At verò si corpori tuo odium indixeris; continuò maximam ærumnarum partem ex animo sustulisti: quin & moeroris locum gaudium occupabit, vbi, cui inimicitias denunciasti, malè omnia cedere conspexeris.

Eiusdè vtilitas.

Eiusdè iucunditas.

Castigato corporis amore, cohibenda est etiã nimia animi in partem sui inferiorem, & cupiditatum familiam indulgentia. Partem animi inferiorem voco animum ipsum, prout corpori vacat, & inferiora hæc bona sensu duce persequitur. Amor qui in hanc partem demittitur, freno maximè indiget, vt qui rebellantium plebeculæ cu-

Cohibendus præterea nimius animi in se ipsi amor.

piditatum inquietum caput est, ac mentis tran-
 quillitati summopere infestum. Dum enim uni-
 uersis illis gratificari studet, atque omnes exple-
 re, desideria multiplicat, & paupertatem, vnde
 torqueatur, adauget. Contra verò diues est, vbi
 belluonum gregi nutriendo temperauit. Paucis
 enim contenta paruo dimittitur temperantia: at
 intemperantia, vas pertusum, nullâ affusione
 completur. Frenum igitur huic indomitæ cupidi-
 tati, iniiciendum est: vt in eâ tanquam in capi-
 te, ceteris cupiditatibus iniiciatur: tametsi nec ibi
 resistendum; sed cauendum, præterea, ne à corpo-
 re, atque humilibus voluptatibus abstractum amo-
 rem, totum ad se tanquam de victoriâ gratulatû
 animus accersat. Sunt scilicet, quos contemptus
 sui ad sui admirationem attollit: & quasi multum
 præsterint, quod se despexerint, tantundem sese
 efferunt, resulantque, quantum demisere, æquè
 sui estimatores, & contemptores. Hi periculosius
 præ cæteris laborant, vt quibus superbia e virtu-
 te conflata, firmitus, quasi melius materiata, co-
 hæreat, & proinde fortius, ac diutius animum
 torqueat. Itaque maiore cum diligentia queren-
 da medicina est. Adhibe, quam Lucas medicus
 de Christi sententiâ profert; *Si quis vult post-me
 venire, abneget se met ipsum etc.* Quid est, inquires,
Abneget se met ipsum? Dic, te non esse; & sic ab-
 nega te ipsum: oculos verò refragantes ac au-
 dias; *sive illos, cæci sunt, sed duces cæcorum.* Con-

*Amor sui
 ex virtute
 periculo-
 sor.

Luc. 9. 23.

Mat. 15. 14.

CAPVT SECVNDVM.

141

ries in singulos dies offendes, si illos audieris,
 teque illis, tanquam catulo cecum, duendum
 commiseris. Quid potius de te aures Diuinis ser-
 monibus eruditę sentiant, attende: *Si quis existimat Galat.*
 inquit Paulus, se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se
 seducit. Ne te abs te seducas, si te nosse velis:
 esto tecum, teque penitens inspice: nihil in te
 bonum comperies, quod tuum sit, nihil tuum
 quod bonum. *Quid enim habes, clamat qui iure* 144 *Cor.*
 depositi tibi euncta commisit, quod non accepisti?
Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?
 Redde custos, quod tuum non est, & custodem
 ipsum, ne dum custodia, restitues. Ture ipse
 tuus non es: nihil de tuo habes, nihil de tuo es,
 nisi fur, siquid de tuo, esse habere, vel esse di-
 xeris. Hoc peracto, admittas licet amorem tui
 in te iam vacuum, & cum nihil istic gerendum
 amor inueniat, sponte sua, nullo peliente, reced-
 det: nempe nequaquam te amabis, si nihil te
 esse duxeris. Vbi verò tui amor abs te recesserit,
 ubi eo recedente derumueris, atque in aërum,
 immò nihilum coactus te, quarenti inuidia abnega-
 ueris, eunctas illico temporum iniurias elusisti,
 eunctisque perfusus periculis, ac timoribus, ad
 summam animi tranquillitatem, veluti e malorum
 conspirantium turba dilapsus, eussisti.

141

CAPVT TERTIVM.

De impuro aduersus alios
amore coercendo.

Vltus e nostro pectore nostri amor
 sedulo comitandus est, nec vn-
 quam a latere discedendum,
 quousque recto se tramite in
 Deum recipiat, vbi in infiniti
 boni caritatem, ac de eius con-
 tactu, & comprehensione gau-
 dium vertatur. Haud enim exigua illum in itine-
 re manent pericula: quotquot per viam e venu-
 stiorum numero occurrunt, quibus occulta Diui-
 nitatis imago nitido e vultu quasi pellucet, toti-
 dem sibi detinendo insidias locatas habet: statim
 se abripi sentiet, atque ad Diuinos Dei simula-
 cro honores habendos inuitari. Quod si faciat,
 ratus, iam se felicitate vnâ cum Diuinitate poti-
 rum; breui se delusum, item plures quàm antea,
 in ærumnas indutam agnoscet. Qui enim se ipse
 amat, vt mala complura, commoda tamen non-
 nulla, ac solatia quærit: at qui se in alienum amo-
 rem totus effudit, tormentum parauit, nullo nisi
 insanix solatio relaxandum. Amantis animum in
 alic-

alieno corpore viuere magni Catonis, sententia, fuit, facta iam vsurpatione communis. Quid est autem in alieno corpore viuere, nisi e suo discessisse, ac viuere desisse? Simile quid Aristoteli placuit, qui magis, vbi amat animum habitare sensit, quam vbi animat: idque eo ductus credo, argumento, quod is, qui amat, perpetuè in dilecti corporis contemplatione, ac desiderio versetur: quicquid molitur, loquitur, agit, eò refert, sic planè, vt sui, ac cæterarum rerum cogitatione dimissâ, vnus menti obuersetur amicus, vnus feratur in oculis, nihil vt prouideri possit præterea.

Hinc discas licet, quam grauis, & molestus sit is, qui ad externa amor egreditur. Constat enim geminam apud Philosophos amoris formam attribui; alteram, quæ bono præsentis, & possessio incubat; alteram quæ absenti, atque alieno imminet: gaudio illi, huic desiderio nomen fecere: cum igitur rerum externarum amor in bonum absens porrigatur, in desiderio, non in gaudio connumerandus est: patet autem, nos tandiu torqueri, quandiu absentium desiderio, conuellimur, idque adeo perspicuè, vt apud Latinos idem sit, *aliquem desiderare, ac de eius absentia mœrere*. Quare alienæ pulcritudinis amor non tam benè cum mœrore coniunctus dicitur, quam mœror, siue, quod eodem recidit, desiderium: proinde æquè stultè quis dixerit, cum gaudere, qui desideret,

Imputi a-
moris mœ-
lestia, atq;
angor.

at-

*Græci
conuulſio,
ſeu contra-
ctio neruo-
rum.*

atque cum, qui morreat. Quanta autem dementia ſit, etiam beatum illum putare, cuius cor hiſ desideriorum conuulſionibus (quas ſpaſmos Itali cum Græcis dicimus) trahitur, vulgo notiſſimum eſt, cui deperire dicuntur, quicumque nimis cupide amant. Nec vocem illam ab ignorantia vulgi, verum a rei perſpicuitate inditam eſſe, oſtendit ea, quam cernimus in amantibus a reliquis rebus euocatio, tantaque ſui corporis incuria, ac negligentia, vt illud ferro aperire, in præceps, in roſtrum dare, perinde vt vacuum cadauer ad amicæ nutum præatiſſimi ſint.

*Eiuſdem de-
mentia, ac
ſaror.*

Vixit ſuperiore Patrum ætate Galeatius quidam patriam Mantuanus, qui cum in vrbe Ticinenſi, mulierculam nescio quam diu deperisset, eſſetque ſollicitus, num ſuum illi amorem ſatis probaſſet; eam petente, vt in amoris argumentum ita, vt Equo inſidebat, ſeſe in Ticinum e ponte daret; nulla morâ ſubditis equo calcaribus ſeſe in profluentem egit, lætus, quod tam illuſtre ſui amoris illi documentum præberet, oblitus tamen, quod & furoris, qui mutæ beneuolentiæ vices tam ſtolidè quaereret, vt quaerendo perditum iret. Memini præterea ipſe, cum ante aliquot annos eſſem Neapoli a pluribus, vt rem totam eam Vrbe teſtatiſſimam, itemque recentem audire, Virum equeſtris ordinis ob præreptam ſibi, quam perditè amabat, puellam morore, ac deſperatione eò adactum, vt haſtico de ſuo conclauſi pependerit, tamenſi mor-

te ab accurrentibus famulis exemptus vitam reliquam perpetuò profugus, ac solitarius miserè duxerit: quippe publicam lucem reformidabat, veluti duplex sibi dedecus acti, agentisque insuspendium exprobraturam. Vides hìc, incaute Adolescens, laqueos amoris suâ prædâ reiectos, quos nimirum insidiosus tibi Poetarum flores belè occuluerant. Facilis ingenij notam, ac vitæ socialis nexus, Fortunæ blandientis monilia, Iuuenilis ætatis ornamenta, canebant illi, & fabulabantur; quæ tamen vsus declarat, in quid tibi quoque parentur, nisi procul absis, aut si deceptus, captusve sis, omni conatu eos abrumpere, atque euasisse festines.

Flores poetarum mortiferos laqueos conant.

Paucis, inquires, res ista tam malè cessit. Crede mihi, nulli non deterius, si rem benè penitus, nec in solâ fronte, perspexeris. Ex vno specimen accipe, vt æquam de cæteris sententiam feras. Fuisse Basilij Magni temporibus, scriptum in eius vitâ legimus, seruum quendam prænobilis viri, qui captus amore herilis filix incredibili ardore eius nuptias appetebat: nec conditionis imparitas illius obtinendæ spem ademerat: nam quem aditum fortuna præcluserat, scelere aperi-ri posse non desperabat: Itaque secum statuit, magum consulere, eoque internuncio mali sibi Dæmonis artes, ac præsidia comparare. Accersitus magus dæmonem adesse iubet, qui sponsam eâ demum lege seruulo se daturum paciscitur: vt

Vide Sur. in Vita Basilij

Horrendâ nefas impuri amoris insinuat.

T

is

is sui arbitrij, ac potestatis in perpetuum fiat. Miser ille cupiditate obcæcatus diram, horrendamque conditionem, etiam libens, admisit; atque ut se ad eam præstandam paratum ostenderet; protinus Christo, ac sanctissimæ Triadi conceptis verbis, præeunte Diabolo, maledixit; tum fidem suam, ut ratam faceret præsectâ venâ sanguinem misit, eoque Syngrapham fidei pignus conscripsit, ac malo Dæmoni tradidit, quoquo tempore ad eius arbitrium repræsentandam. Eâ Diabolus acceptâ poculum amatorium, quod fœminæ propinaret, famulo præbuit; quo illa, doli inscîa, simpliciter hauisto, in tantam impuri amoris rabiem exarsit, ut Parentis genibus aduoluta, obstinatissimis precibus, lachrymis, ac suspirijs illum sibi in matrimonium dari postulauerit. Miratus parens ingemuit primò ad amorem in suâ sobole tam degenerem; deinde videns, negare se non posse puellæ, quod tam cupidè flagitaret, nisi suas sibi delicias, eam abalienando, negaret; eius infirmitati pariter ac suæ indulsit, quod petebatur; habuitque seruus iniqui facinoris pretium sui corporis cum fœminâ, animæ cum Diabolo coniugium. En quo tandem perducunt, quos per viam non præfocarunt, vincula amoris; quid autem excogitari atrocius, quid execrabilius, possit Præpotentem rerum Dominum contumelijs, ac maledictis incessere, hostis tartarei se in fidem, & clientelam conferre, cœlestis regni iura ab-
dicar.

dicare, sempiterni supplicij conditionem volenti animo accipere, vt lutei tandem figmenti paucis, iisque etiam incertis, diebus, non ius, aut potestas, sed simplex vsus, ad arbitrium Domini dimittendus, obtineatur. Quis tantum dementiæ, ac furoris verbis, aut cogitatione consequi valeat?

At hic iterum clamas, rarò ea exempla contingere, atque vt proferantur, nonnisi e repositâ vetustate reuocanda; Primùm passim apud omnis ætatis Scriptores similia occurrunt: sed seligenda fuerant, quæ vetustate, & maiorû fide conualluere. Deinde nihil crebrius audire est, quàm propinata suggerente Diabolo, vel quopiam eius interprete, amatoria. Hæc autem nonnisi vel aperta, vel tacitâ sempiternæ penę conuentione nemo a bestiâ illâ efferatâ coemit. Postremò quisquis eò cęcę cupiditatis instinctu perductus est, vt mulierculę sine cerebro caput Diuini Numinis beneuolentię præoptet (quo nihil inter mortales frequentius) iam cœlo repudiato, hosti tartareo manus dedit ac sempiternis sese sine singraphâ penis obstrinxit. Interim autem quę illi voluptas obuenire potest, nisi fortè, quę inter manus carnificis ad supplicium eunti, inscio quâ horâ, quo loco perficiendum. Huiusmodi sunt impuri amatores: tantum viæ ad supplicium, quantum vitę decurrunt: nec Rei Syngraphâ opus habent. Lictores ad eum ducendum, quando supremi Iudicis

Impuri
amatores
cunct. Dia-
bolo addi-
cti.

scripta sententia extat. Vt igitur tartareum hunc flagitiosę libidinis ardorem, quo animus infernis ignibus paratur, maturę extinguas, hęc tibi maximę obseruanda propone.

Impurus
amor otio-
forū nego-
tium.
Ex Laert.in
Vita Diog.
1.4.

Primū im-
puri amo-
ris reme-
dium labor
assiduus.

Alterū fu-
ga periculi.

Primū omnium, quia amor otiosorum negotium est, vt bene olim Dyogenes ait, otium tibi vitandum puta: quę enim mens otio, ac desidia marcet, in impuri amoris libidinem facیلē suppurat. Quiescentem a vomere humum, nec creandis frugibus occupatam, rubi, vrticę, ac sentes ferarum cubilia, occupant. Impuri Dęmonis cubile desidiosa mens est prauos in frutices malę luxurians: simul huic falcem admoueris, atque otiosa deliramęta sustuleris, feram illam fugasti: quippe cui nunquam vacat, ei vtique lasciuire non vacat. Fac tamen, vt occupatio te vniuersum obtineat, ne vitio locus vel minimus relinquatur: exigua semina exiguum locum desiderant, parem incremento factura. Frangatur proinde corpus, siue suo, siue mentis, quę eius sibi vires insumat, labore. Laboranti enim corpori, lapsantique animus aliđ dimissus accurret, ne domus incustodita procumbat, ac Dominus sine tecto migrare cogatur.

Fuge deinde pericula: nec modđ illa, quę in præcipiti sunt, & casui proxima: hęc enim aptius, quàm pericula, casus dixeris inchoatos: Labi nimirum iam cępit, qui in decliuem, & lubricum locum sese immisit: Verũ & quę remota dicun-

cur

tur, nec perniciem quidem inferunt, sed moliantur. Hæc pariter, vt illa, eodemque, & fortè maiori studio cauenda sunt: quippe ad exitium ducunt, quod non vt illa, commonstrant, nisi fortè vbi impetus captus sustineri non potest, sed inchoatum per plana cursum continuari cogit in præceptis: ductam nempe per parua delicta vitam in magna deuoluit. Agant oculi mentis excubias: nihil admittant, nec propiùs accedere patiantur, quod amorem, per se satis leuem, ad rebellandum sollicitet. Feminarum, & puerorum aspectus non secus, atque hostis tartarei, eorum sub personâ ad insidias latentis, te in metum, & fugam vertant. Sic enim habeto; in hoc cum libidine certamine non congressu, sed fugâ, & cursu rem peragi, ac victoriam reportari. Hinc familiaria cum illis colloquia, solis præsertim in locis, tam procul habe, quàm de tui deditioe sermones: eam scilicet spectat, qui se ab hoste ad secreta huiusmodi colloquia elici patitur. Nec de tuæ constantiæ usu, atque experimento animum capias: etenim quicumque cecidit primò, antea ceciderat nunquam; semel inchoandù est, nec nisi post multos primæque integritatis annos, ac diuturnum castitatis experimentum. Ætas omnis in hæc vitia impellitur, at fortissimè omnium adolescentia, quæ vltra communem voluptatis libidinem, tunc maximè æstuantem, habet prætereæ, vt Augustinus loquitur, *libidinem curiositatis,*

Fiducia sui
potissimam
vitanda.

lib. 6. c. 65
c. 12.

cuius

cuius impulsu amicum Alipium in primo ætatis feruore miserè cecidisse deplorat. Audi peritissimum senem Hieronimum Nepotiano iuniori præcepta dantè; *Ne sub eodem, inquit, tecto (cum puellis, tamen si Christo dicatis) mansites: nec in præteritâ castitate confidas. Nec sanctior Dauid, nec Samsone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper, quòd Paradisi Cololum de possessione suâ mulier eiecerit.* Idem aliquando Rusticum monuit, vt cautè, vel cum Matre ipsâ versaretur, ob ancillas saltem, quæ in illius obsequio essent, *quartu*, inquit, *quantò vilior conditio, tantò ruina facilior.* Sæpè nempe plùs militem ad vrbis expugnationem inuitat, arcis infirmitas, quàm nobilitas, ac pulcritudo, quæ plerumque præsidij abundat. Nec putes tibi non obuenturum, quod Salomoni accidit, aut Samsoni, aut Dauidi: hæc enim fiducia de intollerabili arrogantia est, quæ nunc te supra culmina humani generis effert, mox in tantam altitudinem dejiciet, in quantam extulit. Crebriùs enim, ac faciliùs cecidere, qui suis virtibus præfidentes cliuorum supercilia deambulauere securi: iusto scilicet Prouidentia consilio, vt e lapsu suam pariter, & superbiam, & infirmitatem metirentur, atque hanc illi parem, vt morbo solet esse imbecillitas, agnoscerent. Contra, nihil est, quod æquè a casu prohibeat, quàm cadendi metus: is enim & vitat discrimina, & quæ vitare non potest, nonnisi euocatis auxilio Superis ingreditur:

Nec

Ep. 1. ad
Nep.

Ep. 5. ad
Rult.

Nihil a casu
remotius
quàm cadendi
metus.

Nec præterea te ludi patiaris rectæ voluntatis conscientiam. Noui, inquis, quæ mihi mens sit in hæc probatissime faminæ beneuolentiâ: nihil in eâ, nisi probitas, prudentia, verecundia, comitas, ipse denique pudor, ac pudicitia præ ceteris arridet: quæ certè duo postrema minimè omnium probarentur, si mihi pudicus amor non esset. At, amabo te, quare hæc in vetulis longè sanctioribus, prudentioribus, maiore etiam verecundiâ, magisque probatâ pudicitia minime arrident? Mihi crede; placent tibi puellaris animi dotes, quatenus eius formæ cohonestandæ, & quasi ancillulæ concinnando capiti famulantur. Explicat enim probitas frontem, & malæ conscientie rugas explanat; genas tingit verecundia purpurisso: palpebras pudicitia componit; indecoros tollit prudentia motus; aperit comitas modico risu venustatis florem. Virtus denique omnis suum bonæ menti vultum restituit. Fac virtutes ad anilem, quoque duratum vultum amplius non accurrere; illæ tibi ex animo protinus excidere. Igitur non virtus placuit, que nunc cum maximè matura est, sed vultus virtutis operâ commendatus. Castus, inquis, ac pudicus mihi amor est, nihilque illi obuersatur impurum. Credo equidem, sed caue, ne crescat; recens enim natus nondum vitium perdidicit, tenerum elide, vt ne adultum experiare procacem. Do tibi, cum nihil turpe hætenus spectasse; vereor tamen, ne
iam

Impuri æ
moris vela-
men amor
uctur,

iam spectare incipiat, suoque etiam lapsu. verum
 Stob. ferm. 61. demonstrat Aristotelis Cyrenaici responsum, qui
 ab amico rogatus, num amor foedæ voluptatis
 gratiâ esset: *Neque eius gratiâ, inquit, nec sine eâ.*
 Non dubito, quin tuus iste amor purus in lutum
 defluerit, minùs tamen dubito, quin lutulentus
 sit emerfurus. Iactas, illum tibi e Platonica scho-
 là benè moratum prodijisse, doctumque intacto
 Lib. 2. c. 66
 6. 2. amici corpore in eius animum penetrare: At Pla-
 tonicus Augustinus suæ doctrinæ vanitatem exper-
 tus, limosum esse confessus est limitem amicitix,
 non ita purum, vt a Magistro didicerat: veren-
 dum proinde casto licèt amori, ne dum in ani-
 mum transit, hæreat, vt incautis plerisque contin-
 git, viscatus in corpore.

Tertiū cō-
 tra impurū
 amorē re-
 med. ū fu-
 sse ad Supe-
 ros preces.

Tertiam tibi remedij loco adhibendam statue
 precationem, præsertim, vbi impura cupiditas al-
 tas in pectore egit radices. Nullus corporis affe-
 ctus æquè contumax aduersus medicamenta fuit,
 atque hæc animi pestis: nullis planè cedit reme-
 dijs, nisi fortè diuinitus allatis: atque his etiam,
 quàm potest, contumacissimè resistit, & ne tan-
 dem cedere compellatur, properè amouere curat:
 nam non modò preces pro se ipsi non fundunt,
 qui nimis cupidè amant, verùm ab alijs fusas non
 secus oderunt, atque eos, a quibus excitantur,
 qui læta somnia vident. Est, qui putet, in amo-
 re maleficium aliquod interuenire; nec nisi mali
 Dæmonis arte posse tam obstinatè eam in animo
 per-

perniciem coalescere. Verum id sit, an secus, minimè moror: certum duntaxat mihi est, si maleficium interueniret, nec nisi incantato carmine suis amantes obstringerentur amasijs, pertinaciùs, quam adhæreant, non adhæsuros. Diuinitus igitur accersenda remedia sunt, quando alia nulla processisse conspicimus. Orandum sedulò, eoque impèsiùs, quo magis impuri amoris, sibi timentis, suasu, mentem seduci ab orando intelligimus: tandiu etiam precibus immorandum, tandiu pulsandum, ac fatigandum supplicijs, votisque Numen, quousque languor abscedat. Iungantur, si res exigat noctibus ad precandum dies, vt se iunxisse aliquando, nec sine successu, testatur Hieronymus simili morbo tentatus. Tui pretium ab hoste disce, qui te diu, noctuque plures iam fortè annos, vt in potestatem redigat, circumfidet, pudeatque firmiter illi in te perdendo, quàm tibi in asserendo, adesse propositum. Nec recedendū a Deo existimes, si statim tibi non videaris exauditus: differt enim vt te apud se diutiùs habeat, multumque confert de eo, quod differt: nunquā certè victus es, quandiu cum ipso supplex fuisti: quare tuarum cardinem precum vtique exaudiuit, qui, ne ab ipso offensione aliquā recederes, potissimum postulabas. Illud tamen, si quando durum inuenias, cogita, an tu durior cum ipso sis, qui toties ab eo aliquid rogatus, nunquam dedisti. Facilem nanque illum habebis, si te facilem illi

Ep 22. 28
Euseb.

V

pra-

præbueris : e contrario difficilem , si te difficilem , vt ipsemet inter prouerbia Salomonis testatur : *Qui declinat aures suas , ne audiat legem , oratio eius erit execrabilis .* Aduoca Virginum Parentem , quæ virginitati periclitanti , tanquam lilij sua manu confitis , præsto erit . Illi tuum dono offer amorem , si e cæno , vbi iacet , porrectâ cum dexterâ erexerit . Sequere Bernardini Sanctissimi adolescentis documenta , quæ adhuc retinet , redditque posteris marmor apud Senenses sub Imagine Virginis in hæc verba exaratum . *Hanc mihi exquisitæ amicam ab adolescentiâ meâ .* Sita est autem ea imago , atque inscriptio eo loco , quò olim Bernardinus ad Virginem salutandam , nunc verò nonnulli eius eiues ad reliquas sæ minas officiosis salutationibus demerendas conueniunt . Quare quoties illac transibam , videbar mihi parietes ipsos ita contra illos clamantes audire : *O viles animæ , atque a maioribus vestris degeneres , quibus cum liceat , Cœli , terrarumque Reginæ vobis amicitiam , & ad amicitie leges regni consortium parare ; de sordidæ mulierculæ gratiâ nihil profuturâ , plurimum nociturâ , regni ipsius cœlestis impendio comparandâ , cura vnica , & sollicitudo est . Quid has voces exprobraturo marmori vel inarastis , vel inarata hætenus tollerastis ? aut eas tollite vestræ dementiæ testes , aut earum admonitu resipiscite . Cape tu quoque , mi Adolescens , ex hæc reprehensione quidquid*

Preu. 29.
Precipue
ad Virginis
patrocinium
confugiendum.

Camuliam
portâ nunc
vocant.

in te cadere putas, & libens velli te sinas, ut exciteris, abiectisque ceci amoris insomnijs, vigil, atque oculatus in posterum ama.

Postremò adde precibus e vexato corpore clamores. Iniunge iumento tuo Niniuitarum exemplo cibi abstinentiam: Indue illud cilicio, flagris contunde, ut quod irritando Numini pars magna fuit, propitiando adlaboret. Vis autem non modica ad curandam amoris impuritatem in extenuando corpore sita est. Nam præterquam quod audit Deus, veluti nostra, nostrorum iumentorum lamenta, ubi illa dolor noster effecit; spontè suâ amor impurus e corpore abscedit, quando illi impuritatis materiam e superuacuo nutrimento congestam absument inedia.

Quartè re-
mediū cor-
poris assu-
erunt.

Denique si cuncta hæc morbo tuo adhibueris, facilè conualesces; fructumque maximum exacti pessimi hostis (qui sub amoris nomine tibi insidias molitur) habebis, placidissimam animi tranquillitatem, hoc est sedem illam venturo Domino, venturæque cum eo felicitati vacuum, paratamque, de quâ Regius Vates pronunciauit; *Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion: Ps. 75. 3.* hoc est, in arce illâ fortissimâ, quæ nulli, nisi Cælo apertâ, nullos nisi cœlestis Amoris ictus, atque ignita iacula admittit.

CAPVT QVARTVM:

De ira temperanda, atque in officium cogenda.

Eccle. 7. 10.

Ira furori,
quàm insa-
nie simi-
lis.

Vod M. Cato opinatus est, Iram esse breuem insaniam, non eius tantummodò leui nititur auctoritate: idem enim sanxerat multò ante Diuino Spiritu afflatus Sapientissimus Ecclesiastes vbi ait; *Ira in sinu stulti requiescit*. Nihil huic affectui ad diurnam insaniam deest, nisi diurnitatis accessio: extende iram, & insaniam coequasti: nisi fortè hoc inter insaniam, & iram interesse putes, quod inter insaniam, & furorem: huic enim ira, quam illi propior videtur: & si quid a furore distat; inde fortasse est, quòd ultra furiosam amentiam ira translijt. At non æquè iratus, ac furiosus mente deficitur: imò propterea translijt, quia quidquid iratus præ furibundo retinet mentis, ad icus, & clades certius inferendas seducit. Quò fit, vt plures exitio datos ab irato vno sæpè videre contingat, quàm a furiosis quamplurimis: quin ferè nullus à furioso perijt, nisi qui in eius ferrum se imprudens induc-

duerit. Eo enim, tanquam ferâ e caueâ, dilapso, statim vndique accurritur, & conclamatur, terroreque coercitus facili negotio alienæ cedit potentiaë qui sui potens non erat. At quem irarum furiaë sollicitant, nulli doli, vis nulla cohibet, quia in obuios quosque, non homines modò singulos, verùm, si potentia adsit (quæ victrice sub iracundiâ impotentia dicitur) etiam in populos desæuiat. Quoties immanis ira Tyranni cruenta flumina ad mare, nec consueto alueo, aggestu cadauerum auersa ire coegit? Quoties mare ipsum colore immutato sanguineum æstuarè compulit, & nouâ horroris accessione procellis interritos deterrere? Quid memorem eculeos, & ferreas, aculeisque rigentes virgas, & cruces, & actos per media corpora palos, & sepulcra viuentibus defossa, & miseros feris obiectos, & in frustra concisos, & cute vniuersâ exutos, eosdemque sale, atque aceto perfusos, ac deinde per testarum fragmenta raptatos, & adhuc spirantes eliquato plumbo in solatium sitis impletos? Quid viuentium corpora lento igne paulatim adusta, siue ardentibus ex ære tauris inclusa, siue galeis, loricisque, insuper, & calceis candentibus induta, siue ex editis turribus, vel supinè cylindro reuincta ex abruptis montibus data, siue media inter duos asseres dissecta, aut sexcentis alijs humanitati pudendis supplicijs discruciatâ? Hæc enim leuissima sunt, propterea quod

Potentium
ira quam
furiola.

in

Madè quàm
Supida.

in singulos prodita, præ ijs, quæ latius in popu-
los patuere. Sæpè nonnisi succensis cum inclusâ
ciuium multitudine vrbibus, aut vastatis longè
latèque regionibus, aut deletis populis, indu-
cto insuper in regias vrbes aratro, vnius ira Po-
tentis placari voluit. Quâ feritate quid magis stu-
pidum, attonitumque? quasi magnificentum quid sit,
dignumque Rege solatium, pestilentia vim, at-
que opinionem in vulgus æquasse; sitque grandis
potentia argumentum res in nihilum, quod a
nullâ potentia habuerant, restituisse.

Irari homi-
nis hypoti-
posse.

Nec minor Priuatorum, quàm Regum, ac Dy-
nastarum bilis: sæpè etiam hoc maior, quò egesta
minùs. Principis iram, doloremque, vt quæ in-
quamplurimos exoneratur totidem leuant, quot
ferunt, sentiuntque: at Priuatos æqua rabies, sed
solos plerumque corripit, vritque, vt qui eam
exhalare, atque in alios effundere non possunt.
Subijce animo, quencunque irarum furijs aliquan-
do extoto permissum nosti. Eius imaginem dili-
genter obserua, teque ita compone, vt nemo,
tuos in illa vultus agnoscat. Vide, vt ad illatum
conuicium subitò expalluit, sanguine cordis auxi-
lia euocatum abeunte: Vide, vt inde copijs
adiunctis totum se cruor in summâ facie ad æmu-
li terrorem explicuit: Eodemque tempore vt fla-
ua oculos bilis sèdauit, atra vultus residuum: cui
etiam rugæ, & venarum tumor vmbra adiu-
xere suas: Vt paulatim aucto calore totus intumuit,

miuit, & dum rupto nimbo edere dolorem parat, spumam pro verbis, & suspiria, & gemitus, & subitos, inconditosque clamores ferarum in morem profert. Dentium attritu, conflictuque Apros de industriâ refert, ut plus quàm humanam sævitiâ se meditari significet. Iam & vestes, & crines lacerat, & pectus pulsat, & modò caput allidit, modò membra mordet, dein dentes ad superos vertit, & quos dentibus se non posse videt, doletque, linguâ proscindit: quò palàm denunciet, nemini sperandum a suâ rabie tutum fore, a quâ nec propria membra, nec Superos eximat. Denique totius corporis tremor, tumorque, atque infecta nigrore cutis, & angor, & æstus satis ostendunt, eum composita alijs venena præbibisse, & quam illis perniciem comminabatur, suo vltimo probasse.

Ex hac tam dirâ imagine satis, superque intelligis, puto, quem tanta rabies exagitet, nullâ eum posse beatæ vitæ tranquillitate gaudere. Simul illud liquidò constat, haud in transactâ tempestate, æstuque composito spem pacis locari posse: quidquid enim spatij discussis nubibus superat, quidquid sereni micat, vix agnoscendis complorandisque editis stragibus sufficit. Dies vnus iræ permissus plures in annos materiam lachrymis, ac penitentiz suggerit. Illico subeunt partæ per iracundiam inimicitiz, rescissæ veteres necessitudines, violata propinquitatis iura, offensi grauiter

Tracudo
nec æstuan-
ti, nec sedato
pax est.

SU.

Superi, quidquid gratiæ, bonæque opinionis in omni ætate collectum, momento temporis dissipatum. Itaque iracundum, aut ira a beatâ huius temporis vitâ prohibet, aut iræ reliquiæ: quocirca hoc de viâ submonendum impedimentum est, ut quò profecti sumus, expeditè venire possimus.

Iræ remedia, quorum primû dissimulatio,

Primò igitur ad illatam iniuriam per quam diligenter observa, ut vultus, ut manus constet, ut lingua loqui pergat, si cæpit, ne silentio testetur doloris vim vocem inhibentis, omnemque ad se animi, corporisque vires euocantis. Nihil in fronte, nihil in oculis, totoque corporis habitu immutatum appareat: etenim difficile ira resistit, quando iam prodijt, & imminens leuitatis nota eam ad vltiora obligatam trahit. Sæpè scilicet pergimus, quia cæpimus, retinetque in malè captis pænitiæ pudor: imò interdum iræ iram adiungimus, ne leui ratione videamur abducti; quasi maior insania maioris rationis, ac melioris consilij argumentum sit. Interim quò exterior eadè perseueret corporis facies; auoca pro viribus ab iniuriâ mentem, atque in intimos tuæ memoriæ recessus secedens, relegi ibi tuæ anteaactæ vitæ historiam: quoties talia peccasti, vnde sempiternam ignominiam, & malorum reliqua promeritus es. Haud fieri tibi posse iniuriam intelliges, quando iure optimo cuncta tibi mala deberi existimabis. Pura

Secundum suæ cōsciētiz, & anteaactæ vitæ recognitio.

cum,

am, quem aduersarium censes, Legatum ad te
 Diuinitus missum, vt tecum transigat de magnis
 nominibus paruo ære dissoluendis, de sempiterno
 supplicio exigui patientiâ dedecoris redimendo.
 Cogita eundem Christi verbis sic tecum agere.
 En syngrapha tua, quæ in fronte abs te Domino
 tuo decem millia talenta, a tergo tibi a Conser-
 uo centum denarios deberi testatur: vtrum vis eli-
 ge: aut Syngrapha conijciatur in ignem; aut si
 nomina dissolui mauis, para te ad ignem loco
 Syngraphæ subeundum. Hæc audiens, si sanus
 es, gratiam referes, cui referre iniuriam volueras.
 Quod si contingat, vti non raro assolet, vt ille
 de tuâ mansuetudine insolescat; non idcirco istam
 abijcias, quæ te vel nolentem pro merito vindi-
 cabit: illatam enim tibi infamabit iniuriam, meri-
 tamque apud omnes inuidiam æmulo tuo confla-
 bit. Audi, & sequere Philippi Macedonum Re-
 gis exemplum. Hic cum Legatis Atheniensium
 pacem rogantibus benignè annuisset, quæsiissetque
 præterea, quid vltra Atheniensibus facere posset,
 quod illis foret acceptum, hoc a superbo Demochare,
 ex Legatis vno, responsum tulit; *Nihil*,
 inquit, *ciuibus nostris acceptius erit, o Rex, quam si*
te ipse suspendas. Quo audito Philippus, non se,
 sed maiore æquitate iram suam, eâ dignam ani-
 maduersione, suspendit, præfocauitque: ac dimis-
 so Demochare incolumi, non aliam de illo vin-
 dictam sumendam duxit, nisi quam inultæ poten-

Optimus
 vindictæ ge-
 nus, indi-
 gnitatem
 iniuriæ mo-
 destiâ ostē-
 dere.

iræ modestia posset exigere, æternam scilicet ob tantam procacitatem infamiam.

Tertiū re-
mediū di-
latio.

Sin autem iracundia, antequam ratio illam præcluderet, mentem occupauit: exactoque consilio, atque omni sibi aduersâ ratione subitam ultionem indixit; promitte illi, te ultorem, sed sine tuo periculo futurum. Dic autem tibi periculum maximum imminere, ne si iniustas ab æmulo repetas pœnas, iustas communi Domino daturus sis longè grauiores: Itaque instituendum antea iudicium, audiendum Reum, dandam illi aduocationem esse, ut si deinde crimen non diluat, digno supplicio plectatur. Interea differatur ultio, dum rabiosa cupiditas despumet, & mens in suam restituta sedem, ac libertatem aduocato iterum consilio, actionem iniuriarum apud rationem contra æmulum instituat, Illa sedeat pro tribunali, non ira, quâ aliquando ut ministrâ, ac satellite, nunquam ut iudice utendum, imò quandiu iudicium sit, summouenda, ne suis rumoribus illud perturbet. Nullum autem iræ præcipiti remedium præsentius dilatione est, quæ eius fluctus ubi cohibuit, fregit, composuitque, durare, ni progrediantur, inualidos. Sæpè etiam sola ipsa dilatio iniuriam, iræ causam, disiecit: nam semotâ iracundiâ, quæ offensam suâ criminatione auxerat, palam fit, nullam nobis iniuriam, ab æmulo, sed illi potius a nobis interpretatione malignâ factâ. Interdum ambiguè, sed bonâ mente dicta in de-

terio.

teriolem partem, aut aliò destinata ad te traxisti. Interdum pupugit quidem alius, sed vt te prouocaret ad ludum: quid iniquius, quàm malevolentiam interpretari, quod nonnisi cum amicissimis fieri solet? Etiam si seridè momordisset amicus, flectere in lusum, iocumque debueras, & consequentium interpretationem ex antecedentibus petere: quanto magis si iocari voluit, vt consueuerat. Aristotelem ferunt, cum se a quodam maledictis laceffitum audisset, facetè dixisse; *Ab-sentem etiam verberet licet, modò presenti parcat.* Socratem pariter acceptâ alapâ iocando conquestum, in ea se tempora venisse, vbi ignoraretur, quando cum galeâ esset e domo prodeundum: Illud præterea iræ signum dare consueuisse, quòd vocem summitteret, & parciùs loqueretur: signum nempe lenitatis, & mansuetudinis, vt eius admonitu ira erubesceret, recederetque. Haud arduum puta quod ægri isti infirmæ, ac debilis naturæ viribus superare potuerunt: ideo nanque eos in exemplum libentiùs propono, qui non inuitent modò, verùm etiam pungant, stimulentque non sequentium ignauiam. Tibi vltra vires naturæ diuina quoque, ni renuas, præsto erunt auxilia. Fortè seridè quidem contumeliam aliquis dixerit, sed iratus, hoc est per id tempus insanus: Nunquid æquum est, ab insano supplicium exigere? Tute illum stultè locutum dicis, & belluam, & mulæ similem, prætereuntes temerè ferienti, com-

Quartum
remedium
benigna in-
terpretatio.

Laert. in
cius vita.

Irato vt in-
sano par-
cendum.

pluries appellasti. Dic igitur, quare non, ut stulto, non ut belluæ, cui par cum illo ut rationis, ita culpæ vacuitas est, ignoscendum putas? Excusatiùs certè vindicares, si mente illum sanâ locutum diceres: nunc verò satis tibi non constas, qui verbo stultum dicis, re, atque vltione prudentem: hæc enim non nisi scienti, prudenterque contumelioso rependitur. Quòd si eum punias, quòd irasci non debuit, nec in insaniam spontè prouere; habes tecum, quem vtiliùs ob iracundiam, & cognatam insaniam punias. Tu enim quoque irasceris irascenti, & quidem minùs iustè: siquidem ille aduersùs sanum iratus est, tu aduersùs insanum. In te igitur priùs exemplum statue, quid irato debeatur, & quas de te pœnas cepisti, exige ab alijs. Sæc puto leuibus pœnis contentus eris, & fortè isthæc omnis tempestas, quæ fulmina crepitabat, in amicæ reprehensionis auram detumescet.

At mendacium, seu facinus tale mihi exprobrauit, ut eam notam haud vnquam nisi exprobrantis sanguine possim eluere. Quid, obsecro, dolet morbus tuus, an indicium ab alio factum? si indicium, per quod tui opinionem apud alios imminutam putas; quare non magis morbus, qui non tuam imaginem, sed te ipsum rodit? quique ipsum indicium suis sordibus inquinat, suumque veluti odorem corrumpit? Si autem morbus; hic non alieno sanguine, sed tuo curandus est:

mitte

mitte illum flagri adiumento; aut aliâ corporis afflictatione: atque vbi conualueris, grates medico tuo refer, qui morbum tibi tuum aperuit, atque ad remedium incitavit. At contumeliam dixit, non amicè monuit, vt debuit: illa est, quæ vrit, non simplex, atque vtile indicium: si vales; euentui crede, te vrendum fuisse, non amicè palpandum, aut molli aliquâ viâ curandum, vt conualesceres. Nemo te tibi amicior: compluries te peccantem vidisti, & nunquam non amicissimè commonuisti: nec tamen peccata recessere: igitur igne, & ferro vlcus ressecandum fuerat, non blandâ manu confouendum, & fomentis, blanditijsque in suâ perniciæ confirmandum. Negligimus enim vt leuem morbum illum, cui lene cernimus, & blandum adhiberi medicamentum.

Quare differ te, quàm diutissimè potes, iratum: conijce furiosam mentem in vincula, donec respiscat, & hæc, quæ diximus, atque horum similia per otium contempletur. Corporis iniurias patiendi consuetudo debilitat; iniurias animi, etiam consuetudo meditandi: quæ scilicet illas animo representans cum eo sæpè committit, efficitque, vt iniuriarum nulla animum quasi tyronem novitate deterreat, deijciatque. Magni Theodosij legem, Ambrosio latam auctore, tibi positam putata, quâ nempe cauit, ne quis Cæsaris iussu capitis damnatus mortem subiret, nisi post trigessimum a promulgatâ sententiâ diem. Malo enim
suo

Theodosij
prudens cō-
tra iræ im-
petum lex.

fuo didicerat optimus Princeps, quàm iniquum sit reo appellationis copiam negare a Principe irato ad sedatum, qui & potentiâ, & dignitatis gradu, & iudicandi munere præcellit. Egregium etiam Archite factum, dictumque sanctissimè apud te legis instar obtineat. Non enim a sanguinarijs, suis Dijs, sed a nostri clementiâ Numinis, naturâ interprete, hausit. Is cum peregrè in patriam reuersus prædia sua Villici incuriâ labefactata conspexisset, subitâ irâ correptus, astanti villico, *Quàm malè, inquit, te acciperem, nisi iratus essem.* Sapientissimè quidem iracundiam excusauit, ut non puniret, ratus humanitatem eo morbo infirmam, atque impotentem ad iustè puniendum manum regere non posse.

Ex apoph.
Ald. Mau.

Vltio non
minuit, sed
auget iniu-
riam.

His accedat ea cogitatio, non tolli vltione, nec minui iniuriam, sed augeri, & altiùs excipi, dum contra irur. Si enim simul ac tangeris arrectis villis, exertisque dentibus, os ad remordendum conuertis, quasi caninâ rabie contemptum redempturus, longè à proposito aberras: Despectior eris, quàm antea, si qui vir putabaris, iam canis, & is quidem rabidus, appareas. Nec te fortem puta, propterea quòd quemque accedentem, tangentemque sine discrimine morfu petis. Nam id proprium est leuissimæ cuiusque bestiolæ, cui, quia tangi, opprimi est, contactus quilibet odium euocat capitale. Inter homines quoque eos esse iræ paratioris vide-

Ira infirmi-
tatis argu-
mentum.

demus, qui imbecilliores sunt, pueros nempe, senes, mulieres, ægrotos: quibus etiam id moris esse, vt cum præ imbecillitate congrædi nequeant, feruentius irascantur, atque inhorrescant, vt maximè terreant, arceantque, quos maximè pertimescunt. Quare quo fortiùs loquuntur, & acriùs comminantur, eo infirmiores sunt, toto spiritu in verba, minasque conflato. Verum firmitatis, & roboris argumentum est, se ipsum validè tractum continere posse, nec dolori ferendum permittere, imò nec ab eo, plusquàm rupes à fluctibus, concitari; Valde autè concitatū se prodire, qui dolorè inferenti reposuit, quæsiuitque malignū ex confortio pænæ leuamen. Deniquè illum verè fortem existima, qui iniurijs, & contumelijs ita animum obfirmavit suum, vt iam ne sentiat quidè, statimque, perinde ac si non agnouisset, ignoscat.

CAPVT QVINTVM.

Potissimum Iræ medicamentum
Præpotentis Dei Patientia.

Si ad hæc leuiora, quæ hæcenus memorauimus, remedia morbum tuum adhuc contumacem perspexeris; de Christo, nostræ salutis auctore, potiora tibi

tibi quærenda medicamenta sunt. Omnium tamen potissimum in ipsâ Medici contemplatione medicamentum statue. Sume præ manibus Christi e cruce pendentis imaginem. Serpens hic æneus (eam de se ipse sculpsit effigiem, quo se anguis instar pestiferi commune odium, ac de cæso, suspensoque commune gaudium sustinuisse significaret) serpens, inquam, hic æneus (solo aspectu virus, quo te reptantes tecum supra terram Feræ moribus suis implerunt, exhaustiet: bilem, videlicet ex alienis iniurijs collectam. Aspice ad æneam illam iniuriarum tolerantiam, & confer tuum cum innumeris eius opprobrijs, quæ illum usque adeo deformarunt, ut in ea verba compulerint. *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Vide singulas Christi iniurias infinitis partibus tuam istam tenuissimam excedentes: quid enim nisi infinitum esse queat, quod infinitam valeat potentiam offendere? Quid nisi tenuissimum, quod tuæ bene congruat paruitati? Expostula deinde, si potes de iniuriâ illatâ, ferrum cape, anhela, meditare vindictam; quando rerum Dominum à suis figmentis tantę vulnera atrocitatis silentio ferre tuâ causâ vides.

Num. 21. 9.

Ps. 1. 6.

Christi
cruce pen-
dētis allo-
cutio.

Finge animo illum sic tecum loqui, ut eius equitatem intelligentiâ, magisque imitatione percipias. Volo te, quas habes, querelas, contra æmulum tuum omnes proferre: modò, quas
ego

ego pro te sine querelâ iniurias tuli prior, auscultes. Ego si fortè non nosti, antequam carnem hanc cum vermiculis communem induerem, integrâ vixi æternitate beatus: mox vniuersa, quæ vides, & plura, quæ oculos tuos fugiunt, eo grandiora, quo meliora, solo nutu, atque imperio cōdidi, eodemque alios, atque alios rerum orbem excitare quocumque, si velim, possum: quando nec rerum affluentia mihi deesse possit, nec potentia, nec sapientia, cum hæc omnia ego ipse sim, qui mihi deesse non possum. Eâ verò opulentiâ diues, meque ipso plenè contentus haud opus habeo rebus procreatis ad plenum gaudiū, æquè rerum omnium Dominus, siue illa extra me dimisero, siue mecum retinero. E tantâ nihilominus amplitudine, ac sublimitate in huius me corpusculi angustias conieci, vt illud tibi in exemplum componerem patientiæ, ac tuis querelis silentio meo silentium facerem: Quod vt pro viribus æstimare valeas, illud in acerbissimis meæ necis cruciatibus tibi contemplandum proponere. De ijs autem sic primùm in vniuersum habeto, tot, tantisque fuisse me cruciatibus traditum, vt sola illorum recordatio timere, tremere, sudore sanguineo manare, ad extremum mortis agonem venire hominem diuinitate suffultum coegerit. Quàm grauis res ipsa venerit, cui tam feralis imago contigit, facili negotio conijcies, si rem attentius inspexeris. Nefario parricidio fundamenta iecit is,

Y

quem

quem de puluere , ac stercore pauperem erexeram , vt inter supremos populi mei principes collocarem . Ab eo enim venij hostibus ad Ianicam empturis : nec fecus , ac soleant vilissimæ quæque merces , pretio nimirum ad emptoris arbitrium statuendo : *Quid vultis , inquit , mihi dare , & ego cum vobis tradam ?* Quo pacto nequissimus proditor ne sui quidem iumenti caput vendidisset : cum contra eo ipso tempore , infinito mei sanguinis pretio de illo a tartareis hostibus redimendo transigerem . Comprehensus deinde , ac funibus circumligatus , non secus ac de insigni fieret grassatore , cuius interitus publicæ , priuatæque rei conduceret , inter sibilos , infanosque plaudentis populi clamores ad iudicum subsellia perducor . Iudices sedebant seruuli mei , apud quos graui me supercilio , & minacibus oculis intuentes reus agor , quodd regnum affectauerim alienum , quodd contumeliosus in Deum fuerim , quodd flagitijs omnibus coopertam vitam traduxerim : Is videlicet , cui nihil vsquam in Orbe meo esse potuit alienum , quod raperem : cui tam arduum fuerat esse in Deum contumelioso , quàm in me ipsum : cui denique non alia fuere flagitia , quàm quæ vos per summam nequitiam , ego per summam bonitatem admisi , vbi vos flagitijs omnibus coopertos mihi membra coagmentaui : tunc enim ,

Mat. 26. 15.

Et. 53. 4.

Iniquitates vestras ipse tuli , & dolores vestros ipse portauit .

Agno-

Agnouit Iudex innocentiam meam , palamq. pronunciauit, non tamen , vt inuiolatam dimitteret, sed vteo acerbùs, quo iniquiùs damnaret. Ad crucem enim, suppliciorum extremum, consuetâ , imò præter omnem consuetudinem , immani verberatione præmissâ , condemnantis iudicio insons condemnor. Ea autem fuit verberum carnificina, vt nudata ossa, regius quemadmodum prædixerat Vates , sese proderent dinumerantibus . Huic verò tam crudeli verberationi a nefariâ turbâ Satellitum, probare se populo cupientium, e pugnis, colaphis, calcibus, sputis in os meû egestis, spineoque sero capiti imposto, altèque defixo tam ingens pænarû cumulus accessit ; vt qui vultus latentem antea diuinitatem insinuaret , iam ipsam vix proderet humanitatè. Postremò funibus collo iniectis ad verticè Caluariz montis in modû belluz raptatus infami ligno suffigor: atque ibi tandem morte turpissimâ, eâdemque omnium, quotquot vlli mortalium antea contigerant, acerbissimâ, latronum medius, tanquam eius ordinis caput, in regiâ, ac florentissimâ vrbe , excelso, & maximè conspicuo in loco, festo die præ ceteris celeberrimo, in luce ipsâ meridianâ, spectante, ac plaudente populo innumerabili, vestibus omnibus per summam ignominiam, quin & cute ipsâ persummam immanitatem denudatus, totâ exhorrescente, mecumque auctore suo propè commoriente naturâ , morior

a filijs interfectus, pro intersectoribus filijs, morior omnipotens, morior immortalis. O rem grādem, fortè inquires, nec nisi Deo testanti, nec nisi de Deo perpetrante credibilem. Ita planè res est: credere non deberes, nisi ipse testis, nisi actor essem. At quid ad tantam & vix credibilem atrocitatem me dixisse putas? Toto tēpore, quod ea tenuit, vocem protuli nullam, saltem, quæ me commotum significaret, nonnullam quidem, quæ me peccatum: vsque adeo filii, *ut miraretur Præses vehementer*, & cum primùm erectà cruce populum mihi vni intentum vidi, hæc vna vox longum silentium rupit; *Pater ignosce illis, non enim sciunt, quod faciunt*. Idque tam feridè dixi, tam impensè rogavi, vt quos tunc in terris habui percussores, iam in Cœlo regni consortes meę precationis merito nunc adhibeam.

Matt. 27. 14.

Euc. 23. 14.

Christi patientis solatium suorum vilitas persecutorum.

Has igitur tot, tantasque, ac tam atroces iniurias sine querelâ sustinui tuæ salutis fructu satis abundè recreatus: eius nempe, qui meæ necis fuisti tuis criminibus auctor, & cui romani Præfidis ministri, tanquam abs te conducti sicarij manum suam in opus sibi penitùs ignotum, locarunt. Hæc meas lachrymas cogitatio terfit, hæc silentium querelis indixit; fore aliquando vt te e sempiternis supplicijs ereptum sempiterni mei regni consortem huius tolerantiaë merito cernerem. Iam peto abs te tanti amoris, tantorumque meritorum gratiam. Profectò si vt pro me vitam, dignitatem,

gnitatem, diuitias profunderes, exigerem; tamen orbis terrarum penes te esset imperium, dare deberes; tum quia hæc omnia redderes, non donares, tum quia eadem hæc, sed infinitâ cum accessione, tibi ipse donauit, non reddidi. Nunc verò cum non in meam, sed in tuam duntaxat utilitatem, petam, vt leuissimam illam, quam accepisti iniuriam, non hosti tuo, sed mihi, cuius ille membrum est, condones, quanto id libentiùs præstandum, ius atque æquitas omnis suadeat? Retines, puto, memoriâ, quid aliàs dixerim; *Quandiu vni ex his fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis.* Ego me clipeum æmulo tuo opposui protegendo: Per me transibit, meq. feriet priorem, quidquid in illum iactaueris: ne verbo quidem contumelioso parcam, quin sempiternis pœnis vlcisar, prout satis disertè significauit, vbi dixi; *Si quis dixerit fratri suo fatuus, reus erit gehenne ignis.* Si igitur æquum adhuc non puras mihi tam bene de te merito ignoscere; tibi saltem ipsi vltionem tanti futuram, æterno supplicio luendam condona.

Christo cõ
donantur
hostium in-
iuriæ.

Matt. 25. 54.

Matt. 5. 22.

Nobis con-
donamus,
quod hosti.

Hæc si tecum humani generis conditor, & restitutor Christus loquatur, haud censeo; te adeo sine pudore, ac sensu futurum, quin continuò eius genibus aduolatus iram hætenus æmulo reseruatam, aduersus te ipsum tuæ vlticem contumaciæ adhibere incipias. Quare si Christi Domini verba, irâ paulisper semotâ, per otium reputaueris

Nelli, si que-
ratur, excu-
satio deest.

ris, iisque sub omnibus vnum illud Verbum diu-
num intellexeris, quod vim ceteris infinitam ad-
iungit, suauissimum iuxta, ac maximè salutare
morbo tuo remedium comparasti. Compesce igitur
querelas omnes, easque amàtissimo Domino,
ac Parenti, qui suas tuæ saluti donauit, gratus
repende. Cuilibet, qui aliquid in te peccauit, si
attentè quæres, sua nunquam deesset iusta, &
probabilis excusatio. Puerum aut fæminam, ut-
cunque ætate prouectam, par imprudentia apud
cordatū quenque excusaret: Senem, atque ægrū
debilis, & iam malis æquata patientia impuni-
tum dimitteret: Inferiores humilitas iræ, supe-
riores periculum, pares æquitas, quam ipsi no-
bis optamus, absolueret: nemo non peculiari ali-
quo patrocínio, apud æquum Iudicem gauderet:
Vnū tamen apud te sit velim commune omnibus
patrocínio, communis scilicet omnium Parens,
qui cunctis suis liberis abste pacem petit, quique
ab omnibus tibi: paratus perdere quoscunque
mortalium, atque æternis ignibus punire, qui in
te contumeliam iactauerint: imò qui te non ut se
ipsi dilexerint, tibi esurienti, sitienti, ægrotanti,
& reliqua id generis incommoda patienti præsto
non fuerint. A regio infante vel irato quisquis,
Rege inspectante, & nati manum iuuante, va-
pulat, suis plaudit verberibus, & verberanti ar-
ridens gratias pro opportunâ agit correctione.
Nouit enim, nec puerum iniurię faciendę intelli-
gentem

gentem esse , nec Patrem fore , vel propulsatæ tolerantem . Quotquot Deo parente mortales nascimur , regios pueros dignitatis gradu , non rationis vsu dum irascimur , superamus . Quare quisquis ab homine vapulat , a plusquam regio se infante cædi , nec nisi Patre inspectante , & nati manum regente , putet : proinde sua verbera , non iniuriâ , sed meritæ obiurgationis iure inflicta , gratus , si sapiat , non iratus , ac mærens accipiet : aspera enim licet bono vsu mitescent , & in beneficia transibunt .

Iniuriæ ho-
mibus vt Dei
filijs coram
patre cõ-
donãde.

At non meum , inquires , vulnus , sed Dei , quem se mihi clipeum contra ferientes oppositum noui , irâ persequor : proinde non Dei filijs , sed hostibus , a quibus id vulnus infligitur , succenseo . Primùm rerum omnium Parenti nullus hostis , nisi filius , qui potest quidem filij erga Patrem , at non Patris erga filium voluntatem , ac beneuolentiam exuere . Deinde si filio hostiliter in Deum contumaci irascendum putas , sume ab ipso Deo , cuius partes suscipis , irascentis formam . Hæc eadem interdum , quæ medici erga ægrotum , interdum , quæ iudicis erga maleficum est . Ille a corpore vnus hominis , iste totius generis humani membrum putridum secat , vt reliqua non putrescant . Vterque sedato animo curam suam exequitur . Nec si medicus languidi maledictis impetitur , aut nauseatis vomitione aspergitur , in odium , nisi languoris , qui iniuriam fecit , exurgit :

Honestè ir-
rascèdi spe-
cimè a Deo
irato sumè-
dum .

git : aduersus languorem autem non iram, sed irę instrumenta duntaxat pacatus exercet. Neque iudex latroni irascitur, sed in eum, vt venator infurgit, lictores canes immittit, circumuenit, captumque voce, ac vultu sui muneris increpat, ac tandem læto animo publicę tranquillitati donū suspendit. Si enim pro scelerum grauitate, ac multitudine ira illi exercenda esset, a mente discedēdum foret, hoc est iudicium deferendum, vt iudicis munere fungeretur: hoc autem pacto scuire quidem ferarum ritu in miseros posset; at certe animaduertere, vt hominem in hominem decet, non posset. Deum igitur, si tua illi militat iracundia, contra eius hostes ducem sequatur. In illos non se, sed sua arma effundat, ac stans in vestigio tela contorqueat. Scilicet hæc diuinę naturę conditio est, vt cuncta seueritatis instrumenta, quibus nostra indigent mala, nullā irā cōmotus adhibeat, sed irę munera rationi rectiūs exequenda committat. Nonne vides vt sudō, ac ridente Cœlo terra concutitur, subsidit, dehiscit? suos quoque interdum cum oppidis habitatores exorbet? Hoc irę Diuinę specimen est: haud aliter Deus irascitur, nempe serenus, ac ridens natos pulsatur, vel vt superstites suam vitam corrigant, vel vt extincti alienam. Id autem est, quod tibi sequendum proponimus: Irę telum rationi seruandum committe, nunquam nisi eā red-dente, adhibendum.

Irę munus
ratio me-
liūs ex-
quitur.

Ergo

Ergo, inquires, irascat nunquam, si iræ munus rationi cædendum? Ergo improuidè natura hoc me gladio instruxerit, qui stringentem feriat, nec satis fidæ tutelæ, nec ornamento sit? Hoc minime dicam: sequendum quidem nobis mortalibus Deum quàm proximè licet, præmonui, at non assequendum. Illum habere iram non decet; nos decet, quandiu sine ipsâ possumus, non adhibere. Non iram, sed iræ intemperantiam damnamus, diuino docti oraculo; *Irascimini, & nolite* Pl. 4.5. *peccare*. Crebrò id nobis vsu venit, vt corporis ministerio ad iustæ vltionis vsum animus indigeat: quare cum corpus ratione duci nequeat, opus habuit bile succendi, atque iracundiæ facibus sollicitari, quò pro rei arduitate incalesceret, & ad communem perniciem propulsandam cum animo conspiraret: proinde ad honestos vsus euocata, ira utilis est, nec vtenti indecora: modò nec antea, nec vltra progrediatur, quàm ratio præscripserit, & signo receptui dato statim resistat, reque vel infectâ recedere gloriosius habeat, quàm inuitâ, & reclamante ratione perficere.

CAPVT SEXTVM.

De temperando metu, vbi præsertim de morte contemnenda.

Vemadmodum imminentium malorum terrores malis ipsis quodammodo velitantur, & aduersus nos primi depugnant; ita in parte nostrâ eorum metus iræ præcurrit: nempe prius metuimus, quàm irascamur. Mala proinde cum irâ in extremo, vt ita dicam, certamine, terrores verò cum metu in primâ acie congregiuntur. Quare cum iram aduersus mala præsentia hætenus instruxerimus; proximum est, vt etiam metum aduersus eadem appropinquantia, & exitium minitancia instruamus. Spes autem eius, quam petimus, victoriæ (cuius pretium felicitas) plurimum in hoc primo congressu sita est. Ridet enim præsentia mala, qui venientium terrores meditando fregit, prædomuitque. Vbi verò mala edomita non ampliùs terrent, oblectare incipiunt, quasi mitigatæ feræ magistrum, qui se lambi gaudet, familiariterque tractari à terroribus

ribus populorum. Et quia cuncta, quibus petimur mala mortales, telovno, nempe mortis formidine depugnant; prima nobis hæc erit huius teli cura frãgendi: eo enim exuta malorum vim, nomenque deperdunt, & in molestam quidem, sed minimè formidandam incommodorum turbam discedunt. Itaque antea de morte, postea de reliquis incommodis contemnendis documenta dabimus.

Multa de mortis contemptu vetus philosophia naturæ præceptis imbuta differuit; nunquã tamen obtinuit, vt quenquam ex alumnis suis in mortem securum immitteret. Haud enim valet natura supra se ipsam per suæ mortis, hoc est, per sui ipsius contemptum assurgere. Si qui autem fuisse narratur, qui mortem superbo pede calcarint; hos destitutos potiùs quàm institutos naturæ documentis dixerim, vt qui stultissimè se ipsi deuorandos neci tradiderint, suum vti nomen ab eius morsibus vindicarent. Nulla verò nos Christianã sapientiã imbutos præterit dies, quin sacris anniuersarijs publica Numini gratulatio fiat ob innumeros vtriusque sexus mortales, quos diuinarum vis litterarum pro cœlesti patriã deuouit, & in occursum vel teterrimæ mortis lætos, nedum securos immisit. Totidem contemptæ necis, quot suæ doctrinæ martyres, seu testes Christus enumerat: qui omnes vitam hanc breuem Christi Euangelio dedere, vnde nouerant sibi, non

Philosophia nequit mortis contemptum persuadere.

Sola Christiana sapientiã id præstat.

suo tantum nomini, restituendam æternam. Quare ex hâc vnâ, non e veteri philosophiâ huiusmodi documenta petenda sunt.

Deus igitur, cuius sapientiam nihil fugere potest, ut potè attingentem a fine vsque ad finem, quique propterea meliùs quàm mortales ipsi, quid sit mors, intelligit, sæpè id sacris litteris inculcat, animi e corpore excessum, non morti tribuendum esse, sed somno: proinde ut aliquem ex hâc vitâ migrasse significet, eum dormisse, sæpè ait, cum patribus suis: & licet vulgare quoque mortis vocabulum, ut a vulgo percipiatur, adhibeat, quod omnes facere cogimur; quando tamen doctoris partes assumit, somnum pro morte, vno vocabulo grande claudens documentum, vsurpat. *Lazarus* inquit Christus, *amicus noster dormit: sed vado, ut a somno excitem eum*: quem nimirum quatruido ante Sorores extulerant, humauerantque. Quin vbi puellam principis Synagogæ filiam vitæ restituendam adijt, non contētus, se eam dormire dixisse, insuper & explanatiùs mortuam negavit. *Recedite*, inquit, *Non est enim mortua puella, sed dormit*. Id pariter Tethalonicenses edocuit Paulus Christi discipulus, monens, ne eorum ignorantia tenerentur, quibus cum nulla, esset reuiuiscendi fiducia; vitâ functi in mortuorum numero habebantur, cum reuerâ inter dormientes ad nouissimæ tubæ cantum euigilatu-
 rous connumerari deberent. *Nolumus*, inquit, *vos ignorare,*

Sap. 3. 1.

Mors corporis somnii.

Io. 11. 11.

Matt. 9. 29

1 Ad Tethal. 4. 12.

rare, Eratres, de dormientibus, vt non contristemini, sicut, & ceteri, qui spem non habent. Atque hic loquendi modus vsque adeo apud veteres Christianos increbuit, vt quæ sepulcra ethnicis dicebantur, postmodum cœmeteria, hoc est dormientium cubicula, mitigato euangelicâ spe vocabulo, dicerentur.

κοιμητήριον
dormitoriū

Contra verò quibus animus nequitia perijt, Christus mortuos nuncupandos, vel cum maxime viuere putarentur, edocuit. *Nomi*, inquit, *opera tua, quia nomen habes, quod viuas, & mortuus es.* Ita de eo sacrorum Antistite, qui suis honoribus ad viuendi licentiam abutebatur, pronunciat viuorum Iudex, & mortuorum. Nec huiusmodi mortuis plus, puto, confert ad vitam corpora viuentis species, ac reliquis defunctis marmorea tumulo insculpta: vtraque enim belluis, ac mente destitutis imponit, neutra diuinæ sapientiæ oculis interiora perlustrantibus: quorum e iudicio illa exitit aduersus hypocritas Pharisæos sententia; *similes estis sepulcris dealbatis, quæ a foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitiâ.* Huius autem rei potissima ratio ex animi nobilitate descendit, qui cum diuinâ e stirpe oriundus, haud alio, quàm diuino Spiritu animetur, ac viuat; abrupto caritatis vinculo, quo cum Deo iungebatur, non secus perit, ac pereat corpus, animo, vnde viuebat, amisso. Extinctus autem animus, vt vt adhuc in corpore iaceat,

Vera mors
hominis
culpa mortifera.
Apoç. 3, 1.

Matt. 23.
27.

ceat, vitâ illud, quâ ipse caret, donare non potest, sed mortui duntaxat feretrum, aut monumentum efficere. Quod si propriâ amissâ vitâ adhuc communem cum reliquis animantibus retinet; ex eâ nihil ampliùs habet, nisi vt ex homine in sordidum animal, quasi verminans cadauer, defecerit.

Iulii verè
nūquâ mo-
riuntur.

Itaque cum e diuini oraculi responsis nobis certissimè constet, corporis interitu nos dormire, non mori; solâque animi a Deo, vnde viuit, defectione hominem interire, illud efficitur; iustos, ac Deo caros viros veram mortem nunquam optetere, solamque illis relinquî, quæ mortis specie soporem membris, ac quietem immittit. Quod si perfractè adhuc in tuâ sententiâ perstas, mori, atque e viuis exterminari eos, quorum animi ad vitam transeunt immortalẽ; insipientiæ damnaberis ab ipsâmet infinitâ Dei sapientiâ. *Iu-*

cap. 3. 3.

storum anima, inquit, in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum, & quod a nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace. Obserua pulcherrima verba: Non afflictio, sed exitus ex afflictione est ea, quam tu mortem dicis, nec exterminium, sed iter, & reditus ab exilio ad patriam: illam nempe Hierusalem, cuius nomen pacem promittit, non ampliùs credendam, sed videndam. Visio enim pacis nobis dicitur, quæ Hierusalem Hebræis. Vita ista mortal-

talis tota continuatis decedentium temporum mortibus compacta est, idque a nobis viuere dicitur, quod est lentè mori. Quare qui huic æuo finem cum iure ad immortalitatem imponit, is demum mortem, non vitam finire, imò hanc inchoare, censendus est. Quod præclare docemur e Christianæ Ecclesiæ ritu, quæ in suis fastis sanctorum virorum, natales appellat dies, quibus ij vulgo mortui dicuntur, & vt in natalibus ferias, ac lætitiã indicit. Accidit illis, quod Soli, qui dum nobis videtur occidere, gentibus oritur nobis ignotis: Ita eorum, qui nobis occasus creditur, ortus est mundo alteri nobis ignoto: vbi scilicet, *Iusti fulgebunt, sicut sol in Regno Patris eorum.* O quantus erit ille fulgor, qui non vt fiderum lumen in conspectu solis euanescet, sed sicut sol in conspectu insati luminis stabit.

Mors inflo-
rum na-
talis dies.

Matt. 13.
43.

Nec est, cur contrarium aliquid suspicemur, quando sanctos Christi martyres hinc dirã laceratione conscissos migrare conspiciamus: nam quis luctu dignum existimet, cui humilis saccus in poenam datus dilaceretur, vt læto, regioque amictu Cœlitum more induatur? Hilari certè carmine id sibi prælagiens gratulabatur regius Vates, vbi ait; *Conscidisti saccum meum, & circumdediti me lætitiã, vt canet tibi gloria mea, & non compungar:* hoc est, vt exutus corporis sacco non ampliùs eius, quasi cilicij, setis excrucier. Id nobis perpè vltimè vsu venit, quod olim Israeliti-

Corpus a-
nimi indu-
mentum
eius lacer-
atio non
curanda.

Pl. 29. 12

Gen. 37. 3.

tarum Tribuum Parenti, qui cum præ manibus haberet Iosephi, amatissimi filij, tunicam sedè disceptam, & recenti adhuc sanguine madidam, illico in vberimos fletus erupit, quòd a belluâ dilaniatum, vt ceteri fratres simulauerant, crederet: quando reuerà ille in Ægyptum diuino consilio ducebatur, vniuersi vt eius regni administrationi præficeretur. Haud aliter nos ad Martyrũ dilacerata corpora, quandoque ingemiscimus, dum illis interim obtigit, vt Cœlitum sedes conscenderint, æternum cum Deo regnaturi, nostrasque lachrymas, veluti e lusciosis oculis lapsas irrifuri. O si daretur, gaudijs illorum interesse, quos hic lugemus vt miseros; puto nos non lachrymas dimissuros, sed ex alienâ ad nostram miseriam, & cæcitatem deplorandam cõuersuros. Ibi enim eos ipsos, quos hic maximè malignorum lingua proscidit, carmen illud festiuum concinentes audiremus, quod Deus ipse in eorum

Pi. 63. 2. vsum, Ecclesiâ teste, conscripsit; *Protexisti me Deus, inquit, a conuentu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem*. Ita Christi Ecclesia sponsi sui arcanorum conscia in Sacro, quod ad eorum memoriam instituit, loquentes illos inducit: quem ad modum, & quorum corpora leonibus, aut igni tradita nouimus, illa Ecclesiastici

Eccl. 51. 4. verba proferentes facit; *Liberasti me secundum multitudinem misericordie tue a rugientibus preparatis ad escam: a pressurâ flamme, quæ circumdedit me,*

6

● *in medio ignis non sum afluatus* : quæ postrema præsertim verba Beati Laurentij festo die recitamus, cuius nimirum corpus haud dubiè igni traditum conflagrasse constat : Etenim Christi Martyres corpora sua non se ipsos putabant, sed vile animi indumentum, quod quietis tempore deposuisse, aut trahenti dimisisse, in promiscuo illis erat: nec magis horrore, corpus in sepulcrum vermibus, aut extra illud bestijs seu igni deorandum abijcere, quàm attritum, atque inutile vestimentum.

Porro duo sunt, quæ lætam mortem, & somno parem efficiunt; summum sui corporis odium, summum Cœlestis patriæ, diuinique complexus desiderium. Vtrumque ad migrandum sollicitat, illud pellendo, hoc inuitando. Odium corporis, vbi præsertim longâ cum eo simultate conualuit, id morienti præstat, vt mens sui corporis miseratione minimè tangatur, nec proinde miseriam participet, sed vt de hostis (cuius vinculis tenebatur) vltimâ patientis calamitate, perinde ac de suâ libertate lætetur. Summa verò Dei caritas, quæ Ioanne teste *foras mittit timorem*, spem diuini conspectus, æquè firmâ, ac metu vacuum, inducit. Spes verò cum rei expectatæ gustum exhibeat, incredibile dictu est, quantâ migraturos voluptate perfundat: quæuis nempe infinitæ voluptatis libatio omnem aduocat, occupatque mentem, nullum vt in eâ ærumnarum recordatio-

Duo lætam mortem efficiunt, corporis odium, ac Dei viscerum studiâ.

1. Io: 4. 18.

Vide op-
abilem pio-
rum exitū.

ni locum relinquat . Quis enim corpori laboran-
ti vacet, vbi mentis obrutu, vel etiam corporis
oculis, vt viris sanctis contingit, sibi mox disces-
suro patefactum Cœlum aspiciat? Inde autem bea-
tissimis cœlestis patriæ ciuibus sole ipso fulgen-
tioribus oppletum cernat cubiculum: quorum alij
lectulo superfusi suâ immensâ lætitiâ parem agro
mox futuram promittant: alij frontis sudorem suis
manibus tergant, & blanda verba depromant: alij
in tartareos hostes vndique propellendos in-
cumbant. Hinc Deiparam Virginem pronis ex-
pectare manibus videat, dum procedentem a cor-
pore animum, suæ fructum culturæ, Filio munus
exhibeat: ipsum verò Christum Iesum e superio-
re loco imminētem mille cœlicum stipatum agmi-
nibus, infinitâ luce præfulgidum, qui regiam co-
ronam, auro, gemmisque distinctam tenens, stre-
nuo militi, sempiterni pignus imperij, exporrigat:
nec illum vt reum ad Tribunal Iudex expectet;
sed benignissimus Parens ad regni consortium vt
filium inuitet. Quid hoc spectaculo beatus? quæ
mens a tantæ felicitatis conspectu aciem ad sui
aselli languores inspectandos demittat? Quis mor-
tem tam florentis fortunæ ministram non expe-
ctet securus: quin etiam non, quâ licet, votis
omnibus accersat, vt relictis illi mortalitatis exu-
ijs, liber ad cœlestem patriam cum tam hone-
sto comitatu remigrare festinet? Verùm ne ista
magnificè potiùs, quàm verè dicta putentur,
non-

nonnulla eorum exempla subijciemus, qui ob
eximiam pietatem, quasi in conspectu æternæ fe-
licitatis, cuius certissimam spem, veluti clauem
manu tenerent, lati obiere.

CAPVT SEPTIMVM.

Ea, quæ superius dicta sunt,
exhibentur exemplis.

Obertus cognomento de Nobili-
bus, quem Iulius Patruus Pon-
tifex Maximus sacrâ purpurâ
adhuc impuberê donauit, qui-
que patruo gratiam de com-
muni acclamantis populi gratiâ
statim persoluit: tamen enim

Ex eius vi-
tâ.

Vide Ciac.
in Iul. 3.

non sine aliquâ aduersùs Pontificem inuidiâ ad
tantum fastigium tam tener euectus initio fuerit;
tamen subitâ maturitate, prudentiâque non ab an-
nis emendicatâ, sed propriâ, innatâque, & qua-
si ingenio Soli productâ, suam protinus populo
cooptationem, & cooptantis iudicium approba-
uit: Hic, inquam, purpuratus Adolenscentulus,
vbi quatuor ipsos annos, quibus ab inito ma-
gistratu superfuit, facem virtuti prætulisset,
ignauiz etiam subdidisset, in supremum incidit

morbum, in quo Christianæ virtutis odorem, ut poma fugientia solent, suauissimè exhalauit. Cum enim diurnâ tabe alterum latus exulceratum, alteri eum incubare octoginta ferè dies, noctesque coegisset; ne suspirio quidem indicauit, se sui corporis doloribus condolere: yerùm ad extrema redactus inter laudes diuinas paulatim decedens lætam hanc vocem concordi vultu prodidit; *Nunquam putassem fore sic dulce mori*. Ita nempe ex hac vitâ discessit, cui *viuere Christus erat, & mori lucrum*, hoc est, vitæ ipsius, quam mors rapiebat, augmentum: tunc enim maximè cum Christo vitâ suâ æternâ, ac beatissimâ iungebatur.

Mors iu-
florū dul-
cis.
Ex ep. ad
Philip. 1.
22.

Ex eius vi-
ra a Iosef-
fo Masceio
descripta.

Idem, eodemque innocentia iure expertus legitur, atque eadem verba pronunciaſſe Franciscus Suarez e Societate Iesu, cui, & summa doctrina fuit, & sanctitas per suæ doctrinae despectionem superior. Illud vir præstantissimus dixisse aliquando fertur; (hinc sanctitatem metire) malle se vniuersas suas lucubrationes, in quas vitam omnem insumperat, perdidisse, quàm vnius horæ quadrante cum superis inter preces traducto fraudari. Non est igitur, quòd mireris dulcissimam illi contigisse mortem, vnde obtineret, ut sempiterno Numinis complexu, non inter preces supplex, sed amicus inter colloquia, ac blandimenta, frueretur. *Nunquam putassem*, is quoque ait, *fore sic dulce mori*: quia nunquam singularis modestia

stia reputare illi permiserat, mori sibi mori non fore, nec vitam cum morte, sed hanc cum vitâ, eâque beatissimâ commutare.

De beatissimo Adolescente Aloysio Gonzagâ fat fusè in eius vitâ narrauimus, quantâ se hilaritate mortis, tanquam obstetricis, amplexibus, excipi ad vitam potiolem aspexerit. Maximâ primùm gratias egit, eam adesse denuncianti: deinde maiores Numini, cuius imperio aderat: mox ad se venientes, declarato exitus die (quem certum arcano Numinis affatu didicerat) inuitabat, vti secum grates coniungerent, quas tanto muneri pares vnus ipse agere non posset. Sæpè illud Apostoli vsurpabat; *Cupio dissolui, & esse cum Christo*: modò carmen Dauidicum. *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi; in Domum Domini ibimus*: modò aliud; *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus*: Huiusmodi autem desiderium vt linguâ quale esset, ita vultus ardore quantum, & quàm incensum, significabat. Simul ac verò cœlestis Patriæ species vnâ cum beatorum Ciuum felicitate eius sese oculis reseruauit, in eam ita præ gaudio mente totus migravit, vt, quanquam vigil noctem integram in summis corporis laboribus agitauerat, momento eam auolasse existimaret. Denique, vt rem totam verbo complectar, eâ mortem lætitiâ subiit, quâ ianuam ad immortalitatem.

Ex cp. ad
Phil. p. 1.
23. Pl. 121.
1.

Ps. 41. 1.

Mors instis
ianua ad
immortalitatem,

The-

Theresiam virginem perhibent, magnam illam rigidiorum Carmelitarum parentem, simul horas pulsari audiret gaudere solitã, quod horã minùs expectanda mors esset: Eius quoq; carmen, nec inelegans (amore ingenium excitante) circumferitur, cui versus in hanc sententiam sæpiùs intercalatur; Hei mihi morior, quod non morior: unde satis significauit, se victuram, si moreretur. Grauis iam illam incurauerat ætas, quàmplurimis onerata laboribus, doloribusque, pia tamen femina, unde ceteris dolores asperari solent, a mortis siue exitus recordatione, lenimentum captabat. Vbi verò mors adfuit, tantã lætitiã ad eius conspectum exiliit, vt cepisse eam diceres reuiuiscere, propterea quod suæ mortalitatis finem instare iam intelligeret.

Mors etiam
cruenta sô-
no sinitis
iustis.

Stephanus
saxi cõfra-
ctus obdor-
miuit.

Nec placida solùm, & quæ cubanti in lectulo obrepsit, somni similis visa mors est: nam Stephanus etiam inter saxa, sui capitis ictu crepitantia, *obdormiuit in Domino*. Quàmplurimi sanctissimi Christi Martyres, ijque vel senes in ultimã ætate, vel pueri, puellæque in primã, vtrique corpore inualidi, mortem igni, ferroque instructam contempserunt, vel potiùs tanquam inmissam ad perrumpendam custodiam, atque asserendum in libertatem animum, dilexerunt: nihil scilicet interesse rati per ostium ille, an per ruinam, modò e carcere ad solium, egrederetur. Andream Apostolum accepimus, vbi eminus Crucem, in-
quam

quam agendus mox erat, conspexit, tantâ amoris significatione eam salutasse, ut non audito crucis vocabulo, thalamum nuptialem a sponso salutatam existimares. *O bona Crux, inquit, quæ decorem e membris Domini suscepisti, diù desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quæsitæ, & aliquando cupienti animo preparata. Accipe me ab hominibus, & redde me Magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit.* Cum verò populus eam constantiam magnæ innocentie (quam nihil nisi culpa terret) characterem interpretatus, illum Carnificum manibus vindicare moliretur; tantâ vi, ac sollicitudine sanctissimus senex supplicij remissionem deprecatus est, quantâ ceteri supplicium deprecarentur.

Andreas crucem salutat, ut thalamû.

Ignatius Antiochenæ Ecclesiæ Antistes cum damnatus ad bestias illarum non iram, sed obsequium, ac lenitatem ceteris Martyribus exhibitam vereretur, ut quæ potissimam probandi amoris opportunitatē eriperent; hæc ad Romanos in suâ ad illos epistolâ scripsit. *Vinam fruar bestijs, quæ mihi sunt preparatæ, quas & oro mihi veloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me: ne, sicut & aliorum Martyrum, non audeant corpus attingere. Quòd si venire noluerint; ego vim faciam, ego me urgebo, ut deuorer. Veniam deinde poscit ob tam generosum suæ fortitudinis metum: additque alia plena fortissimi pariter, ac suauissimi amoris. Ignoscite, inquit,*
mibi

Ignatius ferarû nō irâ, sed mansuetudinem timet.

Ex Hier. de script. eccl.

Xpi disci-
pulorum
character,
nihil appa-
renti cu-
pare.

Picta in
mère mar-
tyria facile
obcuntur.

Laurentius
in flammis
contra ty-
rannum ar-
guitur.

Idē etiā io-
cando præ-
stat Eula-
lia.

*mihī filioli : quid mihī proſit , ego ſcio . Nunc incipio
Chriſti eſſe diſcipulus , nihil de his , quę videntur , de-
ſiderans , vt Ieſum Chriſtum inueniam . Ignis , Crux ,
beſtię , confractio oſſium , membrorumque diuiſio , &
totius corporis contritio , & tota tormenta Diaboli in-
me veniant : tantum vt Chriſto fruam . Vides hic ex-
poſitum , quod fortè ſupra minus dilucidè dixerat ,
quaſi de blandis ludicriſque beſtiolis loqueretur ;
Vtinam fruam beſtijs ; fructum enim dant beſtię ,
immanes licet , amantibus iucundiſſimum , quibus
Chriſtum in omnem æternitatem fruendum do-
nant . An putas hæc ab eo dicta propterea quòd
nondum niſi ſolà pictas in mente belluas con-
ſpexerat , quibus quàm iucundum , tam facile , ac
pronum illi erat , ſe victorem appingere ? Imò ve-
rò vſque adeo re ipſa venientes luſit , vt elegan-
ter etiam , ac figuratè , in otioſæ mentis argumen-
tum , loqui potuerit . Simul enim Leones contra
ſe immiſſos aſpexit , ac rugientes audivit , *Frumen-
tum* , inquit , *Chriſti ſum : dentibus beſtiarum molar ,
vt panis mundus inueniar* . Quid quòd etiam argu-
tari in medijs flammis aduerſus Tyrannum Lau-
rentius potuit , eamque rabiem incendere , cuius
incendio torqueretur . *Aſſatum eſt* , inquit , *iam
verſa , & manduca* . Quin Eulalia virgo , tredecim
vix annos nata , etiam iocando ſuggeſſiſſe fertur ,
quã ratione magis ſæuire poſſet Tyrannus : dum
enim toto corpore proſciſſa vndique ſanguine
difflueret , Tyrannum rogauit , vt ſale ſuas car-
nes*

nes inspergeret, quò voranti iucundiùs saperent'.

Cantare etiam Theodoro Martyri licuit, quem Ecclesiastica refert historia, ferreis vngulis excarnificatum, dum costæ nudarentur lætum ce cinisse

Cantat nudatis costis Theodorus.

Pf. 33. 1.

dauidicum carmen. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo: cumque in ardentem rogum esset iniectus, ibique totus e diuinæ caritatis ardore flagraret, non aliter spiritum, quàm in Dei laudes effusum dimisit. Marcum quoque, & Marcellianum fratres ad stipitem clavis confixos, iudici vt respiscerent stultè morienti sereno vultu dixisse ferunt; Nunquam tam iucundè epulati sumus, quàm hæc libenter Iesu Christi causâ perferimus: ac deinde diem, noctemque ad mortem vsque nunquam cessasse, alterno cantu psalmos, hymnosque suauissimè modulari.*

Idemque præstat ad stipitè confixi Marcus, & Marcellianus.

At quid ego singulos persequor, cum familias, ac gentes integras eâ lætitiâ celebrasse constet, ac festos habuisse sui martyrij dies, quâ nos eorù anniuersarios agere consueuimus. Est apud Iapones christianos id positum in more, vt cum ad mortem Christi causâ obeundam se damnatos audiant, quidquid vestis, atque ornamentorum in arcâ pretiosissimum lateat, festis, lætisque diebus asseruatum, producant, iisque induiti sese lictori ducendos tradant: quò nimirum gaudium, & in gaudio clausum futuræ mortis amorem significant. Mira id generis, de Iaponum fortitudine in se, suisque fortunis pro Religione de-

Iaponū in martyrio lætitiâ.

uouendis narrant eius hiltoriæ scriptores. Libet in sequenti capite nonnulla subijcere eo consilio, vt exempla recentia fortiùs nos propinquos ad sequendum moueant, cernentes non effatam nostris esse temporibus naturam, nec exhaustas in priora secula diuinæ munificentiae opes; ne tempora calumniemur, & nostram illis socordiam tribuamus.

CAPVT OCTAVVM.

Recentiora alia pretiosæ mortis exempla.

Horredum
lenti ignis.
suppliciu.

Vb. huius. seculi. initium. in Insulâ Iaponiâ terrarum ad orientem. extremâ, complures. christianæ religionis. cultores. a barbaro Xongunsamâ, ceterisque eius regni Tyrannis. lento. igni traditi periere. Omnes. tam hilari vultu, atque elegantî amictu in theatrum, infinitâ spectatorum multitudine oppletum, prodibant, vt si fictam. se acturos. tragædiam. crederent, verum præmium. pro bene actâ. personâ. mox relaturi. Supplicij locus. planities erat, quam perpetua lignorum strues. medijs palis circumdata claudebat:

debat: aberant autem ab igne pali, iisque alligati Martyres, quantum igni ad omnem suam immanitatem, ac saevitiam proferendam opus erat. Primum enim illos ardenti calore torquebat, atque in sudore penitus eliquabat: mox eo exhaurito, exiccatoque perstricta cutis in aridam cogebatur membranam, deinde infuscabatur, adurebatur, incendebatur. Denique post alteram, & saepe tertiam, aut quartam ab inito supplicio horam interiora ignis perumpens sensu cuncta torrebant acerrimo, donec sensus ipse, doloris vi retusus, hebesceret, ac tandem animo auolante deficeret. Illi tamen interea, dum tam horrendo cruciatu corpus flagraret, maiori, quam in Babilonicis illis Pueris, prodigio, eosdem hymnos pari laetitia non tamen pari ab igne immunitate cantabant. Grande prodigium fuit, inter flammam versari, & minimè torqueri: at longè maius, & humano ingenio prorsus impenetrabile; torqueri simul, & gaudere.

*Alacritas in
perseverando.*

In urbe Meacensi, emporio eiusdem insulae celeberrimo, duo supra quinquaginta, imperante Xongunlamâ, coronâ istâ donati huins prodigij ad infinitam multitudinem testes fuere. Cuncti enim sereno ore, oculisque in Cœlum sublatis, ac cœlesti rore de eius desiderio perfusis, rogam longi post itineris cursum subiere. In his quinque matres cum suis parvulis e collo pendentibus circumspectantis populi oculos, atque ora evoca-

*Martyrû ssa.
leno igne
flagrarium
mira cõstã-
tia.*

Teclæ no-
bilis fami-
næ genero-
sitas.

Eiusque vi-
ri Ioannis,

rant. Tecla præsertim lectissima foemina, summo inter Iapones loco nata, quæ quatuor tenerissimæ ætatis liberis ad latera coronabatur, quintum adhuc lactentem in sinu, sextum in utero æternæ vitæ mox paritura gestabat. Nulla generosæ matri sollicitudo, nisi de filijs ad virtutem adhortandis fuit: & licet in cunctis vna torqueretur, perinde ac dolore vacua, cunctorum tolerantiam suâ fortitudine roborabat. Puellæ inter astantes natu minimæ dolenti, se ardoris vi oculos perdidisse; Ne doleas, inquit, filia, nam protinus infinitæ illos pulchritudini referabis. Dignus etiam, qui præ ceteris memoretur, eius Vir fuit, Ioannes nomine, vnde tanquam e capite tanta virtus in familiæ corpus defluerat. Is enim apparitori, qui tyranni iussu crudele supplicium denunciauerat, & lætus gratias egit, & quam putauit homini peropportunam, retulit: nam machæram, quam pro gentis more, ac generis nobilitate curiosè ornatam gerebat, dono illi dedit, plura si ad manus forent, ac meliora daturus. Quà verò mortis prodromos, eâdem deinde securitate mortem ipsam vnâ cum familiâ, ac socijs reliquis excepit. Nam cunctis suo palo astrictis, vt flammâ sublatâ æstus inualuit, non clamor, aut gemitus æstuantium auditus, sed cantus, & hymni, & voces, quibus vel grates de tam felici exitu agerent, vel christianæ Religionis necessitudinem ethnicis commendarent, vel denique Iesu, ac

Ma-

Mariæ nomina inuocarent ; fidemque suppliciter obtestarentur : paruuli præsertim, qui vix aliud proferre nouerant : & qui ne id quidem propter infantiam nouerant , identidem e matrum præscripto Crucis signo sese communitate, non sine incredibile spectantium admiratione, visebantur.

Preliosæ huiusmodi iustorum mortis prænobilis altera familia in Ozacensi vrbe illustre testimonium dedit . Coniuges Paulus , & Maria quatuor liberorum parentes vnâ cum filijs lento igne deflagrarunt . Cuncta ibi fuere admiratione dignissima : sed hæc , quæ cursim perstringemus, in primis . Ignatius e filijs natu maximus duodennis erat , nouem annorum Xauerius , quinque Magdalena , trium non amplius Ursula : hos omnes vterque parens, quo pacto sese ad grande sacrificium compararent , instruxerant : & pater quidem sua documenta exemplo firmarat : nam vt suum nomen delatum nouit , seque à tyranni ministris quæritari, vltro in iudicium venit : illis autem per viam occurrentibus, atque in ius vocantibus cuncta primùm sua arma pro læto nuncio distribuit : deinde manus, seque totum catenis constringendum obtulit : quod cum illi ob hominis claritatem facere recusarent, precibus, consilio, auctoritate interpositis tandem obtinuit . Postulatus in quætionem de suâ, suæque familiæ religione, acerbissimos cruciatus, tam æquo animo, vultuque tulit , quàm si tulisset nullos : denique ad

Christianæ
fortitudinis
exempla in
Ozacensi fa-
milia .

Pauli par-
tis constan-
tia .

ad extremum supplicium ductus, perinde omnes benignè salutavit, ethnicosque obuios ad Christi cultum adhortatus est, vt multi non alio, nisi tam intrepidè coram tam atroci supplicio adhortationis miraculo, christianæ sese religioni adiungerent. Paruula Magdalena antequam duceretur, totam obiuit viciniam cognatis, notisque mirâ tranquillitate, tanquam in Cœlum profectura, valedicens. In hanc autem vnâ cum Vrsulâ natu minimâ prima desæuij barbarorum crudelitas: qui vbi ceteros, suo quemque stipiti, alligauerant, raptas e complexu matris puellulas ante ora parentum, non sine circumstantis populi horrore, ac fremitu iugularunt. Cogi tamen debuit ipsa barbaries, atque incusso metu irritari, quo tantum facinus auderet: nam diù Præfectis id imperantibus a carnificum turbâ repugnatum est, nec, nisi ijs demunciatâ morte, obtemperatum. Quod tamen ferreos carnifices emollire valuit, maternum pectus non emolliuit: cunctis enim Christiani nominis hostibus tantam sæuitiem deplorantibus generosa mater siccos oculos Cœlo inhaerentes, quò beatas illas animulas præmississe gaudebat, toto & sui, & natorum supplicij tempore, nunquam deflexit. De Ignatio quoque parianarrantur, atque alia præterea miræ fortitudinis documenta. Cum enim antequam pyra succenderetur, nobilis quidam, æ prædiues ethnicorum Antistes auctor illi vehementer foret, vt Christo

ma-

Magdalene
quinquēnis
securitas.

Marris ge-
nerositas.

Ignatij
duodennis
fortitudo.

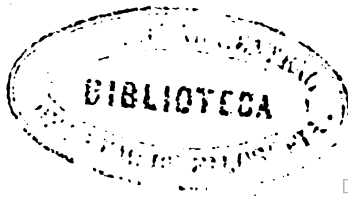
maledicens suas in partes transiret, adiunctâ pollicitatione, nati, atque heredis loco apud se illum futurum, si consilio acquiesceret; Puer senis insaniam stomachatus, expuisse primùm dicitur ad hereditatis mentionem, quasi ad avaritiæ sordes; mox digito in pyram intento, Mons iste, inquit, immensas mihi opes, easque sempiternas iam pariturit. Denique sene, quàm puerili, tam forti ad pudorem reprehensione dimisso, atque incendio excitato, oculos, ac manus in Cœlum sustulit: & licèt vento agitante, flammis undique appeteretur, immotus vsque permansit, nisi si quando comæ oculis affusæ Cœli conspectum, vnde illi omne robur, adimerent: tunc enim cæsarie manibus in suum locum restitutâ, iterum eodẽ se habitu componebat: donec aliquando perusto carcere animus, quò diù spectauerat, euolauit.

O quàm multa, quàm præclara ex iisdem Iaponum monumentis suppetunt huius imbecillæ ætatis exempla, de ipsâ imbecillitate ad grandiores incitandos fortiora! Libens proferrem, nisi instituti breuitas ab ijs fusiùs persequendis reuocaret. Haud lachrymas tenuimus, vbi apud Daniëlem Bartolum (paucula strictim attingam) In Iapon. l. scriptum legimus Thomam tredecim annorum ⁴ puerum, cum audisset Regis edicto impuberes ab ignis supplicio excludi, simulatâ pubertate (quam tamen ipsa tam fortis simulatio reuerâ ex- Thomas puer simulat pubertatẽ ut martiryû obtinat, cesserat) nomen suum, vt in albo damnatorum, inscri-

Alius puer
septennis
intrepidus
prunam ar-
dentē ma-
nu tenet.

Petri quin-
quennis in
audita cō-
stantia.

inscriberetur, obtinuisse: itaque mortis ministros
lusisse, & in ijs mortem ipsam, ceteroqui tam
crudelem, ludum, iocumque habuisse. Item
alium septennem, cum a patre moneretur, suæ
vt fortitudinis inter futuras flammæ specimen,
daret, suppositâ prunæ, quam forcipe porrigebat,
dexterâ; illico, vt se ad omnem patientiam pa-
raturum ostenderet, supinâ manu prunam exceptam
tandiu intrepidum tenuisse, nullâ exhibitâ dolo-
ris significatione, dum pater tam grandem ia-
tam pufillo animum demiratus, gaudio, lachry-
misque perfusus, dimittere iuberet, quod tamen
iussum lentè satis ille perfecit, prunâ minus prom-
ptè dimissâ, quàm acceptâ. Petrum insuper vt
alios mittam complures, quinque vix annos na-
tum, dum sibi decumbenti capitis supplicium cum
vniuersâ familiâ denunciatum audiit, statim vesti-
menta celebritatibus dicata sibi dari postulasse:
tum brachijs carnificis ad supplicium non modò
non reluctantem, verùm etiam volentem, gau-
dentemque delatum, eodem vultu mortem vidis-
se, quo audierat. Locum enim primùm sibi de-
legit, quem parens eandem ob causam recenti
sanguine perfuderat: ibi genibus nixus, vbi pau-
lulum orauit, humeris suâ sponte nudatis, cerui-
ces ferro præcidendas dedit: idque tantâ alacri-
tate, vt ethnicos omnes ad lachrymas damna-
tę innocentię testes compulerit: ac tres carnifi-
ces, qui stricto gladio ad opus deinceps acces-
se-

serant, ab immani cæde solâ subeundi cupiditate deterruerit: nec antea quartus rem perficere est ausus, quàm ab ipso puero, moræ iam longioris pertæso inuitatus, increpitisque.

Denique Leonardum cognomento Chimuram e nostrâ Societate (vt agmen claudat eorum aliquis, qui instruxerant) Iaponicæ Ecclesiæ monumenta ferunt, mirè lætum fuisse, vbi accepit, se quoque in eorum censu positum, qui ignis supplicio Iesu Christi causâ essent addicti: deinde tandem animo deiectum, quodd rem in dubium vocari senserit, donec tandem certior factus, se suæ spei compotem fore, explicatâ fronte, atque ore ridenti socios arcè complexus de communi prosperitate gratularetur. Simul canticû Simeonis, quasi pari voto potitus, vsurpauit. *Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace.* Quasi enim Christum se in complexu habere putabat, quando tantî pignus amoris, & mox futuri in Cælo complexus, obtinuerat. Cumque psalmos, hymnosque alios gratijs agendis vnâ cum socijs recitasset, lachrymarum vi, e caritatis ardore fluentium, illos abrumpere coactus est. Stipiti verò religatus non antea diuinas laudes altâ, & lætâ voce concinere, seu altantibus Ethnicis celebrare desijt, quàm viuere. Flammas interim circumlambentes, tanquam sensum afferre inualidas irridebat, easque obuijs manibus in speciem amplexantis capiti per iocum admouere conabatur.

Leonardi
chimuræ
gaudiû de
spe futuri
supplicij.

Eiusdem
inter flâmas
iulus.

Cc

Deni-

Denique ad exitum vsque non secus decertauit, ac qui in ipso certamine triumphum non petere, ac promereri, sed agere videretur.

Si igitur (vt modum sermoni, quem materiae vbertas nullum habet, ipsi faciamus) Apostoli
 Eph. 16, 14. monitis obsequentes, *accipiamus armaturam Dei, ut possimus resistere in die mala; induamur loricam iustitiae, quam non tangit, nedum penetrat tormentum mortis; scutum praeterea fidei sumamus, in quo possimus omnia tela nequissimi ignea extinguere; itaque armati morti occurramus; mutatam illam e terribili in amabilem, e metuendam in exoptabilem inueniemus: proinde non modò beatam in terris vitam sui metu non minuet, verùm etiam sui spe, atque expectatione cumulabit.*

CAPVT NONVM

De ceteris vitae incommo- dis contemnendis.

Vemadmodum vulnus mortiferum capiti inflatum, reliquum quoque corpus interimit; ita morte, quæ caput est reliquorum malorum, acriter vulneratâ, & peremptâ, reliqua quoque

que mala intercidant, necesse est. Sunt tamen & ipsa suis ferienda vulneribus, vt si quam vim nocendi, aut terrendi saltem, veluti confectæ belluæ trepidantia membra, retineant, hanc etiam funditus perdant.

Primum e vitæ incommodis dolor est, qui & ceteris aculeus præfigitur. Hunc ope diuinâ posse a nobis vel hebetari, vel frangi, veletiam infractum, rigentemque in voluptatis materiam conuerti, exemplo in superioribus docuimus: vbi acerbissima ignis tormenta, non modò locum canticis, facetijsque, verùm & materiam quoque dedisse ostendimus: quare tametsi, quâ id ratione fieri possit, nos fugeret; fieri vtique posse factum ipsum perspicuè manifestat. Nec illi abrogare fidem, nisi pariter christianæ religioni abrogetur, licet: nam hâc monente docemur, salutis nostræ Auctorem inter atrocissimos indutę mortalitatis cruciatus mentem humanam perpetuo suę diuinitatis intuitu beasse. Per ardua quidem ad intelligendum ista res est, & vel sublimibus fortè altior ingenijs: at vbi semel nostra mens eò peruenerit, vt id de Christo sibi firmiter persuadeat, prouum ad similia de sanctissimis Viris credenda iter inueniet. Quo autem pacto duo ista cohæreant, & summum animi gaudium, & summus dolor, non vna omnium sententia est: plerique animo bipartito, litem se felicitatem inter, & miseriam dirempsisse putant, illam in superioribus

Leniendi
doloris ratio.

animi portione, hanc in inferiore statuentes. At cum animi nullæ sint partes, nisi quas nostræ mentis opificio confingimus; conficta quoque pax ista videtur ad nostræ solatium ignorantæ. Meliùs proinde, sinceriusque hæc illam ratione conciliandam putauerim.

Quo pacto
in factis vi-
uis gaudium
cum dolore
cohercat.

Amorem rei vnus, certò constat, minimè cum rei alterius odio pugnare, sed amicissimè in vnus hominis voluntate morari: vbi præsertim odium amoris hostibus aduersetur, sique veluti eius armiger, ac Satelles. Hoc vnicuique de suo sat notum est experimento: quisque enim satis intelligit, esse in se amorem sui vehementissimum, & parem aduersus ea, quæ sibi aduersantur, indignationem, atque odium. Gaudium autem, ac mœror, secundùm Philosophorum placita, aliud nihil sunt, quàm boni, malive præsentis amor, aut odium. Quare quemadmodum potuerunt in humanâ Christi Domini voluntate sine pugná morari summus erga diuinam bonitaté amor, & summum aduersus eius offensas odium; quidni potuerint, & summum gaudium de eâdem bonitate coram spectatâ, & summus dolor de hominum criminibus eam bonitatem lædentibus, & Christo præsentibus coherere? Porro si gaudium de infinitâ Numinis pulchritudine perceptum, dolore de eiusdem offensionibus non est in Christi pectore imminutum; haud dubiè credendum, nec dolore alio de suæ humanitatis offensionibus,

incom-

incommodisque imminuendum fuisse : siquidem dolor hic ferè nullus præ illo fuit , & quidquid esset , æquè medicamentum erat prioris , ac leuamentum : Etenim diuinæ Personæ in assumptâ hominis naturâ offensiones , eas , quas tulerat in diuinâ naturâ , sustulere : propterea quòd quantum honoris Deo expuerant hominum crimina , tantumdem Christi cruciatus reddidere . Hæc puto , alicui subobscura erunt : sed si vitium in oculis non existat , paulò diutiùs immoretur , iterum , ac sepiùs respiciet , & vt in locis subobscuris asolet , inelarescent .

Disce hinc , autem , quid Sanctissimos Christi Martyres in suis , quin etiam & de suis cruciatibus lætos præstiterit : quid præterea te quoque , si eorù vestigia præfferis , securũ inter supplicia , præstabit . Illis enim valde perspicua , pro modo luminis , diuinæ bonitatis species gaudium mitigandis doloribus opportunum afferebat : idque ipsum gaudium augebat cum sua , tum amati Numinis gloria sui martyrij cruciatibus comparanda : vtriusque autem gloriæ spes mirificè sua illis tormenta commendabat . vt e quibus infinitæ nectar dulcedinis exprimeretur : cuius rei documentum capere licet ex ingratis pariter , ac salutaribus corporis medicamentis . Cogita tibi vermibus laboranti præscriptam a medicis absyntij potionem , commendatâ priùs eius amaritudinis contra vermes efficacitate : **Dic amabo te , non ne admirabili quodam eius**

Tormenta solatio martyribus sicut, vt amara agris medicamenta .

eius potionis hauriendæ studio , stomachi doloribus dilaniatus , inardesceres? nonne etiam forbendo , quasi de salutis poculo , gauderes? si quis autem amaritiem illam , in quâ præcipuam salubritatis vim inesse putares , infuso melle mitigaret , an non te maximè offenderet? Placet igitur animo amarities ; eòque magis , quò palato plus displicet , vt cui constet , eandem vim , quæ palatum lædat , vermes perimere . Quid ergo mirum , si cruciatus in quibus vis æternæ salutis inest , quo tempore sanctorum Martyrum corpora offenderent , animos futura prospicientes , ac spe prægustantes oblectarent .

Lenimentū
doloris spes
breuitatis .

Accedit , mirum in modum spem inualescere , atque vnâ tolerantiam acerbitatum roborari , cogitatione breuitatis . Inde Epicurum , licet malum omne dolore metiretur , eum ob hoc negligendum dixisse aiunt , quòd semper , si magnus foret , breuis futurus esset , si longus leuis . Quocirca cupienti sese ad aspera indurare frequenter illud in mente versandum ; mortalia esse cuncta , mortalium damna , & nobiscum breui commoritura : nec nisi stultè longum timeri , quæ te vel citò deserent , vel tu illa . Grauiissima onera baiuli currendo ferunt , certi se minùs diù , citiùs perueniendo , adde , & minùs grauiâ prorsum impellendo , laturos ; minùs enim dehorum , hoc est super humeros grauant , quorum pondus in anteriora discedit . Baiulos tu quoque imitare , si gra-

Vt curius
baiulus , ita
alacritas in-
stis minuē-
do oneri cō-
fert .

grauissima quæque leuiter ferre desideras. Alacer, ac rigidâ onus ceruice sustenta: viribus enim sæpè ignauia deficitur, ac timiditas ob id solùm, quia illas non aduocat, habitura, si iuberet adesse. Citè illud perfer, & ferendo in anteriora, quæ spectas, futura scilicet præmia, propelle: crede mihi currendo incalesces, & à cursu pondus diminues, & a calore vires augebis.

Atque hæc quidem, quæ de leniendo dolore diximus, plus etiam aduersus leuiore molestias valent. Cunctæ siquidem Dei causâ toleratæ, nostræ in Deum caritatis incendium, veluti spinæ conflagrantes, augment: eoque aucto illustrius cum diuinæ pulchritudinis species, tum eius potiundæ spes animo affulget; atque inde is expectatæ felicitatis gustus existit, qui curis omnibus mente abigendis, vel torrente voluptatis demergendis sufficiat. Quid igitur metuum paupertatē voluntariâ sempiterni regni emptione factam? An quia multa mihi pariet incommoda, humilitatem, ignobilitatem, solitudinem, fortè etiam vincula, seruitutem, exilium, ceterasque, quas paupertate ministrâ inferre fortuna solet, iniurias? Ego verò arborem diligo, & cum voluptate contemplor, quæ spinas protegendis a belluarum incursum Domino suo pomis tulit, curamque faciende sæpis detraxit. Quò plures molestias inopia pariet, eò tutius mihi illius asseruari fructus gaudebo. An eam mihi exprobrari verebor? at exprobranti

Ceterarum
molestiarum
mitigatio.

Paupertatis
solatia.

Chri-

Matth. 5. 3. Christi verba reponam; *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum Cælorum.* Quid enim mihi aliena maledicta noceant, quæ nihil possunt nisi malum dicenti facere, & rumpere, vnde eruperunt, auctorem? Verè beatum me tum demum putabo, cum beatus ab eo Verbo præpotenti dicar, a quo cuncta dicendo fiunt. Franciscum memorant, eximium illum euangelicæ paupertatis cultorem, cum Romæ nudis pedibus hyberno tempore niues calcaret, germano fratri fortè occurrenti, rogantique per iocum, num sibi stillam sudoris, quolibet accepto pretio, diuendere vellet, hoc responsum dedisse; si nosset, inquit, quanti sudores meos omnes Christo vendiderim, haud mirareris, ne stillam quidem mihi reseruasse. O si mortales nosset, atque in re ipsâ, non in solâ diuinarum scripturarum syngraphâ, legerent, quanto Deus sudores nostros, & quidquid eius obsequio impendimus, pretio mercetur; profectò non eos, qui sua omnia diuinæ beneuolentiæ cõparandæ impenderent, sed qui aliquid sibi reseruarent, risu, vel potiùs lachrymis dementiam miserati, prosequerentur.

Frãncisci Af-
fisiatis de
paupertate
responsum.

Quid igitur? Vtrum reliquas aduersæ fortunæ iniurias extimescam? Absurdum id quidem: nec inter fortuita, nec inter aduersa connumerandum, quidquid contra nostræ naturæ corruptelam de amantissimi Parentis consilio in medicamento porrigitur. Quare non equo animo fe-

ram

ram paucissimorum dierum humilitatem, ignobilitatemque, quibus certissimâ promissione decretam noui cœlestis, ac sempiterni regni coronam? Quid propinquorum, aut amicorum solitudinem verear, cum apud me vniuersi orbis instar obtineat, vniuersi Conditor, & exemplar? Modò eius complexu ambiar, in frequentissimo me theatri confessu, ac celebritate versari arbitror. Quid amissa prædia pecoribus compascua, Quid exilium a patriâ metuum? qui non alienam, nisi Cœlum, quò vndique terrarum pari peruenitur itinere, patriam agnosco? Vbi amantissimos Parentes Deum, ac Deiparam, vbi fratres, Dei-filios, vbi arctissimâ propinquitate, ac necessitudine coniunctos Cœlites omnes inueniam? Quid seruitutem, aut vincula pertimescam? Miser profectò forem, si in eam seruitutem abduci possem, ijsque vinculis astringi, quibus a Conditoris mei famulatu (cui seruire, regnare est) seducerer, diuellererque: at cum tum maximè illi seruiam, quando eius tuendæ dignitati ista sustineam, nihil mihi vinculis meis erit optatius. Arctiùs mihi illa constringam, deosculabor, fouebo, vt quibus æternam mihi felicitatem obligatam noui. In illis emori, cum illis tumulari cupiam; Babilam sanctissimum Christi martyrem imitatus, qui postquam plures annos, eosque vitæ postremos in vinculis exegisset, moriturus mandauit, ne aliter, quàm suis vinctus catenis, tumularetur, haud

Humilitatis,
solitudinis,
exilij, &
vinculorū
solatia,

S. Babilam
martyr cū
suis catenis
tumulari se
mandat.

Dd

pos

posse ratus a Christo deseri, quem iisdem sibi catenis deuinxerat, quibus ipse ob seruata illi fidem detinebatur. Dicam, quod olim Paulus, qui cum Romanâ custodiâ arctè satis, contentè-que haberetur, eâ sese consideratione, ac voce aliquando relaxabat; *Propter spem enim Israel catenâ hâc circumdatus sum.* Spem autem Israel Christum vocabat, qui rerum sperandarum maxima est, & ceterarum origo: cuius si ipse quoque sim compos, non est cur non summoperè gaudeam, tanquam rerum omnium in vno omnia tenente potius.

Perditæ va-
letudinis,
ac diuerso-
rum morbo-
rum solatia.

An fortè, quem externa mala non terreat, corporis me incommoda, propius animum vellitantia, terrebunt? Perdita scilicet valetudo, cæcitas, debilitas, surditas, ceteraque morborum turba, quorum aliquo haud ferè vnquam nos vacare contingit? At quid mihi hostis mei curam iterum ingeris, cui dolorem, cui exitium opto, ne dum incommoda leuiora pertimescam? Vtinam membris omnibus captus ea hætenus non potuissem, quæ non debueram: non eloqui turpia, non intueri, non audire, non tractare, non petere. Scilicet paruulus permanissem, nocendi inualidus, eoque Dei benignitate redactus, quod nisi redigar, regni cœlestis angusto aditu excludar: Christo clamante. *Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum Cœlorum.* Dummodò mens libera sit, quâ Numen agnoscere, quâ promeremur

Matt. 18. 3.

va-

valeam; tamen si omni corporis usu instar infantis vtero contenti caream, ipse quoque ut Ioannes *exultabo infans in gaudio*, ut cui membra detineantur, dum ad sempiternæ vitæ usum consolidentur, Firmari enim tunc mihi oculos credam superno lumini contuendo, cœlestibus parari canticis aures, iisdem linguam concinendis instrui, caput coronæ, manus sceptro componi, membra denique tota, suæ mortalitatis angustijs coarctata, æternitati durari. Stultissimus sim, si publico immaturus egredi cupiam, leui quâlibet auræ perimendus iniuriâ. Ah quoties cæcum me fuisse, aut surdum, aut mancum, debilemque præoptauerim, ne eâ libertate ad horam usus essem, quæ me æternis vinculis manciparet. Pygmenium Iuliani Cæsaris olim amicum, cum ei per ætatem, obcæcato Iulianus occurisset, atque impiè cauilatus dixisset; *Gratias ago dijs, o Pygmeni quod te video*; subito excepisse ferunt; atque ego *Deo O. M. quod te non video*. Insipienter ille prudentissimi Senis cæcitatem riserat, quam hic sibi merito gratulabatur, ut cuius beneficio tam detestando monstro, eiusque sceleribus contuendis oculos clauserat. Quam nunc mallet vices cum Pygmenio Iulianus mutasse; cum iam ex suis oculis nihil habeat, nisi vnde perpetuò lachrymetur ea, quæ in vitâ oculatus deliquerat. Iuuar huius nefatij Principis irritum, & vnâ cum ipso periturum desiderium cooptare, ac dicere;

LUC. I. 44.

Pygmenius
exprobratâ
sibi cæcitate
gratula-
tur.

Vtinam ad Numinis iniurias mihi obcæcari, aut quoquo modo debilitari contingat: Mihi parcerem, si illi, eò valentior, quò ad mea damna debilior. Tamen si cuncta in me tunc pericula incumberent, modò Deus adesset, nullus foret mihi casus pertimescendus, vt cui se diuina clementia in casus omnes, veluti puluinar insterneret. Intrepidus, ac securus in omnia vitæ pericula pendebo, quando benignam Numinis prouidentiam, quæ me casurum excipiat, aperto sinu expectantem aspiciam.

CAPVT DECIMVM.

De Inuidiæ, & Maledicentiæ vitijs comprimendis.

Inuidia, quæ alijs libentiùs inuidia dicitur, princeps malorum omnium, & radix est: proinde æstimare illam nemo satis possit, nisi antea, quos pepererit fructus, agnoscat. Quidquid in orbe terrarum, quidquid in eius medio, atque inferno sinu malorum clauditur, haud dubiè ex hac vna radice prodijisse constat. *Inuidiâ Diaboli*, inquit Sapien-
tiffi.

tiffimus Salomon, *mors introiuit in orbem terrarum*: quæ nimirum pestis ipsum ex Angelo Diabolum effecerat, mortique tradiderat sempiternæ. Lucifer enim cœlestis militiæ princeps vnâ cum reliquis suarum partium perduellibus ægrè ferentes, vt grauiffimi Theologi tradunt, se relictis hominem in Deum, communicatâ Diuinitate, cooptatum; liuore atrati sese in teterimos Demones generis humani corruptores, & carnifices deformarunt. Inspice igitur tartaream illam custodiam infinitos e cœlo, terrâque congestos populos immentis supplicijs coercentem: mox contemplatus quidquid inde poenarum in terram hanc, inferorum corticem, exudar, tecum ipse disquire; Quis tantum incendium, tot, tantasque, ac tam horribiles calamitates mundo intulerit vniuerso? Certè, si qua fides sapientiffimis Patribus, vnus liuor est de alienâ felicitate contractus. Hic Angelos corruptit, hic homines perdidit, hic inferos suo igne succendit. Vtrum igitur tam demens fueris, vt putes, si tartaream hanc pestem in præcordia demiseris partem tibi vilam felicitatis obuenturam. Vis nosse quid boni de liuore expectare possis, audi vulgatum prouerbium. *Vnum illud est in inuidentiâ bonum, quod maximum est inuidenti malum*. Torquet enim sua quenque inuidum inuidia, rodirque, vt caries, quæ se genere præcordia: & vt cuncta scelera poenas de suis sumant auctoribus, nullum præ inuidiâ grauiores,

Aff. Qata a malis Angelis diuinitas quanam fuerit,

Suar. rom. 1. disp. 5. secti. 4. & disp. 42. sect. 1.

Inuidia inferos, & orbem terrarum malis impleuit.

Vnicum inuidiæ bonum, quod inuidiosquet.

Lib. 3. de ira
cap. 30.

Invidus se-
per torque-
tur, sed sine
commiserati-
one.

Invidus se
ipse mor-
det.

res, cetera enim sui duntaxat mali, lior & sui mali, & alieni boni conscientiam vitur. *Nunquam erit felix, inquit Seneca, quem torquet felicitior.* Ecquis autem sit, qui se non habeat, aut habere putet felicior? Cum igitur liidus torores habeat, quos putat feliciores, nunquam non in tormentis erit, & quidem sine commiserationis leuamine, quia nemo eam, quae de sua felicitate infelicitas constat, tollere, aut leuare desiderat.

Simul illud deterrimum in inuidiam obseruare est, quod nec obsequio, nec beneficentiam mitescit: cunctis propterea feris mordacior, quae officijs mordacitatem remittunt: imo illa efferatur magis, ut quae alienam offenditur aestimatione, quam delata ~~et~~ aemulis officia adaugent: quod te inuidiam mitiorem, ac suauiore exhibebis, eod te illa libentius, eod auidius vorabit. Quae nequitia tanta est, ac tam aperta, ut nullo gaudeat, ne apud inuidum quidem patrocinio. Vitiis reliqua e virtutum viciniam pallium aliquod mutuantur, quod turpitudinem suam aliquatenus tegant: ut a frugalitate tenacitas, a liberalitate profusio, a prudentiam metus: at sola habitat inuidia procul ab omni virtutum confinio, palam sibi maligna, sibi que non secus, ac ceteris inimica: proinde ubi ceteros momordit, suos in sese morsus conuertit: itaque se ipsa lacerat, ut Flacco dicere licuerit;

In

Inuidiâ sculi non inuenere tiranni

Tormentum maius.

Hor l. prim.
ep ad Loll.

Illi enim quo igne corpora miserorum, eodem sensum doloris absumebant: at inuidiæ flamma inuidentis animum inuiolato sensu perurit. Quocirca scitissimè Martialis, ut inuido pestimè optet, ipsi eius liuori illum deuouet, sic penitè deorandum, nihil ut alienæ mordendum inuidiæ relinquat. *Omnibus inuideas Liuide, nemo tibi.*

Mart. l. pr.
epigt.

Porro si qua alia animi affectio mentem excecat, maximè inuidia est, quæ obliquis oculis, vel malignè apertis semper aliena despectat: inde inuidia dicta, quod non videat, quæ cetero qui splendidius micant: haud enim oculi vident, quæ videre non sustinent: cuiusmodi est alienæ dignitatis fulgor, quem imbecilla inuidi acies tolerare non potest: propterea semper obscura vestigat, res omnes a deteriore parte contemplatur, & iudicat, alienis damnis, tanquam suis emolumentis recreata. Quâ in re muscarum perfimiles inuidi sunt, qui salubria præteruolantes, corruptis, & vlcerosis insistant: ibi fodiant, ibi epulantur, ibi tripudiant: itaque fit, ut sanie, cruore, putredine pasti, nihil, nisi putridum, halare queant. Hæc enim potissima eorum maledicentiæ causa: nihil præter malum de alijs norunt, idque eructant, vomuntque quo pleni sunt. *Inde autem commune odium in illos existit: non*

Inuidiam
ximè om-
nium animi
morborum
mêre excē-
cat.

Inuidi ma-
ledicl. atq;
inde cunctis
odiosi.

co-

eorum modò, quos suis moribus petunt, verùm, & reliquorum, qui adsunt, & fortè comprobant, ne obloquendo in se periculum trahant. *Abominatio* hominum *detractor*, inquit sapiens: quisque enim suam rem agi putat, ædes vbi proximæ comburantur. Est verò tam addictum inuidiæ publicum odium, vt hoc sæpè inuidiæ vocabulo significetur: iam enim inuidiâ premi, aut flagrare, non tam inuidum esse, quam publicè odiosum significat. Quare cum graues omnium, & mortaliū, & superum, & sui etiam ipsius inuidus offensiones incurrat; nullam pacis, ac tranquillitatis spem reliquam habet, nisi malevolentiam pariter, & maledicentiam compresserit.

Inuidiæ simul, & Maledicentiæ remedia.

Primum remediū Caritas.

Ergo vnâ operâ morbus vterque emendandus est, quando alter enascatur ab altero. Potest enim, & aliunde maledicentia oriri, præsertim a superbiâ, quæ de suo humilis, & pusilla extare non potest, nisi cuncta prosternat, ac proterat. Quæ autem ab inuidiâ profluit, fonte exiccato, are scat, necesse est. Tollitur autem inuidia triplici potissimùm ratione; Fraternali in alios caritate; Rerum humanarum contemptu; Felicitatis æternæ desiderio. Caritas id agit, vt homines primò animis, & voluntate, deinde rerum, & fortunarum communione ita inter se iungat, vt quisque amicum, veluti se alterum sui ipsius amore complectatur: proinde tam longè absit ab alterius inuidendâ fortunâ, quàm a suâ, cum suam fecerit

fecerit alienam. Quemadmodum enim hoc magis hortulos nostros diligimus, quo illos pomis, floribusque, ac vario frugum genere magis refertos, & luxuriantes cernimus; ita tanto nobis amici cariiores sunt, quanto illos ingenio, gratiâ, opibus, auctoritate, ceteris item naturæ, ac fortunæ muneribus florentes conspiciamus: ex ijs enim floribus fructus nobis prodeunt iucundissimi. Denique nos ipsos amare nobis videmur, dum nostri amatores amamus, quemadmodum, & nos laudare, dum laudatores nostros laudamus: etenim laus amor quidam est in verba prolatus. Secundum Contemptus rerum humanarum, Contemptus quoque rerum humanarum, etiam quos caritate minimè dignos credimus, nostræ invidentiæ subducit: quis enim bovi plena sceno præsepia, aut Sui quercum glande refertam inuideat, ac qui sapiens diuino illo Oraculo instructus; *Omnis caro fenum, & omnis gloria eius quasi flos feni*, eodem loco habet belluæ cuiusque saginam, & quidquid hominum fortunam implet, eodemque homines his fortunis saginatos, ac tumidos, quo belluam de suâ saginâ tripudiantem. Lib. 3. de ira cap. 34. *Inde vobis ira, & insania est*, inquit Seneca, *quod exigua magno aestimatis*. Idem tu de Inuidiâ dicito, cuius insaniam tunc demum sanitati reddideris, cum exigua suæ exiguitati restitues. Tertium æternæ felicitatis desiderium. Denique amor æternæ felicitatis invidiæ, ac lioris reliquias, si quæ supersint, extinguet. Qui enim opulentissimo inhiat supernæ hereditatis patrimonio, quod cohe-

Et

re

redum numero non minuitur, sed augetur (nam & ipsorum Consortium ad patrimonium pertinet) haud vllam inuidiæ causam habet. Siquidem terrena hæc bona pro telluris angustiâ, & competitorum multitudine partita, quantum vacuitatis in cuiusque pectore, tantum liuori locum relinquunt. Contra quo plures de vno illo infinito Bono gaudent, quod totum singulis datur, hoc plures in vnum coeunt, singulique suam in commune læritiam afferentes, publicam augent, omni vt liuoris causâ, ita & liuore ipso proscripto.

Supplicij de
inuido di-
uinitus sum-
ptum,

Libet in maledicæ inuidiæ remedium supplicium de illâ diuinitus sumptum adiungere, vt a pœnâ per æquissimum Iudicem constitutâ, tanquã ab umbrâ æquali, sceleris magnitudinem dimetri liceat. Fuit in celebri apud Ægyptios canobio, cui Vir prestantissimus Isidorus præerat, Adolescens eximiâ virtute Paphnutius nomine. Is quãtum gratiæ apud ceteros erga suam integritatem formâ, atque ætatis flore vernantem, collegerat, tantundem apud Inuidum quendam, eiusdem canobij monacum, liuoris, & malevolentiæ: qui etiam, vt Sancti Adolescentis nomen labe aliquã aspergeret, ne fortè sua fœditas sine exemplo, ac veluti sine pari extaret; hanc illi calumniam, sceleratâ fraude composuit. Eius conclaue furtim ingressus inter palmarum texta, monasticæ occupationis materiam, codicem suum eo artificio abdidit, vt furtiuum, atque alienum esse ex loco
ipso

Ex Caff.
coll. 18. cap.
16.

ipſo tam alieno ſuſpicari poſſent, qui inuenirent. Deinde ad cœnobij Præſectum accurrens, acriter apud illum conqueritur, ſibi ab aliquo monachorum codicem e cubiculo ſublato, petitque non tam ſuz (aiebat) quàm communis ſecuritatſ ſtudio vt in ſingulis eorum cubiculis, dum monachi in templo diuinas laudes perſoluerent, conquiratur. Præſectus, re maturè conſideratâ, tribus ſenioribus quærendi codicis negotium committit, qui adhibita diligentiâ compertum coram illo, cunctiſque ad id vocatis monaſterij Patribus protulere, reum clamantes Paphnutium. Mirari omnes rei noxiam, & quiſque proximum dubius intueri, factum ne, an calumniam credere, atque execrari deberet. Procumbit continuo tametiſ ſuz conſcius innocentiz Paphnutius, & veniam precatus in pœnas ſeſe offert, quaſcunque dare iuberetur. Præſectus præ ceteris vehementer obſtupuit, indoluitque in ſuo monaſterio, ſuam, vti putabat, ob negligentiam vel alienæ rei furem adeſſe, vel famæ. Et licet Paphnutium adduci vix poſſet, vt reum exiſtimaret; fide tamen priuatâ publicæ poſthabita, acri illum obiurgatione acceptum hâc impoſita pœnâ dimiſit; Vt ad templi fores veniam ab introeuntibus in genua receptus poſtularet, dum dignum ſcelere ſupplicium ſtatuereſtur. Binæ hebdomades id probrum ſuſtinuit integerrimus Adoleſcens, quibus elapſis, Deus, qui hactenus tantæ conſtantiz ſpectator adfuerat, vt iam

exemplum statueret malæ cadentis inuidiæ, voluit vt idem, qui sceleris inuido auctor fuerat, esset buccinator, & vindex. Malus enim Dæmon e corruptore subito carnifex, arreptum inuidum ira in ore omnium miserabiliter diuerxit, vt suam illum testari culpam, toto ordine fraudis exposito, veluti in quæstione, ac tormentis compulerit. Tunc autem astantes vniuersi in preces effusi, misero illi propitiare Numen, nonnulli etiam e grauioribus Patribus, sacro carmine adhibito, Dæmonem pellere nitebantur: At is non antea discessit, quàm Paphnutius ipse, cuius illi virtus intolerabilis erat, accedens suâ presentiâ, & contactu fugaret. Accessit enim Hidori iussu mitissimus Adolescens, atque infelicem monachum atq̃ complexus mortiferum spiritum, tam feruidæ caritatis impatientem exhalare coegit. Duo hic animaduertere libet: Alterum est, Diaboli opus esse calumniam, a quâ (vt quisque a suo opificio artifex) nomen desumpsit: *διαβολία* enim calumnia, & *δίαβολος* calumniator latinis dicitur: quare qui calumniam alteri intendit, vel Diabolus est, vel efficitur: Alterum, non esse inuido illi pœnam inflictam, sed offensam, & condonatam: proinde qui inuidiæ, & calumniae maledicentiæ crimen, quantum sit æstimare voluerit, ipsam pœnam, quanta sit, metiatur, oportet: quod quatenus fieri poterit, insequens caput pro viribus edocebit.

Diaboli
opus calu-
nia.

CA:

CAPVT VNDECIMVM.

Extremum cupiditatum reme-
dium sempiterni Supplicij
recordatio.

Vz (malum) inquires, dementia
ista est, beatam vitam quaerentibus inferorum supplicia
reſerare? Nihil ſapientius, mihi crede: diuinæ mentis conſilium, cuius ego adſum interpres, fuit; Vt beatam mortalibus vitam tribueret, miſeram comminari: Hæc ad illam, fugando pellit, gratiſſimâ pulſis poſt euentum ſeueritate. Ita planè res eſt: tartareus ignis Cœleſte Regnum implet, edque, quot ex Angelis ademit, totidem ferè ex hominibus reſtituit: qui Lot imitati ſeſe in montem recipiunt, terre, quam incolunt, incendium euasuri.

Initium Sapientie: timor Domini; Finis autem, & abſolutio caritas: Hanc timor in animum inducit, vt egreſſus relinquat: acui linum trahenti perſimilis, que pungit, vt lino (quod neſcientem cum Deo caritatem reſert) locum aperiat, idque in egreſſu relinquat. Perfecta enim caritas animum
genſif-

Tartara cœ-
li replent.

Pſ. 119, 12.

ingressa pungentem metum, quo vsa est viatore,
 ✠. 10. 4. 18. foras mittit, vt Ioannes inquit, atque intus ipsa
 manens animum cum suo amatore coniungit.
 Cogita, ob pericula huius cui minora sæpè crinem
 timentibus, sæpiùs mentem incanuisse. Cogita,
 vt repentina domestici incendij conclamatio, aut
 vicini soli subsidentis labes, subito rixantes dire-
 mit, & furem cohibuit, & prædam ex ipso Leo-
 num ore decussit. Iam in propinquo esse cogi-
 tandum est, terræ, quam incolimus, labem, tam-
 que nobis incendium pandere sempiternum. Si id
 non metuimus, si ad officium non reuocamur, in-
 trepidi quidem sumus, & fortes, stipitis tamen,
 non hominis fortitudinæ, quæ vera esse non po-
 test, nisi ex ipso Dei metu descendat: per hunc
 enim solum in pericula agimur vniuersa, vt præ-
 potentis Numinis iram declinemus: quidquid au-
 tem Dei metus non firmat, infirmissimum est, &
 mollia æquè ac dura flectere illud valent, ac fran-
 gere. Itaque haud ab re fuerit infernos ignes
 beatam vitam quærentibus referare, vt si quo
 morbo, mitioribus remedijs contumaci adhuc te-
 neantur, hac veluti vstione adhibitâ, conuale-
 scant. Ne tamen metus iste vllum sui timorem
 tibi incutiat, sed clipeum exhibeat ad defen-
 denda mala, quæ metuis, ipsumque securus exci-
 pias; hoc tibi diuinâ fretus auctoritate possum
 promittere, non interim talia metuenti gaudium
 defuturum, imò ne trementi quidem effusam,
 seu

Vera forti-
 tudo sine
 Dei metu
 non est.

Cum diui-
 no timore,
 ac tremore
 effusa con-
 stat læticia.
 Pl. 2. 11.

seu gestientem lætitiã . Accipe ad huius promissi firmitatem diuini chyrographi cautionem : *Seruite Domino*, inquit Regius vates, *in timore, & exultate ei cum tremore*. Vide tremorem cum exultatione in diuinã hãc suasionẽ, & consilio coniunctum, & puta ea duo equẽ posse inter se re ipsã coniungi, ac non posse Deum imprudentis consilij esse auctorem . *Timor Domini*, inquit præterea Ecclesiasticus, *sicut Paradisus benedictionis*: & rursus; *Timor Domini gloria, & gloriatio, & læticia, & corona exultationis*. Denique *Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiã, & gaudium in longitudinem dierum*. Quibus verbis quid ad rem propositã luculentius, quid certius ad fidem dici queat? Non igitur timor Domini vitę præsentis gaudia, sed morbidas cupiditatum affectiones, gaudiorum, imò & vitę ipsius corruptrices, terret, fugatque .

Ecclesi. 40. 28.
Idem. 1. 11.

Id. 1. 12.

Vt ergo ad huius tam salubris pariter, ac iucundi metus causas aperiendas accedamus, tria nobis pœnatum genera, quas apud inferos scelerati pendunt, consideranda sunt. Primum ea erit, quam Theologi nostri *Pœnam sensus* appellant: deinde, quam *Pœnam damni*: postremò pœnã æternitas vtriusque . Quod attinet ad primum; suus quenque sensum, vt e sacris litteris, vel Patrum auctoritate constat, dolor afficiet . Oculos torquetur malorum Dæmonum aspectus vsque adeo tristis, ac truculentus, vt nulla ei tolerando factis.

Tria pœnatum genera apud inferos generantur .

Pœna sensus .

tis esse queat mortalis fortitudo. Catharina Scenensis illorum vnum aliquando intuita, malle se affirmavit, vti eius narrat historia, nudis pedibus ad nouissimum vsque diem ignitam laminam, vel ardentes prunas calcare, quam iterum tam horrendo monstro vel ad momentum percelli; tamen si re verà non Dæmonem, vt Christus illam subinde monuit, sed eius vmbra, ac speciem humanæ accommodatam fragilitati conspexerit, haud dubiè moritura; si monstrum ipsum relecto vultu contempleretur. Bone Deus, quale igitur id fuerit tormentum, quod vt vitaretur vel ad momentum, ignis, tormentorum maximum, diutissimè tolerandus præoptabatur? Huiusmodi immanissima, atque horrenda portenta, non vnum aut alterum, sed planè innumera, nec ad momentum, nec in vmbra mortalibus oculis temperatâ, sed in omnè ætatem, atque in re ipsâ ante orationentium obuersionem. Adijce innumeras nequissimorum hominum animas, quas non singula peccata scelerarunt, sed plerasque quàm plurima, eaque maximè nefaria, nunquam ad vltimam vsque, & longissimam ætatem intermissa. Si Dæmones ob vnum crimen tam turpes, quid homines, naturæ ceteroqui vilioris, ob infinita? Adijce vnicuique miserorum sui ipsius conspectum, nunquam ex oculis recessurum: cuius sceleritas longè spectanti, quàm externa quælibet, tristior: longè enim intolerantiùs suam quisque faciem.

ciem vomicâ aliquâ , aut carcinomatè dehonestatam cernit, quàm alienam.

Consentanea oculis reliquorum erit sensuum perpeffio. Aures ferient perpetui eiulatus, illis fimiles, quos dum hìc audimus, fimiles tartareis dicimus. Id tamen inter vtrosque interest, quod inter imaginem, & exemplar: atque illud præterea, quòd hìc rarò, & breui, ibi innumeri, & semper ex vniuerso illo immani antro resonabunt, nec alio, quàm rabidarum mentium solatio interrupti, iactatis scilicet in superos contumelijs, quæ tamen nonnisi iactantes fatigent, dilanientque. Naribus qualis odor paretur, hinc discas licet; quòd Philippus Nerius, quorum sacras confessiones exciperet, tantâ scelerum graeolentiâ offendi solitus fertur, vt grauius nihil in toto vniuerso fore censeret: dum interim non desint, quos e latrinâ subitò erumpens fœtor extinxerit: Cuius rei testem me ipse profero, qui Romæ hominem vidi hoc lethi genere extinctum, dum domesticam cloacam vacuaturus perrumperet. Quis autem æstimare queat, quantum fœtoris futurum sit in cloacâ illâ omnium maximâ, in quam totius vniuersi colluies defluit, totque pestilentium animorum cadauera congeruntur? Linguam, & palatum vel fames, aut sitis, ne guttà quidem aquæ mitiganda, vt Epulo indicat euangelicus; LUC. 16 25. vel sulphuris eliquati potiones, quas sanctissimi Viri sibi per visum testantur ostensas, horrendum

Ff

in

in modum infestabunt. Denique sensum tactus toto corpore fufum ignis eiusmodi circumcludet, diuexabitque, cui noster hic ignis collatus pictus nonnullis Patribus dicitur: nec immeritò, nam inter illos, ac Theologos conuenit, tam acrem futurum, vt vltra corpus, fit in animum quoque discrucandum penetraturus. Iam perpende si apud inferos alia nulla præter ea, quæ diximus, supplicia tuis essent parata libidinibus, eaque tamen coram spectares; an non continuò, tametsi flagrantissimæ illæ essent, restinguerentur, ac penitus refrigererent? At hæc puerorum terricula-
 menta sunt, si cum ijs, quæ suggeram conferan-
 tur.

Pœna dam-
 ni grauior,
 sed explica-
 tu difficilior.

Altera longè grauior apud inferos pœna erit, quæ ex infinito dâmno, seu ex infiniti boni iacturâ consurget. Hæc vtique infinite torquere valida esset, nisi laborantis animi modus, & angusti fines infinitam doloris portionem excluderent, eâ tamen retentâ, quæ complere, & cumulare cuiusque patientiam valeat. Tametsi autem hoc ita sit, difficilioré habet damni pœna, quàm sensus explicationem, præsertim apud eos, qui rerum estimationem omnem sensibus committunt, nihil vt ratum habeant, quod eorum testimonio non comprobetur: proinde æstimare nequeunt, quid doloris sit animo allatura diuini conspectus ademptio, quæ in vitâ sensibus grauis non est, vt qui per eam nihil sibi sentiant ademptum.

Non-

Nonnulli, vt oculis quoque tantum detrimentum, quoad eius fieri possit, subijciant, bonorum pro-
 scriptionem in exemplum assumunt. Hæc enim
 quod plura, & maiora nobis adimit bona, hoc
 acerbior contingit: sic vt quos ex amplâ, atque
 illustri fortunâ in obscuri laris angustias redegit,
 quasi coopertam flammam, latebras indignatam,
 extinxerit. Multa in eam rem suppetunt exem-
 pla, quorum delectus plus habet negotij, quàm in-
 quisitio: Vnum, aut alterum profero ex magis repo-
 sitâ antiquitate, quibus par ætati: accessit auctori-
 tas. Sardanapalum postremum Assiriorum Regem,
 vbi ab Arbace regijs copijs præfecto, (qui eam
 monarchiam ad Medos traduxit) se victum, inque
 eius manus post paulò venturum sensit, tanto do-
 lore oppressum ferunt, vt satius habuerit accen-
 se pyræ sese cremandum tradere, quàm victoris
 famuli iugum subire, ac fortunam ferre. Saulem
 quoque sacræ litteræ memorant, re malè cum Phi-
 listhæis gestâ, cum nullam regnandi spem supe-
 resse cerneret, suo gladio incubuisse, vitamque
 recusasse, quando viduatam imperio ducere co-
 geretur. Malè sanus vterque quorum vitam ina-
 nis sustentabat ambitio: at eorum insania nostræ
 in tutelam sanitatis veniet, si vti illâ nouerimus.
 Confer Sardanapali, ac Saulis Regnum cum eo,
 quod amissum noxias animas apud inferos lan-
 cinat. Illud terrenum erat, siue ad terreni huius
 puncti angustias coarctatum; hoc in amplissima

Iust. p. l. p.

Sardanapa-
lus ob amif-
sum regnū
se in iguem
deiecit.

1. Reg. 31.

4.
Saul eadem
de causâ gla-
dio incubit.

Cœli spatia procurrit: Illud ad paucos dies, eosque incertos; hoc in omne ævum distenditur, tamque finem, quàm finis metum ignorat: Illud infinitis curis, molestijs, angoribus premebatur; hoc infinitâ voluptate circumfluit: Rex denique in illo sub Regni nomine durum populis, quorum Rempublicam administrabat, exhibebat ministerium; in hoc regiæ habet potentix, sine administratione, proventus. Si igitur illius vanitatis iactura, nec sine aliquâ recuperandi spe, fidissimâ vitæ comite, tantum habuit acerbitalis, ut ignis, ac ferrum lenimento fuerint: quantum habituram consentaneum est credere cœlestis huius, ac sempiterni imperij iacturam, spe nullâ mitigandam, non ferro, aut igne delendam, verùm inchoandam, & succendendam?

Si rãtus ex terreni regni iacturã dolor, quãtus ex cœlestis.

Pœna damni amissæ iacturã explicatur.

Aptius huic damno, eiusque pœnæ explicandæ exemplum eorum erit, quos puellæ alicuius amore captos subitus demortuæ, vel nuptæ rivali nuncius exanimavit, seu etiam (quod sepiùs accidit) voluntariam in mortem egit. Ut tamen exempli huius collatione cœlestium nuptiarum amissionem æstimare pro dignitate possis, illud mihi primùm docendus es; Impias mentes, postquam corpora dimisere, ab Auctore naturæ rerum omnium imaginibus, earum præsertim, quæ sub sensus non cadunt, plenissimè instrui: inde autem in eam diuinitatis notitiam venire, quâ rebus omnibus optatissimis præoptandam illam

agno

agnoscant: inque eius desiderium tam vehementer exardescant, vt toto amoris impetu in Deum, tanquam in infinite voluptatis materiam ferantur. Hoc enim amoris genere, & lapis centrú, & ignis sphæram, & suum quisque bonum, naturâ deducente, prosequitur: quid enim dolerent apud iâferos impij de Numinis absentia, nisi illud aliquâ sub notione diligerent? Acerbè tamen eodem tempore Deum vt tortorem oderunt, quemadmodum seruus, quo tempore Dominum, a quo vapulat, auersatur, eodem amat, cupitque diâ viuere, vt in cuius vitâ suam quoque verti, seque inde sustentari cognoscit. Si igitur lutei iactura figmenti (vt ad exemplum reuertamur) desiderantes exanimat; quo dolore miseras nocentium animas afficiet summi, infiniti, atque etiam vnici boni amissio, cuius pulcherrimam apud se imaginem perpetuò retinent, & contemplantur? Ægri quorum palatum non vitiauit infirmitas, eò auidius feruntur in epulas, quò magis reliquis voluptatibus excluduntur. Quod enim desiderium in plures voluptates fanus, validusque dispersit; hoc ægrotus in solam edendi voluptatem, exors reliquarum, coniungit: quò fit, vt iracundiam illi, non nisi magnâ virtute cohibendam, mensa vel negata, vel dilata, vel malè condita sollicitet. Cum igitur miseræ inferorum animæ cunctis voluptatibus, earumque facultate, atque appetentiâ careant, non habent, quò desideria sua partian-

Naturalis
Dei amor
cû odio in
damnatis
cohzret.

tur: proinde in infiniti illius boni voluptatem, sibi olim destinatam, omni desideriorum agmine incumbunt, summâque vi, & conatu feruntur: non alio tamen euentu, quàm vt parem conatui ictum repulsæ sentiant, ac suo sese impetu non sine immenso dolore, feriant, rumpantque.

Cur in viâ
diuini cœ-
spectus ad-
p̄rio non
cruciet.

Hinc mirari non debes, quid sit, quodd mortalium plerosque, dum in viuis agunt, tanta diuini conspectus incuria teneat, vt eo adempto (qui summus inferorum dolor est) nullo mœrore, aut curâ tangantur. Primùm enim ignorantia, vt sensum ad intelligentiam, ita & ad dolorem eripit, eique veluti stuporem inducit. Deinde si quid sensus ad vtrunque supersit, multiplici rerum in vitâ amabilium varietate auocatur, quo minùs dolori vacet. At infelices illas improborum animas, nec ignorantix torpor, nec vlla voluptatum, aut rerum gerendarum auocatio lachrymis, ac dolori subducet. Quemadmodum enim cœleste illud, quod *Lumen gloriae* Theologi vocant, & Beatorum mentes in possessionem diuinitatis inducit, eò vberius affulgebit, quo quisque suis re-
cè factis plus de diuinitatis fructu promeruit; ita tartareæ mentes tartareo quodam lumine, pro scelerum grauitate temperato, perfundentur, quo in amissæ possessionis æstimationem, paremque dolorem deueniant. Quare cum ibi futura sit summa ceterarum rerum immunitas, atque ab occupationibus otium, non alia illis, nisi luctus,

Tartareum
Lumen Lu-
mini gloriæ
exaduerso
respondens.

&

& lachrymarum de infiniti boni iacturâ occupatio erit.

Postremum, idemque longè maximum inferorum supplicium Æternitas erit, tota per expectationem minimè dubiam anticipata, & quodammodo ad initium reuocata. Licet enim ea in infinitam longitudinem distendatur, nec nisi momento vno semper miseros feriat; se tamen totâ, quanta quanta est, ænei arietis instar in momentum illud incumbit, eoque miserorum mentes quatit, ac deijcit. Perpende igitur, quam longa sit, vt simul quàm ferire valida, intelligas. Adhibe eas comparationes, quas fortè tenes, sed otiosas, in mente. Reputa vniuersum supremi cœli ambitum rebus ceteris vacuum tenuissimâ arenâ ab imo ad summum impleri: deinde singulis annis granum ex illis vnum ab Angelo demi, certoque in loco vltra mundum seponi, quoad immensa vis illa pulueris exhausta alterum veluti orbem arenarum confecerit. Dic, rogo, quantum putas, tot annorum millibus de æternitate detractum? multum haud dubiè: sed si, quantum superfit, inspicias, detractum nihil verissimè censebis, quòd illa, vt antea in suâ infinitate integra perseueret. Extende annos illos in lustrâ, in secula, in centurias, in myriadas seculorum, denique in numerum, quem potes maximum mente persequi, & repleto iterum Cœli sinu, iterumque detractis ad siata illa tempora arenulis, at-

Veriusque
pœnz æter-
nitas.
Quo pacto
tota simul
torqueat.

que exhausto earum numero denuo cogita, num sit aliquid de æternitate imminutum? Ablatum quidem longè plurimùm de æternitate, sed imminutum planè nihil intelliges: ad eum ferè modum, quo si de fluuio pereanni vacuum implesses oceani alueum, immensam certè aquarum vim ex eo detraxeris; at fluuius nihil imminutus, perinde vt antea, plenus efflueret. Iterum cogita, iterum detrahe, iterum, atque iterum computa: semper magis, magisque cognosces æternitate computationem omnem in infinitum exuperari. O igitur æternitas, quæ vel sola mortalium mentes torques, & opprimis, quid comitata, quid armata malis efficies? An non te comite leuissima cuiusque molestiæ vellicatio in infinitæ vulnus acerbitalis euadat? Culcitra ipsa, vtcunque mollis, si æterna cubanti, nec dormituro sedes futura sit, intolerabile supplicium exhibebit: qualem pœnam exhibituros putem immensos corporis, maiores animi cruciatus, si cum æternitate iungantur? Cogita quisquis hæc legis, malorum, atque acerbitalum quantum plurimum vales: voca in auxilium figmenta, ea præsertim, quæ magnitudine fidem excedunt: neçte hyperbolas, finge pœnarum monstra: deinde confer cum veris; semper tuæ mentis cogitationem tam citra verum inuenies, quàm vltra illam procurrat æternitas.

Lectus in-
somnia cū
æternitate
coniunctas
supplicium
intolerabi-
le.

Inferorum
pœna om-
nem men-
tis fictione
superat.

Joannes ille Chrysostomus, qui suæ doctrinæ pretium suo cognomento declarat, ea diuini oraculi

culi verba , *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparauit Deus ijs, qui diligunt illum*, verissima esse, ait, etiam odio habentibus accommodata: nimirum, *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparauit Deus odio habentibus se*. Quam ob rem tanti Viri auctoritate, nec non præmissis rationibus fultus ita locum sceleribus meis ad inferos destinatum interdum comminiscor, certus fictionem semper futuram veritate minorem; itaque mecum ipse differere soleo; Si mihi (quod Deus omen auertat) ob mea scelera locus ita ibi esset compositus, vt pistoriæ fornacis speciem imitaretur, non ex vulgari tamen, cemento factus, sed ex ære fusus, eoque ultra communem ignis feruorem candente, testudine autem tam depressâ, vt iacentem me tantummodo, non stantem posset admittere: aditu verò, saltem post ingressum, omnino careret, conflatis ostij rimis, deletisque vestigijs, sic prorsus, vt in omnem partem æquabilis murorum crassitudo, centena vel millena passuum millia decurreret. Si, inquam, in hunc locum tam horrendum post vltimam illam, ac decreto-riam supremi iudicij sententiam vnâ cum corpore includerer, edque ingressus fornici inscriptum subito inspicerem; **HÆC TIBI SEDES IN ÆTERNVM ERIT**: nec de rei veritate vlla mihi incideret dubitatio; quid, qua-

Fictus, sed
vero mitior
apud inferos
locus.

Gg

fo,

fo, simul ingressus atrocissimo illo igniti æris feruore, atrocioribus characteribus me combustum sentiens, efficerem? Profectò si mori possem, *EX APOC. 9.* illico tantæ succumberem acerbitati. At, *6.* *querent homines mortem, inquit Ioannes, & non inuenient, & fugiet mors ab eis.* Saltem si insaniendi locus esset, protinus a mente discederem. At mentis intelligentia, & sensus augebitur, vti antea monuimus, non minuetur ad dolorem. Quid igitur agâ? Clamem ne, exclamem, Superum fidem, clementiam implorem? lachrymis, questibus, lamentis conficiar? At quorsum, cum nemo audiat, nisi qui clamoribus tuis perinde, atque aspidis combustæ crepitu, gaudeat? Talis contra eum fuisti, talis haberis. In diras, credo, in execrationes, in rabidas contra superos voces erumpam: Stridebo, immugiam, vlulabo, pectus vnguibus, manus, & lacertos moribus appetam, caput solo, testudini allidam, centies, & millies in omnem partem versabor, torquebor, defatigabor; Quid tum? Vbi me integrum diem, vbi me annum totum, vbi centum, ac mille annos ita iactauero, occurreritque nihil me hætenus profecisse, nihil omnino in posterum profecturum; æneam stare Sententiam, plusquam æneum Iudicem, tam certò inexorabilem, quàm immutabilem; quid agam? quò me infelicissimum vertam? Quid consilij capiam? Quiescam ne? æquo animo feram? Silentio necessitati parebo? At quo tandem pa-
cto

O malorum extrema nunquam desitura taci-
 tus patiar, is, qui comedix, vel maximè iucun-
 dæ ultra tertiam, quartamve horam productæ
 assidere vnquam sine execratione non potui?
 Quid igitur (rogo iterum, ac sæpiùs) faciam?
 quid mente reuoluam? quid comminiscar? Ve-
 lim, nolim, ea mihi sedes in æternum erit: in-
 de nunquam exeundum: non radius lucis: non
 auræ frigidioris solatium ad me aspirabit vnquam:
 non amici, aut propinqui ad patientiam adhor-
 tantis verbum exaudiam: non rei vllius species,
 non recordatio iucunditatis, præterquam momen-
 to transactæ, & æternum promeritæ, atque og-
 gerentis supplicium, obuersabitur. O æternitas!
 o intolerabilia pariter ac semper toleranda sup-
 plicia! o horrenda cupiditatum monstra! hæc
 sunt oblectamenta, quæ promisistis: huc tandem
 vestræ insidiæ spectarunt: hic abiectâ simulatio-
 ne vestros vultus retegitis. O si mortales ex hoc
 pretio libidines suas æstimarent; profectò æquè
 voluptatum illecebras, atque indictam illis a Su-
 premo Iudice multam exhorrescerent. Quin ve-
 rissimum fore puto, quod a sapientissimis Patri-
 bus dictum audiui, vt si Deus vniuerso hominum
 generi coram spectandas teterrimas Erebi poenas
 proponeret, atque vni duntaxat ex omnibus su-
 beundas comminaretur; omnes subrectis horrore
 crinibus contremiscent, abiectâque rerum hu-
 manarum curâ in solitudinem, tantæ infelicitatis

Ex poenâ
 soluenda cul-
 pæ malum
 æstimandū.

effugium meditaturi, secederent. Nobis tellus prouidè ad vitam in eâ degendam opacata est, metu perituris, si pellucida, subiecta monstra patefaceret. At o cæcas hominum mentes, an non Deo teste compertum habemus, supplicia illa atrocitatem suam vltra nostrorum oculorum aspectum in infinitum extendere? nec vni subeunda esse; sed tam multis, vt præ illis paucos Christus in sacris litteris eximendos dicat.

Matt. 7. &
20. & alibi.

Quo igitur metu, quâ sollicitudine par est, nostræ nos saluti consulere, & contumacissimis, atque ad tam horrenda supplicia perducturis obstare libidinibus?

Hæc de frangendis cupiditatibus dicere habuimus. Licèt enim quarundâ leuiorum mentionem nullam fecerimus, nullius tamen remedium omisimus: nam quæ grauioribus morbis præscripta sunt, citiùs leuiores extinguant. Præterea quanquam nos minimè latet, etiam mortis, supremique iudicij metum ad animos compescendos plurimum valere; tamen ab eo vrgendo abstinuimus, quòd telum vtrunque non nisi inferorum supplicijs veluti præfixum, & cuspidatum terreat: Pœnâ enim tam atroci sublatâ, omnis iudicij diuini, mortisque metus hebescit. Duo tamen generatim commonemus; alterum est, cupiditatum nullam beatè viuere cupienti contemnendam esse, ac sine freno relinquendam: quia minima quæuis in maximam, si nutriatur, nihil non aursuram,

Minima quæuis cupiditas maxima, si nutriatur, fiet.

furam, excrescet. Cernere id licet in Christi seruatoris nostri cæde, cui scelus par nunquam fuit, tamen si nulla non in illam cupiditas propemodum conspirauerit: Iudæ avaritia, Pontificum, & Sacerdotum inuidia, Phariseorum traducta hypocrisis, ac detectæ pudor obscenitatis, Herodis ambitio, Pilati metus, atque imperandi libido, plebis, ac ministrorum adulatio, populi denique vniuersi concitata, ex frequenti reprehensione iracundia: quisnam crederet avaritiam, adulationem metum, aliasque eiusmodi mitis ingenij cupiditates tam execrabile facinus ausuras? Furor est autem inde vitæ humanæ præsidia ad felicitatem expectare, vnde diuinæ, beatæque supremæ perniciës, ac tantum miseriarum accessit. Nec satis tibi consultum puta, si præclusis reliquarum cupiditatum hiatibus vnum aliquem apertum dimiseris: plus enim timoris obsessis ciuibus portæ vna affert iam reserata, quàm centum clausæ securitatis. Vt in te omnes sese tartarei spiritus fundant, rima quælibet tuæ voluntatis sufficiet, hoc est vitium, quod in eâ faciat quæuis malè compressa cupiditas.

Alterum, quod monemus est non leuem quamlibet ad perpetuam, & securam in hac erumnosâ vitâ tranquillitatem satis fore cupiditatum compressionem, sed magnam requiri, perfectamque, per quam nimirum ita sui corporis, animique patientiam aduersis omnibus quis obfirmauerit,

rit, vt malorum perpeſſio in quandam ſenſus ve-
luti duritiem occalluerit, & quaſi loricam ad no-
ua vulnera e veterum cicatricibus natura confe-
cerit, nec iam inter cędentis, aut palpantis for-
tunę manum diſcrimen vllum agnoſcat. Qui ſeſe
ita munierit vnus aduerſa omnia prouocare, ne-
dum expectare intrepidus poterit: bellumque
ipſum inteſtinum, ac ſingulare certamen, quod
ſecum gerendum beatam vitam quærenti indixi-
mus, quamuis acre futurum ſit, non pacis ta-
men expulſio erit, ſed præſidium, & munimen-
tum: idque contra ſuas cupiditates pugnantem euen-
turum certò promittimus, quod fortiffimis olim
ſub Iudâ Machabęo Iſraelitis eueniſſe tradunt

1. Mach. 3.

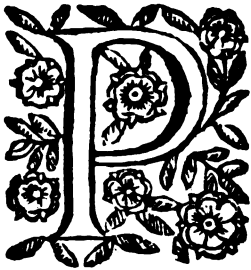
*Qui præliabantur, inquit, prælium Iſrael cum lætitiâ. Tu quo-
que præliaberis, ſed ita vt pax,
& lætitia non prælium ſe-
cutura tantummodo
ſit, verùm
etiam comitatura; eademque fu-
tura victorię præmium,
auxiliumque.*

LIBER TERTIVS DE VITA

IN TERRIS BEATA CAPVT PRIMVM.

Vbi de Christianæ virtutis
iucunditateⁱⁿ vniuersum
agitur.

Rima felicitatis pars est, miserijs caruisse, eaque tanta, vt veteres inter Philosophos, Tullio teste, minimè defuerint, qui bonorum finem, absolutamque felicitatem in doloris vacuitate constituerent. Parùm quidem benè de naturâ parente sensere, a quâ nisi latronum, vt vocant, beneficium, expectarunt nullum: scilicet, inuiolatum dimitti. Illud tamen per huius imperitię tenebras veritatis emicuit; **Magnum esse indolentię bonum, quod viris doctis**

Eorum auctor Hieronymus Rhodius.

Etis summi boni speciem exhibuit . Hâc autem beatæ vitæ parte , quantum mortalibus licet , potitus est , qui e vitijs elapsus etiam cupiditatibus ad ea reuocantibus frenum iniecit . Altera iam superest obtinenda , eaque potissima , quæ in Christianâ virtute , ad euangelicam normam exactâ , continetur . Quanta illam etiam in præsentî æu animi voluptas sequatur , in hoc tertio libro aperiendum suscepimus : & primum quidem in vniuersum de eius ad beatam vitam efficacitate loquemur ; tum ad singularum quarundam virtutum incredibile improbis gaudium , & iucunditatem enarrandam progrediemur .

Nulla e veteribus Philosophorum familijs æquè ac Stoyca admirationi apud ethnicos fuit . Hi enim Philosophi eximijs honestatis laudibus , cui summam bonorum tribuerant , errores suos mirificè cohonestarunt : nec fortè a vitâ beatâ aberrasse illos tam benè dixeris , quàm abfuisse , vt quibus a viâ non tam digressio fuerit , quàm reuerâ defuerit progressio . Haud dubiè enim virtus omnis ad beatam vitam conducit , sed si vltra philosophicos fines minimè progrediatur a perfectâ immortalis vitæ felicitate adhuc plus distat , quàm vt de eâ possit gustum capere , mortalis vitæ felicitati , siue solatio sufficientem . Longius igitur prouehenda virtus , vt æternæ nos felicitati propiùs admoueat , & in possessionem præsentis , quæ in eâ viciniâ moratur , inducat . Illud

Virtus philosophica vitæ in terris beatæ minimè sufficiens .

ta-

tamen hîc pro certo, exploratoque sumendum, eam in cuiuslibet virtutis vsu voluptatem inesse, vt si cunctas quis virtutes animo inserat, felicitatem huic æuo congruentem obtineat. Huius rei triplex proferre licet testimonium; primum e diuinarum Scripturarum sacrario, proximum e cuiusque honesti hominis experimento, tertium e virtutis ipsius ingenio, & causis.

Quod ad diuinum oraculum attinet; nihil in sacris litteris crebrius, quàm beatos nuncupari, qui a vitij abstineant, ac virtutem, atque honestatem colant. *Beati immaculati in viâ, qui ambulant in lege Domini; Beati, qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in vjs eius. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in Spiritu eius dolus. Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis. Potens in terrâ erit semen eius &c.* Denique ex Euangelio Dauidicis carminibus mirè consono habemus; *Beati pauperes spiritu, beati mites, beati qui lugent, beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici, beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* Quibus octo enumeratis virtutibus ita homines beatos fieri nobis firmiter persuasimus, vt virtutes illas iam vulgò octo beatitudines nuncupemus. Plura etiam eiusmodi loca toto hoc opere disseminata

Primi e sacris litteris pro virtute beante testimonium. Pf. 118. 1. & 2.

Pf. 127. 1. Pf. 137. 1. & 2.

Pf. 111. per totum.

Matt. 5. 3. & seqq.

reperies, e quibus omnibus planè illud efficitur, tam certum nobis esse debere, beatos esse, non modò in patriâ Beatorum, verùm etiam *in viâ*,
 Pl. 118.1. vti Psaltes regius testatur, eos qui ex virtute viuunt, ac diuinam legem sequantur, quàm certa, explorataque sint reliqua sacrarum litterarum, vtcunque captu difficillima mysteria, vti sunt, quæ de venerandâ Triade, aut Eucharistico Pane, aut id genus alijs sacræ nobis litteræ tradunt: Vna enim cunctis diuina substruitur auctõritas, quæ vni mysterio subduci nequit, nisi concidant vniuersa. Si enim neges, qui bene viuant, beatos esse, vno tempore mentitum Numen, & mendacia esse posse quæcunque alia dixit, affirmas.

Secundum
 pro virtute
 testimoniũ,
 experiẽtia.

Alterum testimonium a proprio ductum experimento plus fidei a nobis obtinet, vtcunque minus mereatur, quàm immissæ de Cœlo voces: ad eum ferè modum, quo leuis auræ susurrus plus sonat auribus admotus, quàm remota tonitrua: imò hæc aliquando in susurrum longinquitate elanguescunt, susurrus in tonitruum sonitum propinquitate conualescit. Quamplurimos afferre licet eiusmodi testes, qui suo sibi vsu liquere dicant, idem esse benè, ac beatè viuere, eamque inter
 Pl. 84.11. Iustitiam, & Pacem, vti ait Regius vates, osculo verè firmatam necessitudinem, vt alteram ab alterâ seiungi nequaquam contingat. Verùm quia hos quoque per totum opus dispersos dedimus, dabimus, que præsertim in sequentibus, non est
cur

cur hęc ijs enumerandis diutiùs immoremur. Illud solùm, vt quisque reputet, moneo; quantâ animi tranquillitate gauisus est, si quando a vitijs emer- sit, quanto maiore, si quando virtutem impensius coluit, si corpus suum asperius inediâ, vel flagel- lo accepit, si animum fregit, edomuitque: deinde computet, quantò plura suis, ac duriora sint san- ctorũ Virorũ ieiunia, aliæque corporis, aut animi afflictationes; atque inde perspicuè colliget, quantò maiora illis, quàm sibi solatia diuinitus contingãt, clamante Dauide, *secundùm multitudinẽ dolorum meo- rum in corde meo consolationes lætificauerunt animã meam.*

Ps. 93. 19.

Tertium denique testimonij genus ab ipsâ virtu- tis conditione ductum in hunc modum exponitur. Primùm cum virtus vis quædam animi sit, vigor, ac sanitas, qui eã præditus est, non potest, non sum- mopere gaudere, quòd se depulsis languoribus sanum videat, & in omnes conatus validum: id- que præsertim, vbi longus, & multiplex morbus præcesserit: si enim gaudet animus restitutâ cor- pori, hoc est iumento suo, post diuturnum lan- guorem valetudine; quantò magis sua illum va- letudo, omni persanata ægritudine, delectabit? Præterea sanitas ista suum menti lumen a cupidi- tatibus obscuratum, item libertatem per eas im- minutam, restituit. Longè autem iucundissimum est, depulsis tenebris, fractisque vinculis in aper- tum educi, cœloque libero frui, cuius spiritu tan- quam nativo sese recreet animus, augeturque.

Tertiũ pro
virtute te-
stimonium,
eius natu-
ralis cõdi-
tio.

Quid enim pulchrius, quid proinde iucundius, quam cœlestia spectantem terrena calcare? fortunæ iacula, e superiore loco ridere? non metu contrahi? non mœrore deijci, non lætitia insanire? non de tenui spe cum tremore pendere? nihil, quod tolli possit, suum deputare, nihil, quod suum sit, perdere posse? supra humanas denique erectum, ac Cœlo proximum tumultuantis mortalitatis pugnas, & fremitus, tanquam gladiatorium munus virtuti exhibitum in tuto spectare? O si ^{huc} oculos tollerent ij, quos non natura pronos, & ventri obedientes, sed nequitia finxit; ne illi, eadem retentâ voluptatis cupidine, relictis nequitie sordibus ad honestatē confugerent.

Accedit ad hæc, quod cuiusque consuetudinis (quo in genere virtus reponitur) comes est delectatio: parit enim in animo aduersus ea, quibus consuevit, familiaritatem quandam, amoremque, ac deinde ad eadem obtinenda facilitatem; plurimum autem iucunditatis habet in promptu esse, quod ames, siue id quidem honestum sit, siue turpe: proinde vtraque consuetudo, siue bona, quæ virtus dicitur, siue mala, quæ vitium, aliquid habet iucunditatis: id tamen interest inter duas, quod bona, atque honesta consuetudo voluptatem, quam affert, conscientie gratulatione, item inite a Deo gratiæ, meritique apud superos præmij opinione, expectationeque mirificè auget. Contra verò mala, ac vitiosa

con-

consuetudo, conscientia moribus rodit, ac de-
 uorat, quidquid attulerat oblectamenti. Denun-
 ciat enim offensi Numinis iram, atque improbo
 præstat Damoclis gladium conuiuantis ceruicibus
 intentatum, metuque in præcordia iam demissum:
 quem scilicet, qui viderit, miserrimus sit, mise-
 rior, quem latuerit, auctâ in malorum cumulum,
 quæ cælat effugium, cæcitate. Quid beatius Da-
 mocele, si externa computes bona? Iusserat illum
 Dyonisius aureo in lecto, ac floribus insperfo,
 coronâ insuper redimitum, ad mensam conquisi-
 tissimis epulis instructam accumbere. Vniuersum
 vnâ cum suo instrumento cubiculum regiam pro-
 clamabat magnificentiam: textili picturâ, eadem-
 que nobilissimâ instrati parietes: signis item, ta-
 bulisque depictis pulchrâ varietate distincti, au-
 rea laquearia, gemmea pauimenta, indutæ pur-
 purâ sedes, eburneæ mensæ sub magnis ex auro
 crateribus fatiscentes: cuncta ad miraculum com-
 posita, dispositaque. Aderant seruorum greges,
 aderant eximia formâ delecti pueri, quorum alij
 cibos, pocula alij summâ curâ atque ordine mini-
 strabant: nonnulli prorsus vacui, eius vt nutus
 obseruarent, aperto capite protinus imperata-
 facturi aureum cubile circundabant. Nec suffi-
 tus, aut vnguenta deerant, nec musicum car-
 men, nec neruorum, seu tiliarum cantus, nec
 denique eorum quidquam quod pulcherrimam
 valeat, maximèque obtabilem fortunam instrue-

Damocles
 supernâ irâ
 metuentis
 exemplū.

re,

re, desiderabatur. Quid, inquam, illo beatius si hæc inspexeris, nihilque præterea? At ille horum nihil potuit inspicere vbi intentis forsùm oculis gladium ab equinâ setâ pendentem suspexit; nec vlllo regij apparatus, ac deliciarum sensu tangi, quando iam sensus omnis impendentis mortis horrore defecerat. Itaque ad ferri eius fulgorem, quasi ad fulgur expallescens, quam fortunam antea magnis precibus euocauerat, iam paribus votis ab sese expertus deprecabatur. Ita planè res habet: certissimum documentum hæc propositâ imaginè nobis Dyonisius præbuit, certius proposito se ipso eius imaginis exemplari; fieri nimirum nequaquam posse; vt cui conscientia diuinæ vltionis gladium intenter, pars vlla liquidæ voluptatis vel a Regiâ fortunâ contingat.

Virtus ani-
mi cibus
sua iucun-
ditate con-
ditus,

Denique nutrimentum animi virtus est, quo ille alitur, & in magnitudinem suam, seu magnanimitatem excrescit. An tu putas vulgaribus cibus, perituram vitam facturis, inductam a rerum Conditore iucunditatē, quæ comedendi laborem redimeret; virtuti autem sempiternam vitam contentiùs elaboranti inspersa condimenta nulla? Falleris, & magnam rerum Auctori iniuriam iofers, quasi pecudum adulatus palato animorum nutrimenta neglexerit, minùs his, quàm illis amicus. Ieiunia tam rigida, tam crebra, tam diuturna a sanctissimis Viris, nec gementibus, aut suspirantibus, sed lætis, alacribusque seruata, & cibus gra-

grauatè ob intermissa pietatis officia captus, satis indicant, quantà pietas iucunditate dapibus præstet, & quàm verè illud ab Ecclesiastico pronunciatum, cunctisque gentibus deprædicatum; *Non est, non est oblectamentum super cordis gaudium*. Lugebat Bernardus, monasterij clareuallensis Antistes, quoties a rerum cœlestium contemplatione ad mensam euocaretur, cibosque non secus atque æger ingrata medicamenta, sumebat. Luxit quoque inter epulas Isidorus, præstanti virtute apud Ægyptios monachus: causam verò rogatus, Fleo, inquit, quia bestiarum cibos edere cogor ad diuina Cœlitum natus conuiuia. Denique magnus ille monachorum parens Antonius non flebat quidem ad mensam, sed mente ad futuras in Cœlo dapes immissâ, appositas capere obliuiscabatur, nec aliter esse poterat, quàm, vt hoc ageret, ab assidentibus moneretur. Tunc autem non tam ciborum, quos caperet, gustu, quàm eorum, quos repudiaret, continentiam delectabatur: sat sciens, hanc delectationem non gulæ longitudine definiri, sed vitæ, eiusque apud superos immortalis.

Pietas cibo
lôgè iucun-
dior.

Eccl. 30.
16.
In eius vi-
tâ.

In vitis P.
P.

In eius vi-
tâ apud
Sur.

Illud quoque de Bernardi discipulis memorandum, quod cum ad omnia virtutum genera præclare instituti, cibis valde fordidis iucundissimè vescerentur, panem scilicet fursureo, ac propemodum terreo, confectâque ex fagi frondibus pulte; seridè conquesti sunt apud Guillelmum Cathalau-
nen-

Pietas et à
cibus con-
dimentum
adiuogit.

nensium Antistitem Bernardi amicissimum, quòd indulgentiùs a suo Magistro haberentur; tantum se capere in mensâ voluptatis, vt quasi per aliam viam regressi in regionem suam, quas delicias in ciuitate reliquerant, easdem in solitudine etiam auctas recuperassent: proinde veritos, ne futuris in Cælo delicijs fraudarentur, rogare se, vt pro suâ auctoritate Bernardo tantæ indulgentiæ modum imponeret: Responsum tamen a prudentissimo Antistite fuit, iucunditatem illam non ciborum esse, sed temperantiæ, quæ cœlesti illos suauitate condiret: idcirco non iacturam inde timendam cœlestium deliciarum, sed spem augendam, quandoquidem istæ non darentur, nisi illam præfumentibus arrham: quo responso nouum cibus illis condimentum, & iucunditatem adiecit.

Ceteris
quoque iu-
cundior vo-
luptatibus.

Habet igitur sua pietas condimenta, quorum dulcedine mens imbuta corporeæ dapis sensum amittat, aut fastidium capiat. Quod si etiam intelligere libeat, quantum ceteris quoque plebeijs voluptatibus nobilissima, planequè diuina virtutis iucunditas præstet; percurrere vniuersa ægypticæ solitudinis monasteria. Vide ibi infinitam sanctissimorum hominum multitudinem, quàm procul ab humanâ societate, tam ab humano solatio se iunctam. Cerne corpora illa solis ardore semistulata, ieiunijs enecta, nudo solo ad quiescendum allisa, adeo exucca, arida, exsanguia, vt vix continente cute ossa cohereant. Larvas cre-

de-

deres, si subitò occurrerent, & fugâ declinares, quemadmodum in vitis Patrum nonnulli fecisse, solitarios conspicati narrantur. O quàm angustè, inquires, habitat in eiusmodi corpusculis animus! quàm anxie, ac trepidè sub tecto tam ruinoso! quantâ cum inopiâ, vbi ne mendicandi quidem potestatem solitudo permittit! Atqui si magis accesseris, si cuncta penitùs rimatus fueris, nusquã parem inuenies hilaritatem, nullo propiùs exemplo supernæ felicitatis admoneris, quàm beatis illis apud Ægyptios monachorum choris, perpetuò Deum summo cum gaudio laudantibus. Non angustè, si rem diligentius expendaris, sed laxiùs habitare animum intelliges, cui adeps inanimus hospitium non occupet: nec de tecto ruinoso timorem esse migrare cupienti: nec denique inopiâ premi, qui ea solum non habeat, quæ noluit, quæque, vt rerum Domino potiretur, erogauit.

Viderat Antonius Paulum in Ægyptiâ specu verpibus, dumetisque rigidâ, latitantem: audierat septimum supra nonagesimum iam annum cum siluestribus feris versatum, nec modò nullo hominum recreatum subsidio, sed ne alloquio, ne aspectu quidem: nouerat, centenariâ propè excessum inediâ, centenariâ solitudine, centenario silentio sepositum: vbi tamen hæc rogantibus discipulis referre debuit, compendiario sermone vsus; *Vidi, inquit, Paulum in Paradiso*: idque ne

Pauli solli-
tudo. Anto-
nio Paradi-
sus.

temerè dixisse videretur, iterum ac tertio ait.
Vidi Paulum, Vidi Paulum in Paradiso. Tanta enim
lætitiâ plenum illum, ac gestientem inuenerat,
vt cum Paulo altero in Paradisum raptò scitè
confunderet, nihil interesse ratus, in Coelo ne
fuerit, an Coelum cum suis delicijs ad sese pertra-
xerit. Ipsemet verò Antonius, qui vitam suam
vndique ex seueriorum Patrum exemplis, veluti
e spinis totâ solitudine collectis, asperauerat: &
vltra commune ferarum genus, ceteris solitarijs
familiare, sub earum corporibus spiritus tartareos
in contubernio habuit; eâ tamen mentis iucundi-
tate perpetuò affuebat, vt, Athanasio teste, sem-
per in Coelo cum beatis mentibus versari videretur.
Quin etiam perpetuò hilaris alios omnes hi-
larabat aspectu: sic prorsus, vt hâc ipsâ oris hi-
laritate, coelesti quodam nitore perfusâ inter ce-
teros monachos etiam a peregrinis, qui eum
quæsitum aduenerant, nullo indicante, dignosce-
retur. Suos autem monere solitus erat, vnam
esse hostis tartarei frangendi rationem, mentis
lætitiâ e rerum supernarum contemplatione,
ac spe descendente: inde enim inuidos spiri-
tus rumpi, atque euanescere: hanc verbis sua-
dere conabatur, hanc læto vultu quasi addito
exemplo persuadebat, communicabatque. Præ-
terea auctor est idem Athanasius, potentissimos
quoque, atque opulentissimos Reges curarum tem-
peramentum, & solatium ab eo solitos emendi-

Id. ibid.

Ca-

care. Magnus enim Constantinus, eiusque duo liberi Constantius, & Constans Romanorum Imperatores, non semel ad illum litteras dederunt, quibus rogabant, suis ut eos responsis consolaretur. Quod cum præstaret Antonius mirum est, quanto cum gaudio ea responsa acciperent, quanto cum maiore iterum, ac sepius lectitarent. Denique supremum vitæ diem, quem ceteri trepidando solent, ipse ridendo clausit, oculisque, ac manibus in Cælum sublatis animum conscius, quod iturum, mirè lætus dimisit.

Constantinus Cæsar ab Antonio solatia mēdicat.

En quod pertinet Christianæ virtutis efficacitas, ut in terrâ desertâ, inuiâ, & inaquosâ, conuertat petram in stagnâ aquarum, & rupem in fontes aquarum, & quidem tam dulcium ut sub aquarum specie mellis suauitatem exhibeant, quemadmodum idem Regius Psaltes interpretatur, ubi ait; *Et de petrâ melle* (hoc est aquâ mellis dulcedinem referente) *saturauit eos*. Maneat igitur, virtuti cuiuslibet communem esse, & quasi

Ex pl. 61.3. & 113.8.

Pl. 80.25.

e genere suo hereditariam iucunditatem: iam ad præcipuas quasdam virtutes descēdendum, quibus ultra communem sua est, & peculiaris, eaque longè maxima, voluptatis accessio.

*

Ii 2

CA.

CAPVT SECVNDVM.

De Fide, quam Deo loquenti
mortales adhibemus.

Idem diuinam Theologi nostri ap-
pellant, quam Deo O. M. super-
na nos mysteria, viamque salutis
edocenti tribuimus. Hæc vir-
tus ceterarum, quæ nos ad fe-
licitatem ducunt, dux est, &
magistra, sine quâ nec Deo

Ad Heb. 11:
6.

Fidei iucun-
ditas quan-
ta, & vnde.

Duplex ca-
pit iucun-
ditatis in
sciëntiâ, ma-
gnitudo, &
firmitas.

lib. p. de
part. anim.
6. 5.

placere possumus, vt ait Paulus, nec nobis Deus,
qui quanquam nostræ omnis felicitatis materia
est, non aliud sine fide gaudium afferre potest,
quàm quod cæco spectaculum, vtunque pulcher-
rimum. Quantum autem illa voluptatis habeat,
coniectare inexpertis licet ex immensâ discendi
cupidine, quâ vniuersi tenemur, cui quo plùs sa-
tisfacimus, hoc vberior voluptas, quasi in siti-
potantibus, accedit. Duo autem sunt, quæ ma-
ximè sciendi studium proritant, delectantque,
nempe magnitudo rerum, quas noscimus, & no-
titiæ firmitudo. De magnitudine ait Aristoteles,
magis nos oblectari leui notitiâ rerum cœlestium,
quàm plenissimâ rerum inferiorum; propterea
quod

quod gratius nobis sit, quæ in pretio habemus, ac diligimus, eminus contemplari, quàm humilia, quæque negligimus, tractare, ac possidere. Firmitudo verò notitiæ, quantæ iucunditatis sit, suis omnibus theorematis, problematisque Mathesis demonstrat, quorum singulis cum diuersa persua-deat, hoc vnum omnibus apertissimè, & sine metu fallaciæ docet, summam esse in ijs intelligendis iucunditatem. Tametsi autem ea discipli-na nihil quidquam aliud præter materiæ dimen-siones, rem scilicet tenuissimam contemplandam præbeat, tamen quia ea, quæ dicit, oculis quo-dammodo subjicit, & firmissimè persuadet, in-credibili studiosos voluptate perfundit: vel inde id sit, quod certum sibi lucrum, ut eun-que paruum, animus gratuletur, vel potius quod ingenium suum, cuius acumine illud obtinuit, quasi nobi-lis auceps magis venatione lætus, quàm prædâ. Testis præ ceteris locuples Archimedes (mar-tyrem dicerem ob mortem propterea obitam, si fas esset vocem iam consecratam in vsus pro-fanos reuocare), qui Marco Marcello Syracu-sas deuastante, cum omnia tumultu, ac rui-nis oppressa supremos clamores tollerent, ipse geometriæ magis, quàm vitæ studiosus hanc ho-stium furori permisit, ne a geometricâ formâ, quam descriperat, contemplandâ, breui fugæ spatio diuelleretur. Duo autem hæc in diuinam fidem mirificè conuenire perspicuum est: sum-

Vnde ori-
tur mathe-
seos iucun-
ditas.

ma

ma enim docet, eaque summâ pariter comprobatur firmitate: quare si pro modo cum magnitudinis, tum firmitatis rerum, crescit intelligendi voluptas; hanc non nisi summam a diuinâ fide profluere necesse est: vtrâque tamen pars euoluenda est, & veluti oculis exponenda, ne inuolutè tradita minùs sese approbare possit accipientibus.

De rerum
magnitudi-
ne, quas
docet fides
diuina.

Primum igitur (quod ad rerum, quas diuinâ fide cognouimus, magnitudinem attinet) suam Deus O. M. infinitam quaquauersum magnitudinem nobis aperuit: infinitam scilicet potentiam, quâ Coeli, terræque orbis, quocumque libuerit, momento condere possit: infinitam sapientiam, qua orbium illorum formas summâ cum infinitarum partium conuenientiâ atque vetustate componat: infinitam in omne spatium amplitudinem, quâ tot, tantisque rebus cum in suâ immensitate locum, cum de suâ æternitate tempus, ac vitam distribuat: infinitam bonitatem, per quam infinita cuiusque generis bona in se ipse contineat, nempe infinitam probitatem, infinitam benignitatem, infinitam pulcritudinem, & gratiam, & suauitatem, & mansuetudinem, & clementiam, & lucem, & dulcedinem, & odorem, & quæ denique singulorum pretium nobis in infinitum auget, liberalitatem, per quam cuncta hæc, nostra in æternum fore promittit, modo tanta dona vnâ cum Donantis amicitia non dedignemur. Ape-
ruit

ruit præterea nobis animorum nostrorum immortalitatem sempiterna illa Numinis munera æquaturam: Aperuit adoptionem, cuius beneficio in æternam fortunatissimi regni educamur hereditatem: Aperuit supernarum sedium amplitudinem, decorem, opulentiam, voluptatem, quorum contemplationis fructus non in oculis sistit, alienamirantibus; sed ad animum vsque, sua contemplantem ingreditur. Denique tam multa, tam magna, tam præclara Deus nobis aperuit, nostræque fidei credenda tradidit, ut si cum ijs, quæ oculis patent, conferantur, hæc mundi corticem esse dixeris, illa mundum: quare tanto maior ex interiorum harum rerum notione voluptas existit, quàm e communibus hisce spectaculis, quanto rerum interiora cortices suos, ac velamenta pretio, & pulcritudine vincunt. Verùm quia consuetis voluptatibus frequens usus condimentum nouitatis, eamque pretij partem ademit, quam raritas facit, interiectæ defectio- nis experimento; inde fit, ut nemo nostrum qui euangelicæ lucis usurâ iam tum ab incunabulis fruimur, eam lucem inter delicias computet. At quemadmodum non est, qui digniùs oculos æstimet, quàm qui ab exortu luminibus captus subito aliquo prodigio illa recepit, ut qui vnâ cum oculis hunc ipsam aspectabilem mundum, cæcitate amissum, se videat recepisse; ita non est, qui superni diuinæ fidei luminis beneficium clariùs

Oculis mû-
di corticē:
cernimus,
fide mūdū.

Raritas in-
teriectæ de-
fectione,
res com-
mendat.

riùs agnoscat, eoque iucundiùs fruatur, quàm
 cui inter errorum tenebras nato, educatoque re-
 pentè euangelicę doctrinę fulgor, sagratoria mun-
 di penetralia referans, illuxerit. Liquidò id ex
 quibusdam Sinarum populis nuper didicimus, qui,
 ut eorum monumenta ferunt, in magnę cęcitatís
 tenebris natí, educatíque ne se a belluis quidem
 norant discernere, rati humanos animos bellua-
 rum instar eodem, quo corpora momento extin-
 gui. Vbi verò se immortales gerere animos,
 eosque præpotentis Dei filios, regniq; confor-
 tes cooptatos, a nostris Doctoribus cognouere,
 idque firmissimis rationibus, comprobari; mirum,
 quantà animi, sibi gratulantis, lætitiã efferi cę-
 perint: quasi tunc primùm e brutorum, ac re-
 pentium ordine ad Superum conditionem euola-
 rent, atque a sempiternã morte, in quam se da-
 mnatos putarant, ex insperatò reuocarentur.
 Horum lætitiã nostrę opulentię, cuius participa-
 tione lætantur, nos admonet, nostramque volu-
 ptatem excitat inconsiderantiã consopitam.

Fidei iu-
 cunditatem
 docent nati
 inter tene-
 bras infide-
 litatis.

Fides tunc
 maximè de-
 lectabilis
 cum in Sa-
 pientiam
 euadit.

Sapientię
 definitio.

Est tamen, & alia via, ac ratio, quã fortiùs
 excitetur, & fortior eadem exurgat voluptas: si
 nimirum nostra hæc diuinis oraculis habita fides,
 assiduã de suis mysterijs contemplatione e tene-
 bris, in quibus iacet, in tantum assurgat, vt in
 sapientię lumen, & claritatem emergat. Est au-
 tem sapientia rerum diuinarum, humanarumque
 ex altissimis causis deducta cognitio, quę cum

præ-

præstantissimum sit diuini Spiritus donum, non ingenio, non studio datur, sed caritati, ipsum sibi diuinum spiritum adiungenti. Inde Rudes, sed cœlesti Spiritu præditos sæpè sapientissimos videas, vt qui de diuinis rebus tam altè sentiant, vt æquè rem nullam extra Deum ament, ac nullam propemodum agnoscant: rerum verò, quæcunque illæ sint, inferiorum causas semper ex alto diuinæ prouidentia consilio deducant. Contra ingenio, atque eruditione præstantes, nec alio quàm terreno spiritu, seu vento plenos, tam stultos videas, vt ferè aliud nihil in rerum vniuersitate agnoscant, aut curent, nisi quæ oculis patent, & mutis quoque sese animantibus vulgant: quam ob rem infima quæque, modò sensibus obuia, superis præferunt, & inferiorum originem vel a casu, vel a magis vésano, ac furioso malorum Dæmonum consilio repetunt. Non sapiens est, qui sapientiam vendit, sed qui comparat, & in suos vsus conuertit: ille enim non adhibet, nisi vt exponat: hic quo plùs adhibeat, minùs exponit. Plerique Senecam, Plutarchum, Epictetum, quod nostra Christianorum dogmata bellè protulerint, inter sapientes recensent. Ego verò non aliam illis laudem tribuerim, quàm quæ pueris solet balburire incipientibus. Vt enim puerorum ex infantia recentium tritas quasque voces osculo excipimus, quasi e mutis prodigiosas; ita tritissima quæque Christianæ philosophiæ dogmata ab

Illitterati
doctis Sa-
pientes.

An verè Sa-
pientes, qui
vulgo inter
eos recen-
sentur?

Kk

ethni-

ethnicis hominibus audita plausu, & gratulatione prosequimur, quasi ab infantibus nunquam antea, aut a belluis miraculo prolucuis. Quin & hęc ratione eorum dictis interdum vřimur, non secus, atque Æsopicis bestiarum apologis, non tam ad docendos, quàm ad increpandos homines, quasi bestijs humanitate, ac prudentiã deteriores. Non igitur Sapientem vocabo Senecam, aut quosuis alios sapientiã propolas, qui alijs conspicilla, construunt, ipsi caligare contenti: sed Paulum, solitudinis incolam, sed Antonium, eiusque discipulos, qui quantum humanã litteraturã rudes, tantundem homines litteratos in sui admirationẽ traduxere, quòd indocti tenerent, quã philosophiã culmina assequi non potuerant. Vt tamen quid sapiant illitterati nostri, & quid illis sua ad agendam cum tranquillitate vitam sapientia conferat, liquidò discas, rem totam in sequenti capite altiùs exponemus. Interim vt quã dicturi sumus de sapientiã huius ad beatam vitam præsidijs sine erroris formidine securus excipias, audi, quã de illã tradit, auctor sapientiã Deus. *Beatus homo, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentiã. Melior est acquisitio eius negociatione argenti, & auri primi, & purissimi. Fructus eius pretiosior est cunctis opibus, & omnia que desiderantur huic non valent comparari.* Fortè non dubitares, quin beatus in hoc æuo futurus esses, si cunctã tibi diuitum opes, & quęcunque præterea vulgo deside-

ran-

Prou. 3. 13.

stantur, adessent. Quid igitur dubitas, an beatus futurus sis cœlesti comite scientiâ, quando Deo teste intelligis, illam tibi allaturam aliquid cunctis opibus pretiosius, cunctisque rebus vulgò expectendis, atque optabilibus præstantius?

CAPVT TERTIVM ;

De Cœlestis scientiæ ad huius vitæ felicitatem præsidij.

Hoc inter Sapientem, & gregarium quemlibet Christianæ disciplinæ cultorem interest, ut licet utrique idem de diuinis mysterijs iudicium sit, eademque fides, non eadem tamen intelligentia, ac sensus. Illi diuina non innotescunt modò, verùm & sapiunt, & in amore, atque in delicijs sunt: isti, ut in obscuro latentia venerationem potiùs sacro quodam horrore perfusam, quàm delectationem pariunt. Inde sanctissimis viris, quos solos sapientes sacræ litteræ norunt, id interdum vsuuenit, ut si sermonem de diuinis rebus instituunt; &

Quid inter sapientem, ac solâ fide præditû interit.

Qua: incu-
da viris: fá-
tis pia col-
loquia . .

Lib. 2. dia-
log. cap. 36.

cibi, & potus, & somni, vna cum reliquis corporis desiderijs, mente aliò auocatâ, obliuiscantur. Tantâ enim iucunditate Cœlestis hæc sapientia pios inter sermones animum implet, vt illi minimè vacet pro leuioribus voluptatibus. Quod Bénédicto cum sorore Scholasticâ contigisse Magnus est auctor Gregorius. Hi enim cum tempus omne diurnum diuinis colloquijs extraxissent, idque Scholasticæ breue nimis videretur, vt cuius in desiderio diuinarum laudum æternitas perpetuò sederet, a Deo precibus impetravit, vt, imbrium vi Fratris reditum prohibente, integram quoque noctem piæ adungerent colloquutioni, quod cum peregissent visâ luce non tam sermo illis productus quàm contracta nox videbatur: tanta vtrique fuerat mentis intentio, & cordis tripudium somnos excutiens. Quid putas te fuisse facturum, si tertius illis interuenisses? superasses ne ingruentem noctis concubiæ somnum, eumque oculis flagitantibus abnuisses? an potius in diurni tædij solatium vltro aduocasses? vel saltem non inuitus obrepenti conuiuendo cessisses? Verifimile mihi est, si fidem duntaxat apud te sermonis illius argumentum, non intelligentiam, & comprehensionem inueniret, non secus te affuturum, atque oscitanter auditurum, quàm si duobus de communi patriâ tibi ignotâ diu, ac iucundè colloquentibus nouus, & peregrinus, accideres. Illi exitum non inuenirent, tu fortè præuenires abeundo.

do insulsi sermonis pertusus. Beatum Ægidium memorant, eam cœlestis patriæ opinionem assidua contemplatione imbibisse, ut quoties Cœlum memorari audiret, continuo alienatâ a sensibus mente totus in eius desiderium, & cogitationem raperetur. Quæ res à pueris comperta materiam illis lusus, ac ioci suppeditavit: simul enim Ægidium per vias incedentem viderent, de industriâ beatam illam patriam geminatis vocibus exclamabant, ut sanctum virum mente abalienatum inspectarent. Quid causæ est, quod Christianorum plerosque plus erigit infima quæque, & oœnosa huius terræ audita voluptas, quam cœlestis recordatio felicitatis: scilicet non aliam putauerim, nisi quod illam gloriam obscurissimæ fidei lineamentis, veluti extinctæ prunæ ductibus adumbratam spectent, terrena verò omnia solaribus radijs collustrata, inaurataque. Contra, diuinâ Sapientiâ instructi supera, infimaque, suo quæque colore discreta cernunt, iustamque cuique æstimationem tribuentes pari voluptate illa animo petunt, atque ista relinquunt. Hoc autem inter maxima ad huius cui felicitatem præsidia connumerandum: nam cui supernarum rerum cogitatio in delicijs est, is tam suas habet in potestate delicias, quam sui animi cogitationes.

Est & præcipuum aliud diuinæ Sapientiæ ad animi tranquillitatem parandam præsidium. Docet enim illa, & ultra vulgarem fidem planissime Sapiens ostendit mali potest continere.
ostendit

ostendit; Vnum esse duntaxat in rerum vniuersitate Bonum, & expetendum, Deum nimirum, siue eius in Cælo consortium: cetera verò, quæ extra Deum sint, bona esse, atque expetenda, quâ ad vnicum illud Bonum conducant; quâ verò auocent, mala, ac declinanda. Cum enim rerum Finis cuncta, quæ ad se referuntur suâ bonitate bona efficiat, & quasi de suo splendore collustrat; Deus autem sit rerum omnium finis, quæcunque ad eum conuersa nos ducunt, suâ bonitate impertit, suoque decore cohonestat: auersa verò, quæ secum nos a Deo auocant, abducuntque, suâ cum scditate dimittit. Et quandoquidem nonnulla incommoda, sæpè aptiora sunt ad homines in Deum agendos, quàm diuitiæ, honores, fama, & commoda reliqua, quæ aculeos quidem, eosque peracutos habent, sed hamatos quodammodo, vinctatosque, sic vt retineant, quos figunt; idcirco sapiens neque commoda bonis, neque incommoda malis adnumerat, sed vtraque medijs, ac neutris æquè bona, & salutaria futura, si e diuini Parentis manibus ad nos deuenerint, æquè mala, ac pestifera, si nostris ea, Deo inconsulto, atque adeo inuito sumptimus. Quare cum sapienti certum sit, nihil velle, nisi quod ipsi benignissima Dei manus exporrigat; nihil illi non bonum, siue non aptum ad eum cum Deo bonorum omnium fonte iungendum, erit: quo etiam fiet vt eius animo nihil

Incommoda illi mala non sunt.

hâc imminere possit, quod timeat, nihil adesse, quod doleat, tametsi corpus suum in eculeo distendi, admotis que facibus exuri, non sine magnâ ipsius corporis molestiâ viderit. Haud enim sapientia mala corporis tollit, sed bono usu in bona animi vertit, quasi venena in medicamina emendans. Dicit enim tunc sapiens quod olim Possidonius coram Pompeio; *Nihil agis dolor, quannis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum.* Imò addet, quod nequibat Philosophus, *semper te esse confitebor bonum, quia bonorum ad finem me aliquando perduces, deseresque in limine sine te ingressurum.* Minus quoque torquebitur incommodis dolore leuioribus, qualis est opum, honorum, patriæ iactura: quas res, cum non ut vulgus fortunæ munera credat, sed commodata, vel pignora; si abire contingat, nihil eorum se perdidisse, præter custodiæ sollicitudinem, & reddendi obligationem, existimabit.

Ex Cic. 2.
Tusc.

Prodierat aliquando e suâ specu, vbi solitarius degebat, in proxima campestria Macharius Alexandrinus, cumque corpus, vti solebat, animoque Cœli haustu liberioris recreasset, serus in suum sese recipiebat hospitium: inde autem propius absens vidit ante fores asellum clitellis instructum, quem Prædo vasis e specu prolatis raptim onerare properabat. Macharius perinde ac suâ minimè res ageretur, latronem tanquam viator fortuitus aliò profectus, benignè salutatur, ro-

Ex vitis Patrum.
Sapientie præfidium in toleranda bonorum iactura.

Mira Macharij equitas in toleranda rapina.

gat.

gatque, num adiutore sarcinis deferendis indi-
geat, & simul deflexo gradu præfò se futurum
ostendit. Eo annuente, domum ingreditur, atque
utensilium reliqua maiori, quàm prædator, ala-
critate diripiens (vt cui conscientia non, vt illi
obstaret) in asellum imponit: quo probè one-
rato, latroni, tanquam suas vias iturus, amicè
valedixit, lætus tanto onere sese leuasse, quàm
alteri imposuerat. Pergens autem iacturam illam
in materiam cantus, & voluptatis assumpsit, il-
lud Apostoli vadendo cantans; *Nihil intulimus in*
hunc Mundum, haud dubium, quòd nec auferre quid
possumus. Nempe hoc ex Euangelicâ paupertate
emolumenti hauserat, vt cum vniuersa, quæ cir-
ca se videret, tanquam aliena putaret, non plùs
doleret, ea se amisisse, quàm aliena.

11. ad Tim.
6. 7.

De honoris verò iacturâ vide, quod de Chri-
sti Apostolis publicâ ignominia notatis scripsit,
qui eorum acta in commentarios redegit: *Ibant,*
Aq. 5. 41. *inquit, gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni*
habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Vbi
obseruare licet diuini famulatus præstantiam, in-
quo sublimior quædam dignitas est, & gaudio
celebranda, ipsa terrenæ dignitatis deminutio:
Dignitas est ipsa di-
gnitatis pro-
Christo de-
minutio.
Gaudentes, inquit, quoniam digni habiti sunt pro no-
mine Iesu contumeliam pati. O vel hoc solo nomi-
ne fortunatos, qui diuino se dominatui mancipa-
runt: abiecerunt enim tuendæ dignitatis molestif-
simum onus; quando illam tam benè Dominus,
cui

cui committitur, tueatur, ut ipsa eius damna in incrementa conuertat.

Denique de patriâ in exilium cum gaudio commutatâ nulla non ætas præclara exempla suppeditat. Circumspice in omnem terrarum partem, & quàm longissimè vales, memoriâ in retrò acta secula immitte; nusquam non offendes Christianæ Sapientię alumnos tam lætos in exilium e suis Ciuitatibus abeuntes, quàm si ab exilio in patriam regrederentur: nec perditum irent patrimonium sua, sed recuperatum. Huic rei illustre perhibet testimonium Apostolus in eâ, quam ad Hebreos dedit, epistolâ: vbi etiam rationem suggerit, vnde Christianis tantum gaudij afferret bonorum fluentium dilapsus. *Rapinam, inquit, bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscetes, vos habere meliorem, & manentem substantiam: perinde ac si diceret; Lati vos vestris fordibus exuendos dedistis, regium paulò post amictum, & coronam subrogaturis. Hoc nempe est; Cognoscetes vos habere meliorem, & manentem substantiam. Quanto autem meliorem, metiri licet ex alacritate commutantiam. Vide hanc, si lubet, apud Danielem Bartolum nobilem e nostrâ*

Æquitas in ex lo tolerando.

Ad Heb. 10. 34.

Dan. Bar. in lap.

Martyrum
lætitia in
durissimo e-
xilio.

nunquam se in patrio solo lætiores fuisse re ipsa
profiterentur. Coacti siquidem aliquando sine te-
cto, ne ex arborum quidem ramis tyranni lege
permisso, prægelidâ insuper, ac niuosâ tempesta-
te, cuncti ferè, nisi quâ honestas non pateretur,
nudi, ijque ægroti, senes, pueri, foeminae, igne
quoque ad frigus temperandum inhibito, degere;
tam alacres tamen suâque sorte beati ævum age-
bant, vt oblata etiam aliqua vitæ subsidia ab
ethnicis hominibus, suam in alijs humanitatem
miserantibus, constantissimè recusauerint; rati se
vitam perdituros, si hostibus, accepto comæatu,
deberent: contra si Christo parenti redderent,
in tuto collocaturos. Denique vt, quos recusa-
re non liceat, testes producam; quotquot reli-
giosæ vitæ institutum iniuimus, ij, qui luculenta,
aut satis commoda patrimonia tenebamus; an-
non vltro pauperibus, vel cognatis illustrius egē-
tibus, ea detulimus, dantes ferentibus lætiores?
Quidni autem lætiores, quibus certa fides esset,
nos terrenas opes non perdere, ne in huius qui-
dem temporis vsu, sed centuplo ad hanc vitam,
ad futuram infinitis partibus auctiores efficere?
Audi, quàm firma hec sint; *Amen dico vobis* (vo-
luit & iuramentum apponere tametsi nequeat in-
iuratus loqui is, qui semper se Deum testem ad-
hibeat) *Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres,
aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut
agros propter me, & euangelium, qui non accipiat*

Religiosi
viri patri-
monia læ-
tiores do-
nant, quàm
alij acci-
piant.

Marc. 10,
29.

centies tantum in tempore hoc, domos, & fratres, & forores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, & in seculo futuro vitam aeternam? Quid sibi vult, inquires, vox illa, cum persecutionibus? an non pugnat cum præcedentibus? quo enim pacto centupla huic vitæ reddetur merces, si vitam ipsam tyrannica sustulerit persecutio? Mirum in hoc verbo, & magni in rem nostram momenti latet mysterium: dignum proinde, quod non saturo, ac nauseanti Lectori in extremo capite apponatur: auido vtilius inferemus, vbi de spe erit agendum: ibi autem verbum hoc non pugnare, vt destruat antecedentia, verum vt tueatur, ostendemus.

Cētuplum
in hac vitā
etiam in
medijs per-
secutionib⁹

CAPVT QVARTVM

De summā Fidei diuinæ firmitate.

Propositā supernarum rerum infinitā magnitudine, quæ Evangelicæ Sapientiæ beneficio fidelibus Christi famulis summā cum voluptate recluditur; reliquum est, vt quàm certa, & firmaque ea sint, in præsentī

capite differamus. Quo argumento nihil inquam mihi fuit lectu, audituque iucundius. Iuvat enim plurimum firmissima sui regni praesidia obeuntem recognoscere, & alta securitatis munimenta hostiles impetus elusura lustrare: quid enim delectabilius, quam immenso bono sine ullâ amissionis formidine, voluptatem diluente, certò scire se potiturum? Quid iucundius, quam infinitam expectare sine metu frustrationis iucunditatem? Atque id est, quod maximè ostendit diuinæ fidei ad oblectandos animos efficacitatem, quòd quæ nobis illam confirmant, iucundissima sunt, non essent autem iucunda, si nobis iniucunda firmarent. Multa autem sunt, quæ Christianæ religionis firmitatem præstant, nec omnia persequi per instituti operis angustias licet: tria tamen ex omnibus seligemus, quorum singula veritatem testentur, collata verò tam aperte manifestent, ut eius negatio suæ sit confessio cæcitatæ. Primum est euangelicæ doctrinæ præstantia; alterum edita ad adiungendam illi auctoritatem, & firmamentum prodigia; tertium denique mira eiusdem in exteras terrarum omnium gentes propagatio.

Tria, quæ fidem confirmant, doctrinæ præstantia, miracula, & propagatio.

De doctrinæ, præstantiâ, eius Sancti-
tas.

Quod ad doctrinæ præstantiam attinet; ea e duabus potissimum rebus, sanctitate, & constantiâ, consurgit. Sanctitas euangelicæ doctrinæ tanta est, quantam ne votis quidem equare fas esset, ni vota ipsa frequens exemplorum occursum docuisset assurgere: tam multos passim cernere

licet

licet ex eius alumnis incredibili sanctitate conspicuos . Ad hanc autem , vt cultores suos Christiana religio perducatur , eximiam illis de Deo O. M. (cuius amor sanctitas est) primam ingerit existimationem : Eum enim esse docet , quo nulla valeat nec terrena , nec cœlestis intelligentia , aut maius , aut melius , aut æquale aliquid excogitare . Cetera barbarorum instituta , quæ humana intelligentia peperit , ea duntaxat de diuinitate proferre potuere , quæ angusta valuit , ac tenebricosa mens hominum capere : proinde vsque adeo infinitam Dei magnitudinem in arctum cœgere , quæ Personarum numerum , quæ providentiæ , quæ libertatis , bonitatisque decora amputando , vt in truncum planè redegerint , suâ materiæ , vnde fugebant Numina , facis restituta . Fatis deinde vitiorum fordibus ea inquinarunt , vt si quem hominem Dijs illis similem inuenire contingeret , inter porcos abigeremus . At Christiana religio diuino parta ingenio Auctorem suum , refert , non ad angustum nostræ comprehensionis modum , sed ad diuinæ , quæ nostram in infinitum excedit . Hæc tamen Dei magnitudo nostræ intelligentiæ mensuras vsque adeo excedens ingenio sagaci fidem facit , non derogat , vt cui notum sit de infinito Bono ea magis esse credibilia , quæ magis exiguæ mentis angustias ad infinitatem suam excedant . Inde autem est , quod mortales iubeat omni officiorum genere , ac pietatis studio

dio Numini honorem habere, vt si eius meritis
 parem exhibere nequeant, parem saltem suis vi-
 ribus habeant: itaque diuinæ gloriæ prouehendæ,
 non dignitati, non voluptati, non opibus, non
 vitæ, non si qua vitâ cariora sunt, parcant; sed
 cuncta cum gaudio, tanquam lucraturi profun-
 dant. Quia verò nullum Officij genus Deo O.
 M. gratius accidere potest, quàm si eius sanctis-
 simos mores sibi quis imitandos proponat, secun-
 dum illud; *Sancti estote, quia ego Sanctus sum*: hoc
 Lect. 19. est similitudinem induite, cuius amicitiam opta-
 tis: idcirco hoc maximè spectat Christiana insti-
 tutio, vt alumnos suos ab omni labe purissimos
 exigit, & per integerrimos, ac sanctissimos mo-
 res quanto sublimius euehat, tanto diuinitati pro-
 piùs admoueat.

Id autem, quàm facile, & cumulatè præstite-
 rit, ex tam multis, ac propemodum innumeris
 omnis ætatis, sexus, atque ordinis sanctissimis vi-
 ris, qui seculis omnibus Christi Ecclesiam exor-
 narunt, luculenter apparet. Quamplurimi enim
 ex illis posthabitâ rerum humanarum, sui que cor-
 poris curâ, vitam omnem in solitudine procul ab
 hominum conspectu, contemplando Numini, ac
 rebus cœlestibus traduxere. Alij se longissimis
 peregrinationibus, atque immensis fregere labo-
 ribus, vt ignotas, atque a nostro Orbe distitas
 gentes ad veri Numinis cultum conuerterent:
 quod vt efficacius peragerent, astrictissimo victu,

con-

continentiâ summâ, incredibili inediâ se ipsos Christianæ, quam prædicabant, perfectionis exemplar gentibus illis elaborarunt. Alij sub dirâ infidelium Regum tyrannide cunctis acerbitatibus, ac tormentis corpus dilacerandum dedere, quò suum Deo amorem, ac fidelitatem approbarent. Quæ tantæ doctrinæ sanctitas Doctorem Deum, suus ut quenque stylus auctorem, tam dilucidè monstrat, quàm sensu carere, qui neget. Vnde enim, nisi a diuinâ Sapientiâ, profluere tam diuina, tam Deo plèna, Deumque spirantia documenta potuerint? Cum igitur viam illâ salutis edòceant, atque ad eam contemptis omnibus ineundam inuitent; tam certum est, ad salutem perducere, quàm Deum mentiri in æternam amicorum perniciem non posse. Quid enim dictu, audituque absurdius contingere possit, quàm Deum Mehemeti, Nestorio, Lutero, alijsque palàm scelestissimis, sibi que infensissimis tenebrionibus, æternæ salutis viam, ut ipsi iactant, monstrasse; Sanctissimis verò Apostolis, Martyribus, Anacoretis, Virginibus, qui opes, dignitatem, gloriam, voluptates, & vitam ipsam eius honoribus profudere, errorem pro viâ, vel ostendisse, vel permisisse: nec cæcos filios, eius amantissimos, in foueam, dum se Parentem cupidissimè peterent, euntes piâ manu redûxisse? An potest quidquam de infinitâ Dei bonitate excogitari inluciosius? Certè si de homine quopiam simile

ali-

aliquid audiretur; nemo illum a feris animantibus, nisi ob plusquam ferinam immanitatem, fecerneret.

Biisd. do-
ctrinz con-
stantia,

Constantia doctrinæ æquæ, ac sanctitas diuinum prodit Auctorem, qui solus tam multa, tam ardua, tam abdita, tantâ cum partium omnium confessione sine vilo vnquam lapsus vestigio docere potuerit. Quauis enim infinitis propemodum partibus sacrarum litterarum doctrina constet, plerisque etiam res abditissimas, atque ab humano sensu remotissimas tractantibus; nulla tamen pugnare vnquam cum aliâ, aut cum naturali ratione, ac veritate, vel ab amicis, vel a sagacioribus inimicis deprehensa est. Multa quidem supra nostram rationem docet, sed contra nihil: proinde non potest humana ratio aliquid ex eâ, tanquam sibi contrarium respuere. Quod si respuat, ut superius, & ab se minimè captum, intollerabili tumet superbiâ, nisi fortè disrupta euauit, quasi persuasum habeat, se comprehensione præditam infinitâ, ac prorsus diuinâ, quæ ex ijs quæ sint, nihil non capiat. Constantiæ miraculū auget summa nostrorum hominum in omni disciplinarum genere eruditio, eaque omnis ijs, quæ pertinent ad religionem diligentissimè examinandis impensa. Duodeuiginti hætenus publica orbis terræ Concilia, in quæ præstantissima quæque, omnisque plena eruditionis ingenia e cunctis gentibus confluxere; item quàmplurima singulis nationibus.

Summū Ec-
clesiæ, ac Pa-
trū in exa-
minandis dog-
matis stu-
dium.

tionibus peculiaria, alia etiam permulta prouinciarum propria in id vnice coacta sunt, vt cuncta Christianæ religionis dogmata, imò & voces singulas accuratissimè expenderent, an a ratione aliquid, aut a veritate aberrarent. Eò etiam totâ vitâ desudarunt acutissimi quique, atque ij propemodum innumeri, quibus omnibus haud vnquam contigit, in absonum aliquid, aut minùs rationi consentaneum incidere: quin omnia summo consensu comprobarunt, palàm docuerunt, acerrimè, etiam fuso sanguine, propugnarunt: tametsi non suam auctores, retinendæ dignitatis studio incitati, sed alienam liberi sectatores doctrinam tuerentur. Quis tot capita, moribus, opinionibus, ingenio, locis, temporibusque maximè diffusa, atque in rebus prope omnibus pugnantia in hanc vnâ, atque vniuersam doctrinam propugnandam componere potuisset; nisi hæc ipsa doctrina sui Auctoris diuinitate proditâ sibi tanquam diuinis vocibus, silentium, & assensionem, ab omnibus linguis, ac populis conciliasset? Hęc ratio benè expendenti validissima est, at quæ sequitur, longè validior.

Alterum Christianæ religionis firmamentum est infinita propemodum prodigiorum multitudo ad adiungendam illi auctoritatem diuinitus edita. Quâ in re illud cum primis animaduertendum, haud quaquam posse a rerum Auctore, vanam aliquam, ac mendacem vitæ instituendæ rationem,

Prodigia in
huius do-
ctrinæ con-
firmatione
edita.

ac superos colendi formulam, prodigijs commendar: imò ne permitti quidem, vt eadem a malo dæmone præstigijs suis, veluti signis adulterinis, quorum fraudem Deus non detegat, obli-
 gnetur: quemadmodum detectas a Deo nominus Agyptiorum magorum coram Pharaone præstigijs. Ita sapientissimi quique Theologorum, ac Patres vniuersi docent: causamque afferunt, quia fecus homines prudentiâ duce, hoc est Deo ipso auctore, (cuius illa apud nos fedet interpret) in errorem, sempiterno exitio daturum inducerentur. Inde miracula meritò nuncupantur annuli diuini signa, nullius vnquam adulterio permiffa, vbi in veræ religionis documentum adhibeantur. Tam multa autem eiusmodi miracula institutæ a Christo religioni commendandæ perpetrata narrantur, vt apud nos illa audire, aut legere solitos propè miraculi nomen, lassatâ, ac perditâ admiratione, perdiderint. Ex ijs duntaxat, quæ Franciscus cognomento Xauerius Indiarum Apostolus ad vnam sui imaginem Potamiësem nostrâ memoriâ edidit, iustum volumen conscriptum vidimus: quis enumeret, quàm multa per se adhuc viuens, quàm multa post obitum per sui corporis, aut vestimentorum reliquias toto terrarum orbe dispersas ediderit. Quid dicam de innumeris alijs sanctissimis Viris, ac fœminis Xauerio, vt morum sanctitate, ita prodigiorum effectione minimè imparibus, & fortè præstantioribus? qualis vtique fue-

Exod. 7. 12.

Miracula
 Dei sigillū
 quod ad vi-
 cerati ac-
 quit.

lit

rit Sanctissima! Dei parens, & Superum Regina Maria, cuius vna Lauretana domus patris prodigijs complura volumina impleuit. Vix autem reperire est Christiani nominis urbem, aut vicum, in quo non vnum, aut plura templa occurrant, tabulis votiuis, vel sigillis cereis, argenteis, aureis, prodigiosa beneficia testantibus, vndique cooperta: quo peristromatum genere illustrius Ecclesiæ catholicæ templa renident, quàm attalidis suis regis ædes peripetasmatis: Hæc enim donant egentibus domibus ornamenta, seu potius accommodant aliena; illa, quæ sua illorum sunt, manifestant.

At cuncta hæc a nobis conficta Aduersarij nostri protinus clamant. Quid enim verò? num satis nequitiae apud vos ad similia fingenda deesse censendum? estis ne immunitate aliquâ donati, quâ ne Apostoli quidem (inter quos non defuere grauissima crimina) vt nemo vestrum vel officioso mendacio contaminari queat? Quid igitur causæ erit, cur scriptorum apud vos nullus Lutheri, aut Caluini, aliorumque nouæ religionis auctorum miracula conscripserit? Profectò, si extarent, scribere debuerant: cum enim illi se a Christo missos suæ Ecclesiæ restitutores, doctoresque iactarent; opus erat diplomata suæ missionis Christi sigillo, vel saltem eius Vicarij obsignata proferre. Cum autem nullum Vicarij diploma ostentare aliud possent, nisi, quo quenque illorum

Hæreticorum effugiū obicitur.

Pontifex Maximus tanquam pestiferum Christiani gregis corruptorem, a reliquorum cœtu, & communione seiunxit, reliquum erat, vt per miracula se ab ipso Christo proximè missos demonstrarent. Quare cum ea miracula scripta non sint a suis ceteroqui amantissimis scriptoribus, quid aliud fuisse in causâ excogitare fas erit, nisi prudentem metum, ne si ab hominibus in ore, atque oculis omnium scelestissimis diuina facta prodigia iactarent, sibi detraherent, quàm alijs dare conarentur auctoritatem? Atqui Scriptores nostri auxerunt potiùs, quàm imminuerint sui nominis apud vulgus opinionem, vt qui populo ea prodigia scripsere, quibus ipse populus interfuerat. Ita Gregorius Pontifex Magni cognomentum ab ijs accepit, in quos suos dialogos sparfit, vbi quamplurima sui temporis miracula ijs ipsis legenda præbuit, quibus contigisse narrabat: Profectò si falsa forent, Magni quidem, sed fabulatoris, non Doctoris cognomentum retulisset. Basilium quoque, qui Gregorij Neocesariensis scripsit miracula, ijsdem populi magnum nuncuparunt, qui & Gregorio Taumaturgi nomen fecerunt, vtroque cognomento scriptoris Basilij fidem comprobantes. Athanasius, Hieronymus, Augustinus, Bernardus, Bonauentura, ipsi quoque litteris consignarunt, quæ suo tempore mira supra naturæ ordinem contingere: nec tamen ab æqualibus suis, qui narratis rebus in-

*Συμμετρησθέντες
miraculorum
effector.*

ter-

terfuerant, aut mendaces, aut creduli, sed præstantissimi, ac prudentissimi Ecclesiæ Doctores audiere. Præterea possunt ne æmuli nostri, quæ sacris continentur euangelijs, Christi seruatoris nostri miracula, tanquam ab eorum scriptoribus conficta, respuere? at quo tandem pacto, si ipsi illi, qui vel a varijs languoribus exempti, vel ab interitu reuocati, vel ab insidentium Dæmonum potestate asserti, vel denique (qui ad multa millia fuere) pane diuinitus multiplicato exaturati narrabantur, narrata vel legerunt, vel in concione audierunt; nec modò falsitate offensi sacros Doctores non contempserunt, sed veritatem experti, doctrinam, tanquam e Cælo miraculis confirmatam venerati, amplexique sunt? Tam igitur certò constat, Christum miraculis euangelio fidem fecisse, quàm primæuos illos Christianos parentes nostros euangelio ijs miraculis referto credidisse: quod ceteroqui tam certum nobis esse debet, quàm filijs, suos fuisse parentes. Ab illis enim perpetua Christianorum series ad hæc vsque tempora propagata est, vt historia omnis cum sacra, tum profana a nostris hostibus Philone, Iosepho, Plinio iuniore, Tacito, Suetonio, alijsque deinceps conscripta luculenter testatur; nunquam enim iam inde a Christi temporibus intermissa ab historicis est Christianorum sue cuiusque ætatis mentio, tametsi æqua a bonis, improba ab improbis, vtraque tamen pariter honorifica.

Omit-

Nostra mi-
racula etiã
hostes no-
stri testati
sunt.

Omitto, ipsa etiam prodigia ab iisdem Chri-
stianæ religionis hostibus fuisse aliquando conscri-
pta, vti celeberrimum illud perhibetur, quod ad
Christianorum preces M. Aurelio Antonino cum
vniuerso exercitu suo inspectante contigisse nar-
rat Ammianus Marcellinus ethnicus scriptor: &
ante ipsum idem Antoninus Cæsar datis ad Se-
natum litteris illud ordine exposuit, testatus, se
insignem de Marcomannis victoriam reportasse
Christianorum ope, qui fulmina e Cælo contra
hostes impetrarunt, vnde & Legionis fulminatri-
cis cognomentum acceperunt. Addiditque Cæsar
decretum suum, quo ignis pœnã in posterum ca-
ueret, ne quis Christianos hoc solo nomine,
quod Christum profiterentur, accusare ausus es-
set, pœnas ipse daturus, quas illis moliretur.
Litteras, ac decretum recitat Iustinus Martyr ijs
temporibus æqualis, in suã pro Christianis aduer-
sùs ethnicos apologiã, quam illi eidem senatui
dedit, qui memoratas litteras, ac decretum ab
Antonino Cæsare acceperat. Historiæ ceteroqui
scitu dignissimæ fusiùs enarrandæ immorari non
licet ad potiora festinanti: Baronium consulat,
cui vacat. At non est, inquis, cur in his, quæ
ab oculis remota sunt, enarrandis diutiùs immo-
reris: quidquid non video, nunquam adducar,
vt credam. Stultus enim sim, si fidem meam
obscuris rebus committam. Imò si claris, inquit
Augustinus. *Quid est enim fides, nisi credere quod*

Stultum est,
nolle cre-
dere nisi vi-
sa.

non vides. Et si ea tibi stultitia constet, nec Bizantium, nec Athenas, aut Carthaginem, aut Corinthum, quas non vides, credere tibi fas erit: imò nec te istis ortum parentibus, nec ex ista genitum stirpe, quam iactas, nec denique vltra oculorum iactum tua fides procurret: proinde in quæcunque incideris, semper vt noua, stultè miraberis, vrbes, montes, maria, ipsosque senes decrepitos, vt recens natos, gratulabundus excipies. At non meis ista quidem, sed pluribus aliorum, qui adfuere oculis vidi? Quare igitur Christi, aliorumque Superum prodigijs fidem non habes, quæ licèt non tuis, quamplurimis tamen populorum, qui interfuere, oculis cernere potueras? Verùm perge porro in errore tuo: noli nisi tuis oculis credere, modò apertis illis oberres etiam erranti prodigium omnium maximum, & quod cuncta terrarum spatia iam occupat, occurrerit. Id autem est omnium gentium ad Christianam religionem conuocatio, quæ quàm ingens miraculum sit de suâ quisque admiratione, vbi audierit, poterit æstimare: quia tamen vberiore desiderat disputationem sequenti capite exponenda est.

CA.

CAPVT QVINTVM.

Prodigium Christianæ religio-
nis omnium maximum,
Gentium ad illam ex
vniuerso terrarum
orbe conuocatio.

Quinque
consideran-
da in Gen-
tium con-
uersione,

Vinque potissimum in exterarum
gentium ad Christi fidem adiū-
ctione considerata proponi-
mus, vt prodigij huius magni-
tudo quanta sit ritè æstimari
possit quasi ex omni parte spe-
ctata: Primùm, doctrinam,
quæ ad vniuersi generis humani concionem pro-
mulgata est; deinde Doctores, qui promulga-
runt; proximè Auditorum genus; tum quæ ex ad-
uerso steteret, ne radices ageret; nouissimè ope-
ris totius effectum. Ex his enim tam validum pro
Christianæ religionis veritate argumentum exi-
stet, vt si quis eo se impelli non sentiat, nequa-
quam suæ firmitati, aut constantiæ tribuere de-
beat, quam omnem pervincere id natum est,
sed imbecillitati ad vim, & impetum concipien-
dum

dum inualidæ. Quemadmodum enim eadem, quæ ferreos globos tormenta longè prouexerant, vix cubitum superinditam stupam, aut occurrentem plumam proferre valent; ita quæ grauiffimos quosque viros argumenta maximè mouent, minimè leuculos possunt. Causa vtrobique communis: quia exigua ingenia tenui plumæ perquam similia, quo vim mouentis, atque impellentis capiant, non habent.

Imbecillitatis est argumentis proualidis non moueri.

Primò igitur doctrina euangelica cum ad intelligentiam, tum ad vsum, effectioremque ardua maximè est, atque humano fastigio sublimior. Docet enim Deum naturâ indiuiduâ vnum, ac summè simplicem, triplicem in Personam distingui, quarum vna oriatur ex alterâ, æuo, ceterisque rebus prorsus æquali, sic, vt a Genitore etiam accipiat Genitus naturam non genitam: Filium, qui par æternitate Genitori est, ætate esse Genitrice minorem, quæ simul integrâ æternitate minor est Filio, qui etiam suæ Matris est Pater: Eundem rerum Conditorem, Rectorem, Arbitrum, Deum denique præpotentem, ac metuendum a suis figmentis in crucem actum, medium inter Latrones pependisse, atque immortalem licet morti succubuisse: Eundemque vniuersi Dominum corpus suum mole non imminutum sub exigui panis specie comedendum præbere, sic, vt totum totam dapis formam, itemque totum singulas eiusdem formæ particulas vel

Doctrinâ euangelicâ intellectu, vsuque peritâ.

tenuissimas occupet: nec tamèn vllas angustias
 patiatur, nec diuisà formà discedat in partes,
 nec in infinitum multiplicata multiplicetur, aut
 mole minimùm augeatur. Quæ omnia vsque
 adeo captu difficilia sunt, atque in speciem ab-
 1. Cor. 1.
 23. sona, Crucis præsertim mysterium, vt *Iudæis qui-*
dem scandalum, gentibus autem salutariam; Paulus
 nuncupauerit: quanquam reuera stulticia omnis
 illorum in mente listat, qui stultum putant tan-
 tam de infinito bono credere bonitatem.

Aquè difficilis ad vsum, vitæque actionem ea-
 dem Christiana lex est; vt quæ prauas animi no-
 stri propensiones, ceu distorta membra, loricat,
 & corrigit. Odisse quenque se ipsum, veluti ho-
 stem iubet; hostem amare perinde, vt se ipsum.
 Inferenti iniuriam non modò non referendam,
 verùm etiam meritis repensandam, quorum vbi
 facultas desit, Superum beneficentiam precibus
 admouendam: Vestem si quis dissipere conetur,
 pallium quoque dimitendum: si dexteram nobis
 maxillam cædat, sinistram quoque vltro exhiben-
 dam: Cunctas acerbitates Numinis offensionibus
 vel leuissimis præoptandas: & si quando labi
 contingat, tametsi in scelus maximè pudendum,
 suo tamen admittentis ore Sacerdoti explicatè
 significandum, ab eoque pœnam summi benefi-
 ciji loco suscipiendam. Hæc atque alia fortè du-
 riora Doctrina habet euangelica: cuncta autem,
 hoc durissimo præcepto, quasi cortice inuoluta
 custo-

custodit; Vt quisquis illam sectari velit, etiam obiectâ cruce, etiam in conspectu carnificis, aut pyræ succensæ palâm profiteri, & minimam quantæ eius particulam tueri debeat, daturus æternas pœnas, ni faciat.

Iam Doctores inspiciamus: fortè isti eloquentiæ vi, austeriori ceteroqui doctrinæ, beneuolentiam, atque assensionem conciliauerint, suâ materiæ, vt blandiloqui solent, illitâ suauitate: sic enim Poetas cernimus grato carmine gratiam rusticæ, ac pauperi vitæ, quæ ceteroqui multis scatet ærumnis, conciliare. Fortè etiam potentia, vel opibus rusticos, & egenos ad eius probationem induxerint: vili enim emitur vilij fides, & paruo imbecilla corrumpitur. Nihil a veritate remotius. Dum Christus humanæ auctor salutis nouam hanc rempublicam, quæ nouas leges, easque durissimas orbi vniuerso imponeret, moliretur; lacum adijt Genesarenum, vt inde pauculos quosdam Piscatores assumeret, litteraturæ omnis expertes, quibus non alia, quàm sua cuique manus, potentia, nec aliud, quàm sordida illa piscandi ars, patrimonium erat. Hos sibi tantæ molitionis ministros cooptauit, quos immisurus ad opus sic allocutus fertur; *Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos:* Luc. 10. 4. *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaueritis: Hoc est nullius opem salutationibus, aut præfatio-*
ni-

Doctores
naturâ ma-
ximè inepti.

nibus captabitis: ne diuitum amicitia vestra cedat in supplementum inopiae. Alias quoque praesidij omnis praeterquam diuini indigentiam explicatius iniunxit, vbi ait; *Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas.* Denique, vt rem verbo concludam, eos tam arduae doctrinae Doctores habere voluit, qui, quo essent ad eam persuadendam ineptiores, hoc aptius, persuasionem fore diuinam, ostenderent.

Auditores
euang: licz
doctrinae i-
neptissimi.

At qui tandem Auditores? An simplicissimi- que delecti, maximèque sensus expertes, qui aperto quoque vnà cum auribus ore accepturi essent quidquid ingereretur, ac bona item vt mala sine sensu discriminis demissuri? An etiam ita moribus agrestes, ac feri, vt ea, quae ceteroqui durissima forent, durioribus ipsis mollia viderentur? Primum totus terrarum orbis futurus erat auditor: *Euntes, inquit, docete omnes gentes:* inter has Graecia in primis numeranda, vniuerso Orbi ad eam diem optimarum artium magistra. Inde enim praeter multiplices Philosophorum familias, illarum quoque Parentes prope omnes habuimus, Pythagoram, Socratem, Democritum, Epicurum, Zenonem, Platonem, Aristotelem, ceterosque. Inde extitere mathematicarum disciplinarum Magistri, Euclides, Appollonius, Archimedes, quemadmodum & medicinae Hippocrates, & poetas Homerus.

Matt. 28.
29.
Graecia Or-
bis magi-
stra.

rus, Hesiodus, Pindarus, & oratoriz Demosthenes, Eschines, Isocrates. Inde pictores celeberrimi, Apelles, Protogenes, Zeuxis, ducesque præcipui, Epaminondas, Themistocles, Alexander, alijque propemodum innumeri, quorum virtus, & labor otium litteris custodiuit, iisque, vt florent, sepem suis telis ac laureis composuit, deditque materiam, quam exornarent. Hæc autem tam felicia germina vbertatem soli demonstrant ad summa omnia procreanda feracissimi. Quod verò attinet ad mores; docendi erant, qui luteos Deos, inque illis dedicata scelera, tanquam sanctissima, ac diuina venerarentur. Quàm altè putas in ea peccata nequitiam descendisse, quam per se corruptæ naturæ amicam diuinæ honestas similitudinis insuper commendaret? His autem superbissimis, & corruptissimis ingenijs noua ista sapientia, quæ veterem ignorantiam exprobraret, & vitia penitus in viscera, ac medullas insinuata, quasi exenterando erueret, inculcanda erat.

Idololatria
ad firmâda
scelera ap-
tissima.

Fortè Regum, ac Principum voluntas spe
populos e Christianâ institutione obsequentio-
res habendi, viam quodammodo Regiam, ad
Euangelicæ legis progressionem aperuerit: eam
proinde viam populi libenter inierint, rati, se
per eandem ad Principum voluntatem, & gra-
tiam euasuros. Act Absiterunt, inquit Diuinus Va-

Quàm acri-
ter oppu-
gnatû Chri-
sti euange-
lium.

pc. 1. 2.

tes.

tes, Reges terra, & Principes conuenerunt in unum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Orbis terrarum propemodum vniuersus, Christo in Crucem acto, contra pauculos illos Piscatores arma tulit, quò nouæ semina religionis opprimeret: atque vbi de illis extremæ crudelitatis exempla fecisset, in eorum sectatores tantâ immanitate defauijt, vt si corporum cruciatus aspicias, nulla fere specie ad inferorum supplicia contemplanda propiùs admoueri queas: Non enim alio, quàm Dæmonum odio, atque instinctu a tyrannis in sacros Martyres sauitum est; eodem nempe, quo illi miseros tartarorum animos nequissimi carnifices cruciant: quanquam si sanctarum mentium lætitiâ introspexeris, nullâ æquè cœlestem iucunditatem, tartareos cruciatus vincentem, relatura est. De exiguo illo cruore, qui poto solo superfluous spongijs exugi potuit, plures vna Roma puteos impleuit, quos adhuc in eâ ciuitate, ex peruetusto more gentium concursus adorat, veneraturque: decies supra centies centena Martyrum millia, qui pro fide Christo obligatâ sanguinem profuderint, iam inde a pueris sæpiùs numerata audiuius: euolutis tamen Ecclesiasticę historię monumentis, tanto plures eâ causâ in cunctis vniuersæ terræ angulis obijisse putauerim, vt ne centesima quidem pars ad nostram notitiâ peruenerit. Binę leges a Diocletiano latę nobis id maximè persua-

sua-

Martyrum
pœnis nihil
antennis si-
milis, læti-
tiâ nihil cœ-
lesti.

suadent, quarum altera Christianos, altera eorum memoriam delere in animum induxerat. Primam enim sanxit, ne cuiquam fraudi esset Christianos occidere, atque eorum bona diripere: proinde totidem carnifices in eos immisit, quot in suo habuit imperio vel Christianis inimicos, vel opibus Christianorum amicos. Posteriore vero sacros codices uniuersos publice comburi iussit, tantę fortitudinis armamentarium. Inde factum, ut sanctorum Christi Martyrum acta ad id usque tempus per annos ferę trecentos diligentissime conquisita, descriptaque penę omnia perierint, paucissimis, iisque magnam partem igne corruptis, exceptis. Quis igitur post primam legem numerum inire, quis post alteram definire poterit? Magis appositę de Martyrum numero pronunciauit magnus Gregorius, cum nostre comprehensionis capacitatem ab eo dixit excedi. *Totum, inquit, Mundum fratres aspiciat: Martyribus plenus est. Iam penę tot, qui uideamus, non sumus, quot ueritatis testes habemus. Deo ergo numerabiles, nobis super arenam multiplicati sunt: quia quanti sunt a nobis comprehendi non possunt.* Quibus apud alios Gregorio etiam antiquiores similia iuuenies. Quanta uero post Gregorij tempora huc usque facta sit toto orbe terrarum accessio, nemo est, qui valeat enumerare. Nonne autem totidem hic etiam prodigiorum milia, si rectę estimes, quot martyria computabis?

Diocletiani
seuities, ac
delendę re-
ligionis stu-
dium.

Hom. 27. in
euan.

Vide Cypri-
lib. de ex-
hort. ad
martyr. cap.
11.

Pro.

Prodigium clamas, si quando accidat, ut te ad-
 motus ignis non urat, suam ab eo victam ratus
 propensionem: at reuera non victa ab igne na-
 turalis propensio est, sed a Deo sublata, quide-
 derat: retinuisse illam, simulque vicisse, id de-
 mum prodigium maximum numerandum, quod
 in sanctissimis illis viris, qui vitam Christo dede-
 re, quam vehementer amabant, enituit. Prodi-
 giosum fuit Martyres quosdam ab admoto igne
 non vstos; at prodigiosius multo, eorundem
 quamplurimos acerrimè vstos, & minimè com-
 motos: Illud vnus fuit opus Omnipotentiae ne-
 mine repugnante; at isti, cui naturæ desiderium
 acriter oblittebat, ad laborauit etiam sapientia,
 quæ summâ dexteritate, ac suauitate relictam in
 suæ vitæ amore voluntatem, ad eam dandam,
 ut perennaret, adegit.

Prodigiosus
 est, Marty-
 rem vrente
 igne non
 commoueri,
 quàm non
 vti.

Quàm late
 euangelium
 dissemina-
 tum.

Igitur (ut ad extremum eorum, quæ propo-
 suimus, accedamus) consentaneum est crede-
 re, huiusmodi Philosophiam tam arduam, a tam
 ineptis Doctoribus, tam ineptis Discipulis, tem-
 pore tam alieno, inferis omnibus circumfremen-
 tibus, traditam, sectatores habuisse nullos, vel
 nullos saltem ad hæc vsque tempora retinuisse.
 Audi prophetica Malachiae verba, quæ iam euen-
 tus fecit historica; *Ab ortu solis, vsque ad occasum*
magnum est nomen meum in gentibus: & in omni lo-
co sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.
 Nullus terræ angulus, nulla tam barbara, ac
 sepo-

Malach. 1.
 11.

seposita regio, quæ augustissimum IESV nomen diuinis irradiatum honoribus non veneretur. Iam in nomine IESV omne flectitur genu, & omnis lingua consistetur, quia Dominus IESVS Christus (is quem in crucem actum Piscatores docuerunt) in gloriâ est Dei Patris. Iam orbis vniuersus omnibus momentis (sole matutinam lucem ad sacrificia peragenda circumferente) abditum illud Eucharisticæ dapis mysterium super aram adorat. Nec videt ampliùs europa, spurcissimorum olim Deorum prostibulum, idolum vllum, ex infinitis, quibus antea occupabatur, nisi si quod insigni aliquâ deformitate conspicuum ad nostræ plebis ludibrium, adhuc in suis ædibus Christiani Principes seruant. Verùm cuncta idolorum templa, terribilis super omnes Deos is sibi vindicat vnus, quem trina distinctum hypostasi doctis persuasit indocta simplicitas. Quàm parum autem, seu nihil ethnicorum Regum seuitia Christianam constantiam deterruerit Tertulliano auctore didicimus, qui testis oculatus; *Sanguis Martyrum*, inquit, *semen est Christianorum*. Vnus qui caderet germen ex se, suâque virtute proferebat in centuplum. Ipse ille Diocletianus, qui præ ceteris aduersus Christum insanijt, postquam Christianorum incendijs, proscriptionibus, cædibus cuncta sædasset, comperto se granum euangelicum seminasse, quod mortuum voluerat, dolore, ac desperatione actus in rabiem, cæsareâ co-

Ad Philipp.
2. 10.

Tyrannorū
seuities, e-
uāgelij pro-
pagationi
conduxit.

Diocletia-
ni domus
Christicul-
torib' ple-
na.

ronam primùm, deinde vitam sceleratam abiecit. Viderat enim suis ipse oculis non modò vbique terrarum semper magis, magisque succrescentes, quos deletos optauerat Christianos; verùm etiam suam ipsius domum vsque adeo ijs refertam, vt plus ferè non posset, si eorum parens, non carnifex fuisset. Omnes siquidem regij cubiculi ministri Gorgonio, ac Dorotheo cubicularijs suasoribus Christiana sacra susceperant. Castulus vnus ex regie domus Præfectis superiorem eius partem sacris mysterijs, ac cætibus peragendis dicauerat: ibidemque vltra domesticos suos, omnes Christi cultores, multos etiam externos, ac præsertim Caium Pontificem Maximum hospitio retinebat: quare vna erat Tyranni, ac Pontificis Christianorum Regia. Sebastianus primæ cohortis dux, ac Cæsari apprimè carus tanto ardore Christum, eiusque cultores fouebat, vt a Caio Pontifice Ecclesie defensor fuerit cognominatus. Caius verò ipse, Diocletiani ex fratre nepos, vniuersæ Christi Ecclesie, vt indicatum est, præerat, habebatque Gabinium fratrem veri Numinis cultorem eximium, cuius filia Susanna, ob Christi amorem Galerij Maximiani Cæsaris nuptias dato etiam sanguine recusauit. Claudius Diocletiani patruelis, quem ille ad Susannam regijs nuptijs flectendam allegauerat, Virginis hortatu vnâ cum Vxore Prepedigna, Maximo fratre, ac duobus filijs sacro baptisate initiati sunt.

sunt. Quid plura; Cæsaris quoque torum Christi fides ascendere non dubitavit: nam Serena Augusta Diocletiani vxor Christum summo animi ardore colebat, sic vt Susannæ corpus, quam ad martyrij cruciatus fortiter ferendos hortata fuerat, suis ipsa manibus in argenteam arcam impositum, noctu sustulerit, terroque sui capitis velamine Soli cruore domum asportauerit, solita deinde nocturnis precibus venerari. Denique imperio dimisso videre compulsus est, dentibus suis fremens, & tabescens vir scelestissimus Christi religionem vbique gentium maximè florentem, sedemque suam vnâ cum Constantino, excusâ Dæmonis, eiusque ministrorum tyrannide, occupantem.

Post ipsum autem Constantinum, qui primus Christianam religionem palàm Cæsareo diademate coronauit, nullus deinde Cæsarem non Christianis sacris initiatus successit: quorum pietate, ac legibus relegata ad vltimos Indos, eorumque stupori condonata lapidum veneratio est. Vrbs verò veteris Romanorum potentia, & magnificentia sedes, eiusdem Principis munere, non sine Regum inuidiâ, Petro Christi Vicario paret: Vnde discas licet, cuius, quantæque potentia fuerit, (certè Romanâ superioris) caput orbis terrarum nudo inermis Piscatoris vestigio calcandum subdidisse. Ex eâ autem Vrbe Christianæ religionis Antistites suam tam longè, la-

Philippos non palàm fuisse Christianos, rei ambiguitas suadet.

tèque potentiam immittunt, vt ultra omnem regię amplitudinis modum, vniuersum terrę orbem vtriusque manus complexu contineant: ad Seres, ad Iapones, ad Antipodas omnes sua iura, legesque porrigunt; vectigalia indicunt; magistratus creant, ac loco, si indignos culmen ostendat, mouent; populos, eorumque Principes coercent; vitam, necem, fortunam, cum prosperam, tum aduersam pro suo arbitratu distribuunt; sic prorsus, vt, si sint qui imperium detrectent, pro leui ac breui huius temporis pœnâ, grauissimam, ac sempiternam infligant. Quid Crucem memorem, priscis temporibus tam probrosam? Iam Romani Capitolij turribus insidet tanquam de perfidiâ debellatâ triumphans: iam Regum vertici insistit tanquam regię maiestatis fastigium: iam insignis nobilitatis pectora notat: iam faulse precationis signum habetur, morborum adhibetur auxilium, prodigiorum instrumentum: iam denique Christiani orbis character domibus, templis, turribus, nauibus, rebus omnibus ad mortalium venerationem, ad hostis tartarei terrorem, & fugam imprimitur.

Quid igitur de tanti operis molitione tam arduâ, tam admirabili pronuncias? Credis ne, euangelicę legis prouectionem diuinorum prodigiorum interuentu contigisse? an id adhuc obfirmatè negas? Si credis; igitur fateris, eam Dei annulo, & auctoritate obfirmatam, confir-

ma.

Christi Crucis
ad quantâ
gloriâ eue-
cta.

matamque: si negas; maius ergo prodigium, haud quidem credis, sed vides; Dogmata, scilicet, intellectu, vsuque tam ardua, ab ineptissimis homuncionibus, genti superbissimæ, maximèque inquinatæ tradita, mortalibus propè omnibus obstrepentibus, ac tartareo furore ex aduerso debacchantibus, sine vlllo diuinæ auctoritatis indice prodigio, innumeros toto orbe terrarum sectatores ex omni ordine, sexu, atque ætate, vsque ad vitæ in omnia tormenta profusionem addictos habuisse, atque ad hæc vsque tempora semper magis, magisque multiplicatos retinere. Vtique si prodigia interuenissent, opus tam grande eorum omni vi, ac molitione minus non foret: Si igitur minimè interuenere, suamet virtute omnium vim prodigiorum exæquat, & continet: se vno efficit, quod cuncta prodigia collatis viribus effecissent. Quare si certum sedet, nulli nisi oculis tuis diuina miracula credere; en quo pacto in hoc errore vaganti, quod antea promisimus, prodigiorum omnium maximum, quod vel cetera continet, vel vires ceterorum, occurrit.

Adhuc fortè suspicio nonnulla mordet; an tam illustria veritatis indicia in hæresim vllam ex tam multis, in quas improbi discessere, accommodari possint? Longum faciam si te per singulas sectas, & singularum errores circumducam: breuius rem conficies si vnum hoc tibi firmiter persuaseris, tam non posse sub tantis veræ

Qui miracula in hæc re credere non vult, videt.

Sub tantis veritatis indicijs non potest falsa religio latere.

re-

religionis indicijs falsam latere, quàm nos non posse Deo duce æternas pœnas subire. Ipse enim est, qui seuerissimè iubet illam esse religionem seligendam, quam a Deo institutam prudentia existimet: proinde si falsa, & quæ ad inferos ducit religio haberet omnia veritatis indicia, ducente Deo seu potiùs cogente ad inferos detrunderemur: Quod quàm alienum est a diuinâ bonitate, tam a nostro sensu esse debet, qui sentire de Domino in bonitate iubemur. Duo tamen præterea obserues velim, quæ tuam fidem mirificè solabuntur, solidabuntque. Alterum est, e nostris bonos nullos, vel qui inter bonos recenserentur, vnquam deprehensos ad pestilentes istos sectarios defecisse: sed nequissimos quosque, & plerumque ob nefaria crimina ad extrema supplicia quæsitos: Contra ex aduersæ partis hominibus ad nos, nonnisi eos, qui suorum opinione sanctissimi, prudentissimique haberentur. Quid autem quæso inde conficias, nisi liquiddò constare, Religionem Romanam commune esse virtutis perfugium, ceteras a Romanâ aberrantes, vitiorum impunitatem quærentium, asilum? Alterum est, complures e Romanæ fidei desertoribus in extremo spiritu (quando scilicet suæ quisque saluti maximè consultum velit) ad antiquam Religionem se tandem recepisse: neminem tamen qui e Catholicæ religionis formulâ omnem egit ætatem, ad extremum, vbi se mor-

Duo alia,
eaque ma-
xima veri-
tatis indicia.

morti proximum cognouit, aduersam hæresim profiteri maluisse. An non id quoque argumentum est, Romanam religionem certissimam esse ad Superos viam, ceteros autem errores, quando illam maximè quæritant, ineuntque qui ad superos cogitant, omnique consilio, ac viribus connituntur. O quantâ cum fiducia in supremo illo, ac tremendo iudicio astare nobis coram Christo iudice, eumque Riccardi verbis appellare licebit: *Domine si error est, quod credimus a te decepti sumus: ijs enim signis doctrina hæc confirmata est, ut nisi a te fieri non potuerint.* O quantâ igitur voluptate (ut eò aliquando redeat, vnde discessit oratio) illius fiduciæ præsens deliberatio eorum animos afficiet, quibus hæc fides est illam fiduciam paritura!

Ricc. de S.
vict.

CAPVT SEXTVM.

De spei ad beatam in terris
vitam obtinendam
præsidio.

Tametsi habita Numini nos superna edocenti fides maximam animo voluptatem pariat, sitque terrenæ felicitatis pars non exigua; tamen quia

eadem, quæ sempiternam nobis aperit felicitatem, aperit & sempiternas miseras; voluptas illa haud parum timore contrahitur, minuiturque quanquam & multum de maximâ remanet, quia eadem fides ostendit, integrum cuique esse, vtrum malit, eligere, & nostrâ in potestate relinquere, partem capere potiolem, ac sempiternâ, si libeat, felicitate potiri. Maius tamen nobis de spe, quæ nihil exhibet mali, nihil non exhibet boni, quàm de fide gaudium existet. *Gustate, & videte*, inquit David fidelissimus propinatæ suavitatis prægustator, *quoniam suavis est Dominus*: quàm autem, & vnde suavis, statim adiungit: *Beatus vir, qui sperat in eo*: par scilicet Beatorum iucunditati de spe diuinæ beneficentiæ in animum suauitas defluet. Id quod sapientissimus Salomon tam persuasum habuit, vt etiam in prouerbium, quasi probatum vsu, & experientiâ verbum, tradiderit. *Qui sperat in Domino*, inquit, *beatus est*. Nec tibi aliqua suspicio incidat, an eo modo sacre littere eos, qui in Dei bonitate spem figant, beatos appellent, quo regio infantes, suæ nec dum fortunæ conscios vulgò beatos nuncupamus, tametsi beatum reuerà nihil habeant, præter ius, & vacuum vestigalibus titulum. Non hæc diuini Spiritus iam sacris litteris mens est, cum nos iubeat de spe nostrâ lætari, quod de suâ nequeunt infantes, tametsi in purpurâ nati, ac repentis, a quibus tam procul de suo iure lætitia abest, quàm

no-

Spei, quàm
fidei vberior
voluptas,
Pl. 33. 9.

Prou. 16. 20.
Qui sperat,
nō solo iure,
sed etiã
re felices.

Notitia. *Lætentur*, ait iterum Regius Psaltes, *omnes, qui sperant in te Domine*. Tantum præterea lætitiæ Auctor nostræ salutis a sperantibus, (utique dare potentibus) exigit, quantum contra acerba omnia, ac præsertim infestos impiorum conatus, stare queat: cum enim dixisset aliquando, nos tunc fore beatos, cum paupertatem, luctum, & cunctos nefariorum incurfus ob euangelicæ pietatis studium passi fuerimus; hæc verba subiicit; *Beati estis, cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me: gaudete, & exultate in illâ die, quoniam merces vestra copiosa est in Cælis*. Vbi per ea verba, *in illâ die*, sat perspicuè indicauit, gaudium nostrum de spe futuræ in Coelo mercedis, non in futurum differendum, nec in iure solùm, ac veluti Syngraphâ dandum, sed in præsens, & in re ipsâ, & quidem tam firmum, & constans, vt de gradu nullâ vi, aut impetu ingruentis periculi deijci queat. Atque id ipsum est, quod Christus Dominus alibi pollicitus fuerat, *centies tantum in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, & in seculo futuro vitam æternam recepturos*, qui hæc omnia ob euangelicæ promissa dimitterent: quæ verba alibi a nobis allata, huc illustranda reiecimus: vbi scilicet ex huius disputationis loco plurimum luminis essent habitura. Nempe tam vehemens gaudium etiam

Ps. 112.

EX Marc. 5.
11. & Luc.
6. 23.

Marc. 10 30.

Gaudium
iustorum
etiam inter
aduersa
subsistit.

Pp

hoc

hoc tempore sua Christo donantibus promittitur; ut non modò centuplo maius futurum sit eo, quod de bonis dimissis hausissent; verùm tantæ constantiæ, ac roboris, ut tyrannica omnia tela suâ firmitate sit elusurum. Potest enim tyrannus domum, & opes, & cognationem, & fortunas totas, & voluptatem ex ijs partam adimere: at gaudium illud, quod ex ipsâ rerum istarum iacurâ centuplum diuinitus redditur, vsque adeo non potest adimere, ut ipsâ ceterarum rerum ademptione dare cogatur.

Quid Centuplum in hac vitâ?

Percurre Sanctorum Virorum, ac præsertim Christi Martyrum vitas, & perspicuè intelliges, quàm verè centum pro dimisso vno, agros recepisse dicantur, qui centum agrorum fructum, sine culturæ molestiâ perceperint. Agros voco, quidquid terrenorum ad fructum, voluptatemque percipiendam a nobis colitur: centuplo autem maiorem dicendam arbitror voluptatem, quæ omnes vincat acerbitates, atque in medijs illis triumphet, præ aliâ quâlibet vel regiâ voluptate, cui leuissimus quisque capitis languor interitum afferat. Aloysium puerum duodennem, loco nobili apud Iapones natum, cum ob Christianam pietatem e cruce pendenti quidam astantium dixisset; *O te felicem, quem brevis hora sempiternæ felicitati transcribet*; vsque adeo gauisum fuerunt, ut in ipso patibulo totus efferri, atque exilire, solâ oculorum acie in Cœlo defixâ, non sine ethn-

Ex Dan. Bart. in lap. l. 2.

ethnicorum admiratione, ac lachrymis, cæperit. An non centuplo maius gaudium rectè dixeris, quod talem vincat acerbitatem, cui centum, quin & omnia huius æui gaudia succumbant? Age Cæsarem, aut Alexandrum in crucem, & vide suâ ne illi fortunâ exultent, an potius illâ quoque carnifice torqueantur: tantundè enim sua quæque fortuna torquet in aduersis, quantum delectabat in prosperis, casumque semper grauat cadentis magnitudo. Hinc autem liquidò constat, haud arduum esse, quod puero licuit, Christo dicenti, *gaudete, & exultate in illâ die*, danti præterea, vnde pareatur, obtemperare.

Repletus sum consolatione, inquit Paulus, *superabundo gaudio in omni tribulatione nostrâ*. O gaudiû ingens; quod nõ replet solùm infinitam animi capacitatem, sed abundat, sed superabundat, nec post labores tantùm de illis, sed in medijs illis, triumphat: *Superabundo gaudio in omni tribulatione nostrâ*. Cuius S. Franc.
XII. verbi audi explanatorem nouarum gentium Apostolum, qui eisdem cum Paulo labores expertus eadem solatia promeruit, aptissimus inde apostolicæ mentis interpret. Is enim nunquam se vberioribus e Cælo delicijs cumulatum ait, quàm vbi pluribus religionis causâ periculis, ac laboribus premeretur. Quod illi maximè contigit, dum in insulâ Mauricâ versaretur, vbi in summâ rerum egestate, inter populos, quibus mos esset, non peregrinos sustentare cibarijs, sed se peregrinis;

coniuges, prolemque cœnatos, vbi exterorū
 venatio non succederet: supernæ tamen consola-
 tionis, & gaudij in tantis periculis exuberantiam
 his verbis descripsit. *Si quidem* (ita in quodam
 suarum litterarum capite loquitur) *hæc omnia pe-*
ricula, & labores unius Dei causâ spontè suscepti,
thesauri sunt, diuinis maximisque gaudijs refertissimi:
ut hæc insula in primis apta, atque apposta ad oculo-
rum auiem ex iucundissimâ lachrymarum vbertate per-
dendam esse videantur. Equidem nunquam me tot,
tantis, tam continuis animi voluptatibus circumfluere
memini; prorsus ut omnem laborum, atque ærumna-
rum sensum abruerent. At fortè clariùs hanc diui-
næ iucunditatis cum nostris calamitatibus conso-
ciationem exposuero, si quæ de Caroli Spinolæ
cœlestibus inter extremas miseras voluptatibus
Iaponica monumenta ferunt, commemorauerim.
 Habebatur Vir præclarissimus vnâ cum duo-
 bus, ac triginta socijs ob Christiani nominis odium
 in custodiâ quâdam, caueæ instar continendis fe-
 ris potiùs quàm hominibus elaboratâ. Quaternos
 illa erat, & videnos non ampliùs palmos oblon-
 ga, sexdecim lata, quantum scilicet noctu iacen-
 tes vix caperet omnes. Collis vertigi super am-
 plam vndique planitiem extuberantis, insidebat,
 non muris tamen, sed fixis circum palis constru-
 cta, tantum inter se distans, quantum æstiuis so-
 lis ardoribus, atque hybernis imbribus, niuibuf-
 que admittendis sufficeret. Quocirca tempore
 æsti-

Turfin eius
 vitâ l. 2. c.

15.

Sûma gau-
 dia inter
 summa pe-
 ricula, &
 labores.

Ex eius vitâ

Caroli Spi-
 nolæ & So-
 ciorum car-
 cer, seu ca-
 uca:

æstiuo ab ortu ad occasum sol circumactus illos feriens, in perpetuum sudorem eliquabat: iidem prægelidâ tempestate assiduo tremore concitabantur, tunc demum quiescente, vbi tandem obri-
guissent. Siquidem haud illis fas erat ad Cœli prohibendas iniurias aliquid, quâ parte ingue-
rent, opponere: id vetantibus excubijs, quæ so-
lùm veprium sepimento, humanâ staturâ paulo
altiore circumdato cauerant, ne circumiacentium
camporum amænitas ad eos recreandos aspira-
ret. Quare tantum aliquando imbrium, ventis
pellentibus, inferebatur, vt pavimento oppleto
in communem latrinam superflua aqua descende-
ret, atque inde sordibus mista in domicilium re-
flueret: his autem deterfis, exiccatisque intolera-
bilis foetor, & vis vermium vndique ebullientium
in eorum corpora miserabiliter grassabatur. Illud
tamen miserius; quod huiusmodi, aliasque simi-
les bestiolas e vestibus, & corporibus eximere,
nisi in omnium oculis non liceret, ac generatim
quæcunque occultata decuisset palàm exequi co-
gebantur: quod ferè intolerabile videbatur, qui-
bus pudorem, & generis nobilitas, & religiosa
educatio vltra communem naturæ institutionē com-
mendauerant. Porro victus non alius, quàm modi-
cū orizæ frigidâ maceratæ quantum non placare,
verum irritare famem, atque irritatam trahere sat
posset: additâ quoque atrâ quâdam, atque ama-
râ ex contulis herbis potione, non solatio sitis,
sed

sed medicinâ. Vestis autem, vtcunque fordida, eadem semper, quousque vsu detrita in frustra paulatim delâberetur. Hæc tanta incommoda frequentes, ac diurni morbi, vti assolet, comitabantur. Carolus sæpè ad extremum vsque vitæ discrimen venit, pluribus simul malis oppressus: febris, nausæa, vomitu, diarrhæa, torminibus, vertigine, cunctis sine medicamento furentibus, ne modicâ quidem aquâ in summo febris ardore permittâ. Denique tam seuerè, & crudeliter in huiusmodi per se adeo terrâ custodiâ habiti sunt, idque quatuor annorum spatio, vt Io: Baptista cognomento Porrus, nostræ tunc in Japoniâ societati præpositus, seridè pronunciauerit, mitius cum illis actum fore, si quod deinde fuit, viui citius cremarentur. Illi tamen perinde vt nimiam prosperitate fluentes, castigatione indigerent, has pœnas alijs sponte susceptis, ac manufactis cumularunt. Singulis enim profectis diebus, flagello corpus suum asperè accipiebant: Sæpè etiam cilicio, ac vigilijs ultra nocturnam psalmodiam productis: ac denique in eandem eiusmodi stasis quibusdam diebus seruabant, cui quotidiana cibi abstinentia, restrictissima licet, ieiunij nomen cesserat: hæc enim duntaxat extraordinaria ieiunium illis dicebatur, perinde ac si ceteris diebus conuiuarentur.

Ignis tormentum minus carceris japonico.

Hoc tamen in loco tam multis, tam grauibus supplicijs, horrido, mirum est, quanto maioribus

bus e Cœlo delicijs Sanctissimi Christi Martyres permulcerentur. Ultra binas horas tacite rerum æternarum contemplationi singulis diebus traditas, & matutina sacra ferè ad meridiem vsque pluribus deinceps operantibus, ceteris assistentibus, perducta, & sacrorum librorum lectionem, & bis exactam conscientie rationem: quibus temporibus superna gaudia, quasi cœleste manna, laxato sinu, captabant; ter quotidie, nempe mediâ nocte, ad ortum, atque ad occasum solis, psalmis alternâ modulatione canendis coibant: quod eâ animorum securitate, & vocum concentu præstabant, vt prætereuntes satis mirari non possent, vnde illis tantum alacritatis, & lætitiæ ad cantum vsque accuratè modulandum suppeteret. Carolus verò sui carceris ærumnas in ijs litteris, quas inde dedit ad socios, in voluptatis sibi materiam conuersas ait, vt quæ terrena omnia bona, hoc est omnem a cœlestibus mentis auocationem subducerent: horumque iucunditatem tristi comparatione auerent. Sæpè tetram illam custodiam, quâ nihil tartaræ similis, Paradisi nomine nuncupabat, vbi, si centum degere sibi annos contingeret, in singulos dies se beatiorem fore censeret. Nec aliud sibi ad plenam iucunditatem deesse, nisi vt se palo deuinctum lento igne Christi causâ torreret cerneret. Eò curas omnes, & cogitationes intenderat, eodem dum ad amicos scriberet, eodemque dum loqueretur, identidem

reuo-

Ingens
crudelissi-
mi marty-
rij cupidi-
tas.

reueluebatur. Amicos verò ipsos coniecturam, in contrariam partem afferentes, ac libertatem augurantes, rogabat, ne sibi tam tristia præfagirent: contra futuri supplicij noua argumenta dantibus sacræ Hostiæ immolatione gratiam referebat. Cum tres aliquando vnâ cum dimidio menses febris æstuasset, nec interea memoratis careret incommodis, quin debilior acriùs offenderetur; negauit, vbi ab illâ se valetudine explicuit, vnquam in antea vitâ paribus animi delicijs, ac voluptatibus potitum. Quin etiam postquam sæuo carceri, atque afflictæ valetudini accessit noua cibi deminutio (multum de eo, quod ceteroqui satis malignè dabatur, suffurantibus excubijs) vnde præ fame, ac languore se in horas periturum crederet; incredibile dictu est, quàm latus tunc præter morem, ac vultu hilaris sese ceteris exhiberet: aiebatque, si quid Numinis causâ tunc pateretur, satis copiosam in ipsâ laborum perfectione sibi mercedem relatam: idque adeo, vt si nihil reseruaretur in posterum, præmio se iam donatum abundè crederet. Denique ex ijs angustijs ad atrox supplicium eductus, tunc cum maxime sui animi magnitudinem explicuit: mirâ enim æquitate per viam omnes notos iuxta ignotosque consalutabat: quosdam etiam magis familiares comiter appellans, paucis, sed calentibus diuinâ caritate verbis, ad retinendam perseuerantiam hortabatur. Vt autem in locum certaminis venit,

nit, & fixos humi stipites, & ingentem circum-
 lignorum struem in theatri morem palis circum-
 datam vidit, lætus primùm ac ridens cuncta o-
 culis perlustrauit, deinde altâ voce gratulabundus
 præcinere, ceterisque præire cepit Dauidicum
 carmen. *Laudate Dominum omnes gentes, laudate*
eum omnes populi, quod tantâ vocum harmoniâ, ac
 suauitate reliqui profecuti sunt, vt ex astantibus
 quidam iureiurando in publicas tabulas pro sacrâ
 apotheosi confectas retulerit, concentum illum ne-
 scio quid cœleste; ac diuinum auribus prorsus
 ignotum insonuisse: fortè deceptus aurium incun-
 ditatem credidit, quæ mentis fuit, a sensibus in
 tantæ fortitudinis admirationem auocatę: Vtrum-
 libet tamen fuerit, sua stat iuramento fides,
 quod cantum in tam acerbę mortis conspectu
 supernæ virtuti tribuerit. Ad extremum pyrâ
 succensâ alij citiùs, alij seriùs ad alteram vsque
 ac tertiam horam lentè combusti ad Superos
 euolarunt. Quandiu autem incendium steterit,
 æquè oculos Cœlo defixos, ac sua corpora flam-
 mis immota præstitere, vt documento essent, vn-
 de tanta constantia descenderet, nempe a cœle-
 stibus premijs, quæ oculos tenebant, perque
 eos educatam mentem fauicibus flammis eri-
 puerant.

Pl. 116. f.

Martyrũ ro-
bur spes æ-
ternorum.

En quantum præsidij ad beatam in terris vitam
 degendam in spe supernæ felicitatis positum sit;
 quando eam animo incunditatem importat, quam

Qq

ne

Spes quælibet futuri boni etiam in præsens incuanda.

ne ignis quidem, rerum ceterarum corruptor, violare queat. Quâ autem viâ, ac ratione id præsidij nobis parare possimus, paucis accipe. Philosophorum certa sententiâ est, communis experientia suffragijs comprobata; spem futuris incunditatibus inhiantem etiam præsentem aliquâ voluptate perfundi: quæ voluptas futuræ gustus, ac specimen, pro ratione maioris boni, quod expectatur, ac firmioris ad illud obtinendum fiducia, maior est. Id cernere licet in ijs, quos honorum studia per asperrima quæque ducunt, fatigantque; quo enim honores ampliores sunt, & plura venturos illos signa præcurrunt, hoc maius cupidis, spe obuiam prodeuntibus, gaudium important: Honoribus siquidem menti repræsentatis, præsens fit ambitiosis honorum imago, quam sibi illi instar amantium, quandiu abest amica, gratulantur. Signa autem prænuncia ita erigunt ambitiosos, ut vestigatores canes vestigia, odorque prædæ iam deprehensus: Frui iam prædâ se cepisse putant, cum eius odore fruuntur. Porro bonum quod pii homines in futurum expectant, infinitum est; fiducia, tanta, quantam quisque sibi pietatis officijs velit adiungere: Pietas enim & diuinam auget amicitiam, & amicæ communicationis fiduciam: quia verò maximè ardua, quemadmodum meritum, ita & coronæ spem augent; maximam quoque in ipsâ arduitate superandâ voluptatem pariunt, ut luculenter tot nobilissima san.

sanctorum Martyrum exempla testantur. Quod si contingat, spem supernæ felicitatis perspicuo aliquo Numinis admonitu roborari; ipsam præterea felicitatem, assiduæ contemplationis vi, clario-rem sui speciem exhibere; nulla vnquam erit in terris, quæ cum gaudio isto collata non quodammodo mereat lætitia. Id præclare docuit Frâ-
 ciscus Assisias, admirabili vir sanctitate, cui contemplanti cum pulcherrima supernæ ciuitatis species esset oblata, ac deinde palàm diuinitus significatum, ipsum ad eam breui peruenturum; tantâ animi lætitiâ exiijt, vt cubiculo egressus, corpore menti obsequente, cursare per nemus, efferri, subsilire, obuias arbores in argumentum exuberantis gaudij, atque omnia complectentis amoris, amplexari ceperit. De nostræ spei firmitate, quâ parte Dei promittentis fidelitatem spectat, non est cur plura dicamus ultra ea, quæ de fide iam diximus: vna est enim firmitas vtrique communis: nimirum quantam habet e diuinæ vocis auctoritate. Fides, totam spei, cuius est fundamentum, tribuit. Quâ verò parte, nostrâ etiam pietate spes nititur, hand quaquam verendum, ne hâc subductâ labatur. Quis enim de suis manibus, quæ solæ valent hoc adminiculum subducere, timeat? Quis se inuito, ac sine suâ voluntate impium se fieri posse, putet, cum non aliud sit, quàm impia voluntas, impietas?

Frâcisci Assis. de sua prædestinatione admoniti gaudium.

Duo tamen præterea sunt, quæ sedulo animad-

Spei inclementia.

Q. 2

uertas

uertas oportet, si tuam erigi, ac stare fiduciam cupias. Alterum est, infinitam Dei caritatem, infinito nostrę salutis desiderio ęstuarere, ex eoque mutua in nobis incendi, si quando ab eo discessimus, redeundi desideria: Is enim est, qui sępissimę interiori afflatu ad reditum inuitat, qui nobis exhibet pęnitentię spatium, qui sacra mysteria, inque ijs superna auxilia ministrat, qui famulos suos ad nos ineundę cum eo pacis interpretes allęgat, qui amicos suos nobis exemplum format, atque ad imitandum proponit, eosdemque ut pro nobis se deprecatores prębeant, instigat, qui denique suę curię Principibus nos in tutelā tradit, mandatque, ut nullam abire oportunitatem sinant, quā nos ad suam nobis reconciliandam Clementiā non extimulent. Si autem peccantes nos Deus perdere uoluisset, quid tantis conatibus opus fuerat? morte statim immisā, rem sine labore, ac pro libito transegisset. Si igitur non immisit, si adhuc uocat, pulsat, expectat; apertissimum documentum est, eum adhuc summo nostrę salutis studio teneri, nec ad integrandam cum illo amicitiam quidquam, pręter nostram uoluntatem, expectari: haud enim illi deesse potest amica uoluntas, qui nostram amicitiam tantā ambitione discupere se manifestat. Alterum est, a Deo tibi pręceptum, ut Patrem illum appelles, atque ad eum quęcunque in necessitate confugas: sic ergo, inquit, uos orabitis,

Matth. 6. 9.

Pater

Pater noster, qui es in Cælis &c. ubi quidquid necessarium, aut utile nobis foret, petendum præscripsit: quid autem eorum dare nolit, quæ peti voluit, cum vna sit dandi, atque incitandi ad petendum voluntas? *Quid non det filijs*, inquit Augustinus, *qui dedit, vt filij essent*; hoc est, vt etiã heredes: & quali bone Deus hereditate! *Dominus enim, ipse est hereditas eorum* ait in veteri testamento. Quid igitur rerum e dominio suo iure negauerit, quibus sese omnium Dominum testamento reliquit? Adde quod latâ lege de spe in eius ope locandâ, editoque in eius legis violatores æternæ mortis supplicio, tam certò nobis se opem laturum significauit, quàm se non esse fraudulentum mendaciorum artificem: quis enim eo fraudulentior, qui animo deserendi amicum, illum de suâ fide bene sperare iubeat, denunciâtâ ni faciat, inimiciâ. Hanc nobis Deus denunciât, nisi in eo, eiusque ope spem nostræ salutis, & quidem omnem ponamus: itaque si spei fraudandæ proposito sperare nos iubeat, maximè, pessimèque fraudulentus, ac subdolanus esset, qui fraudes, dolosque æternum exitum allaturos componeret: quod de infinitâ bonitate censere sine pari nostrâ malitiâ non licet.

Aug. de
serm. domi-
ni in mon-
hab.

Quo igitur dulcissimæ huius spei lacte vitam hanc in æternitatem sustentemas; reliquum nobis est, vt adhibitâ contemplatione, quàm plena sint huius lactis vbera, siue quanta nobis bona promit-

mittat felicitas sempiterna, diligenter inspiciamus. Contemplationi materiam suggerent ea, quæ sequuntur.

CAPVT SEPTIMVM.

De externis Beatorum cœlestis Patriæ Ciuum bonis.

Res in partes, atque has in alias, atque alias vniuersum de supernâ felicitate argumentum partiri iuvat, vt ijs veluti gradibus ad eiusdem felicitatis fastigium facilius fiat mentis ascensus, quibusdam planis ad quiescendum emollitus. Prima pars bona prosequetur externa, quæ infimum in nostrâ felicitate locum obtinent; altera corporis, quæ medium; tertia animi, quæ potissimum, ac supremum. Inter bona externa duo præsertim felix illa Beatorum sedes admittit; Loci amenitatem, & Felicium aliorum contubernium. Non enim ibi aurum, aut argentum, sordidos facientes e ceno diuitiæ: nec lanæ ostro, seu murice tinctæ, aut id generis alia, pudenda magis velamenta pudoris, vt quæ e pecorum depilato corio contextâ hominem belluâ regunt: nec

De amenitate sedis Beatorum.

nec puerilia e struthionum caudis, aut lapidum frustis; aut concharum recrementis ornamenta composita: verum cuncta ibi, vt loco, ita splendore, atque amplitudine nostris istis rusticanis opibus superiora. *O Israel, quàm magna est Domus Domini, & ingens locus possessionis eius! Magnus est, & non habet finem excelsus, & immensus,* inquit Propheeta: non vtique vt significet infinitam loci magnitudinem, quia verè pulcherrima domus illa, quemadmodum formâ, ita finibus suis formam circumscribentibus non caret; sed infinitam ipsius formę pulchritudinem, quę mentis nostrę capacitatem exuperat. Testis Paulus, qui vidit, pronunciauitque, *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, que preparauit Deus ijs, qui diligunt illum.* Quo ex testimonio vt aliquid de immensâ illius beatissimę Domus pulchritudine assequi possis, hoc tibi commentum non omnino vanum propone: vmbra enim veritatis erit, quam si non exponet, testabitur saltem, viamque, quâ inquiratur, vmbre instar, ostendet.

Baruch. 3.
24.

1. Co. 2. 9.

Beate Do-
mus descri-
ptio.ApoC. 21
209

Finge animo te in supernam illam Ciuitatem ab Angelo tuę salutis custode inductum, atque ante ingressum superba menia intuentem recordari quod olim a Christo Ioanni dictum, murorum fundamenta ex ijs lapidibus constare, quę apud nos summo habeantur in pretio: ex iaspide, saphphiro, calcedonio, smaragdo, chrisolito, topazio, be-

berillo, hyacinto, amethysto, ijs denique gemmis, quarum e fructis auro inclusis, ac digito infertis splendorem, ac pretium emendicamus: nimirum ea, quæ nobis pretiosissima sint, tanquam rudes, & nullius pretij lapides in beatæ illius Urbis fundamenta iactari. Cognosce hinc⁸ surgentium murorum pretium, quorum contentione gemmæ nostræ vilescunt, & tanquam indignæ visa defodiuntur. Ingressus deinde e singulis margaritis mirificè elaboratis singulas fulgere portas aspicias, & cuncta intus auro flagrare nitidissimo: nec nisi aurum beatorum civium pedibus teri; imò quod nobis Coelum dicatur, eorum vestigijs pavementum inferni. Aspice vias, quæ spatiosam, curvatamque post aream vndique in æquabilem recedentes planitiem in tantum procurrant, vt admirabili longitudine oculos fatigando, reficiant: Ædes hinc, atque inde in directum positas, atque ad æquale fastigium altè surgentes, omnes ex auro non quidem nostrate, & vulgari, sed instar vitri pellucido coruscantes: *Ipsa verò Civitas*, inquit Ioannes, *aurum mundum simile vitro mundo*: Non enim quidquam latere necesse habet aut cupit, vbi cuncta sunt æquè spectata digna, ac spectari cupida: nec a nocte obscurari cœlites timent, vbi suo quisque splendore nitet, & sole ipso nitidior oritur quocunque pergat, dièque secum ipse circumfert. Aer quoque ibi non nisi vndique spirantium odoramentorum afflatus,

qui

qui a beatis ciuibus haustus , fragrantior reciprocatur. Nec e fontibus, nisi mella fluunt , nec amnes nisi balsama , aut lymphas odoratas voluunt , quibus irrigua prata , nemoraque perpetuò florent, floribusque perpetua iungunt poma, eademque illis coronant. Vide, vt felicissimas inter arbores frequentes errent, & cuncta permulceant id generis volucres, qualis fertur, quæ trecentos annos sanctissimi solitarij aures, vitamque sub dio æstiuis, hybernisque iniurijs obnoxiam, detinuit. Quid de illo concentu dixeris, cuius vnica vox tam mirifica fuit, atque incredibiliter suavis? Quid etiam de alio omnium voluptatum concentu singulis sensibus respondentium, ac suauissimam animo exhibentium harmoniam?

Dicas tamen quidquid occurrerit: noua alia, & meliora ex sacris litteris, vel e profanâ historiâ, vel etiam ex ipsis poetarum fabulis mutuata componas: quippe omnem ætatem postquam, magnifica adornando, & commentando traduxeris; tandem fateare necesse erit, horum nihil in Cœlo re ipsâ futurum: Sed Pauli testimonium recordatus dices, quod ipse mihi soleo dum tacitus ista mecum reuoluo; *Hec in cor tuum ascendere potuerunt, illa nunquam in cor hominis ascenderunt.* Tanto namque præstantiora ijs, quæ cogitasti, reperies, vbi illuc adueneris, quanto Diuina Artificis cogitatio tuâ est cogitatione præstantior.

Iam verò Beati Ciues o quanto erunt suâ se-

Rr

de

De felicitate ex beatorum oratione consortio

de nobiliores ! quanto Cœlo ipso clariores, ac pulchriores ! Plura tamen de eorum nitidissimâ specie in sequentibus differenda reijcimus, illud tetigisse contenti; ad eum decorem, ac dignitatis gradum illorum quemlibet euehendum, ut superbissima mortalium vota infinito propemodum interuallo sit infra se Beatorum quilibet relicturus. Audi, quisquis ætatem omnem per immensus labores perdis, ut perditam honoribus locupletes, & quasi sericus bombyx totum vitæ stamen in sepulchri fabricam ducis, ac torques : Potestne ambitio tua vltra supremos regię dignitatis gradus procurrare? utique non habet, quò altiùs ascendat: ibi tumor omnis rumpatur, inque suam auram redeat, necesse est. Atqui sic habeto; Regnum tibi non ad paucos dies, sed in omnem æternitatem ab ipso mundi exordio paratum: *Venite benedicti Patris mei; possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*: Ita in extremo die se dicturum testatus est idem ille, per quem reges regnant, quique regiam tibi coronam a rerum exordio suis manibus fabricavit, preparavitque. In hoc regno collegam habebis imperij eum ipsum, quem vniuersi mortales, ac mortalium reges adorant: sedebisque non paricum Mundi Rectore solio, sed eodem, ut ipsemet, Ioanne interprete, pollicetur: *Qui vicerit, inquit, dabo et sedere mecum in throno meo: vnâ item in mensâ recumbes, ipso dicente; Et ego di-*

Matt. 25. 27.

APOC. 3. 21.

LUC. 22. 30.

dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo: Quin etiam, dubium quidem quonam modo, sed certè verissimo aliquo, ipse terrarum, Cœlique Arbitrator, non solùm te suæ mensæ collegam, amicum, familiarem, ac domesticum adhibebit, verùm etiam accumbenti prestò erit ad ministrandum præcinctus. Audi & hoc ex ipsius Dei pollicentis oraculo; Beati sunt serui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes, amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Miraris fortè tantam in Deo humanitatem? mirare potiùs, si quem audias dicentem, Deo homini humanitatis aliquid defuisse, vbi præsertim notum, illum in terris ad abiectissima quæque, vel infimo pudenda homuncioni, nostrâ causâ demissum. Vbi præcinctum vidi ad abluendos seruatorum pedes, non difficilè adducor, vt credam, eum ad ministranda ijsdem fercula præcingendum. Denique (quod supra etiam, quàm suspicere, mirarique possis, inuenies) Ibi fiet verissima illa, sed ad fidem omni fabulosâ difficilior metamorphòsis, quâ homo diuinam ita induet formam, vt Deus, Deique filius a diuino Genitore agnosci, ac verè nuncupari possit: quid enim non verum de ipsâ veritate procedat? Ergo ne, inquires, Dij erimus? Non audeo dicere ex me, inquit Augustinus, cuius prudentissimo responso libenter vtor, verùm id di-

Luc. 12. 37.

Tract. 2. in
ep. 10. ex pl.
81. 6.

centes scripturas audiamus, (Verbum scilicet illud,
 Ica 10. 35. quod cuncta dicendo fecit) Ego dixi Dñj estis, &
 filij Altissimi omnes: quem locum in hanc senten-
 tiam Deus ipse, qui eum olim protulerat postmo-
 dum explanavit.

Quale igitur gaudium, Deus immortalis, erit,
 sese spectare in concilium Deorum pari cum ipsis
 iure cooptatum? De Senatoribus humanæ cuius-
 que reipublicæ documentum cape, qui simul se
 in id Collegium euectos vident, vix sibi præ læ-
 titiâ constant, tametsi paucis post diebus in le-
 titiæ locum, mentisque deiiciendæ munus, me-
 mor succedat: vsu scilicet depositâ, quæ festum
 indixerat ignorantia. Scito autem senatores no-
 stros eo apud superos ordine censerî, quo apud
 nos Agricola ouium, seu caprarum villis indui:
 vtrisque enim pariter pecudes illæ de vestimentis
 accommodant, nisi quod hi, lanas prodendo,
 commodatum fatentur, illi colorando cœlant, &
 cœlando furantur. Quid autem Senatores loquor?
 Ne ipse quidem Alexander Magnus, aut Cesar
 tanti esset apud superos, vt eos in famulatu suo
 tolerarēt, terræ filios, eorumque sordidam con-
 ditionem dedignati. Denique vt supremo rerum
 Domino, ita & ceteris eius aulae proceribus, non
 alius est eiusmodi Regum vsus, quàm ioci, & ri-
 sus, quemadmodum a Prophetâ dictum olim iam
 fuerat; *Et erunt Tyranni* (eo nomine Reges om-
 nes antiquis patribus dicebantur) *ridiculi eius;*
 Non

Habac. 1.
 19.

Non enim seria ista dignitas est, sed ad tempus assumpta, atque in theatrum personæ, ac vestium simulatione composita. Contra verò Beatorum Ciuium gloriam non amictus mentitur, turpem in dies nuditatem obuelando, sed insita, intimaque corporis, atque animi dignitas, immortalitate constabilita. Horum igitur in æternum confortium educamur, cuius spes, atque expectatio tanto hîc nobis erit iucundior, quanto vitam tali confesso digniorem morum integritate Deo adoptanti approbare conabimur, spemque approbatione roborabimus. Verùm gemina hæc bona, quæ loci spectant felicitatem, & felicium contubernium infima sunt: multo ea, quæ sequuntur, potiora.

CAPVT OCTAVVM.

De corporis dotibus, quibus
Beati Ciues locupletantur
in Patriâ.

Utra eximiam venustatem, aptâ partium conuenientiâ, & coloris suavitate perfectam, quâ spectantium oculos Beatorum corpora incredibiliter detinebunt;

Quatuor
Beatorum
corporum
dotes.

Prima Im-
passibilitas.

Apoc. 21. 4.

bunt; quatuor alias dotes e sacris litteris doctissimi Patres illis adiunctas enumerant. Prima est mali omnis, ac perpeffionis vacatio, quam Græci *ἀνάσσειν*, Nostri minùs latinè, sed magis significanter *Impassibilitatem* appellant: altera Tenuitas est, seu, vt in scholis iam nominatur, subtilitas: Agilitas tertia: vltima, quæ venustissimas Beatorum formas in bono vbique lumine collocabit, Claritudo. Prima complectitur mortis, cunctorumque malorum, quæ eam vel præcurrunt, vel comitantur, vacuitatem. *Absterget Deus*, inquit Ioannes, *omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt.* Occurret scilicet nobis amantissimus Pater e valle istâ lachrymarum subeuntibus, & manu suâ, quâ omnem lachrymandi materiam disijciet, oculos nostros fletu propè corruptos, siccabit. O quale solatium, quale gaudium erit, cum primùm ex ipsius Numinis præpotentis oraculo nostris auribus intonuerit, datam nobis ab vniuersis malis, quibus nunc vrgemur, immunitatem, ac missionem! Quid optabilius, quàm certissimâ fide cognoscere, haud vllò nos in posterum morborum genere tentandos: iam defunctos, exemptosque vitæ huius ærumnis, non ampliùs paupertate, non fame, non siti, non æstu, atque algore, nec tempestarum impressionibus, nec ferocibus belluarum, nec ferocioribus hominum in-

cur-

curfibus, nec denique horum periculo, aut vlllo mortis metu, conatuque terrendos? O quàm multos isthæc, si hic haberi posset, immunitas, maximè contentos in præfenti vitâ detineret, futuræ prorsus oblitos. Verùm quæ nostris votis maior foret benignitas, infinitæ Numinis beneficiæ vix nomen obtinet beneficij. Apparatus ille est ad beneficia capienda, & quodammodo sordium detraçtio ad purpuram induendam. Multò potiora nos manent, quæ si cum solâ malorum vacuitate contuleris, vim ea dices regalis obtinere ornamenti cum simplici nuditate collati. Nudus est enim, quanquam & validus, qui solis malis exemptus, nullo præterea munere decoratur.

Tenuitas igitur altera est beati corporis conditio, per quam illud durissima quæque penitùs intrabit, penetrabiturque vicissim, nullâ exclusum firmitate, nullam excludens. Inde autem hoc æquè mirum, ac verum existet, quòd idcirco nullos metuet incurfus, quia omnibus patebit, nec telis vllis offendi poterit, quia cunctis penetrabile erit, impotens repugnandi. Nihil enim magis contra nos per huius vitæ saltus, ac dumeta pergentes pugnat, quàm nostra repugnantia, ac duritia, per quam obstamus aduersis, tutè illa recepturi, si amicè: optimo nempe naturæ documento; solam frangi, mollibus inuiolatis, contumaciam. Hoc, vt ita esse scias, puta,

Secunda
Subilitas

caput tuum hâc tenuitatis dote iam nunc instructum; utique si in parietem incurrat, illum sine offensione peruadet: eruntque vnâ simul, nullâ circa locum altercatione coortâ: at quia reuerâ, caput nunc durum, & contumax est, duriori parieti loco cedere, & frangi (impetu, quo in illum fertur, resilire non permittente) cogitur. Item securis adacta ceruicibus nunquam illas divideret, si ab illis inuicem penetraretur. Quocirca hæc beatorum corporum tenuitas, seu penetrandi vis, dotis alterius nuper memoratę, scilicet *aradías* custos est, quia eadem corpora ab externâ vi perpetuò præstabit, tanto fortior lorica, quanto penetrabilior. Agilitatem etiam, de quâ mox dicetur, iuuabit: proinde quidquid e malorum vacuitate, atque agilitate fructus, ac voluptatis proueniet, ex hoc tanquam communi fonte rigabitur, atque incrementum accipiet.

Tertia Agilitas.

Tertia conditio agilitas est, cuius ope beati corporis moles tam facilem se regentis animi voluntati exhibebit, quàm sua facilis est illi voluntas: non enim plus negotij animo erit, ad extremas mundi oras corpus suum immittere, quàm velle. Duo autem sunt, vnde tanta ista corporis facilitas, atque obsequendi promptitudo manabit. Alterum ademptio grauitatis, quàm Beati in terrâ grauium loco relinquent, quando ad leuium sedes euocati eam prorsus inutilem, imò incommodam sentient. Inde nullus sellæ vsus in
Cælo,

Cœlo, vbi corpora non iam deorsum, incumbunt: proinde haud vaquam cœlitum crura indigebunt suam in cathedrâ sarcinam, ac defatigationem, vti apud nos contingit, sedendo deponere. Alterum est paulo ante commemorata tenuitas, seu vis cetera corpora penetrandi. Id enim corpus, cui nulla sit grauitas, seu nisus imperio contumax, nec quidquam extrinsecûs obstet eunti, non habet, vnde illi summa, & par imperio celeritas retardetur. Erit autem huiusmodi in Cœlo per-necessaria festinatio: nam si immensa illa spatia, passibus metiri Superi cogerentur, vix toto seculo tantum interualli conficerent, quantum occupat stellarum aliqua grandior, quam plus centuplo tellure maiorē Astronomi definiunt, tametsi ad Cœli residuum haud puncti modum excedat. Quam autem iucunda futura sit ea corporis agilitas, facile intelliges, si te illa nunc prædicitum singas, & nullâ distantia, nullo obice reputes tuos retardandos plusquam fulmineos volatus. Id enim tibi esset vice quâdam immensitatis potiri tuis vîbus accommodatâ. Non esses quidem vbique, sed quod iucundius foret, vbilibet.

Agilitas
prestat fru-
ctum quen-
dam immē-
sitate.

Postremum beatorum corporum decus claritudo erit fulgore Solis non minor. *Tunc Iusti fulgebunt*, ait Christus, *sicut sol in Regno Patris eorum*: quod tamen cum hâc exceptione intelligendum, vt non improbo lumine spectantium oculos feriant Solis in morem: namque apathias, atque indolentiæ

Quarta
Claritas.
Matt. 17.43.

Sf

quo-

Lux beatorum colorum varietatem seruat, ac perficit.

quodammodo specularibus oculi communiti, externi luminis gratiam admittent, offensionem excludent. Nec præterea fulgor ille vt solaris erit, sui vndique similis, nullaque varietate spectabilis, ac iucundus: verum pellucidi instar liquoris, qui picturis illustrandis allinitur, singulis coloribus, seruato eorum discrimine, nitorem adiunget: Candida lux erit in fronte, modicè, ac verecundè erubescet in genis, pulla fiet in oculis, in capillo aurea, in labris purpurea, lactei candoris in dentibus, quaque denique in parte suum illius induet, illustrabitque colorem. Proinde sol vt ilior, quàm pulchrior, alienam ceterarum rerum pulchritudine monstrandam potius, quàm suam oculos nostros oblectat: Beatorum verò splendor suæ ipsorum speciei non alienæ ostentandæ inductus, haud lucernæ vile ministerium, sed nobile maiestatis decus, ac venerationem exhibebit.

Lucentes quidam vermiculi spem nostram erigunt.

Vidi aliquando noctibus æstiuis, nec sine magna admiratione, ac voluptate in manus sumpsi, vermiculos quosdam, prunæ in modum inter dum meta flagrantés, lumine tamen membrorum coloribus accommodato: cumque ex ijs vnum curiose contemplaturus versarem, mente sic mecum agere cepi; Hem nos Homunculos timor aliquando angit, ne, si præsentis honores Numini, futuros pollicenti, dimittamus, fraudemur vtrisque. Scilicet veremur, ne cœlestis Pater negaturus sit promissam filijs claritatem, quam sordidis

didis vermiculis ob hoc ipsum, suæ ut opulentie ostentatione spem nostram erigeret, abiecit. Quid? an viles bestiolas existimem a rerum Auctore decorandas magis, quàm quos suo met sanguine habuit cariores, eo illis redimendis erogato? Quid autem vermes commemoro? an non solem, ac cœlestium corporum reliqua, quâquam animo, ac sensu vacua, hoc est vermibus ipsis ignobiliora, maiore etiam lumine condecoravit? Quid igitur incertus animi pendeam, an Deus amicissimis suis quin & filijs, & regni consortibus nitorem illum daturus sit, quo immania, stolidaque corpora nostris vsibus, ac seruitio comparata, impertiuuit?

Magnus ille clareuallensis monasterij parens Bernardus, cui sæpiùs ad cœlitum colloquium venire contigit, illud affirmasse aliquando fertur; Si Ciuium beatorum corpus quodpiam spectare oculis nobis liceret, illico totam in ipsos oculos animam conuolaturam, futurumque ut abiectione reliquorum munerum curâ, ne cibi quidem, potusue, aut somni memoriam retineret: tanta eam caperet, defigeretque cœlestis illius pulchritudinis admiratio. Huius rei illustre documentum dedit Apostolus Petrus, qui vbi Christi Domini vultum cœlesti suo fulgore radiantem vidit, mente alienatus decidit primò in terram, deinde *nesciens quid diceret*, petijt vt ibi sub dio reliquam ætatem agere sibi liceret, tempestatum

Christi Do-
mini spe-
cies.

Luc. 9. 33.

Matt. 17. 4.

In vitâ ab
se conscri-
ptâ cap. 28,
& 30.

iniurias tam iucundâ contemplatione redempturus; *Domine, inquit, bonum est nos hîc esse: faciamus hîc tria tabernacula, Tibi unum, Moysi unum, & Elîe unum.* Id ipsum luculentius testata est Theresia virgo rigidiorum Carmelitarum parens, cui cum Christus IESVS simili specie sese spectandum præbisset, eâ scilicet nitidissimâ, quâ e tumulo rediuius prodijt, suamque vultu Diuinitatem humanitate temperatam explicuit; ita eius mentem suæ venustatis amore defixit, ut ad multos dies veluti a sensibus alienata processerit, impotens alio cogitationem abducere. Nec vnquam ex animo tam diuina species excidisset, ni se Numen ipsum, quo eius excitaret, incenderetque ad se quærendum amorem, studio interdum subduceret. Itaque ut fuerit antea iungendis amicitijs nonnihil prior, vbi indolem suo ardentem ingenio nancisceretur; simul diuinos Christi vultus inspexit, terrena omnis ex animo excidit pulchritudo, nullam deinde vel solo aspectu, nedum amore dignata. Inde etiam ridere solita fuit, si quem audiret dubitantem, visum id inter foeminarum commenta referendum, an reuerâ diuinitus contigisset: certa videlicet, quanuis omnem ætatem moliendo, meditando, fingendo exegisset, nunquam decus tantum, siue ut eius verbis utar, tam præstantissimum (hoc est consuetis loquendi formulis præstantius) expressuram. Aiebat præterea, terrarum Reges, ut vul-

vulgo agnoscantur, magno populorum comitatu, & licitoribus, & Stipatoribus, & : ~~sc~~toribus indigere: at Christo, vt vniuersi orbis Dominus agnosceretur, non vltra, quàm vt se ipse ostentaret, necessarium: quippe cuius maiestas non a populis emendicata subiectis, nec alienis humeris sustentata, sed innata foret, & suâ vi, nutuque constaret. Iam verò splendor ex eius vultu circumquaque diffusus, is erat, cuius contentione sol languidus, atque emortuus videretur: quare tunc demum persuasum habuit, quod ceteroqui dictum inaudierat, Christo ad inferos descendente, continuò in fugam se malos Dæmones coniecisse, sub inferorum infima penetralia ituros, modò a tam inuisæ potentiæ conspectu subducerentur: Plus enim inuida pectora tantæ fulgor maiestatis vrebant, quàm ipsi met ignes feruentissimi tartarorum. Quam ob rem quoties pia fœmina ad sacram in templo mensam accedebat, memor cuius potentiæ Regem coram haberet, subreptis horrore crinibus toto corpore præ timore, ac tremore concitabatur: tametsi tremor ille membrorum animi exultationem non cohiberet, sed inuitaret, concitaretque, quippe intelligentis tantam potentiam, idcirco sibi occultari, vt eius opes capere, ac prædari non dubitaret. Denique tam vehementi gaudio se tunc perfusam ait, vt parem se illi non futuram diceret, nisi supernâ virtute is ipse, qui gaudium attulerat, recepturum

pe-

pectus roborasset. O quanto igitur, coniectare licet, amabilissimi Iesu mens, atque animus speciosior fuerit, atque ad aspectum iucundior, cuius vilissima corporis portio e cœno ficta intuentium præcordia voluptate disrumperet! Atqui ad huius exemplum imaginis nos emendandos, & conformandos Paulus in cœlesti patriâ significat;

Ad Rom. 8.
29.

Quos præsciuit, inquit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui. In quam eandem sententiam Diuus Leo Pontifex Maximus causam diuinæ illius in Thabore metamorphoseos explicuit: postquam

Serm. 2.
De Trîâ, fig.

enim id eo prodigio actum dixit, *ut de cordibus Discipulorum Crucis scandalum tolleretur, hæc verba subiecit; sed non minore providentiâ spes sanctæ Ecclesiæ fundabatur: ut totum Christi corpus agnosceret, quali esset commutatione donandum, ut eius sibi honoris consortium membra promitterent, qui in capite præfulsisset.* Qua propter si pulcherrima Christi species ita aliquando sui spectatores abripuit, eandemque credimus a cunctis beatorum spirituum corporibus, tanquam a totidem speculis exprimendam; quanto validiùs uniuersa omnium pulchritudo nostras mentes abripiet, ac torrente voluptatis suæ potabit, inebriabitque?

CAPVT NONVM.

De Animi in Cœlo pulchritudine, ac dotibus.

Nimi pulchritudo tantum supra corporis formam excellit, quam ipse animus supra corpus: ad eam tamen mentis oculis subiiciendam nulla e totâ rerum vniuersitate succurrunt exempla. Quæcunque in oculos cadunt, tametsi longè pulcherrima, foeda sint, si cum animo de formâ contendant, nec digna, quæ in similitudinem assumantur: quam & ipsa exemplorum inopia satis superque declarat, animi esse sine exemplo pulchritudinem. Latet quidem, qualis sit cœlestium dignitas animorum; liquet tamen, si eam intueri fas esset, plus ad eius amorem nos exarsuros, quam ad cunctorum simul, quibus singulis flagrant mortales, corporum venustatem. Verùm dotes nonnullæ e sacris litteris, ac Patrum auctoritate promendæ; vnde nec dum agnitâ formâ sagittæ veniant ad excitandum amorem acutissimæ.

Prima inter dotes, quibus immortales animi
dita-

Prima aoi-
eni dos In-
telligentiæ
perspicacia.

ditabuntur in Cœlo, eximia erit intelligentiæ perspicacia, ac perfecta rerum omnium, quæ intrinaturæ fines habentur, comprehensio. Vix enim animus e corporis ergastulo in lucem illam beatissimam excedet, cum subito eius intelligentia cunctis naturalium rerum imaginibus instruetur, quarum beneficio momento addiscet quidquid artium, ac disciplinarum humana solertia peperit, & quæcunque plura nec dum explicata reliquit. Quandiu in hoc obscurissimo corporis carcere mens detinetur, nec se ipsa dignoscit, nec rerum externarum per sensuum rimas illabentium aliud obtinet, præter inquietam plenius eas agnoscendi curiositatem. At ubi de corpore educta Dei sapientiam coram inspiciet, eamque, ut inquit Augustinus, *de ipso suo fonte, potabit*, cuncta liquidò discet, & quæcunque hic dubia illi fuerint, sua veritate, suoque vultu micantia spectabit. Quâ in re mirum planè fuit diuinæ Providentiæ consilium, quæ magnam primùm nobis indidit rerum cognoscendarum cupiditatem, tum plurimas de rebus omnibus quæstiones nobis implicuit, ut quo studio ad earum explicationem, eodem ad primam Veritatem, unde reliquæ fluunt, nitere-remur. Ibi quoque mens nostra sinus suos in immensum laxabit, sic, ut non vna, aut altera cogitatio, uti hic fit, occupet uniuersam; verùm vno tempore quam plurima audire, de singulis cognoscere, ac sententiam ferre possit, absque eo quod

quod confluentium rerum multitudo ad singulas attentionem diminuat. Huius rei documentum capere licet e sanctissimis illis hominibus, quorum celebrandæ memoriæ festos dies catholica indixit ecclesia. Illorum enim ad pedes toto orbe terrarum Christianus populus quotannis festâ luce frequentissimus accidit, singuli suas preces, ac postulata ferentes: idque ex eiusdem Ecclesiæ, & Patrum institutione docentium, preces illas a beatis Mentibus perspicuè cognosci, curari, examinari: si malæ sint, & perniciem impetrantibus allaturæ, vacuas dimitti; si vtilis, & profuturæ, vel continuè impleri, vel pro rei opportunitate differri. Haud tamen (vide prodigiosam capacitatem) tam multa interim negotiorum, tam attenta procuratio, parte vllâ vel minimâ beatæ tranquillitatis mentes illas felicissimas fraudat. In hanc autem amplitudinem mens quoque nostra laxabitur, vbi Deus illam ingenti supernarum rerum magnitudini capiendæ accommodabit.

Hanc propè immensam intelligentiæ vim par memoriæ felicitas, obliuionis prorsus ignara, committitur. Cuncta siquidem in Deo, qui est rerum omnium exemplar, & forma, contemplabimur: quare diuinâ planè vtemur memoriâ, quando ipsamet Dei memoria nobis communis erit, nostroque semper respectui patefacta. Suâ quoque tamen naturali perfectione facultas ista do-

Secundâ
animo dos,
memoriæ
felicitas.

nabitur, quanquam fortè non alium vsum habitura, nisi quem multæ nostri corporis partes, veteri solutæ ministerio, ad miram operis structuram, atque inde diuinum Artificis ingenium commendandum.

Tertia animidos, perfecta libertas, & in cupiditates imperium.

Voluntas quoque suam ibi coronam, quam hic supra ceteras facultates primi Parétis fraude perdidit, recipiet; gaudebitque plurimum excussisse iugum libidinum, iisque illud tantâ cum arbitrij libertate reposuisse, vt nullus earum motus, nisi ad suum præscriptum, sit in posterum excitandus. Imò nec profectò maiorem dixerim ipsi rerum Arbitro futuram libertatem, quando eò nostra voluntas peruenerit, vt diuinam prorsus induerit, nihilque libentiùs, nisi quod Deus ipse, voluerit. Verùm hæc dona perexigua sunt, ac propemodum nulla ad alia, quæ mox sequentur, naturæ meritum, ac vota prorsus exuperantia.

Quarta Lumen gloriæ

Tria igitur præterea potiora dona nostras in Patriâ mentes locupletabunt: quorum id primum erit, quod Patribus lumen gloriæ nuncupatur, nempe vis quædam intelligentiæ insita, cuius ope mentis acies ad infinitum diuini vultus fulgorem contuendum roboretur. Huius autem Luminis beneficio Diuinæ Naturæ bona vniuersa, non vt pompam aliquam simplices spectatores, sed vt hereditatem filij cernemus. Quemadmodum enim ea, quæ sub sensu cadunt, sola sensuum perceptione

ptione possidentur, nempe species visu, cæcus auditu, sapor gustu; ita quæ sensibus ignota soli mentis intelligentiæ patent, solâ mentis perceptione, & comprehensione obtinentur. Quare cum Lumen gloriæ diuinitatis comprehensionem donet, donat etiam possessionem: proinde non tam ex eo quod est (tametsi valde gloriosum, mentis indumentum sit) quàm ex infinitis bonis, quorum in possessionem nos mittit, existimandum: ad eum fere modum quo regij capitis diadema, licèt magnum per se sit hominis ornamentum, non inde tamen præcipuum sui pretium habet, verùm a regijs opibus, ac potentiâ, quarum per illud datur, & indicatur possessio. Alterum donum, quod hoc lumen, tanquam suus ardor, comitabitur, perfectissima caritas erit, per quam Deum pro modo comprehensionis diligemus, & pro modo dilectionis de eius comprehensione, ac possessione gaudebimus. Caritati autem par erit diuinæ pignus amicitæ, quod tertium donum est, & Gratia Theologis dicitur, eo quòd animam ornatu suo gratam, atque amabilem diuinis oculis exhibeat: idque modo tam eximio, vt quilibet vel minimus gratiæ ornatus cuncta simul nature ornamenta ad inducendum formæ decus exuperet. Tunc autem coram intuebimur, quod nunc docentibus Patribus credere oportuit; quamlibet huius gratiæ particulam (idem de gloriæ Lumine, & caritate dictum in-

Quinta Caritas perfecta.

Sexta donum gratiæ.

tellige) tantum nobilitate, & pretio ceteris omnibus, quæ natura tulit, excellere, vt cuncta naturæ bona in alterâ libræ parte suspensa nullius momenti instar ad gratiæ pondus obineant.

Diuinæ gra-
tiæ animâ
orânis pre-
tium.

Quantum autem quæque animarum eiusdem gratiæ decore exornata niteat, discere licet primum e Catharinæ Senensis sanctissimæ Virginis testimonio, quæ hominis cuiusdam animam diuinâ gratiâ præfulgentem aliquando conspicata, illico præ immenso eius amore, & gaudio semianimis concidit: mox, vbi sese collegit, Raymundo suæ conscientiæ arbitro testata est, eam esse animæ diuinâ gratiâ præditæ pulchritudinem, quam si ipsi spectare semel liceret, haud dubiè dignam putaret, cuius pro salute mille mortis discrimina, cuncta item corporis incommoda libens, gaudensque subiret. Deinde ex ipsius gratiæ præcipuo munere, quod est peculiari quâdam ratione tam arctè Deum vnâ cum piorum animis coniungere, vt si ob suæ naturæ immensitatem intra illos non esset, esse deberet ob gratiæ coniunctionem. Quo etiam fit, vt verè per eam diuinæ efficiamur consortes naturæ: & non modò Dei præpotentis amici, verùm etiam filij: nec externâ solùm alienæ voluntatis adoptione, sed internâ quoque diuinitatis communicatione, atque adeo dij meritò nominemur & simus. Quid ni enim meritò deus ille dicatur, qui adiunctam sibi habet diuinitatem, quando non secus quem-
piam

piam sapientem, aut fortem, aut temperantem dicere consueuimus, nisi cui adiunctam nouimus vel sapientiam, vel fortitudinem, vel temperantiam. Quin etiam in sacris litteris Deus ipse Deos appellat, quibus suam gratiam, seque illâ obligatam impertijt. Quis autem verbis consequi valeat, quàm ingenti gaudio Beatorum animi exilient, vbi se apud rerum Dominum tam gratiosos contemplantur, vt non solùm in nomen, verùm etiam in ipsa diuinitatis bona omnia, sese adoptatos inspiciant.

Nec minor erit, quę profluet a Caritate voluptas, vbi per eam summum Bonum coram spectatum, ac veluti in manu positum, Beati complectentur. Est enim amor gaudij omnis origo, quod tamen quantum erit in Patriâ e conspectu, complexuque diuinitatis, illustriùs declarabit insequens de huius vitę caritate disputatio: vbi quanta voluptas ex imperfectissimâ hâc aduersus Deum, solâ fide, atque auditione notum, caritate descendat, palàm fiet. Interim alia duo ex utroque memorato antea dono gaudia raptim attingo. Alterum e gratiâ manabit ob hoc, quod se quisque perinde gratum beatorum ciuium reliquis, amabilemque spectabit, vt si pars non exigua foret alienę felicitatis. Omnes enim aduentantem amplexibus excipient, constringent, fouebunt, osculabuntur, nec ab se illos propemodum diuelli posse conspiciet. Quidquid autem e

pro-

Voluptas
e caritate
descēdes.

propriâ formâ, aut amabilitate in alios voluptatis fundetur, repercussi more luminis, in auctorem redibit: erit enim utique voluptati, voluptati esse. Alterum e caritate descendet, quâ summâ, & pari ac se ipsum, vnusquisque ceteros diliget: vnde fiet, vt Beatorum quilibet, non suâ solùm felicitate, sed etiam alienâ felix futurus sit; & lioris expers omnium gaudio gauisurus. Erit enim ibi amor absolutissimus, proinde longè maior, quàm hîc sit quelibet vel summa Matrum in liberos beneuolentia, quæ tamen cum inuidiam omnem excludat, argumento est, multò magis eandem a mutuâ illa Cœlitum beneuolentiâ exclusum iri: quis enim suis bonis inuideat, aut quis non inter sua suorum bona connumeret? Adde mutuum illum amorem, mutuo fore perspicuum, non vt hîc perpetuò suspectum, vt qui perpetuò lateat in pectore, nec indicia proferre possit, nisi mendacij sæpè conuicta. Caritas ibi *aurum*

Apoc. 21.
18.

mundum simile vitro mundo, nempe ad imum vsque conspicua, quæ proinde omnes tollet inimicas amicitie suspiciones: nec timor erit, aut suspicio, ne quando desitura sit, aut in odium euasura: nam vbi aut corporis venustas, aut animi dignitas morbo nullo, vel senio deflorescet, non est, vnde amoris in odium corruptela pertimescatur.

Quæ bona
gloriz lu-
men beatis
exhibeat.

Nunc verò quæ bona nobis cœlestis gloriæ Lumen exhibeat, paulo diligentius exequendum, vt quod inde gaudium sequatur, cognoscamus,

&

& spe, quantum possumus occupemus. Cetera bona, quibus potiundis hoc lumine opus non est, maxima quidem sunt, atque eiusmodi, ut ijs comparandis nullum non vile pretium fuerit: at bonum illud, in cuius possessionem eo lumine inducimur, infinitum erit, quod cum per se dare queat gaudium pariter infinitum, tantum cuique dabit, quantum quisque plurimum capiet. Duo autem bonorum genera beatis mentibus Dei conspectus aperiet, Honestum, ac delectabile. Honestum dico, quod tale est, ut detractâ omni utilitate, sine ullis præmij fructibus, per se ipsum possit iure laudari: suâ propterea pulchritudine expetendum, nullum licet inde lucrum emergat: Delectabile verò, quod causâ voluptatis expetitur. Illud amicitie materia est, propterea gaudij maioris, utpotè e magis puro, ac proinde magis ardenti amore confecti. Hoc Cupiditatis, seu, ut hodie loquimur, Concupiscentie, atque idcirco oppositâ de causâ minoris gaudij materia est: prius autem de bono delectabili agendum hic erit, ut eximia eius ostensa magnitudo alteri excellentiori bono veluti basis attollendo deseruiat.

Principiò illud in animum inducendum; diuini in Cælo Numinis conspectum non quemadmodum hic rerum ceterarum contingere, ubi quidquid cernimus, extra nos est, & sui vicariam imaginem in oculos nostros immittit, absque eo quod vnquam res ipsa oculos intret: verum Deus
men-

Matt. 25.
21.

Modus
terrenis bo-
nis celestia
contēplan-
di.

mentem penitens intrat, eique intimè iunctus simul sese percipiendum tradit, ac possidendum. Hoc illud est; *Intra in gaudium Domini tui*, quod seruo fideli promittitur, communem scilicet fore illi cum domino suo gaudij materiam: nam quidquid bonorum in se infinita dei bonitas claudit, cum famulo in amicitiam euecto ex ipsis amicitiae legibus communicabit. Sume eorum bonorum specimen in tenui aliquâ voluptate, eamque ubi videris in Deo sine modo augeri, ac diuinam fieri, de reliquis non sine magno ob expectatam communicationem oblectamento, æstimabis. Exemplo sit odoris voluptas, innocens illa quidem, atque innocentiae merito ad coelestes voluptates piorum mentes attollens: quanta eius in Caelo copia futura sit, ita licet expendas. Cogita quaecunque odoraamenta siue e floribus, siue ex arborum ramis cæsâ cute lachrymantibus, siue vario unguentorum genere expirantur, a Deo Optimo Maximo cuncta fluxisse, nec inde fontem exhaustum, aut imminutum, sed eque, ut antea, plenum, ac redundantem. Cogita rursus, qualis foret suauitas, si quæ toto terrarum orbe dispersa sunt eiusmodi odoraamenta, quæque a mundi exortu hætenus prodire, siue in finem usque prodibunt, simul colliquata, & a noxijs capiti halitibus repurgata, in vnum aliquod conclaue spiraculo inducerentur: Tum animaduerte, suauitatem hanc omnem penes Deum eius auctorem

rem

rem reperiri, qui illam fundendo non perdidit, eo pacto, quo sol perpetuâ suæ lucis in vniuersum mundum effusione nullum sui luminis detrimentum capit. An non hæc sola odoris vbertas beatum, si quis eâ fruatur, efficiat? At qui pro nihilo hanc duces, si iterum reputes, alios posse infinitos mundos a Deo procreari, & pari odore perfundi: profectò habeat necesse est, quæcunque posset illis odoramenta tribuere: hoc est infinitâ omnis generis odoramentorum copiâ circumfluat, necesse est. Denique neque hâc infinitate finitur diuinæ suauitatis affluentia: nam illa omnis vtcunque maxima, atque infinita partim effecta est, partim effici potuit: at in deo sublimius aliquid inest præterea, quod diuinum odoramentum, siue *res vber* dicere possumus, vnde suam res omnes odoratæ vim participant, nec gigni id potest, & infinitis partibus, cuncta, quæ hic gignuntur, exuperat.

Simili viâ, ac ratione indagabis, quanta ceterarum rerum iucunditas in sinu Diuinitatis abscondita pijs mentibus asseruetur, eâque deprehensâ exclamare iuuabit; *O quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te.* Verè magna multitudo dulcedinis, quanquam vnus & singularis; quia vna diuinæ amabilitatis dulcedo reliquas omnes, quas hic dispersas inquirimus singulariter complectitur. Verùm de infinitâ Dei amabilitate diligentius postea. Nunc

Pl. 30. 20.

tantum aduerte, quid sit, quod Beatis in Cælo summam ceteroqui libertatem adeptis (quid enim in rerum omnium fastigio non summum?) nulla tamen ad peccandum libertas futura sit, hoc est, nulla libertati ad perniciem sibi inferendam potestas. Non utique in causâ erit vinculum aliquod, quod voluntatem quasi insanam cohibeat, cum hæc nunquam tam benè sana, nunquam tam sublimi sapientiâ, quàm cum diuinâ, proximè illam intûendo, & consulendo, vtetur. Causa igitur ea vnica, vel certè potissima erit, quia quicumque se peccatis obstringunt semper ad aliquid voluptatis, e culpæ sordibus eruendum, aspiciunt: quemadmodum autem fieri nequit, vt qui lucrum sequatur, delatâ optione, vel aurei montis, vel vnus duntaxat ex ære oboli, hunc illi de avaritiæ consilio præoptet; ita longè minùs fieri potest, vt qui sequatur oblectamenta, datâ optione vel infinitæ voluptatis, quâ Deus sibi, suisque intimis affluit, vel tenuissimæ inquinatissimæque, quæ de nequitiâ elicitur; Deo relicto ad hanc sese studio voluptatis conuertat. Neque inde lædi censendum, sed instrui, & perfici, adiunctâ ratione, libertatem, quæ ratione, consilioque sublato, funditus perit, & in insaniam, ac temerariam licentiam corrumpitur. Hinc etiam documentû habes, quid tibi factò opus sit vbi a malo Dæmone ad aliquam Deo inuisam voluptatem alliceris: noli in eam oculos conijcere, qui facillè capiuntur, rebellan-

Cur Beatis nulla ad peccandum libertas.

Modus diaboli tentandi èra suprandi.

bellantque: sursum illos attolle, vbi ipsam illam voluptatem à culpæ sordibus expurgatam, & in immensum auctam in pelago omnis voluptatis inuenies. Vtere vulgi prouerbio fortè non vulgare solatium allaturo. *Quod differtur, non aufertur.* Dic Diabolo; nolo hâc voluptate carere, sed expecto, vt matura sit, vt noxiam, & tormina parituram acerbitatem deponat: careo vt auctâ nunquam cariturus fruâr. Denique si illud tibi ingerat, dilatione præsentia eripi, dum vltiora promittuntur; dic tantò potiore a te voluptatem in futurum expectari, vt iucundior tibi etiam in præsens sit futuræ expectatio, quàm instantis perceptio: præsertim si (vti assolet) cum cœlestis amittendæ timore coniuncta sit.

Alterum genus boni honesti, quod in Deo nobis sese offeret contemplandum, omni nostro lucro nos vehementiùs afficiet, & licèt ab honestate, quàm à iucunditate cognominari malit, bono ipso iucundo longè iucundius est, & prima omnis iucunditatis origo. Simul enim in conspectu erit infinita illa diuinæ dignitas Maiestatis, palàmque fiet infinita potentia, sapientia, bonitas, pulchritudo vnâ cum ceteris Diuinitatis honestamentis, maiore gaudio cumulabimur, quàm si plurimis, maximisque, imò vniuersis alijs voluptatibus oblectaremur. Est enim gaudium illud generis cuiusdam altioris, quod proinde ignobiliores aliæ voluptates, tametsi in infinitum excre-

V v 2

scant,

De bono honesto, in cuius possessionem gloriæ lumen inducit.

scant, nunquam æquare poterunt: eo pacto quo infinitam licet equo sui generis perfectionem adiungas, nunquam ad infimi homuncionis æqualitatem perduces. Subeant nunc quæcunque hætenus de ceteris bonis animi, corporis, externis, memorauimus, incredibilis ille supernarum sedium decor, felicissimum beatorum ciuium confortium, immensa corporis pulchritudo, pulchrior, ac prope diuina animi dignitas; vbi autem hæc omnia vnâ cum gaudio inde fluente accuratè perspexeris, succurrat, Beatos in Patriâ tantò magis Deum, quàm sese diligere, vt quodlibet vel minimû diuinæ gloriæ incrementû infinito suo periculo, ac sempiternâ calamitate redimerent. Itaque si gaudium, quod de propriâ oritur felicitate plûs cunctis mundi delicijs Beatos oblectat, quale erit oblectamentum, quod a diuinæ conspectu felicitatis oriatur? Equidem certissimè illos præ gaudio ad conspectum diuinitatis morituros censuerim, nisi ad fortem, mortis instar, dilectionem, tanti gaudij causam, pectora immortalitate præmunita gestarent. Chilonem Lacedemonium perhibent in complexu filij Olimpiæ coronati, præ ingenti lætitiâ animam efflasse. Fæminam item Romanam, Liuius est auctor, viso filio incolumi, quem mortuum apud Cannas diù crediderat, luxeratque ex insperatâ iucunditate protinus obijisse. Quis dubitet, quin caritas Beatorum multis partibus vehementior futura sit quâlibet inter nos paternâ,

ma-

maternæ aduersûs filios beneuolentiâ. Si igitur tanta huic beneuolentiæ vis, vt ob natorum prosperitatem animum a corpore, quasi ad contemplandum, & gratulandum auocauerit, abstraxeritque, quantò id magis præstare valeret ardentissimus illæ supernæ caritatis ignis, non humano, sed diuino spiritu afflatus, si ad infinitæ pulchritudinis speciem contemplandam fruendamque secedere animus a corpore necesse haberet, nec illam secum intimè coniunctam, ac resectam teneret? Quin etiam de nonnullis Dei amicissimis scriptum legimus, eos solâ amoris vi, quâ illum hîc deperibant, e viuis abijisse: quod potissimum de Virgine Deiparâ, eâ ipsâ post obitum testante, proditum est: quodque nec proditum vtrò crediderim, cum vix adducar, vt credam, tandiu illam cum tanto amoris incendio in vitâ permanisse: hoc certè prodigium fuit, non illud. Quantò igitur diuinæ pulchritudinis aspectus validior, quando sola eius fama fuerit ad necem inferendam, tam valida?

Exl. 6. reuel. S. Birg. c. 62. apud P. Ant. Spinnell, c. 9. n. 18.

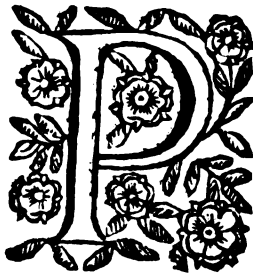
Hæc sunt, quæ spem nostram iucundissimè alunt, & alimento quidem viatoribus peropportuno, vt quod non solùm vires, sed etiam animos, ad prosequendum iter sufficiat. O stultissimos mortalium (non possum, quin fortiter contra negligentes, ac suæ cœlestis originis oblitos exclamem) quos sæpè, vt terram hanc elementorum fœcem, atque Erebi corticem contemplantur, longinqua,

ac

ac periculorum plena itinera obire non piget; piget tamen Coeli intima, vel solâ cogitatione, penetrare: vbi decor omnis, & pulchritudo, & honestas, & iucunditas, & bonum omne, quod cupere possumus, quod cupere ignari non possumus, efflorescit, & viget. Pudeat tam sordidi ingenij, quo admissi ad regias hasce ædes spectandas, in stabulo, vbi vniuersi Rector ac Princeps suas omnes belluas detinet, læti consistitis, nihil curantes regium conclaue, regia ornamenta, Regem ipsum infinitâ maiestate nitentem intueri, atque intuendo vnâ cum vniuersâ eius opulentia potiri.

CAPVT DECIMVM.

De Caritate aduersus Deum:
Quantum sit in illâ præsidij
ad beatè viuendum.

Eruenimus ad præcipuum, vberri-
mumque nostræ felicitatis fon-
tem, qui caritas est, siue in ^{potius}
nos per caritatem influit: hæc
enim vinculum illud perfectum, ^{est}
quo Deo astringimur, vnde
omnis nostra felicitas seu præ-
sen-

sentis, seu venturæ vitæ originem ducit. Siquidem inde vt benè, & beatè simus expectandum est, vnde habuimus, vt essemus: nempe quo ex agro oritur germen, ex eodem viget, ac floret suoque fructu feliciter coronatur. *Letetur Israel in eo, qui fecit eum*, ait regius vates: perinde ac diceret; Nemo nouit perficere, nisi artifex ille idem, qui facere: nemo vitam lætam tribuere (id nempe est illam perficere) nisi qui vitam. *Si quis diligit me*, inquit nostri, nostræque felicitatis **Auctor**, *sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Ad quam vocem clamat Bernardus Claræuallensis; *Beatus, apud quem mansionem facies, Domine Iesu: Beatus in quo sapientia ædificat sibi domum*. Quid ni autem ille beatus, ac felix, qui clausum in pectore suo, sibique vni amicâ communicatione reſeratum habet omnis felicitatis fontem? Duplici autem viâ ad nos iucunditatem suam effundit caritas pro duplici, quo fungitur munere, altero Deum nobis conciliandi, altero pares, gregalesque nostros. Magnum quidem nostræ mortalitatis inopia rerum plurimarum indiga, in vitæ societate præsidium obtinet, solatiumque: ibi enim & bonis donatur alienis, & malis alleuatur suis, alijs ad nostra onera humeros accommodantibus.

Quo autem societas coheret magis, hoc & bonorum communio maior est: proinde christiana

Pl. 149 2-

Io. 14. 23.

Caritas in
proximos
quoniam iu-
cunda.

ad Cor.
6. 10.

caritas cum ceteros mortalium, tanquã Dei filios ar-
ctissimo amicitia vinculo nobis astringat, in eorum
omnium, veluti amicorum, fortunas nos confor-
tes admittit: & vt nobis nihil præter amorem,
suppetat, quod partiamur in alios, hic vnus nos
cunctorum opibus affatim locupletat. Quid de-
fuit Paulo *nihil habenti*, vt ipse ait, & *omnia possi-
denti*? quid reliquis idem vitæ institutum, hoc est
summam inopiam summã cum caritate coniunctã,
secutis? Quocunque venirent, nonne amicos, &
Christi sanguinis coniunctione propinquos, &
Christianæ caritatis nomine proximos, inuenere?
nonne hi pro se quisque illos in domum suam
certatim inuitare, cogere, officijs omnibus obse-
quijsque curare conabantur? An non hanc vni-
cam a populis molestiam viri sanctissimi habuere,
vt magno numero alios super alios confluentes,
& alloqui, & prensare cupidos summouerent?
Quid est autem in vitã inter humana lætius, quã
in se vnum omnium oculos, tanquam in publicæ
felicitatis causam, spectare conuersos? Certè
vulgò nihil beatius creditur, quã beatum ab
omnibus prædicari. Migrat quidem ista, proterit-
que Vir sapiens, & parùm sanæ mentis putat, ex
alieno errore, si errorem credat, gaudere; at vel
contemnere non potest sinceram aliorum bene-
uolentiam, vel ipsã eius contemptione, quam ce-
teroqui Viri Principes aucupantur, solidiora Prin-
cipum aucupijs se habere solatia commonstrat.

Præ-

Præcipuam tamen iucunditatis partem e Cœlo, ac Numinis complexu caritas ducit: quæ iucunditas quanta sit. *Nemo nouit, nisi qui accipit*, uti de hoc cœlesti rore loquitur Ioannes: quare, qui aliquando acceperere, consulendi sunt, ut iusta de eius magnitudine, ac pretio habeatur existimatio. Multa eorum exempla protulimus, ubi de Fide, ac spe egimus, qui hâc cœlesti vnctiōne delibuti intrepido, lætoque vultu luctamen cum teterrimis mortibus subiere. Eadem huc omnia pertinent, cum nec spes, nec Fides christi illud gaudij cœlestis exudet, nisi Christi complexu, & caritate fecunda. Nonnulla tamen hic subiicienda sunt, quæ præcipuo quodam, ac peculiari nomine diuinæ caritatis oblectamenta declarent. Primùm sanctissimus ille Ecclesiæ Edesse- nę Diaconus Ephrem cum vehementi aliquando æstuaret diuini amoris incendio, præ nimio, ac pectoris angustias rumpente, gaudio clamasse fertur; *Recede a me Domine parumper, recede a me, quia vasis huius infirmitas ferre non potest*. Videbatur scilicet euangelici illius consilij Auctorem suum bonus senex commonere, ne in vtres veteres, ac fatiscentes feruidum, & recens vinum illud immitteret, ne cor, quod lætificare cœlesti eo nectare niteretur, disrumperet. In eandem ferè sententiam clamare sæpiùs coactus dicitur Indiarum Apostolus Franciscus Xauerius, quem per- sèpè nostrę societatis Patres Goę obseruarunt,

noctu in horto deambulanti tunicâ pectus nudare solitum, ac post longum silentium hanc tandem vocem emittere; *satis est Domine, sat est*: idque eo sono veluti e læto flebili, vt facile significaret, tantâ lætitiâ pectus oppletum, cui capiendæ locus, nisi rumperetur, deesset. Idem interdum e cætu, & publico sese subduxit, immensam gaudiorum vim secus occultare inualidus.

Iucunditas
caritatis do-
lores exu-
perans.

Quam tamen vim nihil æquè manifestavit, ac longum illud quingentorum millium iter, glacie, ac lapidibus asperum, quod Amangucio nudis pedibus Meacum vsque confecit. Cum enim oculi animo Cælum obeunti famularentur, ex eoque etiam aspectu lachrymis (cœlesti scilicet imbre a beatis illis sedibus defluente) maderent, itaque sepiùs per viam inobseruatam offenderet; tanta vis erat supernæ lætitiæ, vt sine vlllo sensu crura, & pedes sauciaret, eosque vndique cruore fluentes non antea animaduertèret, quàm in diuersoria receptus ab hospitis, aliorumque occurrentium horrore, ac stupore commoneretur.

Lachrymas
ipsas iucun-
das efficit.

Hâc vero in re illud maximè mirandum occurrit, non modò corporis dolores, verùm ipsius animi, eosque ad vberimas vsque lachrymas exprimendas grauissimos, si e diuinâ caritate oriantur, summo animum ipsum dolentem, lugentemque gaudio complere. Huius rei fidelis ipse testis adesse possim, vtranque & patrantis, & flentis scelerâ conditionem expertus. Quoties enim ea re-

COR-

cordatus effudi in me animam meam propè in lachrymas eliquatam, tantum solatij cæpi, vt non modò ipse sese dolor abundè consolaretur, verùm etiam sapiùs ad locum, precesque redirem, vnde tam dulcis latex effluxerat. Quod cum aliquando minimè succederet, tunc enim verò consolatore indigebam, qui mihi nimium lachrymandi desiderium componeret, & siccas æquè ac madidas preces Deo gratas esse monstraret. Testes mihi superos inuoco; Omnis ex animo meo rerum humanarum voluptas excidit, vbi fletus illius dulcedinem sensi. Inde autem vehemens excitata cupido, inter religiosos cætus Deo vitæ residuum deuouendi, illud scilicet reputanti; si ipse Dei domesticorum dolor vel amarissimus cunctis mundi voluptatibus præstat, qualis erit eorum sine dolore voluptas? Quod si causam miræ huius inter tam aduersa concordie fletum videlicet, eumque e summo animi dolore prodeuntem, gaudiumque indagare aliquando libuit, hæc mihi (an vera aliorum iudicium esto) succurrit. Eam nimirum esse nostræ aduersus Deum caritatis vim, vt & dolere vsque ad lachrymas cogat de antiquâ immensæ pulchritudinis iacturâ nostris offensionibus factâ, & gaudere magis de nouâ præsentis, ac pectus inhabitantis ob redditam amicitiam copiâ: quare cum vna caritas & lachrymandi, & gaudendi causas menti simul obijciat, hæc simul in lachrymas, simul in gaudium erumpit: at gau-

Causa dulcedinis lachrymarum.

dium, utpotè longè maius pro ratione propin-
 quioris causæ (fletus enim de Deo absente est,
 gaudium de presente) ita suâ dulcedine lachry-
 marum acerbiterat mitigat, ut menti suavissimas
 reddat, ac veluti in oxisaccarum, salubre pariter,
 ac iucundum, condiat. Quam ob rem cum præ-
 cipuam eius gaudij affluentiam non lachrymæ pa-
 riant, sed caritas, quæ nobis infiniti boni, ac di-
 uinæ pulchritudinis copiam restituit; non est, cur
 de lachrymis exiccatis mœreamus, modò amor
 maneat, unde solidior, & minùs fluxa voluptas
 existat. Adijciant tamen lachrymæ ipsæ gaudij
 nonnihil, ut quæ nostram scelera detestantium,
 meliorem mentem nobis ipsis aperiant, & diui-
 nam nos in amicitiam restitutos testentur: Si qui-
 dem Dei iactura agnosci, ac desleri nequit, nisi
 ipse iterum præfens quanta fuerit eius iactura,
 demonstrat. Itaque delent piæ lachrymæ maculas
 e quarum intuitu prodire, deletisque maculis &
 nostram nobis formam restituunt, & formæ diui-
 nam benevolentiam, nostramque ex eâ gratula-
 tionem, & gaudium. Unde unde tamen eiusmodi
 gaudium enascatur, cum semper piæ lachry-
 mas comitetur, illas nobis ita commendat, ut ex-
 perto cuique, quod olim Augustino, dicere liceat,
*Dulciores sunt lachrymæ orantium, quàm gaudia thea-
 trorum.*

Liquidissima igitur, ac cœlesti proxima voluptas
 est, *Deum totius consolationis summo caritatis vin-
 culo*

culo amplecti. Eo enim se nomine Deus ipse in sacris litteris vocat, vt vno vocabulo significet, & in se omne solatium, & nullam extra se reperiri. Summam autem caritatem voco, quali præditus fertur, (vt nonnullos ad exemplum proferam) beatissimus ille Philippus Nerijs, cuius cor diuino complexu vsque adeo æstuauit, & prælatitiâ exiliit, vt binas costas suo pulsu, tripudique perruperit. Quis mente consequi valeat, qualis amor, quales deliciae tripudium illud indixerint? Hoc vnum nouimus, sæpè Virum sanctissimum ab ijs, qui illum conuenerant, tantâ repertum attentione interiori diuini aspectus suauitati vacantem, vt nullo vocis strepitu, nullo corporis concussu, aut vellicatione renocari posset. Quis pariter exponere queat diuinos præclarissimæ Virginis Theresiæ amores, vbi Angelum ignito supernæ caritatis iaculo sibi pectus tranuerberantem sensit? Induerat nempe Angelicam speciem is, qui *Speciosus formâ præ filijs hominum*, suam minùs explicasset, si communem cum filijs hominum formam præ se tulisset: Nec alio gladio accinctus, quàm quo sibi orbem terrarum subegit, *specie scilicet suâ, & pulchritudine suâ*, nec alijs vsus sagittis, quàm quibus *populos sub se cadentes* vidit, nempe incensis suæ pulchritudinis radijs, quibus ita virginis præcordia transfixit, vt ceteris rebus emortuam soli amoris vulneri vitam, eoque vno sensu superstitem reliquerit.

Quid

2. ad Cor.
1. 3.

Feridè a-
mantium
exempla

Pl. 44. B.

Quid beatum loquar Adolescentem Stanislaum Kostkam nostræ societatis tyronem, cuius pectus tanto interdum, vel hyberno tempore incendebatur amore, ut animo, viribusque defectus in terram delaberetur, nec nisi frigidâ pectori affusâ, & mitigato calore posset restitui? Atque id quidem diuina meditati vsuuenire consueuerat; qualibus flammis, quali amoris incendio flagrasse credibile est, vbi IESVM, eumque puerili formâ pulcherrimum, a Virgine Matre sibi egrotanti, ac decumbenti allatum in sinum accepit, eique amantissimè complexo castissima oscula semel, atque iterum, ac sæpiùs impressit? optauitque, ac certè petijt, a morbo illo, non nisi per mortem, quæ tam dulces æternaret amplexus, relaxari. Si gaudium amoris par est, imò amor est ipse re dilectâ potitus, eamque præ manibus tenens; an non beatissimi Adolescentis gaudium, piarumque mentium vniuersum tale aliquid expertarum, cunctis vitæ gaudijs præstitisse censendum est, quando nullus ceterarum rerum amor, quòd in tantum ardorem, ac flammam exarserit, auditus?

Estuant quidem humanæ pulchritudinis amatores, sed ut diuino docemur oraculo, *tanquam mare feruens, quod quiescere non potest, quodque simul feruet, & alget: assiduo scilicet metu solliciti, pauidique, ne ex innumeris, quæ possunt impedimenta contingere, vnum aliquod interponatur, quod eorum votis officiat.* Diuini amoris

El 57. 20.

Humani, diuini que amoris collatio.

vota nihil est, quod possit eludere: ne formidanda quidem Cæsarum Romanorum potentia, cunctis licet tormentorum generibus instructa, furijs etiam agitata, ac torquere docta tartareis, valuit vnquam de vnus pueri, aut puellæ pectore dilectum Numen euellere. Fides quisque Christi amantium dicere, si libeat, potest, quod olim pro omnibus Paulus; *Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, qua est in Christo IESV Domino Nostro.* Quemadmodum autem per hæc separari Paulus a caritate non potuit, ita nec a gaudio caritatis fructu, quo non modò se abundasse in medijs aduersitatibus, verùm & superabundasse testatur: *Repletus sum, inquit, consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostrâ.* Quid est autem superabundare gaudio, nisi omnem, quam dicimus, ac nouimus, gaudiorum abundantiam superare?

Ad Rom. 8.
35.

Hoc præterea terrenum inter, ac cœlestem amorem interest; quòd ille vt de amatâ pulchritudine nonnihil gaudeat, multùm certè de suâ turpitudine dolere cogitur. Est enim terrenus, ac lutulentus amor æquè in se turpis, ac sanæ mentis, quam dehonestat, ingratus. Nec solùm ob
suam

suam foeditatem menti illitam amantem offendit; verum longè magis ob promerita, expectataque in futurum supplicia: quorum non vltimum erit, vt æternum carere debeat eâ ipsâ pulchritudine, cui comparandæ æternam felicitatem profudit. Amor verò cœlestis oculos amantis animi non modò infinitâ Dei pulchritudine pascit, quam illi & contemplandam, & possidendam affert; verum etiam se ipso, tanquam aureus torques pretiosam gemmam pectori appendens, magnâ voluptate perfundit. Est enim tanto animæ, cui insidet ornamento, vt non alio potius nomine diuinum, erga se amorem alliciat, quàm suo erga Deum amore. Simul e diuinâ benevolentiam, intimâque amicitiam cuncta spei oblectamenta Caritas haurit: hæc enim spem ipsam parit, sui que partus fructibus oblectatur. Auget præterea suo calore, atque igne Fidei lumen, eo que aucto spes, & Caritas ipsa, atque ex vtrâque voluptas incrementum accipiunt.

Conformitas cum diuinâ voluntate, quàm iucunda.

Verum duo sunt potissimum, quæ summam Deum amantibus afferunt vitæ huius felicitatem. Alterum est perfecta nostræ cum diuinâ voluntate consensio, per quam non velimus solùm, sed summoperè optemus, ac diligamus quidquid diuino federit arbitrio. Inde enim fit, vt cum præter diuinam voluntatem contingat nihil, cuncta semper nobis vota succedant, quando nihil vt fiat, quàm quod Numini libeat, vouemus.

Quid

Quid autem felicius obuenire potest, quàm vt omnia nobis ad votum cadant, nihil contra quàm proposuimus, voluimusque: siue id sit, quòd res adueniant voluntati, siue quòd rebus ipsis voluntas: effectus vnus ex vtroque est, habere quod velis. Alterum est præstantissima quædam, eademque assidua præsentis Numinis contemplatio, in quam caritas, vbi ad summum ardoris peruenit, inclarescit. Proprium est enim ardentem amantium nunquam mentis oculos ab re amatâ diuellere. Dum cibum, dum potum capiunt, dum fabulantur, aut negotij aliquid gerunt, nunquam ex animo dilecta species elabatur: simul euigilant, ea prima cura mentem illorum occupat, ea postrema cubitum iruros dimittit, quin etiam ne dimittit quidem, nam dormientibus occurrit, solaturque somnos iucundissimum ceteroqui spectaculum non sine mœrore inuolatuos. Quòd si tanta humanæ, hoc est ex humo fictæ pulchritudini, ad sese spectantium mentibus conciliandam, imprimendamque vis est; quis dubitet, quin diuinæ, cuius illa mendax idolum est, longè maior futura sit, vbi contingat, diuinam speciem paulò explicatiùs nostris mentibus insinuari. Nec te ita velim oculis credas, tuosque amores illis regendos committas, vt amabile censeas nihil, nisi quod illis arriserit. Etiam canes Dominos suos non formâ, non cultu; non vllâ oculorum illecebrâ præ ceteris amabiles, amant nihilominus

Itaque assidua Dei præsentis recordatio.

Oculis nequaquam committendum amoris regimè.

Y y

ve-

vehementissimè, tutantur vel cum vitæ discrimi-
 ne, egerimè sustinent ab eorum latere diuelli,
 parati semper illis blandiri etiam postquam fuste
 malè multati, ac propemodum ad mortem vsque
 contriti vix animam retinent. Itaque ultra Canū
 vecordiam stupidus conuincitur, quicumque ocu-
 los in amore duces sequatur, iisque appetitionis
 omnis, ac fugę arbitrium committat. Trahit, in-
 quis, pecudes illas Naturæ instinctus, quæ com-
 munis parens mutas quoque animantes docet,
 esse in homine præstantius aliquid, quod oculos
 lateat, & amore, ac veneratione dignum sit. In-
 de igitur pecude hebetior eris, si tu Naturæ do-
 cumenta non sentias, & agnoscentibus brutis sui
 Domini etiam inuisum oculis decus, ipse infinitam
 nostri, rerumque omnium Domini amabilitatem,
 altiùs nobis illam prædicante Naturâ, minimè
 agnoscas. Verùm mittamus ista ijs, quos allo-
 quimur superuacua: haud enim nobis propositum,
 sensum carentibus dare, sed habentibus fortuna-
 re, ac felicitate impertiri. Quare cum hæc altis-
 simo quodam contemplationis genere (qui fru-
 ctus perfectæ caritatis est) maximè contineatur;
 de hoc in proximo capite differemus.

CA.

CAPVT VNDECIMVM.

De sublimi rerum diuinarum
contemplatione, in qua ter-
renæ felicitatis pars po-
tissima sita est.

Vandoquidem quid vocabulo cō-
templationis respondeat, &
quemadmodum ea obtineri,
atque exerceri queat haud
paucos latet: id quoque no-
bis aperiendum est, dum
eius thesauros recludimus, ne

Cōtempl-
tionis defi-
nitio.

diuitias tantum ostentasse velle, non tribuere vi-
deamur. Contemplatio igitur, vti ex doctissimis
Patribus liquet, sublimis quædam est mentis no-
stræ eleuatio ad res diuinas magnâ cum perspicui-
tate noscendas, & pari cum voluptate deliban-
das. Hæc finis est laboriosæ meditationis, quæ
in contemplatione tandem quiescit, sui que ope-
ris fructu gratulatur. Qui enim cœlestia, ac di-
uina diu meditatus sursum sese mentis agitatio-
ne multum euexit, ibi sæpè immobilis hæret in-
agnitæ pulchritudinis admiratione, atque amore

S. Thom.
2. 2. q. 180.
Bern. de
Sch. cl.
Ric. de
arc. myt.
c. 4.

Yy 2

suspen.

Cron. l. 2.
c. 42.

suspensus, ac simile quid illi accidit, quod ijs volucris, quas Galeritas dicunt, Francisco Assisiani olim percaras, suisque Fratribus in exemplum datas: humi enim plerumque sedent, cinereum amictum vnâ cum cucullô gerunt, Factorem suum eo, quo pacto norunt collaudant: vnde fortè & Alaudas Latini, & Laudulas vulgus nostrum appellat. His autem id euenire conspicimus: vbi in sublime, quò vix obtutus porrigitur, processere, loco in vno alarum motu, ac trepidatione corpus obfirmant: ibique terrarum ima despicientes, Coeli vicinâ perfruuntur, ac datum sibi carmen in Auctoris laudem suavissimè concinunt. Haud aliter qui diuina, ac cœlestia meditantur; diù sursum mentis ratiocinio committuntur, quousque terrarum conspectu propemodum amisso, Cœloque propinqui, eius intuitu, ac rerum ibi conditarum præsentatione immoti oblectantur, suumque gaudium in laudes Conditoris effundunt. Quare meditatio ascensus est, Contemplatio quies: non ab omni quidem mentis officio, (hæc enim perpetuum agitat lætitiæ gestientis tripudium) sed ab operoso nisu, quo e rebus procreatis ad Conditoris agnitionem euasit. Etenim quicumque e rebus istis tanquam e Conditoris vestigijs, infinitam eius magnitudinem altâ mente concepit, si inditò interioribus mentis sermonibus silentio, in solo Diuinitatis aspectu defixus, motus nullos, nisi admiratio-

nis.

nis, atque amoris, exerceat; iam e vulgari meditatione ad contemplationis fastigium egressus dicitur. Et quanquam contingere aliquando potest, ut sine præviæ meditationis conatu subito mens in Numinis, rerumque cœlestium contemplationem se nec opinantem sublatam videat; id tamen perarum est, & quàm grande superum beneficium, tam suspectum immerentibus, atque affectantibus periculosum: nam qui volare nondum plumas induti gestiunt, casum non ascensum moliuntur: & ut altiùs cadant, sæpè Diabolum, ut Simon ille magus, succollantem inuenient. Quoddam diuinâ largitate, non diabolica fraude contemplatio contingat, indicio erit, ut experti tradunt, horror quidam, ac tremor contemplationem præcurrens, & rerum maiestatem denuncians, quem deinde tanta voluptas excipit, ut eorum omnium, qui experimento didicere, vna sententia sit, haud posse illam humanis verbis exponi. Affert præterea, quæ diuinitus contemplatio contingit, magnum Christianæ pietatis, ac virtutis omnis incrementum: & potissimum auget caritatis in Deum, sui que demittendi studium, quæ duo maximè coniuncta sunt, & æquo gradu progrediuntur. Contra verò diabolicae fraudis certissimum argumentum est, sui in se opinionem auctam deprehendere, & eique ac ceterorum hominum, imminutam, auctumque contemptum. Pacatus etiam ingredi pessimus

Contemplatio sine præviâ meditatione haud periculo vacans.

Quid malè a bonè discriminet.

Vc.

Greg. hom.
in Ezech. Bern.
l. de am. D.
c. 4.

Veterator solet: sed non antea egreditur, quàm sollicitatis ad defectionem cupiditatibus turbida omnia atque intestinum bellum relinquat. Illud autem hìc animaduertunt Magnus Gregorius, ac Bernardus, ingentem illam cœlestis contemplationis suauitatem haud multo tempore plerumque constare (gustus enim ibi cœlestis epuli, non plenum conuiuium datur) memoriâ tamen, quam viuïdam sui relinquit, eam diutissimè vnâ cum spe nouæ admissiois cœtendi. Quam ob rem alternæ semper vel Sanctissimis Viris meditationem inter, & contemplationem vices fuere, ijs præfertim, quibus contemplatio ex meditatione quaesita: vt nempe alterâ deficiente nunquam aliquis diuinitatis aspectus, seu pia, ac iucunda cogitatio deficeret.

Contemplatio duplex: acquisita, & infusa.

Quà in re gemina est consideranda contemplationis forma: Altera, quæ Theologis dicitur Acquisita; altera, quæ Infusa. Illa per formas, seu species nostro inter meditando conatu, atque industriâ partas exercetur: Et quia non sine Phantasiæ opificio species ille cuduntur, nec sine labore excitantur; exerceri talis contemplatio sine vi, ac defatigatione ob euocatos in caput halitus omnes vitales, ac cetera membra destituta, non potest: nequeunt autem diù permanere, quæ violentiam habent: nisi tamen eâ sublatâ (quo id pacto fieri possit, postea docebimus) eius loco amor succedat, ad quæ spontè veniant, quæ imperium, & violentiam

sentiam species detrectabant. Altera verò, quæ præstantior est, contemplatio, fit per species diuinitus nobis, vt Angelis solet, immittas, quæ cum Phantasiâ, nullâ cognatione, aut necessariâ societate inunguntur: quare illâ aliud agente, aut somno etiam consopitâ, munus suum obire possunt sine vllâ capitis, aut reliqui corporis defatigatione. Qui priori illo contemplationis genere vtuntur, ijs hoc euenire pronum, ac frequens est, vt sensuum officia penitus deserant, nec modò oculis, auribusque patentibus nihil sentiant, verùm ne styli quidem suffossione concitentur. Cuius rei ratio inde peti videtur posse, quia cum externæ sensuum facultates vim agendi nullam habeant, nisi de capite halitus opportunos per neruorum ductus accipiant; omnes autem eiusmodi halitus in phantasiæ attentissimè contemplantis subsidium absumantur, destitui eâ contemplante sensus oportet suo comœatu, sine quo vigere, ac sentire haud quaquam valent. Nonnullos etiam eâdem de causâ valde infirma sequitur valetudo: scæminas præsertim, quibus plus otij ad contemplandum, minus tamen virium suppetit, ac firmitatis: nam capite omnem ad se calorem euocante, stomachum languere, atque inde cruditates, morborum omnium alimenta, progigni necesse est. Haud tamen proinde a contemplando abstinere: imo e corporis detritu animantur magis, vt qui videant, eo pariete deiecto coram

Sensuum
alienatio &
corporis in-
firmitas a
contempla-
tione acqui-
sita oritur.

ram

ram habituros quidquid tantum ardoris in sui desiderium etiam st̄ate illo transmiserat. Illud quoque vsuuenire solet, vt quidam ex ijs toto contemplationis tempore in suauissimas lachrymas defluant; simul vt pr̄ ingenti amore sibi peccus incendi, atque amantium in morem vbi amatos vultus conspexere, cor emolliri, ac tenerescere experiantur. His forte non adeo mens occupata est, sui que corporis oblita, vt socium, & laboris consortem ianentē iucunditatis in partem non aduocet.

Contra accidit in in-
tula.

Quibus verò posterior contemplationis forma in vsu est, ijs contra accidit, vt altissima quantumuis contemplatio nec detrimenti aliquid, aut voluptatis corpori importet, nec mentem ab externi operis procuratione seducat. Quinimò quo altius assurgunt, eo solertiùs humana prouident, administrantque, vt qui propiùs ab oculis habeant supremum Dominum, cui in illâ rerum administratione obsequi, probarique maximè student. Huiusmodi fuisse nostrę salutis Auctorem Christum, Theologi omnes asseuerant, quem quandiu inter mortales egit, nunquam mentis humanę oculos a beato sue Diuinitatis intuitu, (quę pr̄stantissima omnium contemplatio est) refixisse docent: neminem tamen interea accuratiùs humana administrasse. Idem beatis in Cœlo hominibus euenturum certa fides est, qui scilicet, receptis corporibus, suos in vsus sensus di-
mit-

mittent, tamen si mentem beatissimam Numinis contemplatione nunquam non occupatam sint habituri. Idem pariter nonnullis Sanctissimis Viris adhuc in terram peregrinantibus euenisse constat: Et quidem de Virgine Deiparam Doctores confirmant omnes, quam volunt etiam in matris aluo, atque adeo in somnis sublimi contemplatione detentam. Theresia Virgo in sua illa, quam de rebus ab se gestis historiam descripsit, id sibi contemplanti interdum accidisse refert, ut sola mens sine ullius corporeæ imaginis usu, ac phantasie præsidio diuina meditaretur. Quorum omnium causa vna est, quod rerum imaginibus vteretur diuinitus accipris, non sensuum, nec phantasie ministerio paratis, adhibitisque. Inde Angelico ritu animus diuina tractaret sine corporis adiumento: quare nec fatigari corpus necesse erat: nec animum sua negotia gerenti corpori, dum contemplaretur deesse. Haud enim communem naturæ vim, ac potentiam, sed eam, quam vulgò in scholis dicimus *Obedientialem* (ignoto veteribus vocabulo rem illis ignotam cogimur declarare) in huiusmodi contemplandi ratione animus impendit: proinde cunctas naturæ vires corporeis ministerijs, quasi domesticos redditus domesticis vsibus, integras seruat. Hoc genus rarò admodum mortalibus datur; quibus tamen feliciter obtigit, nullo negotio illud Christi consilium impleuere; *Oportet semper orare, & non deficere*. Nullum enim defe-

Ex Suar. T. 6.
2. de Rel. 1.
c. 16. vbi
de vita beata,
sed ratio
etiam militat
pro cōtemplatione
in infinita.

Luc. 18. 13.

tionis periculum, vbi defatigatio interuenit nulla: nec defatigatio timenda, vbi non fragile corpus, sed mens corruptioni, ac defatigationi minimè obnoxia ad opus educitur.

Orandi assiduitas incensæ caritatis fructus.

Potest tamen & reliquis corporearum imaginum subsidio contemplantibus magna orandi assiduitas sine defatigatione, ac defectione contingere: vbi scilicet in magnum diuinæ bonitatis, ac pulchritudinis amorem exarserint: quanquam & huc peruenisse, magnæ defatigationis ac laboris negotium est. Qui enim feruidè amant, haud quamquam laborant in amata formæ cogitatione perpetuè versari: quandoquidem vis illis adhibenda non est, vt eius imaginè in mentè reuocent: nam spontè suâ subit, nec vnquam quantumuis pulsa, discedit: idcirco viris diuinâ caritate præferendis non conatu opus fuit, amati Numinis, vt memoriam retinerent, sed potiùs vt tenaciter inhaerentem abijcerent, si quando id conari ob infirmi capitis tutelam a moderatoribus iuberentur, vti iussum aliquando Aloysium Gonzagam in eius vitâ memorauimus. Tunc enim simul imperij vis illa exterior, quæ mentem aliò coegerat, recessit, mens ad consuetudinem, spontè suâ, ac nullo impellente, relabitur. Quocirca Nomen perpetuè spectabant, vt præsens, nec ob vllam externæ administrationis curam mente dimittere cogebantur. Nec enim natura tam angustos sinus in mente nostrâ construxit, vt plura simul

com-

complecti non posset: imò, Philosopho teste, quoties duo ita se habeant, vt alterum referatur ad alterum, æquè necesse est ambo mentem nostram simul subire, atque in rerum naturâ simul esse: huiusmodi sunt Parens, ac natus, seruus ac dominus, atque alia id genus, quorum neutrum sine altero esse potest, aut cogitari. Atqui id proprium diuini amoris est, vt cuncta, quæ illi obuersentur, in Deum tanquam rerum omnium, Auctorem referat, eique laudes, gratesque pro singularum pulchritudine, ac bonitate persoluat, nec rei aliquid moliat, nisi dilecti Numinis demerendi studio: quare quidquid mente agit, quidquid aspicit, aut manu tractat, Dei conditoris admonitio est, illum ei in memoriam continuè reuocat, cuius causâ omnia vult, molitur, & cogitat: eoque semper quodammodo orat, vt qui mentem in Deum nunquam non eleuatam gerat. Atque id est, quod antea monebamus, posse acquisitam etiam contemplationem ope amoris eximij diutiùs permanere: tametsi hæc reuerâ non tam contemplatio, quàm perpetua diuinæ præsentia obseruatio suâ non carens iucunditate, dicatur. Habent autem Viri sancti præterea statura quædam tempora, quibus a negotijs feriat æternorum contemplationi largiùs, atque impensius indulgeant: ac tunc potissimum libenter sibi permittunt illam, quam supra memorauimus, a sensibus auocationem, rerumque externarum, ac

procurationum immunitatem. Quantum auté inde voluptatis hauriant, argumento est, quòd cupidissimè sese a reliquis voluptatibus abstrahant, & negotijs expediant, vt in solitudinem ad contemplandum recipiant: cui studio quàm diutissimè per otium licet operam nauant. Et quia solitudo illis Cœlum quodammodo aperit, ciuitas, ac tecta obtegunt; Inde Hieronymum audias dicentem; *Mihi oppidum carcer est, & solitudo Paradisus.*

Antonius Abbas solidas noctes ad lucem vsque Diuina contemplabatur: & quandoquidem Cœlo interdum aperto, & vultu in orientem verso pro veterum ritu orabat; vbi orto sole eius oculi ferirentur, conqueri de eo solitus erat, quòd iusto celerius remigrasset, lucem suam oculos obcæcantes pro cœlesti, ac recreante suppositurus. Quod si interim contingat, vt sæpè fit, Numen aut superum aliquem in vota nostra descendere, seque cœlesti lumine, ac formâ radiantem in conspectum dare; nemo est qui possit affluentes ex eo aspectu, seu alloquio, seu etiam, si detur, amplexu delicias enarrare. Tunc enim verò animus corporea omnia ministeria ita deserit, vt neque an in corpore amplius sit, an extra corpus, ipsemet, sui quoque nedum ceterarum rerum oblitus, agnoscat, vt Paulo teste didicimus. Ignatius Loyola societatis Iesu auctor, & parens septem ipsos dies tantâ cum animi a corpore, ac sensibus alienatione cœlestia contemplando extraxit, vt vitâ
fun-

Sanctorum
virorum cę-
lestes deli-
ciz.

2. ad Cor.
12. 2.

functus a pluribus crederetur, clarusque iam fuerat, nisi astantes quidam e tenui adhuc residuo pectoris calore deprehendissent; animum haud e corpore abiisse, sed a reliquis membris ad amoris officia totum cum suis omnibus viribus in precordia conuenisse. Simul autem se sensibus reddidit, IESVM inclamare suauissimè cepit, nec deinde aliud, nisi amantissimum dominum cogitare posse videbatur: quasi præ oculis, quodcumque illos intenderet, solem illum iustitiæ, quem inspexerat, circumferret. De Catharinâ senensi hoc pariter memoriæ proditum, quaternos illam aliquando dies veluti mortuam iacuisse: sibi autem ac sensibus restitutam, rogatamque a Raymundo Capuano eius Moderatore, vt rerum, quas in eo mentis excessu viderat, aliquid enunciatet; primùm per dies multos collachrymasse, fletuque tacitè respondisse, aliud pro responso dare non posse, nisi lachrymas, & singultus infinitæ indices iucunditatis amissæ: ijs autem exhaustis, vnum illud dixisse, tantam rerum supernarum sibi magnitudinem, ac pulchritudinem offensam, vt certò crederet, quascunque laudes illis in posterum tribueret, maledicta, atque execrationes sibi visum iri futuras: adeo siquidem arctam esse nostrorum vocabulorum vim, vt sine infinitâ laudis detractioe rerum diuinarum infinitati significandæ accommodari non possint. Ad eum fortè modum (ita ego rem hanc interpre-

Rerum supernarum laudes maledicta Catharinæ videntur.

tor) quo tamen si rusticus quispiam, cui nihil præter sua rura, ac mapalia notum, satis sibi Romam prædicari credat, si mapale illa omnium maximum nuncupetur: Viro tamen rerum humanarum peritiori summum laus ista probrum, & contumelia fuerit; ita nostra vocabula præclaras laudes significantia; quamvis nobis inopiæ nostræ assuetis magna sint, quia tamen vim significandi ad res istas angustissimas, quibus imposita sunt, coarctatam habent, menti ad superna admittæ maximè sordida, atque indecora censentur, maledictis item proxima, contumeliosque. Quis igitur enarrare valeat, quantis virgo illa beatissima delicijs affluerit, vbi se tantâ diuinitatis æstimatione imbutam a Christo coram apparente, atque anulum digito inferente electam vidit in sponsam, audijtque Cœlitum complures, qui vna cum Deiparâ aderant, festiuis vocibus gratulantes? Carnis coniugium, quo corpora more pecudum iungimus, voluptatem habet, qualem decuit a rerum omnium Parente belluis impertiri, eiectionem scilicet nuptialis conuiuij, quo Christus sponsam animam excipit. At animæ ipsius cum Christo coniugium, cuius aliud corporeum, Paulo teste, imago est, & quasi fictile simulacrum, tanto iucundius credendum, quanto veritas suæ præstat imagini, quantoque ea, quæ Dominis apponuntur, ijs potiora sunt, quæ abijciuntur in canes. Quis rursus voluptatem aliam explicuerit, quan-

Ad Eph. 5.
31.

quando idem cœlestis sponſus cor eidem caſtiſſimæ Virgini rapuit, ſuo vt illud pectori inſereret, ſuumque in eius locum ſuffecit, quò muui amoris maximum quiſque pignus haberet, ipſam amoris thecam, ac receptaculum? Quis denique aliam, atque aliam, quando illam amantiſſimus IESVS & legere, & characteres pingere, & latinè eloqui docuit, & ſacrarum litterarum quæſtiones eidem explicuit, & veterum Patrum hiftoriam enarravit, & cum illà inambulans pſalmos Davidicos concinuit, & denique frequentiffimè appa-rens quamplurima illi arcana, ſiue quæ in præſens, ſiue quæ in futurum ſpectarent, familiariffimè, amiciffimèque retexit? Non ego miror, nec fortè miraculo eſſe cuiquam debet, a ſanctiffimis eiufmodi animis tanto igne flagrantibus corpora quoque ſua in ſublime interdum elata: experimento enim docemur, ignitam materiam ex alto ad ima delapſam, vbi ignis in viâ totam corripuit, præualuitque, ſuſum iterum flammâ rapiente, referri: quid igitur admirationis habeat, animum diuini amoris flammâ vndique comprehenſum, corpus quoque ſuum Cœlum verſus, eius flamme locum, ſubuexiſſe?

Cauſa rapti
in aliū cor-
poris in mē-
tis exceſſu,

Ex his liquidò conſtat gaudij huius immenſæ propemodum vbertas: non enim illud pectoris noſtri natiua capacitas, cui, vt Paulus loquitur, *ſuperabundat*, metitur, ac finit; verùm ſuperni amoris ardor, qui vt naturales rerum ceterarum

amo-

amores exuperat (quando enim naturalis amor vique adeo exarsit, ut corpus hyberno coram gelu torreret, ut sensu, moruque illud exueret, ut flammæ impetu sursum attolleret?) ita gaudium parit ob dilecti Numinis præsentiam cunctis vitæ huius gaudijs longè præstantius. Quare haud dubiè asseuerare fas est, si qua huic quo felicitas eius angustijs accommodata contingat, eam certè summam in altissimâ Numinis, rerumque cœlestium contemplatione reperiri. Ut enim in terris nullum vitæ institutum propiùs est a beatâ in Cœlo vitâ, quæ tota in aspectu, complexuque Diuinitatis acquiescit; ita nullum pariter vitæ genus æquè nos de cœlesti felicitate participat, atque illud, quod summo studet Deum amore complecti, eiusque pulchritudinem quantâ maximâ potest mentis intentione contemplari. Inde Apostolus vbi Tessalonicenses monuit, ut semper gauderent, continuò orandi assiduitatem, quasi gaudij fontem, aperuit; *semper*, inquit, *gaudete, sine intermissione orate*. Nec refert, vtrum per imagines corporeas contemplatio fiat, an sine illis. His enim Deus opus non habet, nisi fortè ut nube quâdam, vel nebulâ ad sese menti parcùs representandum. Quam ob rem nihil est, cur visa sanctis quibusdam Viris diuinitus oblata nobis abesse queramus, aut admodum cupiamus adesse: modò eorum feruidam caritatem, & contemplationem æmulemur, pari
 sine

Nulla vitæ
 incunabula
 quam quæ
 Deū ferui-
 de amat, &
 contempla-
 ta.

1. ad Tess. 5.
 17.

fine visis, atque externis eiusmodi imaginibus iucunditate, quin etiam, tanquam sine impedimentis, vberiore potiri possumus: vt sibi vsuuenisse aliquando Theresia Virgo in suâ ab se conscriptâ vitâ testatur. Illud tamen hîc fortasse cum vulgo vsurpabis; *Quis est hic, & laudabimus eum*: iamque animo concides, ratus nonnisi valde raro, & magnis ætatum interuallis tam sanctos Viros tam sublimi præditos contemplatione existere consueuisse: neque enim communia, & vulgaria esse posse, quæ communem, & vulgarem modum excedant. Audi Ioannem innumerabiles Christi martyres in tuæ spei fulcimentum labantis opponentem. *Posthæc, inquit, vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis stantes ante thronum Dei in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palma in manibus eorum.* Quo in loco Nemo igitur *difficile, inquit Cyprianus, potest martyrem fieri, quando videat Martyrum Populum non posse numerari.* Quod si difficile putandum nequaquam est, pro Christo sanguinem fundere, eumque in summis, quandoque etiam flammarum cruciatibus, an difficile erit, pacatis rebus, nonnihil sudoris ad eius in nobis excitandam caritatem emittere? Si difficile non est Christi caritate flagrantem, medijs ignibus sese tradere comburendum, an difficile erit ipsi diuinæ caritati, vim ignis mitiganti, sese tradere recreandum?

Ad sâcra-
tis culmen
pertingere
nô difficile.

Apoc. 7. 9.

Cypr. de ex-
hort. mart.
c. 11.

Aaa

CA-

CAPVT DVODECIMVM.

Quibus artibus diuinæ caritatis
ardor excitetur.

Vos vsus cœlestis iste ignis ad beatam huius temporis vitam cum fouendam, tum collustrandam præbeat, huc vsque declarauimus: reliquum est, vt quibus artibus is nobis excitari queat, breuiter exponamus. Tria sunt

Tria amoris
incitamen-
ta: amabi-
litas, amor,
beneficia.

quæ nostrum aduersus alios amorem plurimum euocant: Primum est illorum amabilitas, alterum amor, quo nos prosequuntur, tertium beneficia, quibus afficiunt. Ex singulis in Deum relatis infinita huic igni excitando materia suppetet. Loca hæc tamen, in quibus ea materia quodammodo asseruatur, indicasse contenti erimus, a longiori expositione abstinentes, vt quisque norit, vnde sumere meditando queat, quantum cupiat, capiatque.

De dei sma-
bilitate.
Ex Apoc. 4.
3.

Qualis sit Naturæ diuinæ amabilitas, ex eo scire licet, quod amor diuinus non cæcus est, vt profanus, sed *plenus oculis intus, & in circuitu*, quibus Deum quâquâuersum sese exhibentem, atque insinuantem aspiciat. Ad cetera diligenda
igno-

ignorantia nos ducit, sapientia reuocat: ad Deum sapientia ducit, reuocat ignorantia. Inde nostræ cum hominibus amicitia vincula quo arctius astricta fuerint, hoc propiora periculo sunt, ne frangantur: propinquitate scilicet labes illas aperiente, suæque magnitudini restituentem, quas longinquitas ab oculis amotas imminuerat. Contra verò quo propius cum Deo, ac familiarius, hoc libentius versamur, propterea quòd semper magis, magisque infinitam eius bonitatem agnoscimus, diligimus, & firmâ nobis amicitiam adiungere desideramus. Quapropter Deus ipse, qui sibi intimus est, ac infinitæ suæ bonitati, atque amabilitati parem habet sapientiam, ac notitiam, parem quoque, infinitum videlicet, habet amorem. Inde etiam fit, vt nostræ voluntatis arbitrium tametsi tantâ gaudeat libertate, vt nullis, quandiu hîc degit, possit amoribus obligari, ad vnum tamen simul ac venerit diuinitatis conspectum, illico det manus, seque ita in eius potestatem tradat, vt libertate amissâ non possit, quin oculos in infinitam illam pulchritudinem per omnem æternitatem semper intentos habeat, eandemque eo, quo maximo potest, prosequatur amore. Quam ob rem, vt incolumem nobis Deus libertatem in vitâ, imò vitam ipsam seruaret; opus illi fuit, vt sub rerum terrenarum caligine, siue vt Paulus loquitur ænigmate, immensos suæ ^{1. ad Cor. 13. 12.} pulchritudinis radios obnubere: *Non enim*, in ^{Exod. 33. 20.}

quit, *videbit me homo, & vivet*. Hoc est, fieri nequaquam potest, ut mortalium quispiam diuinos meos vultus aspiciat, quin continuò animus abruptis corporis vinculis in tantæ pulchritudinis amplexus, atque oscula magno impetu ruat.

Deus indu-
ta humani-
tate homi-
nibus ama-
bilior.

Verùm tametsi Deus infinite in se amabilis sit, nobis tamen eo amabilior, quo humanior, ubi nostram induit humanitatem, apparuit. Animorum magnetem haud inscite nonnulli dixere, propterea quòd lapis ille id ingenij habet, ut ferro indutus ferrum ad se vehementius trahat: haud aliter Deus nostrà indutus humanitate humani trahendi generis vim quòdammodo auxit, geminavitque: eaque vis nunquam tam illustri prodijt, quàm cum sese ille a nobis conscensà Cruce subduxit: quod ipsemet per ea verba prædixerat; *Et ego si exaltatus fuero a terrâ, omnia traham ad me ipsum*. Fuit enim illa quàm probrosa tam gloriosa diuinæ humanitatis (quæ probra illa hominum causâ suscepit) exaltatio: & quantum eâ re benignitatis ostendit, tantundem nostri amoris ad se, Parentem amantissimum, traxit. Testis Catholica Ecclesia, quæ non modò quàm plurimos supra veterum Iudæorum synagogam eximios Dei amatores progenuit; verùm vsque adeo in amore feruentes, ut si quæ Dei causâ patrarunt, terrenæ pulchritudinis amore præstitissent, aperte damnarentur insanie: quæ facta diuinæ caritatis instinctu, summæ sanitatis argumenta sint, & mentis e suâ fortè sede, sed ad

Ro. 12, 31.

su-

supernas, emotę, traductęque. Huius tam feruidi amoris exempla toto hoc libro passim recitauimus, neque hęc repetere iuuat: nam infinita amabilitas iure sibi singularem a nobis, atque vltra omnis exempli modum, amorem deposcit: & ad hoc solum ea memineris velim, vt quid non sequi, sed transilire te deceat, ediscas.

Quod si ad tantę amabilitatis, veluti ad ignis De Dei er-
ga nos amo-
re. conspectum, cui nondum frigoris contumacia regelatur, colliquescat; atque adeo inflammetur, necesse est, si ad diuinę erga te caritatis incendium illam admoueas: quando nihil æquę ignem, atque ipse ignis incendit. Si quis enim nos diligit, tamen si aliam, cur redametur, causam non exhibeat; eam ipsam dilectionem satis habere dignitatis censemus, nostri æstimatores eximij, cur mutuã illum dilectione dignemur. Vt autem hanc Dei erga homines caritatem magis perspectam habeas; perpende prius, quantum nos Christus solius humanę voluntatis viribus dilexerit: Inde gradus fiet ad diuinę caritatis ardorem meliùs intelligendum: Quo verò illud planiùs intelligas tria theologorum dogmata animo bene perspecta, & comprehensa habeas oportet: Primum est; plus gratię, vt theologi vocant, vni Christo a Deo collatum, quàm cunctis in vnum collectis Angelis, hominibusque, hoc est, plus opum Filio, quàm in totam seruatorum familiam, vt decuit, distributum. Alterum est; caritatem, quã Deum diligimus,

mus, & gratiam, ob quam ab eo diligimur, vel ab se minimè distingui, vel certè nunquam se-
iungi, semperque ad mensuram parem vtramque
donari: Postremum; vnam esse caritatem, quâ
Deum, & quâ Dei filios eius causâ diligimus.
Hæc viris doctis clarissima sunt, rei proinde ce-
teris declarandæ, & magni instar luminis collu-
strandę peropportuna. Ex ijs enim illud efficitur,
a Christo nostræ salutis auctore solâ hominis vo-
luntate ardentius vnumquemque nostrum diligi,
quàm cunctæ simul humanæ, atque Angelicæ mē-
tes Deum vel in Cœlo diligant, vbi Deus præ-
clarissimam sui speciem exhibet, eoque amor
plurimum feruet. Si enim Christus plus gratiæ
præ ceteris Angelis, hominibusque in vnum col-
latis obtinuit, plus quoque caritatis cum aduer-
sus Deum, quæ gratiæ par est, tū aduersus nos
Dei filios, quos eâ, quâ Patrem, caritate com-
plectitur, obtinuerit. Præterea sanctissimos quos-
dam viros accepimus, eâ aduersus Deum cari-
tate flagrasse, vt amoris vehementiâ tandem
obierint: quod præsertim, vt antea diximus, de
Virgine deiparâ, quam profectò aliud nullum le-
thi genus decuerat, scriptum legitur. Si igitur
nostræ vindicæ salutis tanto maiore nos caritate
dilexit, quàm sanctissimi quæque hominum, An-
gelorumque, siue singuli, siue vniuersi diuinum
Numen vel in Cœlo diligant; haud dubiè cari-
tas tam incensa illum adhuc in terris viuentem

e me-

Christi vt
hominis er-
ga homines
amor,

e medio sepiùs sustulisset, nisi amoris incendium, ne in corpus manaret, vt naturâ debuerat, intra animi claustra continuisset. Quæ cum mecum ipse meditor, sic aliquando, vt me ad rependendas vices extimulem, loqui soleo: Si tibi certò constaret, benignissimum IESVM adhuc in terris versantem tam vehementi erga te amoris flammâ correptum, vt eius ardore confectus, vitam amiserit; qui tibi tunc sensus forent aduersùs tantum, tamque amabilem amatorem? quo studio vices illi rependere nitereris? quid non eius causâ audendum, quæ pericula non adeunda pro eius dignitate tuendâ, censeret? Atqui hoc certum habeto; si animam solo tui amore, ac desiderio confectus amantissimus IESVS exhalasset, minùs longè illi deberes, quàm profectò nunc debeas, quando animi incendium, ne in corporis perniciem egrederetur, inhibuit: siquidem non modò inde amor non defuit, verùm quo minùs prodijt, hoc magis intus exuberavit, plenior suo tempore proditurus: nam & ne prodiret, amor fuit, qui seruare in hoc vitam maluit, vt infinitis excruciatam doloribus, parium documentis amorum, nostræ salutis pretium per summam ignominiam in Cruce profunderet. O ingentem caritatem! O planè, nisi de diuinâ ageretur, incredibilem! Mirabar antea, vnde sacro tanta vis foret amori, vt perfectos Viros extrahere propemodum raperet; iam contra miror quid
can-

causa sit, cur mortales omnes tantum Christi incendium non hauriat: cur tam ingens flamma correptas fursum vel vnâ cum corpore, vel ab eo solutas, exemptasque mentes non efferat.

Christi vt dei
erga homi-
nes amor.

Ep. pr. lo. 4.
9.

Matt. 25. 40.

At, vt summus inter humanos amor hic fuerit, tanto diuinus in Christo fuit humano præstantior, quanto præstat humanitati diuinitas. Haud enim adiunctâ Deus ritu nostro vitur caritate, sed ipse sua caritas est, vt inquit Ioannes: nec in eius naturâ, quemadmodum in nostrâ, amorem secernere ab amante licet: totus ipse amans amor est, & cum vndique infinitus sit amans, seque toto nos diligit, vt potè partium expers, infinito diligit amore. Cum enim aliud nihil amare sit, nisi velle bonum, vt philosophis placet, Deus autem infinitum nobis velit, exhibeatque bonum, nempe se ipsum, infinito vtrique amore nos diligit. Quia verò amor iste, qui Deus est, ab æterno tempore extitit, viguitque, ac suo semper functus est munere, vt ipsemet apud Ieremiam testatur per ea verba; *In caritate perpetuâ dilexi te*; amor, quo a Deo diligimur, non vnâ infinitate contentus est, sed infinitus in se ipso, infinitum bonum, infinitâ constantiâ nobis voluit, exhibuitque. Porrò non satis fuit amantissimo Numini suâ nos diligere voluntate, sed cunctas secum reliquorum hominum voluntates adiunxit, quò omnium nos amore diligeret. Scripsit enim cunctis mortalibus legem hanc,

hanc, vt suum vniuersi Fratrem (hoc nomine omnium Parens cunctos censeret voluit) non fecus ac se ipsi diligerent, vt esurientem pascerent, sitientem potarent, ægrum inuiserent, nudum fouerent, peregrinum exciperent, mæstum solarentur, imperitum instruerent, quemlibet denique indigum, quâcunque re possent, iuuarent. Atque vt rem hanc commendatissimam omnes haberent, gratiam, quam in alios contulissent, redditurum se, veluti sibi collatam, recepit. *Amen dico vobis*, Mat. 25. 40. inquit, *quandiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Quin ultra progressus, sempiternos quoque ignes ijs, qui legem hanc neglexerint; fratremque suum vel solo verbo violauerint, denunciauit. *Qui dixerit*, inquit, *Fratri suo fatue, reus erit gehenna ignis*: perinde scilicet vt maiestatis infinitæ reus (siue quòd filijs maiestatem suam Pater impertiat, siue quòd filij iniuriam suam Parenti) infinitas pœnas dependet. Itaque veluti suam Deo debemus beneuolentiam, quam erga quemque nostrum vniuersi mortales præstant, vt quæ e diuinâ omnis voluntate promanat: mutæque dilectionis legem non nisi magnâ cum gratiarum actione accipiemus, si intelligamus, diuinum quoddam illam esse diploma, quo studia mortalium, atque officia Deo debita, vnicuique nostrum transcribuntur, ac tanquam eius personæ exhibenda imperantur. *Quandiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*.

Dignam ad
nostram ca-
ptandâ be-
nevolentiam
artificia.

Ex hac tam ingenti Dei caritate exitere artes, quàm plurimæ, quibus nostras Deus captavit volun- tates, cepitque permultas solâ, quod a Deo captarentur, notitiâ: quid enim ad amorem in nobis excitandum validius, quàm nosse rerum omniam Conditorẽ nostram artificijs aucupari benevolentiam? Et quandoquidem Artificium in hac re maximum est, ipsum prodere artificium, haud multum in ijs detegendis laborandum, cum apertissima in cunctis sacrarum litterarum locis occurrant. Primum igitur (vt nonnulla cursim attingam) cum optimè Deus nosset, similitudi- nem magnum fore amoris illitium (insito enim amore sui, quisque diligit, quidquid de suo vi- det in altero) animum in nobis ad suæ formæ imaginem, ac similitudinem condidit: & quia corpore similes illi esse non potuimus, induit si- bi ille corpus, seque nobis similem reddidit. Deinde primam, eandemque maximam legem, ac propemodum vnicam, cui ceteræ operam na- uant, Dei dilectionem, constituit: quam etiam tanto studio commendavit, vt ei obtemperanti- bus sempiternam felicitatem, eam spernentibus sempiternam miseriam indixerit. Stricto, propè dixerim, gladio nostrum expugnare voluit amo- rem; aut amabis, inquiens, aut moriere. *At quid tibi sum ipse, iuuat de tam amabili seuerita- te cum Augustino conqueri, Quid tibi sum ipse, vt amari te inbeas a me; & nisi faciam, irascaris mi- bi,*

1. p. conf. c.
5.

*bi, & mineri ingentes miseras: parvane est ipse
 miseria, si non amem te? Vtique parus non amā-
 tibus, hoc est diuini amoris dulcedinem non ex-
 pertis: propterea alij terrores iniiciendi fuerant,
 vt vel inuiti dulce poculum haurire cogentur,
 gratias acturi, cum perpotassent. Ad hæc cum
 vincula cognationis, eadem, & amoris esse so-
 leant, non vno contentus, propioribus omnibus,
 patris, matrisque, & fratris, & filij, & sponsi se-
 se nobiscum obstrinxit. Patrem sese nobis dedit,
 cum nos sibi natos progenuit, talemque patrem,
 vt præ se neminem hoc nomine vocari a nobis Matt. 23. 9.
 decreuerit: *Patrem, inquit, nolite vocare vobis su-
 per terram: vnus est enim Pater vester, qui in Cælis
 est. Matrem præstitit, plus etiam quam mater-
 nam pollicitus curam, vbi per Esaiam verba illa
 suauissima protulit: Numquid obliuisci potest mulier Es. 49. 15.
 infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? &
 si illa oblita fuerit, Ego tamen non obliuiscar tui.*
 Fratrem simul, ac filium exhibuit, quando ijs re-
 pudiat, qui vulgari viâ hoc se illi propinquitat-
 tis gradu coniunctos censebant; *Quicumque, in-
 quit, fecerit voluntatem Patris mei, ipse meus fra-
 ter, & Soror, & Mater est.* Denique non modò
 sponsum Ecclesiæ suæ sese compluribus sacrarum
 litterarum locis, professus est, verùm vsque adeo
 amantem, vt amores suos Salomoni, perditio ce-
 teroqui, atque insano amatori, interpretandos
 commiserit: quæcunque enim ille de sponsâ suâ*

in Canticis canticorum amatorie concinuit, hæc aduersus Ecclesiam, pias scilicet animas in eam collectas, Christi sponsi amores, ipsâ Ecclesiâ teste, significant. Vsus est autem sapientis insaniâ, vt sapientissimam illam *substitam*, per quam ei placuit *saluos facere credentes*, adumbraret.

Ex 1. ad Cor.
1. 21.

Maximum
præ ceteris
artificiû, Pa-
nis Eucharis-
ticus.

Neque hic subditere Dei amantis ad nos demerendos artificia: nam eò adductus est, vt amatorium etiam ex medicato cibo componeret, quo sumpto, eò adigeremur, vt amare nos ipsi minimè possemus, nisi illum quoque amor nostri comprehenderet. Se scilicet in escam humano accomodatam palato tradidit: itaque sese nobis adiunxit, vt corpus vnum, cuius tamen ille caput esset, nos membra, efficeremur. Quis autem sese diligit sine capite? vel si capiti suo malè cupiat, aut agat, non continuè sibi quoque id ipsum agere senseatur? Hoc satis disertè ipse nos Christus edocuit; *Qui manducat, inquit, meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo.* Quod & luculentiùs, vbi Saulum ad se euocauit, exposuit. Insectabatur ille, mala tunc Benjamin lupi rapacis soboles, Ecclesiæ nascentis exordia, spe fretus, posse in eunabulis adhuc teneram elidi: cumque Damascum peteret, *vt si quos inuenisset huius via viros, ac mulieres, viuetos perduceret in Ierusalem;* Christus suo periculo occurrens, illum ingenti, quo radiabat, fulgore perterritum equo præcipientem deiecit, deinde

Io: 6. 57.

Act, 9.

de querulâ hâc potiùs, quàm minaci voce compellat; *Saule, Saule quid me persequeris?* Verba ista diligenter observa: Non dixit, quid discipulos meos, aut quid seruos, aut amicos, siue etiam fratres, aut filios meos, sed quid me ipsum, hoc est, mea membra (quorum offensas capitis officium est, lamentari) persequeris? Vt igitur, Christo teste, haud quaquam licuit Saulo ipsius Christi membra sine capite odisse; ita nec nobis nos ipsos, qui Christi membra sumus, sine Christo capite amare licebit. Proinde amator noster admirabilem inijt modum Eucharisticæ potissimum, vt ait Chrysostomus, frugis ope, quo prauum nostri amorem in se ipsum, verè in bonam frugem, conuerteret, nosque cogeret, vel ipsum amare, si nos amemus; vel si ipsum oderimus, nos odisse. O miros diuinæ caritatis ad nostra pectora expugnanda conatus! At o magis miram nostræ ad eos repellendos contumaciæ duritiem! Quis non miretur, pannosum homuncionem tanti Principis amicitiam tot artibus quæsitam, recusantem? Quis eius percipere dementiam queat, qui os blandienti catulo pronus exhibeat, blandituro Numini terga vertat?

Tertium amoris incitamentum, idque nobis pauperentis, cupidisque potissimum, Beneficia sunt, quæ tam multa, tam grandia de manibus amantissimi Parentis accepimus, vt singula istum sibi volumen deposcerent, vniuersa nullis

De diuinis
erga nos be-
neficijs.

COEF-

Horum magnitudo.

coerceri voluminibus possent. Quædam duntaxat cursim, ac generatim de ijs dicemus, vnde diuinus in ijs latens prodeat amor, & nostrer ad diuini suscitetur amplexum. Tria maximè sunt, quæ quodlibet beneficium commendant, ac magnum efficiunt. Primum est, ipsa rei, quæ nomen sustinet beneficij magnitudo, alterum datoris, tertium amoris, quo datur, magnitudo. Beneficium, quod a Deo nobis tribuitur, tantum est, quantum Mundus hic vniuersus, & quâ spectabilis est, & quâ maior, ac melior oculos latet. Ibî enim innumerabilia habemus, quibus vita, vsque ad delicias instruitur: horum autem quæ ad vitam sustentandam necessaria sunt, singula vitæ ipsius beneficium æquant: quæ verò ad delicias excedunt, vitam etiam apud superos beatam, monstrando, ac ducendo, donant: modò illorum ductum sequi velimus, non ea retinere: fluxa enim bona sunt, & fluminum instar mare sectantes docent, mergunt verò retenta. Atque hæc quidem externa: nam si præterea te ipse inspicias, quot membra corporis habes, totidem tam grandia Numinis beneficia tenes, vt ne cum regno quidem vnum ex ijs tibi permutari, nisi potissimum beneficium, mentem, amiseris, sustineres. Tanti denique vnumquodque est, vt eius iactura totius mundi pretio redimi non queat. Fac te oculos, aut nares, aut linguam amisisse; quo pretio reparabis? Quid autem animus? quem

quem non rectè minorem mundum, meâ quidem sententiâ, seu microcosmum philosophi dixerunt, quando mundus hic, quem maiorem dicimus, illum non explet. Hunc Deus suâ decorauit imagine: toti huic aspectabili mundo tanquam Numen præfecit, cui elementa vestigal penderent, cui animantia viuerent, cui cœlestes orbés vnâ cum sole, ac lunâ, ceterisque sideribus decurrerent, ac circumeundo cuncta vitæ præsidia ministrarent. Hunc in amicum, in filium, in æterni regni heredem cooptauit. Hunc fuso sanguine, e sempiternâ morte restituit: eodem aluit, eodemque ita sibi adiunxit, vt transfuso per eum spiritu in suâ consortium naturæ prouexerit. Denique tantum illi dono dedit, quantum habuit, quandoquidem totum sese ipse dedit habentem.

Hactenus dona: Horum autem omnium dator Deus est, qui suæ dignitatis magnitudine dona quæcunque vel ab se tenuissima, in immensum amplificat. Si Rex dono tibi flosculum deferat; nonne tanto magis gratus, quàm a Rustico accipias, quanto Regis fastigium supra Rustici humilitatem attollitur? Deus verò, qui olim dixerat, *Cælum mihi sedes est, terra autem*, vtique cum suis Regibus, ac populis, *scabellum pedum meorum*, non modò dono dedit flosculos omnes, quos hactenus terra tulit, suis quoque manibus, ad hoc vt nobis munus exhiberet, elaboratos; verùm etiam fructus vniuersos, animantia, elementa, Cælum, sive

Magnitudo
datoris.

Deut. 4. 19. sidera, quæ Deus, vt inquit Moyſes, creauit in ministerium cunctis gentibus, imò Angelos ipsos cœlestis Regiæ principes, Qui omnes, Paulo teste, sunt administratorij spiritus in ministerium missi pro bis, qui hereditatem capiunt salutis, ac denique seipsam, qui cum non haberet, quid vltra daret, se quoque in tantâ donorum effusione protulit, profuditque. Quàm gratum igitur animum tanta, tam immensa dona ab infinitæ dignitatis datore profecta a nobis exigent, & iure, meritoque expectabunt?

Amoris magnitudo.

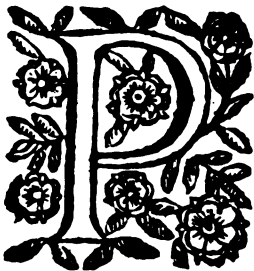
Ad extremum Amor, qui dono cuique veluti spiritus vitalis adiungitur, sine quo frigent, ac pereunt beneficia, & sæpè in damna, quasi cadauera, putrescunt; proinde primum donum Theologis nostris nuncupatur, vnde nimirum cetera enascuntur, animantur, & vigent; is, inquam, amor, quo Deus sua contulit dona, diuinus ipse spiritus est, qui magnitudine suâ datorem æquat, datumque potissimum, (quæ duo vnâ cum diuino spiritu, siue Amore in vnâ Diuinitatem conueniunt) Eandemque magnitudinem suam reliquis suis muneribus pro cuiusque captu dispensat, infinito scilicet amore cuncta distribuens: quare pro singulis donis infinitum deberemus amorem (quid autem pro vniuersis?) nisi nostra debitum condonaret, seu potius remitteret paupertas. Si enim non possumus quod debemus, debemus certè quod possumus, atque illud

lud saltem equissimum exequi præceptum; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tuâ:* quod tunc satis impletur, vbi reuocato a rebus ceteris amore, quidquid siue intelligentiâ, siue voluntate, siue reliquis animi viribus aggredimur, totum e diuini amoris imperio, nec aliâ, quàm Deo gratificandi, mente, procedat. Iniquum est autem, infinitis nominibus obæratos ex eo amore nos omnibus erogare, quem si totum Deo creditori tradamus, ne minimum quidem nomen delere possimus.

Hæc sunt potissima nostri aduersus Deum amoris inuitaméta; infinita amabilitas, infinitus amor, infinita beneficentia. Si quis tam ingenti flammâ nõ incitetur, eum putauerim, vel illam nunquã sibi serię meditationis ope admouisse, vel sensum, si admouerit, præuijs impuri ignis vstionibus hebetasse.

CAP. DECIMVMTERTIVM.

Totius operis epilogus, & confirmatio.

Peruenimus iam ad nostri itineris finem: iuuat nunc illud, conuerso vultu, oculis remetiri, vt exactos labores euasio consoletur. Vidimus perfectæ felicitati,

Primi libri
summarium.

Ccc

ti,

ti, vitæque beatæ omnibus suis numeris absoluta, locum hic esse non posse, vbi vix miseræ vitæ locus relinquitur. Vidimus imperfectam felicitatem, & vitæ angustijs accommodatam, malè inter spinas diuitiarum locari; peius inter potentis tela, Potentibus ipsi, non secus, atque alijs formidanda: nec præterea Potentium famulos solo eius fortunæ aspectu beari posse, cuius vsu miseros Dominos contemplantur. Vidimus nec in honore, vel famâ posse constitui, quæ aliena res est, & vt fortunato sceleri blandiri solita, sæpiùs insanat, quos colit. Nec in pudendâ nobis, ac poenitendâ corporis voluptate, quæ vt Brutorum felicitas est, ita hominum infelix ad Bruta deiectio. Nec in humanâ sapientiâ, vel virtute, nostris viribus comparatâ, cum illa nihil possit, nisi nostram nobis aperire miseriam, vt aperta suas exerat vires; ista occultare alijs, vt clausa vehementiùs vrat. Humana enim virtus, sine peculiari Numinis auxilio parta, vt non vitia, ita nec vitiorum comites miseras tollit, sed regit. Nec denique in rebus hisce vniuersis, quarum complexu Salomon, in quem singulæ suas comportarunt ærumnas, vel mærore contabuit, vel certè tanto cum mærore vixit, vt mortem vitæ tristissimæ præoptauerit,

Summariū
secundi.

Compescendas proinde rerum istarum statuis-
mus cupiditates, quæ instar rabidæ pregnantium
famis, multum torquent ieiunjs, ampliùs torquent

cx2-

exaturata, quia pessimis cibis morbum, & morbosam famem exasperant, eamque ad acrius mordendum irritant. Suum omnibus & priuatum, & commune remedium adhibuimus, polliciti, non interea differendam esse vitæ, quam querimus, iucunditatem, verum stipendij ad modum quotidiani paulatim pugnantis dandam, plenissimam, ubi fuerit debellatum, obuenturam. Similis enim cum suis pugnanti cupiditatibus voluptas accidit, ac de ferarum venatu percipitur: has nimirum pariter, atque illas ante primi Parentis culpam sub nostrâ potestate habuimus, quare utraque, ut rebelles, domuisse, pari nos afficit voluptate. Enimvero quale gaudium non erit, intueri se e iugo cupiditatum ereptum, tam sui amore vacuum, quam timore aliorum, utcumque omni armorum genere circumstrepentium? Qualis mentis tranquillitas, mortis minas non modò ridere, verum etiã in spei argumentũ cupide accipere? sui corporis doloribus, ac periculis, tanquam insensu hostis cruciamentis, atque exitio gratulari? in eculeo, in igne cantare, & cantu insultare tortoribus, omnemque tyrannorum potentiam suã constantiã hebetare? Cibus, & potus paulò post excrementa futuros, eã libertate corpori, quã stercore arboribus, curare? fordidis voluptatibus maiori cum voluptate carere? non ire impetu abstrahi, non inuidiæ moribus lanari, non vento ambitionis, aut auræ popularis ludibrium quaquauersum leuissimè circumferri?

Non secus denique terrena, atque humana, quàm humilia, ac lutea sublimi animo despiciari, vnoque vultu fortunæ vices, tanquam puerorum aleas, ac lusus vel benè, vel male cadant, cernere, ac præterire?

Tertii libri
synopsis.

Longè tamen maius oblectamentum inesse animo vidimus, vbi a suis morbis explicitus omnium se virtutum floribus, atque honestamentis exornet: nempe vbi ita iustitiâ niteat, vt a summis se honorum sedibus expecti cernat, nec illas occupet vnquam, nisi fortè vt iniquitati præoccupet: ita prudentiâ polleat, vt in magnis reipublicæ negotijs administrandis more diuino summam attentionem summâ cum tranquillitate coniungat: ita fortitudinis miraculo circumspiciatur, vt circumspicientium plausus fortis reiciat: ita temperantiâ, comitate, pudore, modestiâ, liberakitate, ceterâque morum compositione a bonis omnibus laudetur, vt a malis (quod æquè gloriosum) improbari, pari cum gaudio se sentiat. Vbi certissimâ illi fide constet, sibi in Dei præpotentis filium eiusque sempiterni regni heredem, & consortem adoptato, vt hæc iura adeat, præter suam assensionem, expectandum nihil. Vbi spe diuinis fultâ promissis intelligat, se in eiusdem regni possessionem pauld post venturum, nec morte illam amittendam fore, sed adeundam. Vbi denique ardentissimâ Dei caritate iam teneat, obuelatum licet, Bonum illud immensum,

at-

atque infinitum, cuius contemplatione, cœlestis sapientiæ lumine perfusâ, terrenarum rerum desideria extinguat, ac perfectissimo cum diuinâ voluntate consensu, nihil malit, quàm quæ Deo auctore contingant: cuncta non secus ad suam, atque ad diuinam voluntatem fluant, & quæ videntur aduersa vt adiumentum ad beatam in Cœlo vitam interpretatur, ita solatium ad præsentem accipiat. Si Vir eiusmodi tam compositus, tantis virtutibus exornatus, tantâ rerum supernarum opinione, fiducia, atque amore imbutus, se nobis in amicitiam, & familiaritatem adiungeret; vtique longè iucundissimum ex eius consuetudine animi nostri fructum caperemus: quanto igitur iucundius erit, virum hunc me ipsum mihi adesse, cui bona illa non tanquam aliena solo amicitie iure participare, sed tanquam mea pleno dominatu possidere contingat?

O si mortalibus in hoc æuo degentibus diuinitus obueniret, vt institutam a Christo absolutissimæ reipublicæ formam pro se quisque assequi conaretur; Si nimirum Ecclesiæ vniuersæ Magnus aliquis, exempli causâ, præflecta Gregorius, si Romano Imperio Henricus, Gallico Ludouicus, Hispanico Ferdinandus, Eduardus Britannico, Venceslaus, Casimirus, Stephanus, illos dico, quos Ecclesia Romana Sanctorum fastis adscripsit, in sua quisque regna rediret: Si deinde singularium urbium Ecclesias regerent, Cyprianus, Ambrosius,

Reip. à Christo institutæ formæ pulcherrima.

fius, Augustinus, Chrysostomus, Basilus, Epiphanius, Hilarius; Si e populis subiectis singuli morum integritate referrent, quem singulis hominum classibus Numinis providentiâ elaboravit exemplar: Si Clerici Hieronimum exprimerent, si suos Monachi, ceterique religiosi votis obstricti Parentes, atque Auctores imitarentur: Si Coniuges Henricum, aut Cunegundam, Viduę Franciscam Romanam, Virgines Agnetem, Doctores Thomam, aut Bonaventuram, Discipuli Aloysium, Gonzagam, Mauritium Milites, Iosephum Magnę, Virginis sponsum opifices, Rustici Isidorum, uniuersi denique designatam sibi viuendi formam induerent; itaque eam Christi Ecclesiam nunc haberemus, qualem Apostoli reliquere omni virtutum genere florentissimam; quantâ pace, ac tranquillitate humana respublica conquiesceret? quanta societatis coniunctio? quanta ex coniunctione affluentia, decus, iucunditas? Diceres militantem Ecclesiam, quasi debellatam cum inferis esset, armis positis epinicia meditari, ac futurum in Cœlo triumphum adornare, atque instituere. An non ingens lætitia tunc erat, ac Cœlestis adumbratio triumphi, quando in exordio nascentis Ecclesię tanta erat mutua Christianorum caritas, vt Lucas verè dicere potuerit; *Multitudinis autem credentiũ erat cor unum, & anima una*: nec intra sterilis beneuolentię fines caritas desinebatur, sed in omnia beneficentię munera procedebat. *Novemim,*
 in-

Act. 4. 32.

inquit, quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Nec quisquam egens erat inter illos: quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Tanta deinde caritas aduersus Deum, vt quisque diuini Spiritus igne succensus non modo sua omnia habenti animo largiretur, verum & se ipsum in suæ fidei testimonium cunctis tormentorum generibus obieceret. Tanta denique vitæ, morumque sanctimonia, vt non alio tunc Christianæ fidei cultores, quam Sanctorum vocabulo, vti ex Pauli constat epistolis, nuncuparentur. O tempora beata, o Seculum verè aureum, Seculum pacis, Seculum caritatis, quo *Habitabat lupus cum agno, & pardus cum hēdo acubabat, & ustulas, & leo, & quis simul morabuntur, & puer paruulus minabat eos. Vitulus, & Ursus pascebantur simul, simulque catuli eorum requiescebant, & leo, quasi bos, cœdebat paleas. Et pueri, recensque nati aspides, ac regulas impunè, fidenterque tractabant. Ferocissimi nempe olim, ac rapacissimi quique, & qui pestiferos angues præstiterant, Christianam induiti modestiam summâ pace inter se, & cum simplicibus, & pauperibus versabantur: neque hi illos formidabant, imò eorum rectores, ac duces erant, & domo, & victu, & corde propemodum, atque animâ communi (vt Lucas historicus memorata Vatis pro-*

Ad Rom. 16
7. & 8. 28.
& alibi sa-
pissime.

11. 30.

Act. 4. 32.

missa

missa reddidit) mirâ vnanimitate, & concordia
vicitabant.

Prisca re-
ligio nunc
maximè in
religiõis
claustris ef-
floreſcit.

Verùm, quæ Dei summa benignitas est, non
ad antiqua tempora redeundum, vt hæc sancti-
monia, comelque animi tranquillitas inueniatur.
Extat adhuc, vigetque nunc maximè, atque efflo-
reſcit prisca Religio, tametsi magnam partem,
religiõis claustris ad tutelam contenta. Testis ip-
se sum, meque fidelitatis testem appello Deum,
tantam me inuenisse morum integritatem cum
primùm in Societatem IESV cooptatus tyrocinij
domum intraui, vt mihi viderer in nascentis Ec-
clesiæ primordia rediſſe. Quisque de suâ religio-
sâ familiâ paria fortè, & maiora narrare poterit;
Ego, quæ de meâ, omnium ceteroqui minimâ,
expertus sum, narro. Nihil in eâ vidi, quod ve-
terem non redoleret religionem. Summa ibi vo-
luntatum in Dei amorem consensus, summa cui-
que in alterum beneuolentia, & vultu, & ver-
bis, & rebus ipsis demonstrata: concordia proin-
de summa, nullumque, nisi quod concordiam ip-
sam firmaret, certamen, singuli enim alijs deter-
rima occupare, lectissima obtrudere decerta-
bant. Eadem domus, eadem mensa, idem vi-
ctus, cultusque, eadẽque omnibus viuendi for-
ma, Christi nimirum, quem pro se quisque in-
duere conabatur. Vnum denique cunctis erat to-
tâ die negotium, sui animi in Dei auctoris lau-
dem per omnia virtutum genera exercitatio :

Soc. Iesu
tyrocinium
diuino spi-
ritu plenũ.

Quod

Quod vt planè perspicias, placet ordinem, quem ad id perficiendum seruabamus, exponere, vnde simul intelliges, religiosi claustris non aditum delicijs, & consolationibus intercludi, sed exitum, omnemque nostræ vitæ asperitatem arma esse ad interioris pacis custodiam in confinijs disposita.

Summo mane post debitam corporis quietem vnus ex Fratribus aderat, qui *Deo gratias* altâ voce pronuncians, somnos in Dei laudes rumpendos commonebat. Nobis verò euestigio surgentibus prima cogitatio in Deum, vt a Magistro docebamur, vox prima in eundem, hymno aliquo, vel prece fusâ, quæ tempus induendi totum teneret, porrigebatur. Inde matutina rerum celestium contemplatio in horæ spatium producta, quam nonnulla sequebatur eorum, quæ intellecta, vel proposita erant, recognitio, vt iterum secus alijs memoriæ imprimerentur. Meditationem excipiebat Sacrum, cui omnes intererant, & festis etiam diebus sacrâ mensâ, Magistro operante, communicabamur: Sacro succedebat publica ad pietatem adhortatio, additâ breui inter nos de auditis collatione, quâ absolutâ, humile aliquod, atque operosum aggrediebamur ministerium corpori, animoque profuturum. Accedebat pij codicis lectio, succedebatque ad semihoram inambulatio, quæ sumptum e codice mentis nutrimentum digereret, & prandium mox secuta-

Ddd

mm

Bisidem Sy-
rocini ena-
citations.

rum opsonaret; præmissâ deinde conscientiarum discussione ad prandium vocabamur, lectione sacrâ æquè menti & ipsum conditum, ac palato dilu- tum, vt quæ animum sensui, sensum cibis aufer- ret. Nouissima ante meridianas horas colloca- tio ad aliquod animi laxamentum instituta clau- debat, cui tamen argumentum nullum, nisi de di- uinis rebus supponebatur. Reliquum diei alia eius- dem generis pietatis officia vsque ad somnum se- rie non interruptâ occupabant. Aderant quoque statis temporibus, & publicæ, & priuatae ad cor- poris, animique impetus frangendos castigatio- nes: admota lateribus cilicia, vel aculeata cate- nula: adhibita quandoque ad sanguinem vsque flagella: ieiunium vel commune, & consuetum, vel solo pane, & aquâ contentum: publica in Triclinio culparum exprobratio: data discumben- tiunt pedibus oscula, aut captus ad eorum pedes catulorum instar cibus; stipis in attritâ, ac sordi- dâ veste per frequentissimâ Urbis Forâ corroga- tio, aut per eadem actus asellus, aut eius in sta- bulo curatio, aut susceptæ aliquando in distita lo- ca peregrinationes, & pedibus, & quæstâ virgim- stipe obcundæ, aut denique alia eiusmodi cupi- ditatibus coercendis aptè excogitata supplicia.

In hac tamen tantâ vitæ seueritate ea erat nostre-
mentis iucunditas, vt nullâ magis tentatione pre-
meremur, quàm risus, & effusæ ultra modestiæ
fines lætitiæ: tamen non omnis risus, sed is duntaxat,

Pix seueri-
tatis iucun-
ditas.

taxat, qui modestiam solueret, proscriberetur. Hortabatur enim nos sæpè ad alacritatem tyronum Magister, illud inculcans tam esse hanc quouis in prælio militantibus necessariam, quàm arma, quæ sine alacritate non valent: quare & vultu hilari, & verbis suo sale conditis ad eam subinde prouocabat. Nonnunquam deambulatum bini, vel terni in proximum suburbanum mittebamur, vt mens a parietum claustris laxata liberiùs erigeretur ad Supera. Quocirca tunc sermonis materia minimè diuersa, sed promptiùs de rebus cœlestibus, quasi in conspectu positis, loquebamur. Ad solum in suburbanano mittebatur, vt vel éburneis globulis super mensam, vel ligneis in solo luderemus, hoc vno vincentibus præmio, vt qui victus esset, genibus nixus fausta Victori precaretur, & dimisso certamine sese imparem declararet. Erat etiam & canendi facultas, non tamen nisi laudes diuinas, quas nonnulli suauissimis vocibus modulantes summæ erant ceteris voluptati, vt quæ cœlestia cantica suauitate monstrarent, argumento referrent. Colloquia autem tunc diutiùs traherentur, sed eorum, quibus ingenium fœstiuus, eutrapelia (quæ omnis probitatis condimentum est) ita sermonis longitudinem commendabat, vt ultra eius fines desiderio producto tadium, ac satietatem arceret. Quidquid etiam e matutinâ vel contemplatione, vel lectione potissimùm seposuerant, singuli afferbant in

medium, vt, communicatis fructibus, quisque vniuersorum lucris ditesceret, ac frueretur. Ridenti ore conuentum incuntes inter nos salutabamus, quò mutui conspectus gaudium, mutuum significaret amorem: eundemque in ceteris rebus habitum oris idem mentis habitus exhibebat, præstabatque: nec vnquam hilaritas ab ore cessabat; nisi quando silentio indicto sanctis commentationibus, alijsque precibus tota reuocaretur ad animum. Rem autem nullam aggrediebamur, quam preces non dedicarent: nulla sine precibus ibat, nulla pariter sine illis exibat. Quæ vitæ simplicitas, atque innoſentia mirum quantum nobis, vtcunq; vulgaria, cõdideret oblectamenta, & in his ipsis capiendis intrepidus, ac securos redderet, vt qui paratam, si quid eorum deesset, in amore paupertatis oblectamenti omnis vicem haberemus: clausam enim in illâ, quasi sub paupere, ac discisso velamento, sempiternæ voluptatis spem iucundissimè tenebamus.

Viri principes a Christi pauperibus mendicantibus solatia.

Quoties vidimus Principes viros, & præsertim Ecclesie Romanæ Purpuratos, dimissâ famulorum turbâ, priuato cultu sese in ades nostras, aut rura recepisse, item nostræ accubuisse mensæ, atque in omnes lusus, ac pias animi relaxationes nobiscum descendisse: & quidem tam largos, nullum vt se in omni vitâ latiorẽ duxisse diem faterentur. Quæ res iucunditatem nobis augebat, cogitantibus, non Principem conuiuam, sed nostram.

stra in nostris conuiujs mendicantem. Illi sepe nobis narrabant liberioris vitę pericula, nos illis religiosę securitatem: vtraque narratio vtrisque iucunda: nobis, quasi ambulantis in conspectu maris; illis, quasi navigantibus in conspectu terrę (quod vtrunque esse solet perquam iucundum). Erant enim ecclesiastico cultu nobis propinqui nec difficile videbatur, acrius ingruente procella, ad nos, vel ad nostros mores transire. Illis leuamentum erat, posita personę gravitate priuatim nobiscum agere, quod & raro, nec plenę vnquam euenire poterat; nobis autem ea erat quotidiana vitę consuetudo, cuius pretium a cupido, & egeno Principe docebamur. Denique locupletissimi nobis illi testes, imò & paradigmati erant eius, quod olim ab Augustino didicimus, documenti: *Fecisti nos Domine ad te, & in quietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Exponebant enim interdum suę antecessę vitę ferriem, & quo pacto quã multos dignitatis gradus optauerant, totidem assenti contempserant, quippe nec se in ijs inuenisse quietem, quam sperauerant, nec sperare inuenturos in posterum suo, alienoque vsu iam docti asseuerabant. Cui sermoni illud a Magistro subiectam aliquando meminimus, haud esse culpandos gradus si quietem non darent, ad quam non dandam, sed subeundam sunt instituti: tunc demum daturi, quando de cunctis Dignitatis gradibus Cœli potiundi gratia cal-

Conf. l. i.
11.

calcatis, scalæ ad sempiternam quietem efficerentur.

Prodigi
Adolescētis
ad paternā
domum re-
uocatio.

Vides igitur, Adolescens, qui tam præceptis per tam abrupta vitæ huius felicitatem hæctenus conquisseras, quàm deuius, quàm perditus aberrasti. Putasti, si Dei parentis domum, ac disciplinam defereres, te melius aliquid adepturum: proinde procut ab eomentis dissensione, ac morum dissimilitudine abijisti: substantiam vniuersam, siue animi, corporisque vires ab optimo Parente acceptas in eius dederis profudisti, atque vndique voluptatibus comparatis, tua, teque ipsum in tam infelici negotiatione impendisti. Quid, quæso te, iam præ manibus habes? quid tantis dignum sumptibus tenes? scilicet, *Confregisti iugum, rupisti vincula, dixisti non seruiam*, eoque tuam te libertatem ductatum, & cum libertate te ipsum putasti: sed o quàm infeliciter te fraudatum vides, nam pro suavi Christi iugo, diabolicum subiisti, & qui Parenti Deo seruire filius recusaueas, porcorum gregi, seu spurcissimis libidibus tuis diaboli mancipium cogaris famulari. Denique quod miserrimum est, suauissimos diuinæ seruitutis fructus, & mercedem amisisti, vt de siliquis, quas porci manducabant, impleri posses, nec potuisti. Haud enim alia e sui corporis saturitate voluptas ad animum venit, quàm quæ ad pastorem e sui gregis passione, de quâ illi nonnisi assiduus labor, ac sollicitudo deuoranda relin-

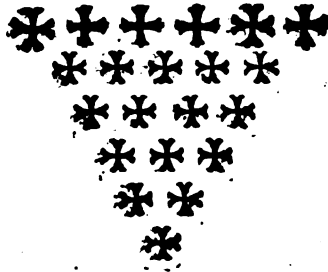
Ier. 2. 20.

relinquitur. Perpende igitur quæcunque hæc-
 nus memorauimus cum de affluentia eorum, qui
 Deo famulantur, tam de eorum, qui ab eius fa-
 mulatu recesserunt, inopia: ac tu quoque in re-
 reuersus, qui cupiditate thraente in impurissimum
 Suen abieras, verba illa in tuum vñm composi-
 ta suspirando recita. *Quanti mercenarij in domo*
Patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pe-
reo. Surgam, & ibo ad Patrem meum, & dicam
illi; Pater peccavi in Cælum, & coram te; iam non
sum dignus vocari filius tuus, sed fac me sicut vnus
de mercenarijs tuis. Mihi crede, imò Christo hæc
 te imagine inuitanti; Vix te redeuntem amantif-
 simus Parens longè prospiciet, cum cœlestibus
 obuius auxilijs, quasi protentis manibus tibi sinum
 aperiet, supplici ad collum cader, ac veniam
 rogaturum interpellabit, præterita cupidus oblit-
 terari: amplexabitur, osculabitur, pristinae be-
 neuolentiæ, dignitati, hereditati restituet, tantâ-
 que lætitiâ exultabit, vt Cœlites omnes sit ad pu-
 blicam gratulationem celebrandam conuocaturus,
 iuxta ac si non te, sed se ipsum, quem tui pre-
 tium dederat, recuperasset, seque Parentem in
 restituto filio restituisset. O te felicem, si talia
 inuitamenta non deieras: Inuenies in domo pa-
 ternâ, qui hæcenus fame perieras, epulas illas,
 deliciasque, quas equè mendax, ac mendicus Sa-
 tanas promiserat, ijsque & presentem vitam sum-
 mâ cum voluptate reficies, & (quæ potissima
 volup-

Luc. 15, 17.

(voluptatis pars erit) in earum salubritate certis-
simum æternæ salutis, semperque mansu-
ræ voluptatis pignus accipies.

**LAVS DEO, DEIPARÆQVE SEMPER
VIRGINI SINE LABE CONCEPTÆ.**

I N D E X

RERVM NOTABILIVM

**Aduerte, Lector, Indicem hunc esse rerum, quam verborum locupletio-
rem; proinde si quid sub vno vocabulo non occurrat, quære sub alio synonymo,
& facillè inuenies.**

A.

Academiæ de omnibus dubitatis initia, & progressus l. 1. c. 8. p. 91.
 Aduersæ fortunæ gloria l. 2. c. 9. p. 209.
 Adulatio contempta l. 1. c. 5. p. 56.
 Egidij raptus ad Paradisum, nomen l. 3. c. 3. p. 161.
 Æternitatis memoria quam acerba damnatis l. 2. c. 11. p. 331.
 Alexandri M. gloria quam inanis l. 1. c. 6. p. 69.
 Aloysij Iaponis pueri in Cruce tripudium l. 3. c. 6. p. 298.
 Ambitionis infelicitas l. 1. c. 6. p. 73. Vide etiam antea. in eodem cap.
 Amor Dei erga nos quam ingens l. 3. c. 12. p. 373. & seqq.
 Amoris incitamenta, amabilitas, amor, beneficia l. 3. c. 12. per totum.
 Amoris Diuini, atque Humani comparatio l. 3. c. 10. p. 350. & c. 12. p. 370.
 Amor Dei in damnatis cum odio eiusdem quomodo cohareat l. 2. c. 11. p. 229.
 Amoris Platonici malitia resecta l. 2. c. 3. p. 151.
 Amoris impuri damna l. 2. c. 3. p. 143. & seqq. Curatio p. 148. & seqq.
 Amor sui fons omnium morborum animi l. 2. c. 2. p. 134. Curatio p. 136.
 Amor supernaturalis naturali longè vehementior l. 3. c. 11. p. 367.
 Animi in Cælo dotes quales l. 3. c. 8. per totum.
 Animorum immortalitas lumine naturæ

nota l. 1. c. 9. p. 103. & seqq.
 Andronici mors maxime fœda l. 1. c. 4. p. 46.
 Angelus quo pœcto affectare potuit diuinitatem l. 2. c. 10. p. 213.
 Antipheron se perpetuò cernebat, & quare l. 2. c. 2. p. 134.
 Antonius Abbas cibi obliuiscitur ad coelestia intentus l. 2. c. 1. p. 247. quam hilaris p. 250.
 Archimedes de inuento coronæ furto tripudium l. 1. c. 8. p. 87. Idem geometricis vacans occiditur l. 3. c. 2. p. 253.
 Archipoetæ infelix exitus l. 1. c. 8. p. 97.
 Architz moderatio aduersus iram l. 2. c. 4. p. 166.
 Aristippi de voluptate sententia l. 1. c. 1. p. 11. Idem Dionysio adulari c. 5. p. 57.
 Aristotelis moderatio, & iustus in detractorem l. 2. c. 4. p. 163.
 Aristotelis Cyrenæici diuini de amore l. 2. c. 3. p. 152.
 Aulæ scætorum infelicitas l. 1. c. 5. per totum.
 Axiomata vnde certa l. 1. c. 8. p. 93. & c. 9. p. 103.

B.

Babila Martyr cum suis castenis tumulari se mandat l. 2. c. 9. p. 209.
 Beatitudo perfecta in terris haberi nequit l. 1. c. 1. p. 12. & seqq. Si qua habeatur, ea in virtute consistit l. 3. per totum.
 Beatorum in Cælo gaudia quæ, & quanta l. 3. c. 7. 8. & 9. per totum.

E e e

B e.

I N D E X

- **Benedicti cum Scholastica pia colloquia**
quàm iucunda l. 3. c. 3. p. 260.
- **Beneficia Diuina quot. & quanta** l. 3. c. 11.
p. 381.
- **Bernardus luger ad mensam vocatus** l. 3. c.
1. p. 247.
- **Bona huius vitæ Stoicyis commoda, mala**
incommoda dicta l. 1. c. 9. p. 109.

C

- **Cæsar de timore grauius dictum** l. 1.
c. 1. p. 15.
- **Calumniatoris puniti exemplum** l. 2. c. 10.
p. 220.
- **Caracallæ fr̄i Getam idcus** l. 1. c. 5. p. 61.
- **Caroli Spinolæ martyrium, & gaudium** l.
3. c. 6. p. 300.
- **Concuplum in hac vita quale iustis etiam**
inter persecutiones coniugat l. 2. c. 3.
p. 267. & c. 6. p. 298.
- **Caritas Dei, & proximi quanta iucunditas**
l. 3. c. 10. per totum.
- **Caritas proximi quam impensè à Deo**
commendata l. 3. c. 13. p. 376.
- **Catharinæ Senensis coelestes deliciae, &**
mira de supernis rebus existimatio l. 3. c.
11. p. 365. & seqq.
- **Chilonis lacrimis præ gaudio mors** l. 3. c.
9. p. 340.
- **Christi resurgentis gloria** l. 3. c. 8. p. 324.
- **Idem mansuetudinis exemplar** l. 2. c. 4.
p. 163.
- **Conformitas nostræ cum Diuina voluntate**
quàm iucunda l. 3. c. 10. p. 252.
- **Conscientiæ aculei in Damoclis exemplo**
l. 3. c. 1. p. 245.
- **Alia exempla vide** l. 1. c. 7. p. 84.
- **Consuetudo bona, malaque delectabilis**
sed quàm inæqualiter l. 3. c. 1. p. 244.
- **Contemplationis rerum supernarum iu-**
cunditas l. 3. c. 11. p. 367. **Eius à medi-**
tatione discrimen, & varia documenta
l. 3. c. 11. p. 355. & seqq. **Vide etiam su-**
pra c. 9. p. 336.
- **Contemplatio Philosophica ad felicitate-**
rem iustificans l. 1. c. 9. p. 98. & seqq.
- **Cupiditas vel minima si aueratur pertime-**
scenda l. 2. c. 11. p. 256.

D

- **Damoclis exemplum pro conscientiæ**
stimulis l. 3. c. 1. p. 245.
- **Dei amabilitas, & erga nos amor** l. 3. c.
12. p. 370. & seqq.
- **Democharis Atheniensis procacitas in regē**
l. 2. c. 4. p. 161.
- **Demosthenis de voluptate responsum** l. 1.
c. 7. p. 87.
- **Dignitas est, dignitatis pro Christo demi-**
nutio l. 3. c. 3. p. 264.
- **Diocletiani scuitia** l. 3. c. 5. p. 287. **cuius do-**
mus Christianis plena p. 289.
- **Dissimulatio iræ remedium** l. 2. c. 4. p.
160. **Interdilatio** p. 162.
- **Diuitum infelicitas** l. 1. c. 2. per totum.
- **Doctrinæ Christianæ sanctitas** l. 3. c. 4. p.
268. **cuiusdem constantia** p. 272.
- **Doloris leniendi ratio** l. 2. c. 9. p. 203. **Idem**
quo pacto cum gaudio in viris sanctis co-
hæreat p. 204. **Vide Possidonij de eo sen-**
tentiam l. 3. c. 3. p. 263.
- **Dores corporum Beatorum** l. 3. c. 8. p. 317.
& seqq.

E

- **Ephremi celestes deliciae** l. 3. c. 10. p.
345.
- **Epicuri de vita beata sententia** l. 1. c. 1. p.
11. **Eid. sola honestas iucunda** l. 2. c. 1. p.
131.
- **Euangelicæ doctrinæ sublimitas** l. 3. c. 5.
p. 281. **Quàm latè disseminata** p. 288.
Vide Doctrinæ Christianæ &c.
- **Eucharistiæ institutio mirum ad amorem**
artificium l. 3. c. 12. p. 380.

F

- **Famæ cupiditas quàm inanis** l. 1. c. 6. per
totum.
- **Fascoli senis lepidum de sua obliuione di-**
ctum l. 1. c. 8. p. 96.
- **Fides quàm necessaria ad humanæ rei publi-**
cæ conseruationem l. 3. c. 4. p. 279.
- **Fidei Diuinæ iucunditas** l. 3. c. 2. per totum.
Biuid. firmitas declaratur l. 3. c. 4. per
totum. Fi-

F. N. D. E. X.

Beaes bonorum, & malorum qui nam Philosophis dicantur l. 1. c. 1. p. 2.
Fortitudo bellica sine spe gloriæ cœlestis inepta ad beatandum l. 1. c. 9. p. 106.
Fortitudo vera non nisi ex timore Dei l. 2. c. 11. p. 222.
Francisci Assisiatis de paupertate responsû l. 2. c. 9. p. 208. eiusd. de sua prædeterminatione admoniti mira lætitia l. 3. c. 6. p. 307.
Francisci Xaverij inter summa incommoda cœlestes deliciae l. 3. c. 6. p. 300. & c. 19. p. 346.

G.

Galeatij, aliorumq. ob impurum amorem infœlices exitus l. 2. c. 3. p. 144. & seqq.
Gaudium iustorum etiam inter adversa l. 3. c. 6. p. 298.
Gentium ad Christum conversio quàm prodigiosa l. 3. c. 5. per totum p. 280.
Gloria humana quàm inanis l. 1. c. 6. per totum.
Græcia olim orbis registra l. 3. c. 5. p. 284.
Gratia Principum periculosa l. 1. c. 5. p. 60.
Gutturis enormitas placet, ubi communis l. 1. c. 6. p. 79.

H.

Herculis in bipio fabula describitur l. 1. procm. p. 2.
Historia labentium rerum fluxum ut sistant adiuventa l. 1. c. 6. p. 68.
Honor beatorum in cœlo quàm ingens l. 3. c. 7. p. 314.
Honoris iactura pijs hominibus incunda l. 3. c. 3. p. 264.

I.

Idololatria scelerum apothecosis l. 3. c. 5. p. 285.
Impius non esse pacem ostenditur l. 2. c. 1. p. 126. & seqq.
Iacredulitas imbecillæ mentis argumentum l. 3. c. 5. p. 280.
Indolentiâ quibusd. beatitudo l. 3. c. 1. p. 339.
Etc

Infectorum supplicia describuntur l. 2. c. 11. p. 223.
Insani se vitream credentis exemplum l. 2. c. 2. p. 135.
Inuidia damnosa l. 2. c. 10. p. 212. & seqq. remedia p. 216.
Ira effrenis turpitudine, & damnosa l. 2. c. 4. p. 156. remedia p. 160.
Ira honestæ munus rationi tutius committitur l. 2. c. 5. p. 176.
Isidorus luget dum cibum sumit l. 3. c. 1. p. 247.

L.

Lachrimæ piorum suaves l. 2. c. 3. p. 132. etiam pro culpis fusæ l. 3. c. 10. p. 346. & seqq.
Læticia Martyrum in rerum omnium iactura l. 3. c. 3. p. 265. & c. 6. p. 297.
Libertas ad peccandum quare in Cœlo nulla l. 3. c. 9. p. 332.

M.

Macharij mira æquitas interum usq. iactura l. 3. c. 3. p. 263.
Maledictiæ damnosa l. 2. c. 10. p. 212. & seqq. remedia p. 216.
Manluetudinis documenta l. 2. c. 4. & 5. per totum.
Martyrum mira in tormentis constantia l. 2. c. 7. & 8. per totum p. 199. Eorum supplicia quàm seua l. 3. c. 5. p. 286. numerus planè innumerus ibidem.
Medicarum rerum notitia à Salomone magnam partem derivata l. 1. c. 10. p. 111.
Memoriz humana quàm debilis l. 1. c. 6. p. 94.
Metus temperandi ratio l. 2. c. 6. 7. 8. per totum à p. 178.
Mendacij velamen tenue l. 1. c. 5. p. 62.
Menore confecti Principes, quàm ipsi uari sapiens obeunt l. 1. c. 4. p. 49.
Miracula ad Christi doctrinam confirmandam quàm multa, & quàm certa l. 3. c. 4. p. 273. & c. 5. p. 280. & seqq.
Monachorum in heremo lætitia l. 3. c. 3. p. 248.
Mortis contemnendæ documenta l. 2. c. 6. p. 2

I N D E X

& 7. 4 p. 178. & l. 3. c. 6. p. 305.
 Mors iustorum somnus l. 2. c. 6. p. 180. Item
 naturalis dies p. 183. quam pretiosa l. 2. c.
 7. & 8.

O

Occasiones malorum vitandæ l. 2. c. 3.
 p. 148.
 Oloris in celo fragrantia quam ingens; ubi
 modus è terrenis Cœlestia contemplas-
 di l. 3. c. 9. p. 336.
 Orandi nunquam interrupta continuatio
 quomodo patet l. 3. c. 11. p. 361. &
 seqq.

P

Paphentij constantia in tolleranda ca-
 lumnia l. 2. c. 10. p. 318.
 Pauli solitarij vita beata l. 3. c. 1. p. 250.
 Passionum animi comprehensio iucunda l. 2. c.
 1. p. 134. & seqq.
 Passiones animi in Christo, sed edomita l.
 2. c. 1. p. 119.
 Paupertas iucunda l. 2. c. 9. p. 107.
 Pax pugna cum animi cupiditatibus non
 modo sequitur, sed & comitatur l. 2. c.
 11. p. 238.
 Pecuniarum laudes proponuntur, & confutan-
 tur l. 1. c. 1. p. 219. & seqq.
 Permissio criminum Principi commissio est
 l. 1. c. 4. p. 31.
 Philippi Macedonis mira iracundia mode-
 ratio h. 2. c. 4. p. 161.
 Philippi Nerij cœlestes deliciae l. 3. c. 10.
 p. 349.
 Philosophorum errores circa vitam beatam,
 virtutes, ac vitia l. 1. c. 1. p. 11. & seqq.
 Phocion populi plausum in sui lapsus argu-
 mentum traxit l. 1. c. 6. p. 70.
 Pietas nec aufert, nec differt voluptatem l.
 1. proem. p. 6. Omnibus carnis volupta-
 tibus iucundior l. 3. c. 1. p. 246. & 248.
 & c. 13. p. 394. & l. 2. c. 1. p. 131.
 Pius hominibus tam pronum beari, quam
 de rebus cœlestibus cogitare l. 3. c. 3.
 p. 261.
 Pirro scepticus quid de Scientia senserit l.
 2. c. 8. p. 91.

Pithagoras de mathematico theoremate in-
 uento gaudium l. 1. c. 8. p. 87.
 Poena damni apud Inferos quantal. 2. c. 11.
 p. 226.
 Poesis plus veritati studet, quam historia
 l. 1. proem. p. 1.
 Possidonij de dolore graviter dictum l. 3. c.
 3. p. 263.
 Praesentis Diuinæ exercitium quomodo pa-
 retur l. 3. c. 11. p. 361.
 Principum vitiorum miseriarum l. 1. c. 3. per to-
 tum: pericula; & metus c. 4. per totum &
 p. 37. cœlestes minæ p. 50.
 Principes vici à Christi pauperibus mendi-
 cant solatia l. 3. c. 13. p. 396.
 Prodigio adolescenti ad paternam domum
 repetendam adhortatio l. 3. c. 13. p. 398.
 Pugnæ bonorum iucundiores malorum trium-
 phis l. 1. c. 9. p. 107.
 Pyramidum Egyptianarum auctores ignoti
 l. 1. c. 6. p. 68.
 Pygmenij ad Iulianum de cœcitate respon-
 sum l. 2. c. 9. p. 211.

R

Raritas cur pretium augeat l. 3. c. 1. p. 257.
 Reipublicæ à Christo institutæ mira for-
 me l. 3. c. 13. p. 389.
 Riis effusus melancholicis cur frequens l.
 2. c. 1. p. 132.
 Roberti Cardinalis de Nobilibus aliena-
 que pretiosus mors l. 2. c. 7. & 8. p. 187.

S

Salomonis vira cunctis delicijs affluens,
 & misera fuscè ostenditur l. 1. c. 10. per
 totum p. 108. Idem predicator humorum
 vanitatis diuinitus nobis comparatus p.
 119. Mœrore confectus moritur p. 120.
 Sapientie donam quid, & quam habenti in-
 cundum h. 2. c. 2. p. 256. Vide etiam c.
 3. p. 261.
 Sapientiores veteribus philosophis quæti
 Christiani l. 1. c. 1. p. 12. Item quilibet
 vir sanctus l. 3. c. 1. p. 257.
 Sardanapalus ob amissum regnum se igni
 tradit l. 2. c. 11. p. 227.
 Sui eadem de causa gladio incumbit Ibid.
 Scito

I N D E X

- **Sententia humana incertitas** l. 1. c. 8. p. 26. & l. 3. c. 2. p. 252. Eadem tamen ad humani felicitatem insufficientes p. 28. & seqq.
- **Senectus dictis planus sit, ut pueris loqui incipientibus** l. 3. c. 2. p. 257.
- **Senectus in aula quo pacto parata** l. 1. c. 5. p. 58.
- **Societas Iesu Tyrocium describitur** l. 3. c. 13. p. 392. & seqq.
- **Socratis moderatio aduersus iniurias** l. 2. c. 4. p. 163.
- **Spei Christianae ad terrenam felicitatem praesidia** l. 3. c. 6. per totum. Bina incitantia ibid. p. 306. vide etiam l. 3. c. 9. p. 206.
- **Stanislaus Koszae coelestes deliciae** l. 3. c. 10. p. 350.
- **Stoycorum effata quam speciosa, tam vitiosa** l. 1. c. 9. p. 102. & l. 3. c. 1. p. 240.
- **Superbia curatio** l. 2. c. 2. p. 140.
- **Synopsis totius operis** l. 3. c. 13. p. 385.

T

- **Temperantia cum sobrietate apud Graecos dicta** l. 1. c. 7. p. 83.
- **Terrationes diabolicas superandi modus** l. 3. c. 9. p. 338.
- **Terra punctum respectu caeli ostenditur** l. 1. c. 6. p. 66.
- **Theodosij prudens contra ira impetum sanctio** l. 2. c. 4. p. 165.
- **Tharesq. v. coelestes deliciae** l. 3. c. 10. p. 342.

- **Timor, ac tremor Dei cum laetitia estus** l. 2. c. 11. p. 222.
- **Timoris vis ad fugandam felicitatem, quam doloris maior** l. 1. c. 1. p. 15.
- **Torquati Tassii infelix vita** l. 1. c. 8. p. 97.
- **Tyrannide potentia infirmior tuadit** l. 1. c. 4. p. 46.
- **Tyrocium Soc. Iesu describitur** l. 3. c. 13. p. 392.

V

- **Valetudinis perdita solatia** l. 2. c. 9. p. 210.
- **Vermes lucidi spem nostrae in caelo claritatis erigunt** l. 3. c. 8. p. 322.
- **Virtus philosophica ad huius vitae felicitatem insufficientis** l. 1. c. 9. p. 101. & l. 3. c. 1. p. 240.
- **Virtutes morales sine theologicis cadavera virtutum** l. 1. c. 9. p. 106.
- **Virtutis via ardua, exitus foelix** l. 1. proem. p. 3.
- **Vitae mortalis miserie describuntur** l. 1. c. 1. p. 13. & seqq.
- **Vitio non minuit, sed auget iniuriam, estq. infirmitatis signum** l. 2. c. 4. p. 166.
- **Voluptatis via iucunda, exitus miser** l. 1. proem. p. 3. voluptas solida quae p. 6.
- **Voluptatis accessio est cupiditatis detractio** l. 2. c. 1. p. 224.
- **Voluptatis copiosae turpitudine, & damno** l. 1. c. 7. per totum a p. 75.
- **Voluptatum estimatio ab aeterno supplicia sumpta** l. 2. c. 11. p. 233.

E R -

Errata	Corrige	Errata	Corrige
37. 4. occurruer	occurrant	242. 29. dubium, qua	dubiumque
45. 23. prosequi	persequi	247. 11. uord	uord
53. 9. ii. propofitum	ii propofitum	248. 2. tantum se	tantum enim se
53. 15. quaso.	quaso,	261. 20. au	fu
54. 6. se de ipfa	se ipfa de	262. 21. monitric aqua	monitric, aqua
82. 11. affigendo	affigendo	266. 17. :	:
94. 19. calumniatur	calumniam sua	277. 20. i	:
99. 15. unusquispiam	unus quispiam	283. 29. profentationibus	prafentationibus.
107. 28. arbitrio	arbitrio	286. 12. :	:
124. 27. uendenda	uendentes	286. 21. uomeraturque	uomeraturque.
115. 5. ijs	delendum	289. 19. fanitico	fanitico
121. 1. iuncta	confla.	299. 8. quaque	quaque
122. 9. ubi	ubi.	300. 24. abstriciffima	abstriciffima
127. 1. faciem	faciem	305. 5. peccinore	peccinore
130. 16. extaurauerit	extaurauerit	306. 29. ubi.	ubi
131. 22. Tullium	Tullium	312. 4. protioffima	protioffima
136. 28. anima	animio	316. 12. memor	memor
141. 4. ocximat	ocximat	316. 23. colleraret	colleraret
143. 19. facere	facere	319. 29. tis consumaciam	tis, consumaciam.
144. 3. conculfonibus	conculfonibus.	327. 5. At qui	Atqui
157. 1. Ed	Ed	328. 24. rationi	ratione
159. 6. fanitico	fanitico	342. 20. fue in	fuopotius in
161. 8. uerum uis	uerum uis	342. 22. perfectum,	perfectum est.
165. 6. iudicium: si	iudicium. Si	350. 19. uniuersum	in uniuersum.
168. 12. Anam	anam	358. 10. extendi	extendi
169. 14. prior aufcultes	prior aufcultes	358. 22. ille	illa
170. 10. fibila	fibilo	360. 24. fue	fu
189. 16. hibimus	ibimus	361. 12. uoresur.	uoresur
189. 23. referuauit	referuauit	361. marg. infinita	infufa.
198. 21. fanitico	fanitico	361. 15. :	:
209. 25. :	:	361. 17. :	:
214. 16. ab Emuliz	Emuliz.	361. 27. :	:
217. 17. at qui	atqui	374. 26. quoque	quique
217. 17. :	:	386. 20. partar	parta
220. 20. diabolo	utraq; uox fribanda	390. 11. Conzagu	Conzagu
220. 21. diabolos	liporis gratis	391. 17. occubata	accubata.
227. 5. sic ut	sic ut	393. 17. non nulla	nonnulla
227. 11. atotit	atoti	394. 5. aute moridauac	autemoridauac.
232. 6. uniuersum	in uniuersum.	398. 18. partara	parta.

Alia plura irrepererunt errata, quæ quia facilius deprehendi a Lectore, & corrigi possunt, omittimus. Hæc etiam calamo emendari curauimus, imprimis amœo placuit, ut si qua esset per incuriam correctoris elapsa, haberetur, uide possent agnosci.

